

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ (Α.Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ)

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων
Κατεύθυνση Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φι-
λοξενίας

Σπουδάστρια: Τικούδη Αιμιλία (Α.Μ.5311)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δρ. Δήμου Ειρήνη

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τίτλος: Οι επιδράσεις του Dark Tourism στον ντόπιο πληθυσμό σε περιο-
χές φυσικών καταστροφών: Η περίπτωση του Μοντσερράτ στις Δυτικές Ιν-
δίες.

(The impact of Dark Tourism on local population in natural disaster sites:
The case of Montserrat, West Indies)

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, Δεκέμβριος 2016

Πνευματικά Δικαιώματα

Copyright © Αιμιλία Τικούδη, 2016

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Κρήτης δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας στάθηκε απαιτητική και συγχρόνως αποδείχθηκε συναρπαστικά εποικοδομητική. Θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ βάθους την εισηγήτρια και καθηγήτριά μου κ. Δήμου Ειρήνη, για την εμπιστοσύνη και την καθοδήγησή της καθ' όλη την διάρκεια της έρευνας και συγγραφής, όπως και για τις ευκαιρίες ανέλιξης που μου προσέφερε. Η ολοκλήρωση της εργασίας αυτής δεν θα ήταν επίσης δυνατή χωρίς την έμπρακτη και συνεχή υποστήριξη του εκπαιδευτικού προσωπικού του τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων αλλά και του Γραφείου Διεθνών Σχέσεων και των ακαδημαϊκών υπευθύνων του προγράμματος Erasmus+ του ΤΕΙ Κρήτης.

Τέλος ένα μεγάλο, “υπερατλαντικό” ευχαριστώ σε όλους τους ανθρώπους του Μοντσερράτ που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου, στον τοπικό Οργανισμό Τουρισμού και ιδιαίτερα στην Cherise Aymer, για την βοήθεια, το ενδιαφέρον και την πολύτιμη συνεργασία τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εξετάζει τον τύπο τουρισμού ειδικού σκοπού που ονομάζεται Dark Tourism (Σκοτεινός Τουρισμός) και συγκεκριμένα τον Disaster Tourism (Τουρισμός Καταστροφών), της επίσκεψης δηλαδή σε τοποθεσίες που έχουν πληγεί από φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές. Πρόκειται για μία μελέτη περίπτωσης, που είναι το αποτέλεσμα τρίμηνης ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας πεδίου συνδυασμένης με ανάλυση δευτερογενών στοιχείων.

Πιο συγκεκριμένα, η εργασία αναλύει την επιρροή των εφαρμογών αυτού του φαινομένου σε κοινωνικό, πολιτισμικό και οικονομικό επίπεδο στο Μοντσερράτ, ένα ηφαιστειογενές νησί και Υπερπόντιο Βρετανικό Έδαφος στις Δυτικές Ινδίες (Καραϊβική Θάλασσα), το οποίο έχει προσελκύσει επισκέπτες 'καταστροφής' κατά την μετά-κρίση πορεία προς την πρώιμη ανάπτυξη.

Επίσης, γίνεται μνεία στην χρήση του Disaster Tourism ως ένα πιθανό εργαλείο πολυδιάστατης ανάκαμψης και αποκατάστασης στην πληγείσα αυτή τοποθεσία και τον ρόλο του στην διαμόρφωση και την εδραίωση της ταυτότητάς προορισμού του, σύμφωνα με την οπτική των κατοίκων του. Ακόμη, επιχειρείται η αναγνώριση και η καταγραφή καλών και κακών πρακτικών, των γνωρισμάτων και των λειτουργικών και θεσμικών μηχανισμών που περικλείουν τις δραστηριότητες αυτού του είδους. Τέλος, διερευνάται η δυνητική ανάπτυξη του Disaster Tourism στο Μοντσερράτ, δεδομένων των ιδιαιτεροτήτων του.

Λέξεις-κλειδιά: Σκοτεινός Τουρισμός, Τουρισμός Καταστροφής, Ηφαιστειο, Μοντσερράτ, Καραϊβική, Εναλλακτικός τουρισμός

ABSTRACT

This dissertation assignment examines the special purpose tourism field called Dark Tourism and specifically Disaster Tourism, as the act of visiting places devastated by natural or man-made catastrophes. It is case study that resulted from a 3-month field research combined to primary data analysis.

More specifically, the study analyzes the impact of this tourism phenomenon in a societal, cultural and economic level on the local community Montserrat, a volcanic island and a British Overseas Territory in the West Indies (Caribbean Sea), which has been attracting 'disaster' visitors on the site during its post-crisis way to early development.

Moreover, it investigates the use of Disaster Tourism as a possible tool for multidimensional recovery and reclamation of this affected area and its role in constructing and reinforcing its destination identity, through the perspective of its citizens. Also, the study tries to identify and record the good and bad practices, the attributes and the institutional and operational mechanisms that encompass the activities of this kind. Last, it explores the Disaster Tourism growth potential in Montserrat, considering its specific characteristics.

Key words: Dark Tourism, Disaster Tourism, Volcano, Montserrat, Caribbean, Alternative Tourism

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	vi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	viii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	ix

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	1
1.1 Εισαγωγή στον Τουρισμό.....	1
1.2 Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού.....	3
1.3 Εισαγωγή στις έννοιες Dark & Disaster Tourism.....	6
1.4 Σκοτεινός Τουρισμός (Dark Tourism).....	7
1.5 Τουρισμός Καταστροφών (Disaster Tourism).....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΜΟΝΤΣΕΡΡΑΤ.....	12
2.1 Ιστορία και Πολιτισμός.....	12
2.2 Τοπογραφία.....	14
2.3 Κοινωνική Σύσταση.....	15
2.4 Διακυβέρνηση.....	16
2.5 Οικονομία.....	18
2.6 Πλάνο Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	21
2.7 Ιστορικό Φυσικών Καταστροφών.....	24
2.7.1 Γενικό Υπόβαθρο.....	24
2.7.2 Βραχυχρόνια και Μακροχρόνια αποτελέσματα της Ηφαιστειακής Κρίσης.....	24
i. Σχηματισμός Ζώνης Αποκλεισμού (Exclusion Zone).....	24
ii. Εκκένωση, Μετανάστευση και Δημογραφική Σύσταση.....	25
iii. Φυσικό και Δομημένο Περιβάλλον.....	26
iv. Οικονομία και Λήψη Βρετανικής και Διεθνούς Βοήθειας.....	27
v. Επιστημονική Προσέγγιση, Πρόληψη και Διαχείριση Φυσικών Καταστροφών.....	28
vi. Κοινωνικές και Άλλες Επιπλοκές.....	28
2.7.3 Διαχείριση Καταστροφών.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΜΟΝΤΣΕΡΡΑΤ.....	31
3.1 Τουρισμός Πριν την Ηφαιστειακή Κρίση.....	31
3.2 Ο τουρισμός Μετά την Ηφαιστειακή Κρίση.....	31
3.2.1 Αξία και Μέγεθος του Τουρισμού.....	31
3.2.2 Σύσταση Τουριστικού Προϊόντος.....	33
3.2.3 Σημεία Ενδιαφέροντος και Δραστηριότητες.....	34
3.2.4 Οργάνωση και Διοίκηση.....	35
3.2.5 Υλικό και Ανθρώπινο Δυναμικό.....	36
3.2.6 Μέσα Μεταφορών και Συνδεσιμότητα.....	37
3.2.7 Εκπαίδευση και Τουρισμός.....	38
3.2.8 Περιορισμοί Ανάπτυξης του Τουρισμού.....	39
3.3 Στρατηγική για τον Τουρισμό.....	41
3.3.1 Διαχείριση Προορισμού.....	42
3.3.2 Προτεραιότητες στην Τουριστική Πολιτική.....	42
3.3.3 Τομείς Εστίασης.....	43

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΤΟΥ ΜΟΝΤΣΕΡΡΑΤ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	5
4.1 Σκοπός και Στόχοι της Έρευνας.....	5

4.2 Σχεδιασμός της Έρευνας.....	42
4.2.1 (Βασικές) Μη-δομημένες, σε βάθος συνεντεύξεις.....	43
4.2.2 Ερωτηματολόγια κλειστού τύπου.....	44
4.2.3 (Συμπληρωματικές) Μη-δομημένες, σε βάθος συνεντεύξεις.....	45
4.3 Περιορισμοί και Ιδιαιτερότητες της Έρευνας.....	46
4.4 Επεξεργασία των Αποτελεσμάτων.....	47
4.5 Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	49
5.1 Σκιαγράφηση της εκπαίδευσης των οδηγών Disaster Tourism.....	49
5.2 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Συνεντεύξεων (Θεματικές 1-12).....	50
5.2.1 Τρόπος συμβολής στον Disaster Tourism.....	50
5.2.2 Καλές και Κακές Πρακτικές του Disaster Tourism.....	51
5.2.3 Θετικές και Αρνητικές Επιρροές του Disaster Tourism.....	54
5.2.4 Κατανομή των Ωφελειών του Disaster Tourism.....	57
5.2.5 Προσωπικός Ρόλος στην Προστασία των Κατοίκων από Αρνητικές Επιρροές.....	57
5.2.6 Πώς Προσλαμβάνεται ο Disaster Tourism στο Μοντσερράτ.....	57
5.2.7 Η Χρήση του Ηφαιστείου ως Εργαλείο Διαφοροποίησης.....	58
5.2.8 Συμβολή του Disaster Tourism στα Στάδια Ανταπόκρισης και Ανάκαμψης.....	59
5.2.9 Ανάπτυξη του Disaster Tourism.....	60
5.2.10 Κατεύθυνση του Τουρισμού στο Μοντσερράτ.....	63
5.2.11 Στρατηγική του Τουρισμού.....	65
5.2.12 Συνεργασία στον Τουρισμό.....	66
5.3 Σχολιασμός Αποτελεσμάτων Συνεντεύξεων.....	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΠΟΣΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	73
6.1 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Ερωτηματολογίων.....	73
6.1.1 Δημογραφικά Στοιχεία.....	73
6.1.2 Προσωπική Επιρροή.....	75
6.1.3 Επιρροή στην Κοινότητα.....	79
6.1.4 Ανοιχτές ερωτήσεις.....	90
6.2 Σχολιασμός Αποτελεσμάτων Ερωτηματολογίων.....	91
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	93
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	96
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	102

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πίνακας 1: Πληθυσμός ανά εθνότητα.....	13
Πίνακας 2: Κύρια απασχόληση.....	18
Πίνακας 3: SWOT Ανάλυση του Μοντσερράτ.....	21
Πίνακας 4: Επίπεδα Πληθυσμού 1970-2015.....	23
Πίνακας 5: Εργατικό Δυναμικό ανά Εθνότητα.....	24
Πίνακας 6: Αφίξεις πρώτου εξαμήνου 2016 ανά μέσο μεταφοράς.....	30
Πίνακας 7: Αφίξεις πρώτου εξαμήνου 2016 ανά χώρα προέλευσης.....	30
Πίνακας 8: Επισκέπτες ανά σκοπό επίσκεψης και τόπο διαμονής.....	31
Πίνακας 9: Δομή τουριστικών υπηρεσιών/εγκαταστάσεων.....	34
Πίνακας 10: κόστος εφαρμογής στρατηγικών στόχων του Τουρισμού.....	40

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ)

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ

Διάγραμμα 1: Φύλο.....	73
Διάγραμμα 2: Χώρα προέλευσης.....	73
Διάγραμμα 3: Ποσοστό Εισοδημάτων που Προέρχονται από Τουριστική Δραστηριότητα.....	74
Διάγραμμα 4: Εκπαιδευτικό Επίπεδο.....	74
Διάγραμμα 5: Ηλικία.....	74
Διάγραμμα 6: Απασχόληση.....	75

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ

Πίνακας 11: Βίωμα Ηφαιστειακών Εκρήξεων.....	75
Διάγραμμα 7: Μετεγκατάσταση μετά την Ηφαιστειακή Έκρηξη.....	75
Διάγραμμα 8: Μετεγκατάσταση στο Εξωτερικό μετά την Ηφαιστειακή Έκρηξη.....	75
Διάγραμμα 9: Συναισθήματα για τον Disaster Tourism.....	76
Διάγραμμα 10: Περαιτέρω Ενασχόληση με τον Τουρισμό.....	76
Διάγραμμα 11: Βαθμός Επιρροής Τουρισμού στο Εισόδημα.....	76
Διάγραμμα 12: Βαθμός Επιρροής Τουρισμού στην Απασχόληση.....	77
Διάγραμμα 13: Βαθμός Επιρροής Τουρισμού στην Κοινωνική Ζωή.....	77
Διάγραμμα 14: Βαθμός Επιρροής Τουρισμού στην Εκπαίδευση και τις Εκπαιδευτικές Ευκαιρίες.....	77

Διάγραμμα 15: Βαθμός Επιρροής Τουρισμού στην Νοοτροπία και τις Προσωπικές Απόψεις.....	78
Διάγραμμα 16: Βαθμός Επιρροής Τουρισμού στην Εμπλοκή στην Κοινότητα.....	78
Διάγραμμα 17: Βαθμός Επιρροής Τουρισμού στην Ποιότητα Ζωής.....	78
Διάγραμμα 18: Βαθμός Επιρροής Τουρισμού στην Αλληλεπίδραση με το Εξωτερικό...	79
Διάγραμμα 19: Βαθμός Επιρροής Τουρισμού στην Φροντίδα Υγείας.....	79
Διάγραμμα 20: Βαθμός Επιρροής του Τουρισμού σε Άλλους Τομείς.....	79
ΕΠΙΡΡΟΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	
Διάγραμμα 21: Οι Σημαντικότεροι Οικονομικοί Τομείς του Νησιού.....	80
Διάγραμμα 22: Είδος Τουρισμού που θα πρέπει να Αναπτυχθεί.....	80
Διάγραμμα 23: Ο Disaster Tourism ως Κύρια Μορφή Τουρισμού.....	81
Διάγραμμα 24: Ενδυνάμωση Ταυτότητας από την Καταστροφή.....	81
Διάγραμμα 25: Εξέλιξη του Τουρισμού.....	81
Διάγραμμα 26: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Οικονομική Ανάπτυξη.....	82
Διάγραμμα 27: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Απασχόληση.....	82
Διάγραμμα 28: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Κατανομή του Πλούτου.....	82
Διάγραμμα 29: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στις Υποδομές.....	83
Διάγραμμα 30: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στις Μεταφορές.....	83
Διάγραμμα 31: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στο Κόστος Διαβίωσης.....	83
Διάγραμμα 32: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στο Βιοτικό Επίπεδο.....	84
Διάγραμμα 33: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Εποχικότητα της Απασχόλησης.....	84
Διάγραμμα 34: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στις Ξένες Επενδύσεις.....	84
Διάγραμμα 35: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Διαδικασία Αποκατάστασης.....	85
Διάγραμμα 36: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στα Πολιτιστικές Ανταλλαγές.....	85
Διάγραμμα 37: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Τοπική Υπερηφάνεια.....	85
Διάγραμμα 38: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Εμπλοκή της Κοινότητας.....	86
Διάγραμμα 39: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Ευημερία του Τόπου.....	86
Διάγραμμα 40: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στο Ποσοστό Εγκληματικότητας...	86
Διάγραμμα 41: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στις Καθημερινές Συνήθειες.....	87
Διάγραμμα 42: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Εκπαίδευση.....	87
Διάγραμμα 43: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Μετανάστευση.....	87
Διάγραμμα 44: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στις Ευπαθείς Ομάδες.....	88
Διάγραμμα 45: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στο Φυσικό Περιβάλλον.....	88

Διάγραμμα 46: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Εικόνα του Νησιού.....	88
Διάγραμμα 47: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Ποιότητα του Τουρισμού.....	89
Διάγραμμα 48: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στην Ποικιλία Ψυχαγωγικών Δραστηριοτήτων	89
Διάγραμμα 49: Βαθμός Επιρροής Disaster Tourism στο Περιβάλλον.....	89

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

1. MVO: Montserrat Volcano Observatory
2. MTB: Montserrat Tourism Board
3. MTD: Montserrat Tourism Division
4. SDP: Sustainable Development Plan
5. MDC: Montserrat Development Corporation
6. DMCA: Disaster Management Coordination Agency
7. CTO: Caribbean Tourism Organization
8. CHA: Caribbean Hospitality Association
9. ECB: Eastern Caribbean Bank
10. CHA: Caribbean Hospitality Association
11. OECS: Organization of the Eastern Caribbean States
12. DfiD: Department for International Development of the UK
13. FCO: British Foreign and Commonwealth Office
14. CARICOM: Caribbean Community
15. OCTs: Overseas Countries and Territories
16. BOT: British Overseas Territory
17. GBP: Great Britain Pounds
18. USD: United States Dollars

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Σκοτεινός Τουρισμός (Dark Tourism) αποτελεί ένα πολύ ιδιαίτερο τμήμα της αγοράς (niche market) αλλά και ένα σχετικά καινούργιο ακαδημαϊκό πεδίο με αυξανόμενο ερευνητικό ενδιαφέρον. Πρόκειται για την επίσκεψη προορισμών που είναι συνδεδεμένοι με τον θάνατο, το μακάβριο στοιχείο ή θηριωδίες. Μία από τις υποκατηγορίες του είναι ο Τουρισμός Καταστροφών (Disaster Tourism), ο οποίος, πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στον τουρισμό που αναπτύσσεται σε περιοχές που έχουν υποστεί φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές. Οι προσπάθειες σκιαγράφησης γύρω από αυτόν επικεντρώνονται μέχρι στιγμής στην ψυχοσύνθεση και τα οφέλη του τουρίστα-επισκέπτη, αφήνοντας ένα γνωστικό κενό σχετικά με την επίδραση και το "αποτύπωμα" του Disaster Tourism στην πληγείσα κοινωνία-υποδοχέα.

Σε αυτή την εργασία γίνεται μία προσπάθεια διερεύνησης των πολυεπίπεδων επιδράσεων από τις εφαρμογές του Disaster Tourism στον τοπικό πληθυσμό. Πρόκειται για μία μελέτη περίπτωσης (case study) γύρω από το νησί Μοντσερράτ των Δυτικών Ινδιών (Καραϊβική), το οποίο προσπαθεί να ανασυγκροτηθεί έπειτα από την μακρά ηφαιστειακή και συνεπώς ανθρωπιστική κρίση που ξεκίνησε το 1995.

Για τον σκοπό αυτό προηγήθηκε η συλλογή δευτερογενών στοιχείων. Έπειτα, διενεργήθηκε έρευνα πεδίου, η οποία συνδύασε την άντληση ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων. με σκοπό να αποτυπωθεί η επί του θέματος οπτική των ντόπιων, αρμόδιων του Τουρισμού και μη. Καταγράφονται οι πρακτικές και οι μηχανισμοί που συνθέτουν το προϊόν και στη συνέχεια θίγεται η δυνητική ανάπτυξη του Disaster Tourism στο Μοντσερράτ, αλλά και η μέχρι τώρα συμβολή του στην ανάκαμψη και την αποκατάσταση του τόπου.

Τα αποτελέσματα φανερώνουν επίσης τις προϋποθέσεις της βιώσιμης και υπεύθυνης λειτουργίας του τομέα, με μία αναφορά στην ηθική και τη δεοντολογία αλλά και στις προκλήσεις και τις ιδιαιτερότητες της νησιωτικής αυτής οικονομίας.

Αναλυτικότερα, ως προς τη δομή της εργασίας, στο Θεωρητικό μέρος αναπτύσσεται η υπάρχουσα βιβλιογραφία του Dark και του Disaster Tourism, εξετάζοντας τη λειτουργία και τα γνωρίσματα αυτών των δύο μορφών Τουρισμού από επιχειρηματική και κοινωνιολογική σκοπιά.

Στο Ερευνητικό μέρος αρχικά παρουσιάζεται ο σκοπός της έρευνας και αναλύεται η μεθοδολογία και η διεξαγωγή της. Σε αυτό το κομμάτι παρατίθεται και ένας αριθμός προτάσεων προς περαιτέρω μελέτη με έναυσμα τη θεματική της εργασίας αυτής.

Ακολούθως επιχειρείται μία εκτενής επισκόπηση της ιστορίας και του πολιτισμού, του χρονικού και των επιπτώσεων των φυσικών καταστροφών και της κοινωνικο-οικονομικής δομής του Μοντσερράτ πριν, κατά και μετά την ηφαιστειακή κρίση. Στη συνέχεια περιγράφεται ο κλάδος του Τουρισμού στο νησί ως προς τη θεσμική και την ποιοτική του σύσταση σε σύγκριση με το παρελθόν.

Έπεται η παρουσίαση και ο σχολιασμός των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την χρήση του κάθε ερευνητικού εργαλείου: τις σε βάθος συνεντεύξεις και τα ερωτηματολόγια. Κλείνοντας, η εργασία καταλήγει σε γενικά συμπεράσματα βάσει των ευρημάτων της έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

1.1 Εισαγωγή στον Τουρισμό

Ο Τουρισμός αποτελεί μία από τις πιο κερδοφόρες 'βιομηχανίες' παγκοσμίως, κυρίως κατά τις τελευταίες έξι δεκαετίες, με έξαρση από τα τέλη του περασμένου αιώνα. Πρόκειται για φαινόμενο πολυδιάστατο, πολυπαραγοντικό, δύσκολο να οριστεί και ακόμη δυσκολότερο να αποτελέσει πεδίο μετρήσιμων μεγεθών (Cruz, 2006). Δεν αποτελεί έκπληξη το ότι είναι ένα κλάδος πλούσιου ερευνητικού ιστορικού, ο οποίος εξελίσσεται διαρκώς καθώς νέες έννοιες και πεδία κάνουν την εμφάνισή τους. Συγκεκριμένα, όπως τονίζουν οι Kozak & Kozak (2013) ο Τουρισμός είναι πλέον μέρος των Κοινωνιολογικά προσανατολισμένων Επιστημών με έμφαση στην ακαδημαϊκή κατάρτιση και την βιομηχανική εκπαίδευση.

Αποσπασματικά, οι Hanziker και Kraft το 1941 έδωσαν έναν από τους πρώτους ορισμούς ως "το σύνολο των φαινομένων που προκύπτουν από το ταξίδι και την διαμονή μη μόνιμων κατοίκων σε έναν προορισμό, εφόσον δεν οδηγούν σε μόνιμη διαμονή στον προορισμό και δεν συνδέονται με κάποια κερδοσκοπική δραστηριότητα (των τουριστών)." Μετέπειτα, το 1974, οι Burkart και Medlik παρέθεσαν τα εξής πέντε προσδιοριστικά χαρακτηριστικά:

1. Ο Τουρισμός είναι ένα συνονθύλευμα φαινομένων και σχέσεων
2. Αυτά τα φαινόμενα και οι σχέσεις προκύπτουν από την μετακίνηση ανθρώπων προς και την διαμονή τους σε διάφορους προορισμούς. Υπάρχει ένα στοιχείο δυναμικότητας (το ταξίδι) και ένα στατικό (η διαμονή)
3. Το ταξίδι και η διαμονή είναι προς και σε προορισμούς εκτός των συνήθων τόπων κατοικίας και εργασίας, ούτως ώστε ο τουρισμός δίνει λαβή σε δραστηριότητες που διαφέρουν από αυτές του κατοικητικού και εργαζόμενου πληθυσμού των τόπων δια μέσω των οποίων οι τουρίστες ταξιδεύουν και αυτών στους οποίους κατευθύνονται
4. Η μετακίνηση στους προορισμούς είναι προσωρινή και μικρής διάρκειας
5. Οι προορισμοί επισκέπτονται για λόγους ασύνδετους με την αμειβόμενη εργασία ή την εξεύρεση αυτής.

Κατά τον επικρατέστερο ορισμό του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO): "Ο Τουρισμός προσδιορίζεται ως οι δραστηριότητες ανθρώπων χαρακτηριζόμενων ως επισκέπτες. Αυτοί είναι όσοι πραγματοποιούν επισκέψεις σε ένα κύριο προορισμό εκτός του συνήθους περιβάλλοντός τους για λιγότερο του ενός έτους για οποιοδήποτε σκοπό που συμπεριλαμβάνει διακοπές, ψυχαγωγία, αναψυχή, το επάγγελμά τους, την υγεία τους, εκπαίδευση κ.α. Αυτή η προσέγγιση είναι πολύ ευρύτερη από την παραδοσιακή αντίληψη των τουριστών, που αναφερόταν μόνο στους ταξιδιώτες αναψυχής". Με αυτό το σημείο αναφοράς, οι επισκέπτες κατατάσσονται σε τουρίστες, ταξιδιώτες και εκδρομείς.

Ο περιηγητής παλαιότερων εποχών διέθετε χρόνο και χρήμα για μεγάλης διάρκειας διακοπή από τον συνήθη τρόπο ζωής του. Η αναζήτηση εμπειριών, η διερεύνηση συνθηκών για περαιτέρω προσπέλαση -τυπικό παράδειγμα οι πρωτοπόροι εξερευνητές ή τα μέλη ιεραποστολών σε μακρινούς προορισμούς- προσέλκυσαν πολλά άτομα. Ήδη από την εποχή του Ηρόδοτου που ταξίδεψε "κατ'εμπορίαν και θεωρίαν" και του Θουκυδίδη, για τον οποίο το ταξίδι, η περιπλάνηση, υπήρξε "ο πόθος όψεως και θεωρίας της απούσης", η περιέργεια οδηγεί σε ξένους τόπους, σε ξένες εμπειρίες, σε νέες γνώσεις, σε νέα δραστηριότητες. (Ηγουμενάκης και λοιποί, 1999)

Ως έννοια συναντάται ήδη από το 1841, όταν τα περίφημα Grand Tours της αστικής τάξης διευρύνονται σε περισσότερα κοινωνικά στρώματα (tourisme, από το γαλλικό tour: γύρος, περιήγηση). Οι μεταφορές είναι πλέον πιο ασφαλείς, ο σιδηρόδρομος κυριαρχεί ως μεταφορικό μέσο, ο Thomas Cook ιδρύει το πρώτο πρακτορείο οργανωμένων ταξιδιών. Μετά την πρώτη μακρά φάση 'ανάπτυξης' του Τουρισμού στην Αρχαιότητα, τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση έως και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, παρατηρείται ήδη η αρχή της δεύτερης φάσης του που διαρκεί μέχρι το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ως μαζική δραστηριότητα όμως, ο Τουρισμός αποτελεί προϊόν του μεταπολεμικού κοινωνικού κράτους. Τότε εκδηλώνεται ραγδαία και η Τρίτη φάση ανάπτυξής του που διαρκεί μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του '80 (Zuelow, 2016).

Ο εκδημοκρατισμός του ταξιδιού, επακόλουθο των 'πληρωμένων διακοπών' (επιδόματα αδείας), σε συνάρτηση με τον έντονο ρυθμό των πόλεων, τη βελτίωση των μέσων μεταφοράς -ιδιωτικών και δημοσίων-, την βελτίωση και εξάπλωση των οδικών και σιδηροδρομικών δικτύων, την όλο και πιο προσιτή τιμή των αεροπλοϊκών και των αεροπορικών ναύλων, την βελτίωση και δημιουργία καταλυμάτων για κάθε βαλάντιο αλλά και την άνοδο του μορφωτικού και εκπαιδευτικού επιπέδου των πολιτών, το ταξίδι και τις 'διακοπές' από επιθυμία γίνονται ανάγκη και από πολυτέλεια προσιτή απόλαυση περισσότερων ατόμων και ευρύτερων κοινωνικών ομάδων (Urry, 2002).

Ως δυναμικός και δη ταχέως εξελισσόμενος κλάδος του τριτογενούς τομέα (προσφορά/παροχή υπηρεσιών), και με συνεχή διαποικίληση, ο Τουρισμός, στην τέταρτη πλέον φάση του αναδεικνύεται σε έναν από τους μεγαλύτερους οικονομικούς τομείς παγκοσμίως, όντας συνδεδεμένος με την ανάπτυξη και την κοινωνική πρόοδο και περικλείοντας ένα αυξανόμενο αριθμό νέων προορισμών.

Ο Τουρισμός συμβάλλει στην οικονομική άνθηση ενός τόπου με την δημιουργία εισοδημάτων, θέσεις απασχόλησης, φορολογικά έσοδα, διεύρυνση της παραγωγικής βάσης, προώθηση της ανάπτυξης πολλών κλάδων της τοπικής κυρίως οικονομίας, όπως το εμπόριο, η γεωργία και η κτηνοτροφία, οι κατασκευές-οικοδομικές, οικοτεχνικές, η ενίσχυση της τέχνης με νέες δομές, η ανάδειξη των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων, η καθιέρωση καλλιτεχνικών θεσμών (φεστιβάλ) κ.λπ. (Holden, 2013). Στην πολυφασματικότητα του εντάσσονται και οι άμεσα συνδεδεμένες βιομηχανίες της ασφάλειας, της ψυχαγωγίας και αναψυχής, των ποτών και τροφίμων, του εμπορίου, της διαμονής και των μεταφορών.

Αναφορικά, σύμφωνα με το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιού και Τουρισμού (WTTC) και το Oxford Economics, η συνεισφορά του ταξιδιού του Τουρισμού στο παγκόσμιο ΑΕΠ αυξήθηκε για έκτη συνεχή χρονιά το 2015, σκαρφαλώνοντας σε ένα συνολικό 9,8% (7,2 τρις USD) και συντηρώντας 284 εκατομμύρια ανθρώπους στην εργασία, το ένα ενδέκατο των θέσεων του πλανήτη. Οι προβλέψεις για την ερχόμενη δεκαετία είναι αισιόδοξες και σκιαγραφούν μία άνοδο της τάξεως του 4% ετησίως.

Η τμηματοποίηση της Τουριστικής αγοράς μπορεί να γίνει με βάση γεωγραφικά, κοινωνικοοικονομικά και κριτήρια τουριστικής συμπεριφοράς, διευκολύνοντας την ανάλυσή της ώστε να σχεδιαστούν κατάλληλες πολιτικές για την καλύτερη προώθηση του προϊόντος και τις αρμονικότερες κοινωνικοοικονομικές ζυμώσεις που την διέπουν.

Κύρια συστατικά της είναι:

1. "Προορισμοί, [...] προς μία αυξανόμενη ζήτηση σε όλο και πιο απίθανες περιοχές.

2. Προσφορά, από γενικού σε ειδικού τύπου: από τον μαζικό στον πολυδιασπασμένο.
3. Καταναλωτής, από ευρύτερες ομάδες σε εξειδικευμένα τμήματα. Ζήτηση για συγκεκριμένου τύπου διακοπές και εμπειρίες πλούσιες σε γνώση.
4. Εποχικότητα, από αυστηρά προσδιορισμένες περιόδους σε πιο ευέλικτες, συχνές και βραχύτερες παραμονές. Μείωση ωραρίου εργασίας και αύξηση σε πληρωμένες ημέρες απουσίας.
5. Διανομή, από κλασικού τύπου διαύλους σε μια πληθώρα εναλλακτικών δυνατοτήτων, άμεσων και εικονικών.” (Τσάρτας και λοιποί, 2011)

Μία γενική σχηματοποίηση των τύπων Τουρισμού με βάση την κινητικότητα των επισκεπτών διαχωρίζει τον Εθνικό (Εσωτερικό και εξερχόμενο) και Διεθνή Τουρισμό (εισαγόμενο και εξαγόμενο), με τον πρώτο να αφορά την μικρή ή εκτεταμένη διάρκεια ενώ τον δεύτερο τον να εγκλείει τις εκδρομές, τις περιφερειακές εξορμήσεις και το ταξίδι εθνικής εμβέλειας (UNWTO, 2014).

Από την άλλη, καταγράφονται ενενήντα περίπου μορφές τουρισμού (Σφακιανάκης, 2000). Πυλώνες αυτών, βάση των ενδιαφερόντων των επισκεπτών, ο Τουρισμός μπορεί να διακριθεί σε Μαζικές/ Συμβατικές μορφές και στον πολυφασματικό Εναλλακτικό Τουρισμό, μέρος του οποίου αποτελεί και ο Τουρισμός Ειδικού Ενδιαφέροντος.

Ο Μαζικός Τουρισμός (Mass Tourism) είναι ο τύπος τουρισμού που χαρακτηρίζεται από την ομαδικότητα και την οργάνωση, συχνά μέσω προκαθορισμένων πακέτων, και λαμβάνει χώρα σε κοσμοπολίτικες κυρίως περιοχές. Γνωρίσματά του είναι η κατανάλωση μία τυποποιημένης και εμπορευματοποιημένης ταξιδιωτικής εμπειρίας, η διεθνοποίηση της λειτουργίας του, οι υποδομές μεγάλης κλίμακας, την ισχυρή επιρροή των operators και την συγκεκριμένη χωρική και ποιοτική επιλογή.

Σε ένα γενικό διαχωρισμό του Μαζικού Τουρισμού ενδείκνυται κατά κυρίαρχο ρόλο οι επισκέψεις αναψυχής και έπειτα αυτές που εντάσσονται στο λεγόμενο MICE (Meetings, Incentive, Conference, Exhibitions), επιχειρηματικού δηλαδή ενδιαφέροντος και ειδικού (επαγγελματικού) σκοπού.

Ως προϊόν της μεταπολεμικής τουριστικής δραστηριότητας κατηγορήθηκε – και όχι άδικα – στο όνομα της κερδοφορίας προκαλεί συχνά με την αλόγιστη υπερπροσφορά του δυσμενείς, μη αναστρέψιμες επιπτώσεις τόσο στο φυσικό όσο και στο αστικό περιβάλλον με τις ανεξέλεγκτες επεκτάσεις του. Πολλοί προορισμοί δεν άντεχαν την συνεχή ροή επισκεπτών-τουριστών, την σπατάλη πολύτιμων αγαθών όπως νερού και ενέργειας, την καταστροφή εκτάσεων για την ανέγερση μονάδων φιλοξενίας κ.λπ. Ακόμη, η χωρίς όρια τουριστική δραστηριότητα σε ορισμένους ‘εύκολους’ προορισμούς επέφερε αλλοιώσεις στα πολιτισμικά χαρακτηριστικά του τοπικού πληθυσμού (γλώσσα, ήθη, πολιτιστική κληρονομιά), φέρνοντας κορεσμό των πόρων όλων των ειδών και υπερβαίνοντας την φέρουσα ικανότητά του εκάστοτε τόπου (Telfer & Richard, 2016).

1.2 Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Το ελάχιστο ενδιαφέρον του μαζικού τουρισμού για την βιώσιμη και αειφόρο ανάπτυξη προκάλεσε, ως ανταγωνιστικό αρχικά προϊόν, την δημιουργία τουριστικών πακέτων ή εξειδικευμένων προτάσεων έξω από τα καθιερωμένα, με έντονη διαφοροποίηση τόσο ως προς τους προορισμούς όσο και τις υπηρεσίες, με φιλικές πλέον προς το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον δραστηριότητες, γνωστές με το όνομα ‘Εναλλακτικός Τουρισμός’ (Alternative Tourism) (Prochazkova, 2012).

Ο Εναλλακτικός Τουρισμός αποτελεί έναν δημοφιλή όρο, όμως η ακριβής του σημασία υπόκειται ακόμη σε συζητήσεις και μία καθολική τυπολογία είναι δύσκολο να τον συμπεριλάβει όντας μία ευρεία έννοια και περιλαμβάνοντας έναν μεγάλο αριθμό τάσεων, από τις πλέον γνωστές έως τις πολύ πρόσφατα καθιερωμένες, οι οποίες έχουν μία κοινή ιδιορρυθμία: είναι εναλλακτικές στον μαζικό τουρισμό. (Novelli, 2005). Αυτό σημαίνει πως είναι μικρής έντασης και συχνότητας, συνδέονται με οργανωμένες ομάδες (groups) ανθρώπων, οι οποίοι έχουν συγκεκριμένα ενδιαφέροντα, συχνά καλή εκπαίδευση και εισόδημα ανώτερο του μέσου όρου.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού προτείνονται και ως δυναμικές λύσεις οικονομικών προβλημάτων και αδιεξόδων, κυρίως σε περιοχές με φυσικό κάλλος, πλούσια πολιτιστική παράδοση, ιδιαίτερη αρχιτεκτονική, ιαματικές πηγές κ.λπ. Τα κίνητρα που οδηγούν σε μία επιλογή Εναλλακτικού Τουρισμού συνδέονται άμεσα με πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης διαφορετικά από αυτά που έχει επιβάλλει ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός (παθητικός τύπος τουρισμού), αλλά σε αυτά εξερευνητικού χαρακτήρα (ιστορικοί και αρχαιολογικοί χώροι, συναναστροφή με ντόπιους κατοίκους). Ακόμη, συναντιόνται και επιλογές δεσμευτικού χαρακτήρα (εθελοντικές υπηρεσίες, συμμετοχή σε ανασκαφές, κατασκηνώσεις κ.α.) (Ανδριώτης και λοιποί, 2009)

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Εναλλακτικού τουρισμού μεταξύ άλλων είναι η προσεκτική προετοιμασία και έρευνα πριν την άφιξη, η εστίαση σε βιωματικού τύπου εμπειρίες, η επιθυμία για γνώση και το αίσθημα υπευθυνότητας απέναντι στην κοινότητα.

Πρόκειται για μια καινούργια φιλοσοφία στον τομέα του τουρισμού και περιλαμβάνει όλες τις μορφές τουρισμού που προσελκύουν τουρίστες με γνώμονα τα παρακάτω:

- Επιλογή προορισμού με βασικό κριτήριο το φυσικό περιβάλλον και τον πολιτισμό
- Δραστηριότητες που δεν επηρεάζου την βιωσιμότητα του φυσικού περιβάλλοντος (πεζοπορία, ορειβασία, ποδηλασία, καγιάκ κ.α)
- Προτεραιότητα στις βιωματικές εμπειρίες
- Αποφυγή κλασικών τουριστικών προσφορών, διαφοροποιημένα προϊόντα και υπηρεσίες
- Υπέρβαση του εποχικού τουρισμού
- Εμμονή στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης ως "την ανάπτυξη που συναντά τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να συναντήσουν τις δικές τους μελλοντικές ανάγκες" (WCED, 1987)
- Εφαρμογή πρακτικών Υπεύθυνου Τουρισμού ως τις πρακτικές που "συνάδουν με τις αρχές της κοινωνικής και οικονομικής δικαιοσύνης, επιδεικνύουν σεβασμό [...] και πυροδοτούν μία θετική αλληλεπίδραση μεταξύ της τοπικής κοινότητας, της τουριστικής βιομηχανίας και του επισκέπτη" (AITR, 2005)

Σε συνάρτηση με τα παραπάνω, πιο συχνές μορφές Εναλλακτικού Τουρισμού παραμένουν ο πολιτιστικός, αγροτουρισμός ή τουρισμός υπαίθρου, εκπαιδευτικός, τουρισμός υγείας, αστικός (Wearing & Neil, 1999), ο οικολογικός ή οικοτουρισμός, ο εκκεντρικός, ο ιαματικός ή θερμαλισμός, ο τουρισμός περιπέτειας (αλεξίπτωτο πλαγιάς, μετεωρισμός). Τελευταία, ιδιαίτερη ζήτηση παρουσιάζουν οι ειδικές διαδρομές πόλης και ο τουρισμός πόλης με έμφαση στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους, συνδεδεμένες με ιστορικά γεγονότα, κοινωνικές εμπειρίες, σύγχρονα προβλήματα, βιωματικές προσεγγίσεις στη ζωή της κοινότητας (Bellini & Pasquinelli, 2016)

Σημαντική προτίμηση παρουσιάζουν και άλλες μορφές τουρισμού στο γενικότερο πλαίσιο της βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης όπως: τουρισμός των υδροβιότοπων, περιπέτειας, άθλησης, κυνηγετικός, θαλάσσιος, κρουαζιέρας και ιστιοπλοϊκός, παραλίμνιες και

μεσοποτάμιες, τρίτης ηλικίας, συνεδριακός, εκπαιδευτικός, εκθεσιακός, θρησκευτικός, προσκυνηματικός, χρονομεριστικός, κοινωνικός, 'επιστροφής στις ρίζες και το διαδεδομένο 'backpacking'- κυρίως απευθυνόμενο σε νεαρότερης ηλικίας άτομα (Kozak, M & Kozak, 2013). Για παράδειγμα, την τελευταία δεκαετία παγκοσμίως ο Γεωτουρισμός, όπως προσδιορίζεται το είδος αυτό του Τουρισμού που αποσκοπεί στην ανάδειξη, την προβολή και τις δραστηριότητες επισκεψιμότητας των γεωτόπων μιας χώρας ή μιας ευρύτερης ή μη περιοχής (ηφαίστεια, σπήλαια, φαράγγια, απολιθωματοφόρες θέσεις, μεγάλα γεωλογικά ρήγματα, αρχαία ή ανενεργά μεταλλεία και λατομεία, γεωμορφές και τοπία που δημιουργήσε η φύση στην διάρκεια των γεωλογικών αιώνων).

Οι σχετικές δραστηριότητες αποβλέπουν στην ένταξη των τόπων αυτών σε τουριστικά δίκτυα, θεματικά ή μη, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που συγκεντρώνουν. Ακόμη, στην εξασφάλιση της προσβασιμότητάς τους και στην διαχείριση των ροών των επισκεπτών με σεβασμό στην αντοχή του εκάστοτε οικοσυστήματος (αποκατάσταση τοπίου, πάρκα ομοιωμάτων, πάρκα περιπέτειας). (Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής της Ελλάδας, 2013).

Ο Τουρισμός Ειδικού Ενδιαφέροντος (ΤΕΕ) αποτελεί μία νέα τάση στο σύγχρονο τουριστικό τοπίο. Η εξειδίκευση και η ατομικότητα είναι οι παράγοντες που προκαλούν την ανάπτυξη αυτής της προσέγγισης. Είναι γεγονός ότι δεν είναι εύκολο να προσδιορίσει κανείς τον Τουρισμό ειδικού ενδιαφέροντος, με έναν τρόπο κοινά αποδεκτό σε όσους ερευνούν το σύνολο των πεδίων του τουρισμού αλλά και στις λοιπές προσεγγίσεις (Buttler, 1999)

Οι Hall και Weiler (1992) προτείνουν ως ΤΕΕ να αναφέρεται το είδος αυτό του τουρισμού που "τα κίνητρά των ταξιδιωτών και η διαδικασία λήψης της απόφασης (επιλογή) προσδιορίζονται πρωτίστως από ένα ειδικό ενδιαφέρον που εστιάζει είτε στις δραστηριότητες, είτε στους προορισμούς και στο όλο περιβάλλον". (Hall & al., 1992)

Ο Τουρισμός Ειδικού Ενδιαφέροντος είναι αντίθετος στον Μαζικό Τουρισμό, ως μορφή Εναλλακτικού Τουρισμού, και εστιάζει σε τόπους και τρόπους τουρισμού που έχουν την δυνατότητα να ικανοποιούν τους ταξιδιώτες, καλύπτοντας τον τουρισμό υπαίθρου, τον πολιτισμό και τον τουρισμό πολιτιστικής κληρονομιάς, τον τουρισμό περιπέτειας και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων (Traeur, 2006).

Η επιθυμία για νέους τόπου και αυθεντικά προϊόντα γίνεται μέρος των κινήτρων του να επισκεφτεί κανείς μια νέα τοποθεσία. Το παρελθόν και το παρόν αυτών των τοποθεσιών αποτελούν τμήμα μιας μοναδικής εμπειρίας που οι τουρίστες αναζητούν και επιδιώκουν. Ο Τουρισμός Ειδικού Ενδιαφέροντος μπορεί να οριστεί και ως ο τύπος του Τουρισμού που εμπλέκει τον καταναλωτή του οποίου η επιλογή των διακοπών εμπνέεται από ιδιαίτερα κίνητρα και εκείνο το επίπεδο ικανοποίησης που προσδιορίζεται από την εμπειρία που επιδιώκουν (Novelli, 2007)

Όπως γίνεται φανερό από τις διάφορες περιγραφές, οι συμμετέχοντες στον ειδικού ενδιαφέροντος Τουρισμό επιδιώκουν μια νέα εμπειρία σχετική με τα χόμπι τους και διαφορετικές 'δοκιμές'. Αυτός ο σκοπός, ως ένα πολύ σημαντικό στοιχείο, συνυπολογιζόμενο με την άνεση του ελεύθερου χρόνου, αποτελεί πυρήνα του ΤΕΕ. Ο τουρίστας αποφασίζει να εκπληρώσει απολύτως έναν ή περισσότερες αντικειμενικούς σκοπούς του κατά την διάρκεια του ταξιδιού. Έτσι, ο Τουρισμός Ειδικού Ενδιαφέροντος είναι "ένα ταξίδι για ανθρώπους επειδή έχουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον που μπορούν να το ικανοποιήσουν σε μια ιδιαίτερη περιοχή ή σε έναν ιδιαίτερο προορισμό". Οι υπότιτλοι του Τουρι-

σμού Ειδικού Ενδιαφέροντος συναντιούνται ως: αγροτική ζωή, αρχιτεκτονική, τέχνη, παρατήρηση πουλιών, αλιεία, βοτανική, μουσική, γκολφ, ιστορία, όπερα, φωτογραφία, σαφάρι, καταδύσεις, εκπαίδευση, οινογευσία, γευσιγνωσία κ.ο.κ. (Ozuerler, 2015)

Τα κίνητρα για τον Τουρισμό Ειδικού Ενδιαφέροντος γεννήθηκαν εκτός των άλλων και από την περιέργεια των ανθρώπων. Οι τουρίστες σε αυτή την περίπτωση, είτε όσοι ακολουθούν περιηγήσεις είτε όσοι δρουν αυτόνομα αποσκοπούν σε αυτές ακριβώς τις εμπειρίες που μπορούν να έχουν λίγοι μόνο άνθρωποι. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, οι επισκέψεις σε τόπους καταστροφών όπως πεδία μαχών, φυλακές, περιοχές γενοκτονιών, ζώνες δολοφονικών επιθέσεων και τρομοκρατικών ενεργειών κερδίζουν σε δημοτικότητα και προτιμήσεις (χωρίς βέβαια αυτό να είναι το μοναδικό κίνητρο). Σε αυτή την περίπτωση, μιλάμε για το πεδίο του Σκοτεινού Τουρισμού (Dark Tourism) και τις πολυάριθμες υποκατηγορίες του.

1.3 Εισαγωγή στις έννοιες Dark & Disaster Tourism

Τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον γύρω από την ανάπτυξη του σκοτεινού τουρισμού (Dark Tourism), αφού οι επισκέψεις σε μέρη που σχετίζονται με θάνατο, πένθος και διαφόρων ειδών κτηνωδίες, γίνονται ολοένα και πιο συχνές (Foley & Lennon, 1996; Raine, 2013; Stone, 2013). Αυτό το εξειδικευμένο τμήμα αγοράς τράβηξε πρόσφατα το παγκόσμιο ενδιαφέρον και προκάλεσε ισχυρή αντιπαράθεσή, παρά την μακρά ιστορία του (Biran & Hyde, 2013; Blom, 2000; Issac & Cakmak, 2013; Stone, 2013; Stone & Sharpley, 2008).

Ο Dark Tourism ή αλλιώς θανατοτουρισμός περιλαμβάνει ένα μεγάλο φάσμα από υποκατηγορίες, πολλές από τις οποίες είναι υπό αμφισβήτησή, εφόσον επικαλύπτουν άλλους εννοιολογικούς ορισμούς που αφορούν, μεταξύ άλλων, τον κίνδυνο ή τον ακραίο τουρισμό (Stone, 2006). Ο Stone υπογραμμίζει πως ο Dark Tourism είναι μια ευρεία και συχνά επίμαχη καταναλωτική δραστηριότητα που συχνά προκαλεί ισχυρή αντιπαράθεσή σχετικά με το πως ο θάνατος παρουσιάζεται και καταναλώνεται στη σύγχρονη τουριστική οικονομία (2013). Αυτή η μορφή του τουρισμού αποτελεί μια λιγότερο διαδεδομένη μόδα, με πολυάριθμους περιορισμούς, τόσο φυσικούς όσο και ηθικούς. (Hystad & Keller, 2005; Kelman & Dodds, 2009; Lee & Hyun, 2016; Nagai, 2012; Sather-Wagstaff, 2011).

Κατά τη διάρκεια των δυο τελευταίων δεκαετιών, έχει δοθεί αρκετή προσοχή σε δυο κατευθύνσεις. Από τη μια, οι ερευνητές του συγκεκριμένου κλάδου έχουν επικεντρωθεί στην ανάπτυξη ενός θεωρητικού πλαισίου με γνώμονα τον Dark Tourism. Αυτό το θεωρητικό πλαίσιο βασίζεται στην τυπολογία των θέλγητρων, δηλαδή την ταυτοποίησή των χώρων που σχετίζονται με πρόσφατους ή ιστορικούς θανάτους και βασανιστήρια (Blom, 2000; Royek, 1993; Sharpley & Stone, 2009; Stone, 2006). Από την άλλη, οι ακαδημαϊκές έρευνες πρόσφατα επικεντρώθηκαν και στους λόγους ζήτησης αυτού του φαινομένου. Οι ερευνητές, σε μια προσπάθειά να κατανοήσουν καλύτερα τα κίνητρά που βρίσκονται πίσω από αυτές τις επισκέψεις σε αυτούς τους «σκοτεινούς» τόπους, έστρεψαν την προσοχή τους στην αναγνώρισή των στοιχείων που χαρακτηρίζουν τη ζήτησή και τα κίνητρά. (Bissell & Mackay, 2009; Biran et. al., 2011, Issac & Cakmak, 2013; Farmaki, 2013; Gaya, 2013; Raine, 2013; Stone & Sharpley, 2008; Yuill, 2003).

Από την άλλη πλευρά, ο τουρισμός καταστροφών (Disaster Tourism), ο οποίος αποτελεί μια υποκατηγορία του Dark Tourism, πρόσφατα τράβηξε το ενδιαφέρον των ακαδημαϊκών και των ερευνητών. Ως αποτέλεσμα, έχει υπάρξει ένας σημαντικός αριθμός πρόσφατων μελετών που προτείνουν μοντέλα για την ανάλυση και την ανάπτυξη στρατηγικών για την καλύτερη διαβίωση των τουριστών σε μέρη που έχουν υποστεί καταστροφή (Faulkner, 2001; Faulkner & Vikulov, 2001; Gothan, 2007; Gould & Lewis, 2007; Miller, 2008; Hystad & Keller, 2005; 2008; Lee & Hyun, 2016; Ryan & Kohli, 2006). Ωστόσο, οι

προαναφερθέντες μελέτες επικεντρώνονται κυρίως σε θέματα σχεδιασμού και υποστηρίζουν στρατηγικές που πιθανώς θα μπορούσαν να μειώσουν τις συνέπειες αυτών των καταστροφών σε επιχειρήσεις και στην κοινωνία. Αυτό που απουσιάζει βέβαια από την ακαδημαϊκή βιβλιογραφία είναι οι συνέπειες που έχει ο Disaster Tourism στην τοπική κοινωνία και οικονομία (Wright and Sharpley, 2016).

Ο στόχος αυτής της μελέτης είναι να καλύψει το κενό στην ακαδημαϊκή αφήγηση με το να απομακρυνθεί από τα κίνητρα των επισκεπτών προς μια κατεύθυνση ταυτοποίησης των συνεπειών που έχουν οι πρακτικές του Disaster Tourism στον τοπικό πληθυσμό. Η εργασία αυτή υποστηρίζει πως η ανάπτυξη ενός κατάλληλου θεωρητικού μοντέλου για την εξέταση των επιπτώσεων που έχει ο Disaster Tourism θα μπορούσε να διευκολύνει και να επιταχύνει την διαδικασία κοινωνικής και οικονομικής ανάκαμψης. Όταν το ζητούμενο είναι οι επιπτώσεις του Disaster Tourism στο τοπικό επίπεδο, υπάρχει ένας πολύ περιορισμένος αριθμός προσπαθειών να εντοπιστούν οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές επιδράσεις σε μέρη που έχουν υποστεί σοβαρές φυσικές ή τεχνητές καταστροφές. Επιπροσθέτως, δεν υπάρχει τρέχουσα συζήτησή αναφορικά με την ηθική και την πρέπουσα δεοντολογία που σχετίζεται με τέτοιου είδους αδιάκριτου ή ακόμα και «νοσηρού» τουρισμού (Lennon, & Foley, 2000). Σε μια προσπάθειά να αναπτύξουν ένα «κώδικα ηθικής», Οι Kelman και Dodds (2009) αρχικά εντόπισαν του παράγοντες που κινούν τους τουρίστες σε μέρη που έχουν υποστεί καταστροφή και πρότειναν ένα επιχειρησιακό σύστημα που προσδοκά να διατηρήσει τα πλεονεκτήματα του Disaster Tourism και την ίδια στιγμή να περιορίσει τα μειονεκτήματά του.

1.4 Σκοτεινός Τουρισμός (Dark Tourism)

Στη σύγχρονες κοινωνίες, τα ταξίδια και οι εμπειρίες σε τοποθεσίες που σχετίζονται με τον Dark Tourism ολοένα αυξάνονται και έχει παρατηρηθεί αύξησή στον αριθμό επισκεπτών σε τέτοια μέρη (Issac & Cakmak, 2013). Οι φανατικοί του Dark Tourism συνήθως έλκονται από την επιθυμία τους να γίνουν μάρτυρες της ίδιας της ιστορίας και να ζήσουν την εμπειρία ενός ιστορικού γεγονότος. Δεν επισκέπτονται τέτοια μέρη επειδή είναι ενθουσιασμένοι με την ιδέα του θανάτου (Biran, et.al. 2011). Αποτελεί, σε όλες τις εκφάνσεις, μια πολυδιάστατη εμπειρία που μπορεί να έχει σοβαρό αντίκτυπο στις ζωές των ανθρώπων, κάνοντάς τους να δουν τη ζωή μακροσκοπικά. Σύμφωνα με τον Daams (2007), ο Dark Tourism προσφέρει μια δαιδαλώδη εμπειρία που μπορεί να έχει μια εμβριθή συνάφεια με την αντίληψή μας και την κρητική μας ικανότητα. Παρέχει, επίσης, συναισθηματικά και ψυχολογικά οφέλη στους επισκέπτες, δεδομένου πως οι πρακτικές του Dark Tourism συχνά αξιοποιούνται ως εκπαιδευτικά εργαλεία εξωτερικοποίησης των επιδράσεων που σχετίζονται με αυτή τη κατάσταση (Walsh, 1992). Πέρα από τα ψυχολογικά πλεονεκτήματα, ο Dark Tourism συνδέεται επίσης με χρηματικά οφέλη, εφόσον συνεισφέρει στη ποιοτική αποκατάστασή της περιοχής από το πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα που έχει το εισόδημα του τουρισμού.

Παρά ταύτα, η βιομηχανία του Dark Tourism βρίσκεται υπό αντιπαράθεσή, κυρίως εξαιτίας της έλλειψης λεπτομερών αναφορών, μελετών αλλά και τεχνογνωσίας. Έχει επίσης υποστεί κριτική επειδή σχετίζεται με την ηθονοβλεψία και τη «νοσηρότητα» της καταναλωτικής συμπεριφοράς. (Blom, 2000) Ένα άλλο μέρος της κριτικής επικεντρώνεται στην επιδίωξη οικονομικών συμφερόντων από την εκμετάλλευση της ανθρώπινης τραγωδίας, την παραβίαση της ιδιωτικότητας, την υποστήριξη εξτρεμιστικών ηγεμονιών, τη καταστροφή του περιβάλλοντος, τη παρεμπόδιση της ανθρωπιστικής βοήθειας αλλά και επίσης την επιπολαιότητα και την έλλειψη αλληλεπίδρασης (Coote, 2010). Λαμβάνοντάς υπόψιν όλα αυτά τα ευαίσθητα ηθικά διλήμματα, τέτοιες πρακτικές μπορούν να φανερώσουν αναταραχές στη πολιτιστική μνήμη, στις μεθερμηνεύσεις αλλά και στην αυθεντικότητα (Stone & Sharley, 2009).

Η αντίληψη του Dark Tourism βασίζεται στην ταυτοποίηση των κινήτρων που οδηγούν τους τουρίστες σε τέτοια μέρη και σε τέτοιου είδους εμπειρίες που σχετίζονται με το θάνατο και τα βασανιστήρια. Μέχρι στιγμής, έχει υπάρξει εκτεταμένη βιβλιογραφία που αναφέρει μια ποικιλία από κίνητρα και αναπτύσσει μια τυπολογία των 'σκοτεινών' τουριστών (Bissell & Mackay, 2009; Farmaki, 2013; Raine, 2013 Stone & Sharpley, 2008). Την ίδια στιγμή, η βιβλιογραφία αυτή αναλύει το ευρύτερο συγκείμενο αυτής της εμπειρίας αλλά και ατομικές ερμηνείες αυτών των «σκοτεινών» τοποθεσιών (Issac & Cakmak, 2013; Johnston, 2013; Yan, et.al., 2016). Έρευνες έχουν επισημάνει αναφορικά με μέρη ιστορικής αξίας, ότι τα κίνητρα είναι κυρίως εκπαιδευτικά (Biran, et.al, 2011), όπως επίσης και για λόγους αναθύμησης, δηλαδή την επιτακτική ανάγκη της παρούσας και των μελλοντικών γενεών να μάθουν πως τέτοια γεγονότα δεν πρέπει να ξανασυμβούν ποτέ (Yuill, 2003; 208). Η περιέργεια και η αναζήτηση του νέου έχουν επίσης χαρακτηριστεί ως κινητήριες δυνάμεις για την επίσκεψη μιας τοποθεσίας με ιστορική αξία (Gaya, 2013). Επιπλέον, ο Isaac και ο Cakmak (2013) αμφισβητούν την άποψη ότι ο Dark Tourism προσδιορίζεται από τα χαρακτηριστικά της ίδιας της τοποθεσίας και αντί αυτού δίνουν σημασία στις εμπειρίες του επισκέπτη για να εντοπίσουν αν η τοποθεσία είναι όντως «σκοτεινή». Μέσω μιας ποσοτικής έρευνας σε επισκέπτες ενός στρατοπέδου διαμετακόμισης στο Westerbork, οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει κάποια σκοτεινή αιτία που προσελκύει τους επισκέπτες σε τέτοια μέρη. Η έρευνα τους αποκάλυψε ότι οι λόγοι πίσω από τέτοιες επισκέψεις είναι η «αυτοκατανόηση», η «περιέργεια», η «ευσυνειδησία» και η επιθυμία να επισκεφτούν μέρη που αξίζει να τα δει κάποιος η τα έχουν δει λίγοι.

Άλλοι ακαδημαϊκοί έχουν προσανατολίσει την έρευνα τους στην σημασία ανάπτυξης μια στρατηγικής και έτσι προτείνουν ένα πλαίσιο σχεδιασμού που θα μπορούσε να βοηθήσει από τη μια τα «σκοτεινά» μέρη και από την άλλη τις ίδιες τις κοινότητες να διαχειριστούν το Dark Tourism πιο αποτελεσματικά. Ο Gaya (2013) εντόπισε διάφορα διαχειριστικά εργαλεία σχετικά με την προώθηση χώρων με υψηλή πολιτισμική σημασία, περιλαμβάνοντας την ανάγκη βελτίωσης της απόδοσης τέτοιων χώρων και την ενίσχυση της αυθεντικότητάς τους, ενώ ο Yuill (2003) συμπέρανε ότι η κατανόησή των κινήτρων ενός επισκέπτη θα μπορούσε να συνεισφέρει στην διατήρησή των χώρων μέσω της ενίσχυσης της ικανοποίησης του επισκέπτη, την από στόμα σε στόμα προώθηση, με αποτέλεσμα την αύξηση του κέρδους. Επιπλέον, οι Yan και λοιποί (2016) ισχυρίζονται ότι τα μέρη για Dark Tourism προωθούνται μέσω μιας προσέγγισης προώθησης εμπορικών σημάτων από την οπτική της κατανάλωσης, ειδικά στο πρώιμο στάδιο της εξέλιξής. Ακόμη και στο μικροσκοπικό επίπεδο, Οι Cioccio και Michael (2007) εξέτασαν την περίπτωση των δασικών πυρκαγιών της Victoria το 2003 και πιο συγκεκριμένα μελέτησαν το πως οι τοπικές επιχειρήσεις ετοιμάστηκαν και ανέκαμψαν από αυτό το γεγονός, φανερώνοντας πόσο σημαντικό είναι οι επιχειρηματίες να βασίζονται σε συσσωρευμένες εμπειρίες ώστε να πετυχαίνουν την δική τους ανάκαμψη.

1.5 Τουρισμός Καταστροφών (Disaster Tourism)

Ο ορισμός της καταστροφής που κυριαρχεί στον ακαδημαϊκό και επαγγελματικό λόγο είναι αυτός που προτείνεται από το UNISDR (2009), σύμφωνα με τον οποίο η καταστροφή είναι «μια σοβαρή διάρρηξη της λειτουργίας μιας κοινότητας ή μιας κοινωνίας που προκαλεί εκτεταμένες ανθρώπινες, υλικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές απώλειες που υπερβαίνουν την ικανότητα της πληγείσας κοινότητας ή κοινωνίας να ανταπεξέλθει αξιοποιώντας τους δικούς της πόρους» και ως τέτοια απαιτεί σημαντική εξωτερική βοήθεια και παροχή πόρων για την ανάκαμψη της (Wright & Sharpley, 2016). Επομένως, ο Disaster Tourism θεωρείται μια υποκατηγορία του Dark Tourism που αφορά συγκεκριμένα προορισμούς που έχουν υποστεί συντριβή από φυσικές καταστροφές (πχ σεισμοί ή εκρήξεις ηφαιστειών) ή τεχνητές (π.χ. τοποθεσίες που έχουν χτυπηθεί από πυρηνικά

όπλα). Συνεπώς, τα ταξίδια για ψυχαγωγικούς λόγους σε περιοχές που έχουν καταβληθεί από καταστροφή θα μπορούσε να αποτελούν τον ορισμό του «Disaster Tourism» (Kelman & Dodds, 2009). Θεωρείται επίσης μια δραστηριότητα μέσω της όποιας οι τουρίστες μπορούν να εκτιμήσουν την παρούσα κατάσταση σε μια κατεστραμμένη περιοχή και να υποστηρίξουν την τοπική οικονομία με το να ξοδεύουν χρήματα στη τοπική αγορά. Είναι όντως αναγκαίο οι πρακτικές του Disaster Tourism να εγγυώνται μια οικονομική υποστήριξη για τις επισκεπτόμενες περιοχές, όπως επίσης και την πολιτισμική αλληλεπίδραση με το τοπικό πληθυσμό σε μια προσπάθεια ανακατασκευής της πληγείσας περιοχής. Επιπρόσθετα, το να βοηθάς μια κοινωνία να επιταχύνει τους ρυθμούς ανάπτυξης, αποτελεί έναν ανθεκτικό μηχανισμό (Korstanje, 2012). Παρόλο που μπορεί να ασκηθεί κριτική σε αυτό το είδος τουρισμού επειδή επιδεικνύει την ανθρώπινη τραγωδία, οι εμπειρίες είναι πολύτιμες για τους τουρίστες, εφόσον ενισχύει τη κατανόησή τους για πως λειτουργεί μια κοινωνία (Nagai, 2012).

Σύμφωνα με τους Wright και Sharpley (2016), το στοιχείο που διακρίνει τον Disaster Tourism από το Dark Tourism είναι ότι η τοπική κοινωνία συχνά γίνεται το επίκεντρο της προσοχής των τουριστών, και ως τέτοιος, ο Disaster Tourism, αναπόφευκτα ενσωματώνει το στοιχείο του ενθουσιασμού. Επίσης, στις περισσότερες περιπτώσεις, τα μέρη που έχουν υποστεί καταστροφή χαρακτηρίζονται από μια περιορισμένη τουριστική υποδομή, εφόσον οι άνθρωποι επισκέπτονται αυθόρμητα τέτοιες πόλεις ως τουρίστες. Επομένως, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τις αντιλήψεις της τοπικής κοινωνίας απέναντι σε τέτοιες τουριστικές πρακτικές και να τις δούμε ως μέσο δημιουργίας ενός πιο αποτελεσματικού πλάνου διαχείρισης της καταστροφής. Είναι επίσης ζωτικής σημασίας να εντοπίσουμε τις επιπτώσεις του Disaster Tourism στη τοπική κοινωνία και οικονομία. Όσον αφορά αυτό, η μελέτη που διεξήχθη από τους Wright και Sharpley (2016) στη Λ'Ακουιλα της Ιταλίας, μια πόλη που είχε χτυπηθεί από έναν ισχυρό σεισμό το 2009, φανερώνει την υψηλή σημασία που έχει ο έλεγχος της εισροής των τουριστών ειδικά μετά τα πρώτα επακόλουθα μιας τέτοιας καταστροφής. Εξίσου σημαντική αναδείχτηκε η σημασία της σωστής συμπεριφοράς των τουριστών. Αρκετές άλλες μελέτες έχουν διαμορφώσει διάφορα θεωρητικά πλαίσια όσον αφορά τη βελτίωση της διαχείρισης του Disaster Tourism στο τοπικό επίπεδο, σε μια προσπάθειά να συνεισφέρουν στην ανάκαμψη των πληγείσων περιοχών (Faulkner & Vikulov, 2001; Gould & Lewis, 2007; Hystad & Kelller, 2008; Lee & Hyun, 2016; Miller, 2008; Ritchie, 2004; Yankorska & Hannan (2014).

Ωστόσο, όταν το ζητούμενο είναι οι επιπτώσεις του Disaster Tourism στο τοπικό επίπεδο, υπάρχει ένας πολύ περιορισμένος αριθμός προσπαθειών να εντοπιστούν οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές επιδράσεις σε μέρη που έχουν υποστεί σοβαρές φυσικές ή τεχνητές καταστροφές. Επιπροσθέτως, δεν υπάρχει σημαντική διαμάχη αναφορικά με την ηθική και την πρέπουσα δεοντολογία που σχετίζεται με τέτοιου είδους αδιάκριτου η ακόμα και «νοσηρού» τουρισμού (Lennon, & Foley, 2000). Σε μια προσπάθειά να αναπτύξουν ένα «κώδικα ηθικής», Οι Kelman και Dodds (2009) αρχικά εντόπισαν τους παράγοντες που κινούν τους τουρίστες σε μέρη που έχουν υποστεί καταστροφή και πρότειναν ένα επιχειρησιακό σύστημα που προσδοκά να διατηρήσει τα πλεονεκτήματα του Disaster Tourism και την ίδια στιγμή να περιορίσει τα μειονεκτήματά του. Αυτό ακριβώς το κενό θα προσπαθήσει να καλύψει αυτή η μελέτη, διεξάγοντας μια έρευνα στο νησί Μοντσερράτ, με στόχο να εντοπίσει τις επιπτώσεις του Disaster Tourism σε τοποθεσίες που έχουν πληγεί από φυσικές ή τεχνητές καταστροφές και να δώσει κατευθυντήριες γραμμές προς την αξιοποίηση τέτοιων μεθόδων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΜΟΝΤΣΕΡΡΑΤ

2.1 Ιστορία και Πολιτισμός

Το Montserrat αποτελεί Βρετανική Υπερπόντια Κτήση. Γεωγραφικά ανήκει στις Μικρές Αντίλλες, στις Βρετανικές Δυτικές Ινδίες, στην Καραϊβική. Γνωστό και ως Emerald (σμαράγδι) της Καραϊβικής, εξαιτίας τόσο της ομοιότητάς του με τις ακτές της Ιρλανδίας όσο και της Ιρλανδικής καταγωγής των περισσότερων από τους λευκούς κατοίκους του.

Πρόσφατες αρχαιολογικές ανασκαφές στους λόφους του νησιού (2012) έφεραν στο φως ίχνη από τις πρώτες εγκαταστάσεις εκεί ιθαγενών Αμερικανών (Arawak), μεταξύ 4000 και 2500 π.Χ. Οι αυτόχθονες Carib από τις Μικρές Αντίλλες που φτάνουν αργότερα στο Montserrat, του δίνουν το όνομα Alliouagana (Νησί του θάμνου αλόη). Όταν τον Νοέμβριο του 1493 ο Χριστόφορος Κολόμβος φτάνει στο νησί κατά τη διάρκεια του δεύτερου ταξιδιού του στην Αμερικανική ήπειρο, το νησί είναι μάλλον ακατοίκητο και του δίνεται το σημερινό του όνομα, προς τιμή του Αββαείου στο ομώνυμο βουνό της Καταλονίας, κοντά στη Βαρκελώνη (Pattulo, 2015).

Το 1632 αρχίζει ο εποικισμός του με Ιρλανδούς καθολικούς εξόριστους σταλμένους στο νησί από τον Thomas Warner, πρώτο κυβερνήτη της αποικίας του Saint Kitts (Άγιος Χριστόφορος), κατά τη διάρκεια των θρησκευτικών πολέμων στη Βρετανία αλλά και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Από την υποσαχάρια Αφρική μεταφέρονται βίαια σκλάβοι (1651) σε όλη την Καραϊβική- και στο Montserrat, και αρχίζει η δημιουργία των πρώτων φυτειών καπνού, βαμβακιού, ζαχαροκάλαμου. Οι αποικιοκράτες αποκομίζουν τεράστια κέρδη, ο πληθυσμός των μαύρων σκλάβων που δουλεύουν κάτω από σκληρές συνθήκες αυξάνεται συνεχώς με νέες αφίξεις (δουλεμπόριο) και στα τέλη του 18ου αιώνα ξεπερνά κατά πολύ τον πληθυσμό των λευκών. Η Αγγλία αποκομίζει τεράστια οφέλη, ενώ ο πλούτος προκαλεί επέμβαση γαλλικών στρατιωτικών δυνάμεων το 1666- βρισκόμαστε στην εποχή του μεγάλου ανταγωνισμού των ευρωπαϊκών ισχυρών κρατών για τον έλεγχο του Νέου Κόσμου. Το 1667, με τη Ειρήνη της Μπρέντα, το Montserrat περιέρχεται στην Αγγλία, το 1712 και το 1782, κατά τη διάρκεια του Αμερικανικού Πολέμου δέχεται νέες επιθέσεις από Γαλλικές δυνάμεις, ενώ το 1783 με τη συνθήκη των Παρισίων οριστικοποιείται στη Βρετανία.

Το 1768, στις 17 Μαρτίου εκδηλώνεται μια μεγάλη εξέγερση των σκλάβων, που σήμερα τιμάται κατά την ημέρα της γιορτής του Αγίου Πατρικίου (Saint Patrick's Day) που αποτελεί και επίσημη τοπική αργία, αλλά και ημέρα της εθνικής γιορτής των Ιρλανδών. Η εξέγερση απέτυχε, όμως η κατάργηση της δουλείας υπογράφεται μόλις το 1834.

Το 1837- υπό την καθοδήγηση του Sir Joseph Sturge- ιδρύεται η Εταιρία του Montserrat, προκειμένου να οργανωθεί ένας νέος τρόπος παραγωγής που θα εξασφαλίζει σταθερές τιμές στα αποικιακά προϊόντα και θα αξιοποιεί τις καλλιεργήσιμες γαίες. Οι φυτείες κατατέμνονται σε μικρότερες ιδιοκτησίες, μεγάλο μέρος του πληθυσμού ασχολείται με τη γη, νέες καλλιέργειες όπως το λάιμ (μοσχολέμονο), αποδίδουν και έτσι το νησί συγκρατεί τον πληθυσμό του, παράγει, εμπορεύεται και παρά την υψηλή φορολογία, επιβιώνει.

Μια σειρά από καταστροφικούς σεισμούς και τυφώνες μεταξύ 1890 και 1936 δοκιμάζουν τις αντοχές των κατοίκων. Μεταξύ 1871 και 1956 το Montserrat αποτελεί τμήμα της Βρετανικής Ομοσπονδιακής Αποικίας των νησιών Leeward (Ληγούριοι Νήσοι) που περιελάμβαναν και τις Βρετανικές Παρθένους Νήσους. Το 1951 καθιερώνεται το δικαίωμα ψήφου για όλες και όλους και το 1952 οι γυναίκες του Montserrat ψηφίζουν για πρώτη φορά. Από τον Ιούλιο του 1956 το Montserrat αποτελεί αυτόνομη αποικία, ενώ μέχρι σήμερα δεν έχει εκδηλωθεί κίνημα για ανεξαρτησία από κοινού με τις άλλες βρετανικές κτήσεις στην Καραϊβική (Fergus, 1986).

Το 1989 το νησί δοκιμάζεται σκληρά από τις καταστροφικές συνέπειες του τυφώνα Hugo και πριν προλάβει να συνέλθει, τον Ιούλιο του 1995 αρχίζουν οι πρώτες εκρήξεις του ηφαιστείου Soufriere μετά από αιώνες ηρεμίας .Οι εκρήξεις συνεχίζονται και τον Ιούνιο του 1997 μια μεγάλη έκρηξη προκαλεί τον θάνατο 19 ατόμων και τη δημιουργία ζώνης αποκλεισμού για τα δύο τρίτα περίπου της έκτασης του νησιού. Η καταστροφή και της πρωτεύουσας Plymouth καθώς και τα τεράστια οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα που προκλήθηκαν από την έκρηξη, άλλαξαν τη ζωή στο νησί (Williams,1997). Η Βρετανία δέχεται έντονη κριτική για τους χειρισμούς της στη διαχείριση της κρίσης που δημιουργήθηκε και από το 1998 επέτρεψε την εγκατάσταση κατοίκων του Montserrat στο Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ από το 2002 τους έχει δοθεί και η Βρετανική Υπηκοότητα. Η ηφαιστειακή δραστηριότητα συνεχίζεται και κατά τον 21ο αιώνα με κυριότερο το τσουνάμι τον Ιούλιο του 2003 (Pattullo, 2015).

Από το 2011 ισχύει νέο Σύνταγμα που προβλέπει μεγαλύτερο βαθμό αυτονομίας και αυτοδιοίκησης και καθιερώνει ιδιαίτερα τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενδυναμώνοντας τα μέτρα κατά των διακρίσεων. Πρωθυπουργός του Montserrat σήμερα (Νοέμβριος 2016) είναι ο Donaldson Romeo από το Λαϊκό Δημοκρατικό Κίνημα (PDM). Από τον Αύγουστο του 2015 κυβερνήτης έχει ορκιστεί η Elizabeth Carriere.

Σήμερα (2016) το 88% περίπου του πληθυσμού είναι μαύροι αφρικανικής καταγωγής και οι υπόλοιποι λευκοί ευρωπαϊκής καταγωγής καθώς και επιμειξίες. Επίσημη γλώσσα είναι τα Αγγλικά, πολλοί όμως κάτοικοι μιλούν την τοπική Κρεολική, γλώσσα συγγενική με το ιδίωμα της Τζαμάικα. Θρησκευτικά υπερτερούν τα χριστιανικά δόγματα των Αγγλικανών, Μεθοδιστών Πεντηκοστιανών, Ρωμαιοκαθολικών και Αντβεντιστών της Εβδόμης Ημέρας.

Εκτός από τους απογόνους των Αφρικανών, ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού κατάγεται από απογόνους των Ιρλανδών που εποίκισαν αναγκαστικά το νησί λόγω των θρησκευτικών συγκρούσεων . Είναι χαρακτηριστικό ότι το νησί κατοικήθηκε από ανθρώπους που κατέληξαν εκεί για πρώτη φορά, παρά τη θέλησή τους. Η επίδραση των Ιρλανδών παραμένει ισχυρή στη μουσική, στη γλώσσα – εκφράσεις, τοπωνύμια, στίχοι τραγουδιών, στη συγκρότηση της ιδιαίτερης ταυτότητας. Η Ιρλανδική επίδραση αποτελεί την κυριότερη ευρωπαϊκή επίδραση. Έτσι, σε μία Βρετανική κτήση, εθνική εορτή είναι η μέρα του "εθνικού" αγίου των Ιρλανδών- 17 Ιουνίου, Saint Patrick's Day.

Από το 1979 έως το 1989 στο Montserrat λειτούργησε το περίφημο George Martin's Air Studio, που έδωσε μεγάλη ώθηση στη μουσική βιομηχανία. Μουσικοί μεγάλου διαμετρήματος έφταναν στο νησί να ηχογραφήσουν περίφημα albums. Δυστυχώς, το στούντιο καταστράφηκε από τον τυφώνα Hugo. Οι Dire Straits, οι Police, ο Paul Mc Cartney, ο Elton John, οι Duran Duran, Ο Michael Jackson, οι Rolling Stones, ο Lou Reed, ο Black Sabbath, ο Eric Clapton, υπήρξαν μερικοί απ' όσους ηχογράφησαν στα περίφημα στούντιο, απολαμβάνοντας ταυτόχρονα το υπέροχο τοπίο του Montserrat. Μέχρι τον θάνατό του (2016), ο ιδρυτής του πρωτοστατούσε στη δημιουργία κοινωνικών και εθελοντικών φορέων παγκόσμιας εμβέλειας για την ανακούφιση των κατοίκων από τις επιπτώσεις των φυσικών καταστροφών και την αποκατάσταση των υλικοτεχνικών υποδομών του νησιού. Εξαιρετικό δείγμα αυτής της προσπάθειας αποτελεί το Πολιτιστικό Κέντρο του Montserrat που ολοκληρώθηκε το 2006 στο Little Bay.

Ραδιοφωνικός και τηλεοπτικός σταθμός, γήπεδα κρίκετ- το δημοφιλέστερο άθλημα στο Montserrat - πολιτιστικό κέντρο, υψηλό επίπεδο πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ασφαλής διαβίωση, αποτελούν μερικά από τα σύγχρονα "πολιτιστικά στοιχεία" του τόπου, που σε συνδυασμό με την ιδιαίτερη οικονομία του συμβάλλουν σ' ένα καλό βιοτικό επίπεδο για το μεγαλύτερο μέρος του πολυπολιτισμικού του πληθυσμού. Παρά την αποκατάσταση των λειτουργιών της κοινωνίας του νησιού μετά τις μεγάλες καταστροφές από την έκρηξη του ηφαιστείου με την κατασκευή νέου αεροδρομίου, την χάραξη νέου οδικού δικτύου, τη μεταφορά της πρωτεύουσας κ.ά., η οικονομία του τις

δύο πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα βασίζεται περισσότερο από ποτέ στις δημόσιες υπηρεσίες και τις κατασκευές, ενώ οι προσπάθειες αποκατάστασης της άλλοτε κραταιάς τοπικής βιοτεχνίας επεξεργασίας βαμβακιού (τοπική ποικιλία) δεν έχουν καρποφορήσει. Ο τουρισμός και το εμπόριο μαζί με μια μικρή βιοτεχνική δραστηριότητα στον τομέα των τροφίμων και της υφαντουργίας αποτελούν τους κύριους κλάδους απασχόλησης.

2.2 Τοπογραφία

Το νησί Μοντσερράτ βρίσκεται στη Καραϊβική θάλασσά και πιο συγκεκριμένα στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Υπήνεμων Νήσων. Οι Υπήνεμοι Νήσοι αποτελούν μέρος των Μικρών Αντιλλών στις Δυτικές Ινδίες που υπήρξαν αποικίες της Μεγάλης Βρετανίας. Επομένως, το νησί συμπεριλαμβάνεται στην αγγλόφωνη περιφέρεια της Καραϊβικής. Η ιδιαίτερα μικρή του έκταση (102km²) κατατάσσει το νησί στην 219η θέση στο κόσμο (CIA World FactBook, 2015).

Οι κοντινότεροι γείτονες βορειοανατολικά είναι η νησιωτική χώρα Αντίγκουα και Μπαρμπούντα, βορειοδυτικά τα νησιά Άγιος Χριστόφορος και Νέβις και νότια η Γουαδελούπη με την οποία έχει εγκαθιδρύσει μια συνδεσιμότητα μη τακτικής πρόσβασης. [βλ. παράρτημα]

Η σημερινή αστική διάπλαση του Μοντσερράτ είναι αποτέλεσμα της συρρίκνωσης της κατοικήσιμης γης κατά στο ένα τρίτο αλλά και της πολλαπλής καταστροφής πολλών οικημάτων και λοιπών κτηρίων επανειλημμένα. Αποκορύφωμα της ηφαιστειακής κρίσης στάθηκε η εκκένωση και αργότερα η πλήρης κάλυψη από στάχτη της πρωτεύουσας Plymouth. Ως de facto πρωτεύουσα ορίστηκε η μεγαλύτερη πλέον κωμόπολη Brades, με τα φιλόδοξα σχέδια του Montserrat Development Corporation για ανοικοδόμηση νέας πρωτεύουσας στην περιοχή του Little Bay. Η εικόνα παραμένει αυτή των μικρών οικισμών με πολύ αραιή δόμηση και πληθώρα τροπικού πρασίνου.

Οι τρεις διοικητικές περιφέρειες δεν είναι απόλυτα διακριτές. Σύμφωνα με το statoids:

1. Saint Peter Parish (ο μόνος οικισμός εκτός της Ζώνης Αποκλεισμού)
2. Saint Anthony Parish
3. Saint Georges Parish

Μεγαλύτερες κωμοπόλεις και οικισμοί πέρα του Brades είναι το St Johns (στην περιοχή του νέου αεροδρομίου), το Little Bay (όπου βρίσκεται και το λιμάνι), το Salem (το κοντινότερο στη Ζώνη), και τα Look Out και Olveston (κυρίως κατοικημένα εποχιακά από Δυτικούς ομογενείς). [βλ.παράρτημα]

Όλες οι πηγές του νερού θεωρούνται προστατευόμενες.

Υπάρχουν ακόμη τρεις προστατευόμενες εκτάσεις, οι οποίες καλύπτουν το 30% του εδάφους:

1. Το Centre Hills Forest Reserve, μεγάλης οικολογικής αξίας και βιοποικιλότητας, το οποίο φιλοξενεί μία πληθώρα ειδών απειλούμενων προς εξαφάνιση, όπως το εθνικό πτηνό Oriole, το ερπετό Galliwasp, το Mountain Chicken, την τοπική ορχιδέα. Είναι επίσης το σημείο εκκίνησης του δικτύου περιπατητικών και πεζοπορικών μονοπατιών καθώς και πηγή πόσιμου νερού για όλο το νησί. Το Centre Hills Project συντονίζει την προστασία ολόκληρης της περιοχής.
2. Το Piper's Pond Wild Life Reserve, το οποίο περικλείει την τελευταία εναπομείνασα περιοχή ριζοφόρων βάλτων με ποικιλία πτηνών.
3. Το Silver Hills Forest Reserve, ένα ξηρό δάσος σε ένα εξαιρετικό τοπίο

Οι συνεχιζόμενες καθιζήσεις και η επιδείνωση των συνθηκών αλιείας απειλεί τους κοραλλιογενείς υφάλους και την υποθαλάσσια ζωή, από το Woodlands μέχρι το Little Bay και τις βόρειες ακτές.

Η αρχιτεκτονική μορφή του νησιού είναι αρκετά πρόσφατη, αφού η πλειονότητα των οικημάτων καταστράφηκε στους σεισμούς του 1930 (εποχικά κτήρια), από τον τυφώνα Hugo το 1989 και κυρίως από τις επαναλαμβανόμενες εκρήξεις του ηφαιστείου από το 1995. Παραμένουν ορισμένα οικοδομήματα ιστορικού ενδιαφέροντος από την αποικιοκρατική εποχή και μερικά άλλα πιο σύγχρονα.

2.3 Κοινωνική Σύσταση

Ως φυσικό επακόλουθο της μαζικής μετανάστευσης και της εκκένωσης του μεγαλύτερου μέρους του νησιού, ο πληθυσμός μειώθηκε δραστικά από 13.000 σε 4.992 (CENSUS2011). Η επιτακτική ανάγκη για εργατικό δυναμικό οδήγησε την τότε Κυβέρνηση, με δέλεαρ διάφορα προνόμια και την παραχώρηση του δικαιώματος της Βρετανικής Υπηκοότητας, σε εντατικές προσπάθειες προσέλκυσης αλλοεθνών- κυρίως από χώρες της Καραϊβικής- για την ανοικοδόμηση αλλά τη στήριξη σε βασικές λειτουργίες της οικονομίας του νησιού (περισσότερα στοιχεία σε επόμενη ενότητα). Αυτό, σε συνδυασμό με τις περιορισμένες προοπτικές εκπαίδευσης και εργασίας οδήγησε νέο κυρίως κόσμο σε περαιτέρω εγκατάλειψη του νησιού.

Η πλειονότητα των κατοίκων είναι Αφρο-Ιρλανδικής καταγωγής, ως ιστορικό επακόλουθο της περιόδου της δουλείας. Οι υπόλοιπες εθνοτικές ομάδες δίνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1: Πληθυσμός ανά εθνότητα

Εθνότητα	Ποσοστό % επί του πληθυσμού
Αφρικανοί/ Νέγροι	88,4
Μιγάδες	3,7
Ισπανοί/ Λατίνοι	3
Λευκοί/ Καυκάσιοι	2,7
Ιθαγενείς/ Ανατολίτες Ινδοί	0,7
Άλλο	0,7

Πηγή 1: Montserrat Statistics Department

Μία άλλη σημαντική διαίρεση είναι η θρησκευτική, πόσο μάλλον εφόσον το Χριστιανικό Συμβούλιο ασκεί μεγάλη επιρροή στα κοινά, έστω και ανεπίσημα. Η διαίρεση των εκκλησιών, με δυσανάλογα πολλά παρακλάδια κυρίως Χριστιανικών δογμάτων αποτελεί και κοινωνική διαίρεση, αφού ο βαθιά θρησκευόμενος πληθυσμός οργανώνεται μέσα από αυτές τις κοινοτικές συνευρέσεις, φαινόμενο που παρατηρείται σε όλη την περιοχή της Καραϊβικής. Έτσι, η ενορία και η πίστη λειτουργεί ως ταυτότητα, καθορίζοντας τον κοινωνικό κύκλο, τις πολιτικές πεποιθήσεις κλπ., αλλά και καθοριζόμενη από την κοινωνική τάξη, την καταγωγή κλπ.

2.4 Διακυβέρνηση

Το νησί Μοντσερράτ συγκαταλέγεται στις 25 υπερπόντιες χώρες και εδάφη (OCTs) όπως ορίζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ολλανδία και Γαλλία).

Ως επακόλουθο της αποικιακής του ιστορίας, ανήκει συγκεκριμένα στα δεκατέσσερα (14) αναγνωρισμένα Βρετανικά Υπερπόντια Εδάφη (BOTs) μαζί με άλλα πέντε που βρίσκονται στη Καραϊβική: τα νησιά Τερκς και Κέικος, οι Βρετανικές Παρθένοι Νήσοι, οι Νήσοι Κέιμαν και το νησί Ανγκουίλα (UK government, 2014).

Η σχέση μεταξύ της ΕΕ και των OCTs βασίζεται στο νόμο της ευρωπαϊκής ένωσης και όχι στο συνταγματικό νόμο του κάθε Κράτους-Μέλους. Οι πολίτες των OCTs είναι καταρχήν πολίτες της ΕΕ (EuropeAid).

Η συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και των OCTs ορίζεται από την Γενική Διεύθυνση Διεθνούς Συνεργασίας και Ανάπτυξης «στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Γενικής Διεύθυνσής Διεθνούς Συνεργασίας και Ανάπτυξης»- Europe Aid (Ειδική ομάδα των OCTs που συντονίζει όλες τις ενέργειες στο φάσμα των σχέσεων μεταξύ ΕΕ και OCTs. Φέρει επίσης τη κύρια ευθύνη εφαρμογής του νομοθετικού και ρυθμιστικού πλαισίου σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης σχετικά με τις OCTs.

Ο ρόλος της ειδικής ομάδας των OCTs είναι η καθοδήγηση στο συνεχή επαναπροσδιορισμό της σχέσης μεταξύ των OCTs και της ΕΕ. Συντονίζει επίσης τον προγραμματισμό της ευρωπαϊκής βοήθειας για όλες τις OCTs και σχεδιάζει, συντονίζει και επιτηρεί τις ενέργειες και τις αναφορές της Γενικής Διεύθυνσης στις σχέσεις μεταξύ της ΕΕ και των OCTs.

Η ειδική αυτή ομάδα των OCTs οργανώνει και διευθύνει συναντήσεις προς όφελος της συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών της Επιτροπής, των OCTs και των τεσσάρων Κρατών-Μελών με τις οποίες συνδέονται (ετήσιο Φόρουμ μεταξύ ΕΕ και ΥΧΕ, τριμερείς συναντήσεις και οργάνωση ομάδων εργασίας εταιρικής σχέσης) και διευθύνει την Επιτροπή της Διυπηρεσιακής Ομάδας των OCTs.

Τα Βρετανικά Υπερπόντια Εδάφη, υπάγονται, όπως στη περίπτωση του Μοντσερράτ, στη κυριαρχία και τη δικαιοδοσία του Ηνωμένου Βασιλείου. Ωστόσο, Η Επιτροπή Αποαποικιοποίησης των Ηνωμένων Εθνών συμπεριλαμβάνει το Μοντσερράτ στη λίστα με τα μη αυτοδιοικούμενα εδάφη.

Μπορούμε να κατανοήσουμε το πολιτικό σύστημα του Μοντσερράτ αν δούμε αναλυτικά τις τρεις δομές εξουσίας του:

- 1) Νομοθετική εξουσία: Η κυβέρνηση καθώς και το νομοθετικό σώμα.
- 2) Δικαστική εξουσία η οποία είναι ανεξάρτητη.
- 3) Εκτελεστική εξουσία: Η κυβέρνηση του Μοντσερράτ

Το πολιτικό σύστημα του Μοντσερράτ είναι συνταγματική μοναρχία. Υπάρχει κοινοβούλιο που είναι ωστόσο άρρητα συνδεδεμένο με το μοναρχικό πολίτευμα. Το νησί έχει ένα πολυκομματικό σύστημα εντός ενός κοινοβουλευτικού συστήματός που αποτελείται από ένα νομοθετικό σώμα. Ο πρωθυπουργός (Donaldson Romeo), που είναι ο αρχηγός της κυβέρνησης καθώς και το εκτελεστικό συμβούλιο διορίζονται από τον κυβερνήτη που είναι μέρος των εκλεγμένων μελών του νομοθετικού συμβουλίου. Το εκτελεστικό σώμα αποτελείται από τον πρωθυπουργό, τρεις άλλους υπουργούς, τρεις κυβερνητικούς υπαλλήλους (το γενικό γραμματέα της κυβέρνησης, το γενικό εισαγγελέα και το γενικό γραμματέα οικονομικών) καθώς και τον αναπληρωτή κυβερνήτη. Οι περισσότεροι από αυτούς προέρχονται από το Μοντσερράτ.

Οι τελευταίες κοινοβουλευτικές εκλογές έλαβαν μέρος το 2014 όπου πρώτη θέση έλαβε το Δημοκρατικό Κίνημα του Λαού (People's Democratic Movement) με ποσοστό 50,02% και αντικατέστησε το Κίνημα για Αλλαγή και Ευημερία (Movement for Change and Prosperity) (Election Guide, Montserrat 2014). Οι εκλογές αυτές έφεραν μεγάλη αλλαγή στη διοικητική δομή και στις λειτουργίες των σωμάτων.

Τη παρούσα στιγμή, υπάρχουν τέσσερα υπουργεία με πολυμερείς ευθύνες:

- 1) Υπουργείο Οικονομικών, Οικονομικής Ανάπτυξης, Τουρισμού και Πολιτισμού.
- 2) Υπουργείο Επικοινωνιών και Εργασίας
- 3) Υπουργείο Παιδείας, Υγείας, Κοινοτικών Υπηρεσιών και Άθλησης
- 4) Υπουργείο Γεωργίας, Στέγασης, Περιβάλλοντος και Θρησκευμάτων

Ειδική αναφορά χρήζει το Υπουργείο Οικονομικών, Οικονομικής Ανάπτυξης, Τουρισμού και Πολιτισμού που ξεκίνησε να λειτουργεί με εντολή του πρωθυπουργού, προσαρτίζοντας έτσι το ανεξάρτητο σώμα της Επιτροπής Τουρισμού σε ένα τμήμα που είναι κυβερνητικά ελεγχόμενο.

Από το 2016, η μονάρχης του Κράτους είναι η Βασίλισσα Elizabeth II που αντιπροσωπεύεται συνταγματικά από την πρώτη γυναίκα κυβερνήτη, την Elizabeth Carriere, που διορίστηκε από την Αυτού Μεγαλειότητα. Ο κυβερνήτης έχει περιορισμένη εξουσία όσον αφορά τα τοπικά ζητήματα και ασχολείται πιο πολύ με ξένα ζητήματα και οικονομικά θέματα, ενώ την ίδια στιγμή η εκλεγμένη κυβέρνηση είναι αυτή που ελέγχει κυρίως τα εσωτερικά ζητήματα. (British Nationality Act 1981)

Το γραφείο του κυβερνήτη στο Μοντσερράτ στεγάζει και το προσωπικό της FCO και της DFID. Αυτή ωστόσο είναι μια ειδική συνεργασία εφόσον και οι δυο λειτουργούν ξεχωριστά και ανεξάρτητα σε ολόκληρο το κόσμο, "τα καθήκοντα του Γραφείου εστιάζουν στην προώθηση της οικονομικής ποικιλίας, της προστασία του περιβάλλοντος, στην ανάπτυξη συνταγματικών σχέσεων, στην διαβεβαίωση πως οι διεθνείς υποχρεώσεις του νησιού εκπληρώνονται, στην άμβλυνση της ευπάθειας στους φυσικούς κινδύνους και στις επαφές με άλλα κυβερνητικά τμήματα του Ηνωμένου Βασιλείου για τη βελτίωση της ζωής στο Μοντσερράτ."

Η Βρετανική Υπηρεσία Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας (FCO) καθορίζει και κανονίζει τις κοινωνικές υπηρεσίες και τα συμφέροντα του Ηνωμένου Βασιλείου στο εξωτερικό. Διευκολύνει το Κοινό Υπουργικό Συμβούλιο όπου οι αντιπρόσωποι από όλα τα Υπερπόντια Βρετανικά Εδάφη διαχειρίζονται εθνικά και τοπικά ζητήματα. Η FCO είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή και τη ρύθμιση του νόμου για τις OCTs αλλά δεν είναι κερδοσκοπικός οργανισμός. Η Διεύθυνση των Υπερπόντιων Εδαφών είναι υπεύθυνη για τα Υπερπόντια Βρετανικά Εδάφη.

Το Τμήμα Διεθνούς Ανάπτυξης (DfID) στοχεύει στην αύξηση κεφαλαίου για ανθρωπιστικούς σκοπούς και έχει παρακλάδια σε πολλές διαφορετικές χώρες και εδάφη. Ο κύριος στόχος του είναι η παγκόσμια μείωση της φτώχειας και η προώθηση μιας βιώσιμης ανάπτυξης. Το DfID είναι υπεύθυνο για την άμυνα, την ασφάλεια, τις διεθνείς σχέσεις, τη σωστή διακυβέρνηση των βρετανικών OCTs καθώς και την ευημερία των πολιτών. Το πρόγραμμα κατά της φτώχειας του DfID επικεντρώνεται σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η υγεία, οι κοινωνικές παροχές, η παροχή νερού και υγιεινής, η κυβέρνηση και η αστική ζωή, ο οικονομικός τομέας (περιλαμβάνοντας την υποδομή, τον τομέα παραγωγής και το σχεδιασμό ανάπτυξης), την προστασία του περιβάλλοντος, την έρευνα και την ανθρωπιστική βοήθεια.

Έχει ένα μοναδικό ρόλο, εφόσον το Μοντσερράτ είναι το μοναδικό υπερπόντιο βρετανικό έδαφος με τέτοια ισχυρή παρουσία και η οικονομική της συνεισφορά δεν απαιτείται από άλλα βρετανικά εδάφη, εκτός από την περίπτωση της Αγίας Ελένης. Αυτό ξεκίνησε τοπικά μετά από μια σειρά από αλληπάλληλες καταστροφές στο νησί (τυφώνας Hugo, ηφαιστειακές εκρήξεις του Soufriere Hills). Παρόλο που συνεισφέρει σε ένα ποσοστό περίπου 60% στο ΑΕΠ, το γεγονός ότι αυτά τα έσοδα έρχονται υπό τη μορφή βοήθειας εγείρει ερωτήσεις σχετικά με το πόσο η χώρα θα έπρεπε να έχει φύγει από την διαδικασία ανάκαμψης και να έχει μπει σε ρυθμούς ανάπτυξης. Έχει ανοίξει επίσης δημόσιος διάλογος στο ζήτημα της κυριαρχίας, της εξάρτησης και της αυτονομίας και εκφράζονται

επίσης αμφιβολίες της κοινής γνώμης σχετικά με την ξένη παρεμβολή και την παρέμβαση, που συχνά δικαιολογείται από το γεγονός ότι η χώρα υπήρξε αποικία της Βρετανίας. Αυτές οι απόψεις έχουν καλά καταγράψει από τους Wadge, Robertson και Voight (2014). Σύμφωνα με την αναφορά του DfiD το 2015, η μείωση της εξωτερικής βοήθειας μπορεί να επιτευχθεί με τη μείωση της συνεισφοράς του DFID στα συνολικά έσοδα του κράτους: Η συνεισφορά του DFID στα συνολικά έσοδα του Μοντσερράτ αναμενόταν να πέσει από το 60% το 2010/11 στο 38% το 2014/15, το οποίο απέτυχε.

Το FCO όπως και το DfiD δεν αποσκοπούν στο χτίσιμο ικανοτήτων αλλά ωστόσο δίνουν το χώρο, εντοπίζουν τα κενά και παρέχουν το είδος της βοήθειας που οι ντόπιοι πιστεύουν ότι χρειάζονται. Οποιαδήποτε εντολή θα θεωρείτο άμεσος κανόνας στο αυτοδιοικουμένο σύστημα των OCT και πιθανώς θα οδηγούσε σε σημαντική πολιτική κάθαρση. Είναι αξιοσημείωτο να αναφερθεί ότι ο προϋπολογισμός που εγκρίθηκε για το έργο του DfiD είναι 32,645,436 GBP (Devtracker 2016).

Για την ακρίβεια, όσον αφορά τα εξαρτώμενα εδάφη παγκοσμίως, από το 1945, το νησί δεν είναι πλήρες μέλος αλλά ούτε και παρατηρητής στη γενική συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Επομένως αντιπροσωπεύεται έμμεσα από το Ηνωμένο Βασίλειο. Ωστόσο, το Μοντσερράτ έχει άμεσο όφελος από τη βοήθεια και την ανάπτυξη προγραμμάτων που προέρχονται από σώματα των Ηνωμένων Εθνών (π.χ. UNICEF, UNDP, UNF)

Είναι επίσης μέλος της Καραϊβικής Ένωσης (CARICOM- Caribbean Community) από το 1974, με περιορισμούς όμως στη συμμετοχή του λόγω της εξάρτησης του από τη Βρετανία.

Το ισχύον Σύνταγμα τέθηκε σε εφαρμογή τον Σεπτέμβριο του 2011 και είναι σχεδιασμένο ώστε να δώσει μεγαλύτερη εξουσία στους τοπικούς πολιτικούς και στους ανώτερους δημόσιους υπαλλήλους.

Η Κυβέρνηση του Μοντσερράτ θέτει τη δική της ατζέντα με συχνές επαφές με το προσωπικό του DfiD που βρίσκεται στο νησί, αλλά και με διαπραγματεύσεις με τους κατά καιρούς επισκέπτες από το Ηνωμένο Βασίλειο γύρω από τον κρατικό προϋπολογισμό και την εκτίμηση της προόδου στο νησί.

2.5 Οικονομία

Τις δεκαετίες του 1970 και του 1980, η οικονομία του Μοντσερράτ γνώρισε μία σταθερή άνθηση. Η Βρετανική δημοσιονομική βοήθεια διακόπηκε το 1981 και η αναπτυξιακή βοήθεια περιορίστηκε μόνο σε επενδυτικά σχέδια και τεχνική υποστήριξη. Με την γενική σχετική ευημερία του τόπου και τις υψηλές συνθήκες διαβίωσης, το νησί μπήκε σε ρυθμούς ανάπτυξης με το κατά κεφαλήν Εγχώριο Προϊόν να κινείται ανάμεσα σε τρεις και οκτώ χιλιάδες δολάρια ΗΠΑ. Επρόκειτο για μία οικονομία εξαγωγών βασισμένη στη γεωργία, τον ρουχισμό, τα ηλεκτρονικά είδη και τα φυτά.

Το 1989 όμως, δύο γεγονότα σημάδεψαν αρνητικά την οικονομική πορεία του: Το τραπεζικό σκάνδαλο που οδήγησε στην ανάκληση αδειών του 90% των υπεράκτιων (offshore) τραπεζών και το ξέσπασμα του τυφώνα Hugo, με εκτεταμένες ζημιές στο νησί συμπεριλαμβανομένου και του 90% της κτηριακής υποδομής. Η ανάκαμψη ήρθε ήδη από το 1995, με μεγάλες μάλιστα επενδυτικές προσδοκίες.

Εν συνεχεία, με το ξέσπασμα της ηφαιστειακής κρίσης, η τοπική οικονομία κατακρεουργήθηκε, με επακόλουθο μία θεμελιώδη αλλαγή στη σχέση της Βρετανίας και του Μοντσερράτ, λίγο πριν το εγχείρημα για πλήρη ανεξαρτησία (Wilkinson, 2015). Μέχρι και σήμερα, η οικονομία κυριαρχείται από κυβερνητικές δαπάνες και βασίζεται στην υποβοήθηση του DfiD για την κάλυψη του ετήσιου ελλείμματος μεταξύ προσόδων και εξόδων,

η οποία κυμαίνεται στα 25 εκατομμύρια GBP τον χρόνο. Η δημοσιονομική πολιτική καθορίζεται από το Ηνωμένο Βασίλειο που εκπροσωπεί το 66,6 % των κεφαλαιουχικών και επαναληπτικών εξόδων. Πρόσθετα ποσά προκύπτουν ακόμη από τη φορολογία ιδιοκτησίας και εισοδημάτων, τα τέλη αδειών και τους επιβαλλόμενους τελωνειακούς δασμούς στα εισαγόμενα αγαθά.

Χρηματική βοήθεια προσφέρεται και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας, τον Παναμερικανικό Οργανισμό Υγείας και το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών. Το 2013, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανακοίνωσε την εκταμίευση ενός βοηθητικού πακέτου 52,2 εκατομμυρίων δολαρίων για την ενίσχυση της ανόρθωσης του νησιού, εστιασμένου στη συνετή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών και στις μεταρρυθμίσεις του δημόσιου τομέα του νησιού (UNDP in Barbados and OECS).

Ως αποτέλεσμα της φυσικής καταστροφής, ο τομέας της γεωργίας δέχτηκε μεγάλο πλήγμα λόγω της έλλειψης γόνιμης γης και λόγω του αφανισμού των σπαρτών. Παρόλα αυτά, παραμένει ένας πυλώνας της οικονομίας με πιο σημαντικό τον ρόλο του στην αυτάρκεια και στην άτυπη κάλυψη αναγκών παρά στο εμπόριο, αφού απασχολεί την συντριπτική πλειονότητα του πληθυσμού του νησιού- κυρίως ως συμπληρωματική εργασία- με χρονιά ορόσημο το 2010, οπότε σημείωσε θετική άνοδο της τάξεως του 32,5 %.

Η σημερινή οικονομία βασίζεται κυρίως και σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την εκμετάλλευση ή τη διαχείριση της ηφαιστειακής δραστηριότητας, μέρος των οποίων αποτελεί και ο Τουρισμός. Η Κυβέρνηση έχει επενδύσει αδρά στην άντληση γεωθερμικής ενέργειας και στην εξόρυξη και εμπόριο άμμου ως οικοδομικό υλικό, τομείς στους οποίους εστιάζει το Πλάνο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του 2008 (SDP- Sustainable Development Plan).

Αναφορικά με έκαστο, το 2016 ολοκληρώθηκε η κατασκευή του τρίτου γεωθερμικού πηγαδιού. Αναφορικά με τη σημασία του εγχειρήματος, η Υπηρεσία Ηλεκτροδότησης του Μοντσερράτ παρέχει 1,7 MW ενέργειας, ενώ μόνο από τις τρεις γεωθερμικές πηγές θα παραχθεί περίσσεια ενέργειας, δημιουργώντας επιπρόσθετα πληθώρα θέσεων εργασίας και ενθαρρύνοντας τις ξένες επενδύσεις, την ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων που βασίζονται στην ενέργεια και τη διεύρυνση των υπηρεσιών και των αγαθών του νησιού (UKOTA).

Από την άλλη, οι επιχειρήσεις εξαγωγών που εδρεύουν στο Μοντσερράτ, κατά κανόνα σχετίζονται με την πώληση και τη μεταφορά προσμιγμάτων για οικοδόμηση, όπως προαναφέρθηκε ήδη - η συγκέντρωση των οποίων πραγματοποιείται κυρίως εντός της Ζώνης Αποκλεισμού. Οι εισαγωγές περιλαμβάνουν οτιδήποτε διαθέσιμο προς πώληση και βάσει στοιχείων του 2014 εκτιμώνται στα 53 εκατομμύρια USD, ενώ οι εξαγωγές στα 4,95 εκατομμύρια USD, δημιουργώντας έτσι ένα αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο 48,1 εκατομμυρίων USD (OEC).

Άλλο κυρίαρχο τομέα απασχόλησης αποτελεί ο δημόσιος και ο κυβερνητικός φορέας, οι οποίοι είναι σχεδόν κορεσμένοι, αφού δεν γίνεται πλέον καμία ανανέωση προσωπικού, παρά μόνο διορισμοί στο Αστυνομικό Σώμα. Ο δεύτερος μεγαλύτερος εργοδότης όμως είναι το παράρτημα της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου των Δυτικών Ινδιών (University of the West Indies) που λειτουργεί στο νησί.

Ο τζίρος από τον Τουρισμό, έπεσε τα τελευταία χρόνια από τα 5.9 εκατομμύρια GBP (2000) στα 3.3 εκατομμύρια GBP το 2011, όπου και παρέμεινε μέχρι το 2014 (ICAI, 2013). Παρά τις πολλές ατυχείς συγκυρίες, παραμένει η κύρια πηγή εισοδήματος, άμεσα ή έμμεσα με πολύ διαφορετική δυναμική και ένα πολύ δοκιμασμένο προϊόν από το ένδοξο παρελθόν.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2015 (IndexMundi), ο διαχωρισμός του ΑΕΠ ανά τομέα είναι ο εξής:

- Γεωργία: 1,6%
- Βιομηχανία: 22,5 %
- Υπηρεσίες: 75,9 %

Το Montserrat Development Corporation (MDC- Σωματείο Ανάπτυξης του Μοντσερράτ), υπεύθυνο για την προώθηση των επενδύσεων και την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα, διέκοψε τη λειτουργία του το 2014 με την εκλογή της νέας κυβέρνησης, αφήνοντας την αρμοδιότητα αυτή να εκκρεμεί.

Η ανεργία έχει γνωρίσει πολλές αυξομειώσεις από το 6% της προ-κρίσης εποχής μέχρι σήμερα. Λόγω της άτυπης, ιδιαίτερα κλειστής μορφής οικονομίας, δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για τα σημερινά επίπεδα, παρά την εκτίμηση του 2011 που αγγίζει το 6,5 %. Η ευκαιριακή, 'διπλή κύρια εργασία' (double jobbing) είναι καθιερωμένη για τη συντριπτική πλειονότητα και οι συνθήκες είναι πολύ ευέλικτες. Συγκεκριμένα, για το 2011 το εργατικό δυναμικό υπολογίστηκε σε 2.718 άτομα από τα οποία οι 178 ήταν άνεργοι (στην πλειονότητά τους άνδρες)(MontserratStatisticsDepartment).

Παρακάτω εξηγείται ο καταμερισμός της κύριας απασχόλησης σύμφωνα με την απογραφή του 2011, με δεδομένη την εξαιρετική δυσκολία καθορισμού.

Πίνακας 2:Κύρια απασχόληση

Σύνολο	4.775
Διευθυντές	230
Επαγγελματίες	281
Τεχνικοί και συγγενικοί επαγγελματίες	297
Εργαζόμενοι γραμματειακής υποστήριξης	263
Εργαζόμενοι πωλήσεων και παροχής υπηρεσιών	485
Έμπειροι εργάτες γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας	64
Εργάτες βιοτεχνίας και συγγενών τομέων	352
Χειριστές και συναρμολογητές εγκαταστάσεων και εξοπλισμού	135
Στοιχειώδη επαγγέλματα	498
Ένοπλες δυνάμεις	0
NA/ άνεργοι/ μη εργατικό δυναμικό/κ.λπ	2.170

Πηγή 2:Montserrat Statistics Department

Από την άλλη πλευρά, το δημοσιονομικό χρέος είναι πλέον 5,7% του ΑΕΠ (με τελευταία διαθέσιμη εκτίμηση της CDB το 2010), από 30% το 2000.

Αγκάθι συνεχίζει να αποτελεί η διαφθορά, όπως και σε όλη την Κεντρική Αμερική, με την πρώην Κυβέρνηση αλλά και το τοπικό DfiD να αντιμετωπίζουν κατηγορίες για ξέπλυμα χρήματος μέσω του MDC μέχρι και το 2014. Ενδεικτικά, το 2000 το νησί συμπεριλήφθηκε στη λίστα CFATF των περιοχών της Καραϊβικής που δεν συνεργάζονται στην καταπολέμηση του παραεμπορίου και του ξεπλύματος χρημάτων, απόφαση που ανακλήθηκε το 2002 με υποσχέσεις για πιο διαφανείς διαδικασίες. Παραμένει όμως στη 'γκρίζα λίστα' FATF του OECD. Μία άλλη αρνητική αναγνώριση, είναι η εμφάνισή του το 2010 μέχρι και το 2015 στη Γαλλική μαύρη λίστα των φορολογικών παραδείσων, παρά τις ισχύουσες Συμφωνίες για κοινή χρήση πληροφοριών φορολογικού χαρακτήρα.

Η Ολοκληρωμένη Αξιολόγηση για τη Φτώχεια του 2009 (Comprehensive Poverty Assessment 2009) της Caribbean Development Bank (CDB- Τράπεζα Ανάπτυξης της Καραϊβικής) κατέταξε το 36% του πληθυσμού του Μοντσερράτ ως φτωχό. Το 2011, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ κυμαινόταν γύρω στις 6.500 λίρες (GBP), ποσοστό χαμηλότερο από άλλες Υπερπόντιες Περιοχές στην Καραϊβική όπως η Ανγκουίλα (11,500), τα νησιά Τουρκς και Κάικος (15,000 GBP), η Αντίγκουα (7,800 GBP), αλλά υψηλότερο από την Αγία Ελένη (3,888 GBP), επίσης Βρετανική κτήση.

Το νόμισμα είναι το δολάριο Καραϊβικής (XCD- East Caribbean Dollars), έχοντας κλειδωμένη ισοτιμία στο 2,7 προς 1 USD. Το νησί διαθέτει δύο τράπεζες, την Εθνική Τράπεζα Bank of Montserrat και ένα παράρτημα της Royal Bank of Canada, η οποία συνεργάζεται με παγκόσμια δίκτυα τραπεζών. Οι συναλλαγές γίνονται κατά κύριο λόγο με μετρητά είτε στο επίσημο νόμισμα είτε σε Δολάριο Αμερικής (USD). Οι υπηρεσίες συναλλαγματος είναι πολύ περιορισμένες

Τα μεγαλύτερα εμπόδια για την ανάπτυξη του Μοντσερράτ, όπως επισημαίνει το UNDP είναι το μέγεθος, η σύνθεση, και η παρακράτηση του πληθυσμού, το γεγονός ότι βασίζεται σε εξωτερική χρηματοδότηση και η έλλειψη στέγης. Να σημειωθεί επίσης πως η προφανής έλλειψη ακριβών στοιχείων και τεκμηριωμένων μελετών ιδιαίτερα πριν αλλά και μετά τις αρχές της χιλιετίας καθιστά δύσκολη την αξιόπιστη οικονομική εικόνα του νησιού.

2.6 Πλάνο Βιώσιμης Ανάπτυξης

Το Sustainable Development Plan (SDP- Πλάνο Βιώσιμης Ανάπτυξης) εγκρίθηκε το 2008 και θέτει ρυθμίσεις όλων των οικονομικών τομέων, με πρωτεύοντα τον Τουρισμό, για το διάστημα μέχρι και το 2020. Οι στόχοι του αφορούν την οικονομική διαχείριση, την εξέλιξη του ανθρώπινου δυναμικού, την περιβαλλοντική διαχείριση και πρόληψη καταστροφών, τον πληθυσμό και την διακυβέρνηση. Στόχοι του πλάνου είναι επιγραμματικά οι εξής:

- Μία σταθερή και ζωντανή κοινότητα που προωθεί την ακεραιότητα, την υπευθυνότητα, τη συμμετοχικότητα και την ενδυνάμωση
- Ένας ακμάζων και βιώσιμος πληθυσμός
- Επάρκεια στέγασης
- Βιώσιμη αξιοποίηση των φυσικών πόρων
- Αυξημένες και ανωτέρου επιπέδου εκπαιδευτικές ευκαιρίες
- Επαρκείς και προσιτές συνδέσεις μεταφορών από και προς το Μοντσερράτ
- Ένας ζωντανός γεωργικός τομέας
- Όλοι οι τομείς του τουρισμού να ακμάσουν (κρουαζιέρας, κληρονομιάς, οικοτουρισμός, αθλητικός, ξενοδοχειακός, πολιτισμικός)
- Ενδυνάμωση του ιδιωτικού τομέα ως την κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης
- Ολοκληρωτική ανάπτυξη των υποδομών του νησιού
- Μία οικονομική ανάπτυξη που να οδηγεί στην αυτάρκεια
- Ένα προσβάσιμο και πληρέστερο σύστημα υγείας
- Αξιοποίηση και διαχείριση της κουλτούρας και της πολιτισμικής κληρονομιάς

Το Πλάνο παρουσιάζει και την παρακάτω ανάλυση SWOT του Μοντσερράτ στην κατεύθυνση αυτή, πάνω στην οποία βασίζεται μεταξύ άλλων και η μετέπειτα στρατηγική του Τουρισμού:

Πίνακας 3:SWOT Ανάλυση του Μοντσερράτ

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> - Στρατηγική τοποθεσία (25 λεπτά από διεθνές αεροδρόμιο) - Υποστήριξη της Βρετανικής Κυβέρνησης - Υποστήριξη των ΟΕCS και CARICOM για πλήρη ένταξη σε περιφερειακές οργανώσεις - Ρευστότητα τραπεζών του νησιού - Ελκυστικότητα και ηρεμία του νησιού - Αφθονία ηφαιστειακών προϊόντων και φυσικοί πόροι - Πολιτική και μακροοικονομική σταθερότητα (χαμηλός πληθωρισμός, χαμηλό χρέος, προμήθεια ξένου συναλλάγματος) - Ισχυρή δυναμική για εκμετάλλευση της γεωθερμικής ενέργειας - Ανθεκτικότητα του πληθυσμού - Καθολική πρόσβαση στην προσχολική, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση - Πρόσβαση στην βασική υγειονομική περίθαλψη - Χαμηλά ποσοστά εγκληματικότητας/ καλή ασφάλεια όλων των επιπέδων - Διαθεσιμότητα δεξιοτήτων και εμπειρίας για την πρόληψη και την διαχείριση καταστροφών 	<ul style="list-style-type: none"> - Μικρό μέγεθος αγοράς; βάση μικρού πληθυσμού; Παρωχημένες απόψεις-προοπτική - Αδύναμος, ανεκμετάλλετος ιδιωτικός τομέας; Χαμηλά επίπεδα οικονομικής δραστηριότητας - Έλλειψη επιχειρηματικού ταλέντου - Εξάρτηση από την ξένη βοήθεια και τον κυβερνητικό τομέα για την Οικονομική ανάπτυξη - Υπανάπτυκτο τουριστικό προϊόν και υποδομές; Αδύναμη διαχείριση του Τουρισμού - Ανεπαρκής διαχείριση του κύκλου έργων, ιδιαίτερα της εφαρμογής και του ελέγχου - Έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού; Αποτυχία προσέλκυσης, πρόσληψης και διατήρησης απαραίτητων δεξιοτήτων; Ανεπάρκεια σχεδίου διαδοχής στον δημόσιο τομέα - Περιορισμένο απόθεμα στέγασης - Ακρίβεια υπηρεσιών τηλεπικοινωνίας - Ανεπάρκεια Υποδομών - Χαμηλή ή αρνητική οικονομική ανάπτυξη - Φτωχές υποδομές δευτερεύουσας υγειονομική περίθαλψης - Ασυνέπεια οικονομικής διαχείρισης - Ανεπαρκής διάδοση των πληροφοριών - Αδύναμες διατομεακές συνδέσεις και συντονισμός - Μη-αναγνώριση/ ενσωμάτωση των αλλοεθνών - Αυξανόμενο βάρος του γηράσκοντα πληθυσμού στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> - Η δυνατότητα προσέλκυσης τουριστών που επισκέπτονται γειτονικά νησιά όπως η Αντίγκουα - Ανάπτυξη μίας επαρκούς και φιλικής προς τον πελάτη υπηρεσίας μέσω του προγράμματος Αναμόρφωσης του Δημόσιου Τομέα - Ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων σχετιζόμενων με το ηφαίστειο (τουρισμός με βάση το ηφαίστειο, γεωθερμική ενέργεια, λατομικά προϊόντα) - Επανατοποθέτηση του Μοντσερράτ ως μία ακμάζουσα και επιτυχή 	<ul style="list-style-type: none"> - Δυνατός περιφερειακός ανταγωνισμός και επενδύσεις ιδιωτικού τομέα - Παρακμή τουριστικών αφίξεων - Μείωση εμπιστοσύνης χορηγών λόγω του αργού ρυθμού παράδοσης από την Κυβέρνηση στις δεσμεύσεις εφαρμογής των έργων - Περιφερειακός ανταγωνισμός για το ταλέντο, συμπ. των καταρτισμένων ντόπιων - Έλλειψη εμπιστοσύνης ξένων επενδυτών - Μετανάστευση/ 'διαρροή εγκεφάλων'

<p>οικονομία; Με ένα καινούργιο και ελκυστικά σχεδιασμένο κέντρο της πρωτεύουσας και κατάλληλες υποδομές</p> <ul style="list-style-type: none"> - Πρόσβαση σε περιφερειακά ιδρύματα και εργατικό δυναμικό για χρηματοδότηση και εξειδίκευση - Πρόνοια για στρατηγική υποστήριξη του ιδιωτικού τομέα - Απελευθέρωση του τομέα πληροφοριών και τηλεπικοινωνιών με στόχο την μείωση του κόστους και την βελτίωση των υπηρεσιών - Δυνατότητα ανάπτυξης και εμπορίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, συμπτ. της Ιρλανδικής συγγένειας - Αξιοποίηση των πόρων της διασποράς - Δέσμευση για εξασφάλιση πως όλες οι οικονομικές δραστηριότητες πληρούν τα Κριτήρια Βιώσιμης Ανάπτυξης - Δέσμευση για την εξασφάλιση πως ο αστικός σχεδιασμός λαμβάνει υπόψη την πιθανή επίπτωση της κλιματικής αλλαγής 	<ul style="list-style-type: none"> - Ηφαιστειακή δραστηριότητα και άλλες φυσικές καταστροφές- παράγοντας φόβου - Ικανότητα εξισορρόπησης προϋπολογισμού χωρίς μεγάλη φορολογική επιβάρυνση - Έλλειψη ανάθεσης από τη Βρετανική Κυβέρνηση για την πλήρη συμμετοχή στο CSME (Ενιαία Αγορά και Οικονομία της CARICOM) - Έλλειψη πρόσβασης στους φυσικούς/ηφαιστειακούς πόρους - Γηράσκοντας πληθυσμός/ βάρος στο σύστημα πρόνοιας - Εμφάνιση εντάσεων μεταξύ των περιθωριοποιημένων, αλλοεθνών νέων - Αστάθεια κυβερνητικού συνασπισμού- αβεβαιότητα σταθερότητας, διάρκειας ζωής
---	---

Πηγή 3: *Montserrat Sustainable Development Plan*

Αποσπασματικά:

- Έμφαση στο τουριστικό προϊόν θα δοθεί στην αξιοποίηση του ηφαιστείου, την μοναδικότητα της φύσης, τον πολιτισμό, τον ήρεμο τρόπο ζωής
- Τα τμήματα της αγοράς που θα αποφέρουν την πιο βιώσιμη κερδοφορία θα στοχευθούν, στην προσπάθεια για συνεργασία με άλλα νησιά του OECS (Organization of the Eastern Caribbean States- Οργανισμός Πολιτειών Ανατολικής Καραϊβικής)
- Κεφαλαιοποίηση της δυναμικής ανάπτυξης niche τουριστικών ευκαιριών, κυρίως του Τουρισμού που βασίζεται στο ηφαίστειο αλλά και εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων, όπως ο αθλητικός και ο φυσικός
- Ανάπτυξη και οικοδόμηση των απαραίτητων μεταφορικών εγκαταστάσεων και φυσικών υποδομών για τη διευκόλυνση της τουριστικής ανάπτυξης, του διεθνούς εμπορίου και της εθνικής ευμάρειας
- Ανάπτυξη και μάρκετινγκ του τουριστικού προϊόντος ώστε να τεθούν τα θεμέλια για σημαντική ανάπτυξη Τουρισμού υψηλής απόδοσης

2.7 Ιστορικό Φυσικών Καταστροφών

2.7.1 Γενικό Υπόβαθρο

Η γεωγραφική θέση του Μονσερράτ το καθιστά ευάλωτο στις ιδιαιτερότητες της τροπικής ζώνης όπως είναι οι μακροχρόνιες ξηρασίες, οι σεισμοί, οι πλημμύρες και οι ανεμοστρόβιλοι της Κεντρικής Αμερικάνικης επικράτειας και ειδικότερα της Καραϊβικής Θάλασσας. Έχει πληγεί επανειλημμένα από ακραία καιρικά φαινόμενα με σοβαρές και μακροχρόνιες επιπτώσεις στην ανάπτυξη και την ευημερία του, καθώς και στην κοινωνική και γεωπολιτική του δομή. Με ετήσια συχνότητα από τον Ιούνιο μέχρι και τον Οκτώβριο,

οπότε και ξεκινάει η εποχή των μουσώνων- τροπικών καταιγίδων- κηρύσσεται κατάσταση ετοιμότητας σε όλο το νησιωτικό σύμπλεγμα.

Αν και σπανίως αναφέρεται ορθώς, στο νησί υπάρχουν επτά ηφαιστειακοί κρατήρες. Το ενεργό ηφαίστειο του, το γνωστό Soufriere Hills είναι ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο είδος σωματειακού καταβύθισης (Volcano Discovery, 2015).

Αναφορικά, ισχυρή σεισμική δραστηριότητα (μη εκρηγνυόμενες σεισμικές εκδηλώσεις) προέκυψε τις δεκαετίες του 1890, του 1930 και του 1960.

Το 1989 ο τυφώνας Hugo κατέστρεψε το μεγαλύτερο μέρος των υποδομών του νησιού, αφήνοντας το 90% του πληθυσμού χωρίς στέγη και χωρίς πρόσβαση σε υπηρεσίες πρόνοιας.

Μέσα σε λίγα χρόνια όμως επιτεύχθηκε η ανάκαμψη της νησιωτικής αυτής οικονομίας. Λίγο αργότερα, στις 18 Ιουλίου του 1995, η κορυφή Chances Peak στο νότιο τμήμα, ξεκίνησε να εκρήγνυται περιστασιακά έπειτα από μία περίοδο αδράνειας 350 ετών, όπως περιγράφουν οι Druitt και Kokelaar (2002), με ισχυρές ροές ηφαιστειακής τέφρας να κατακλύζουν τις κατοικημένες περιοχές. Η τότε κυβέρνηση κήρυξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς. Για τα πέντε επόμενα χρόνια, συνεχίστηκαν μικροί προειδοποιητικοί σεισμοί και εκρήξεις λάβας και στάχτης και σκόνης, με αποκορύφωμα την βίαιη έκρηξη του 1997. Την πρώτη διετία εκδηλώνονταν αλληπάλληλες πυροκλαστικές ροές,

Αν και οι διαδοχικές εκρήξεις χαμηλότερης κλίμακας συνεχίστηκαν μέχρι και το 2010, ορόσημο αποτελούν αυτές του 1995, που σηματοδότησαν την έναρξη της σταδιακής, μερικής εκκένωσης του νησιού και εν τέλει της υποχρεωτικής εγκατάλειψης της πρωτεύουσας τον Απρίλιο του 1996, της καταστροφής των σημείων συνδεσιμότητας (το αεροδρόμιο Bramble και το λιμάνι) και αυτή της 25^{ης} Ιουνίου του 1997 οπότε και σημειώθηκαν 19 θάνατοι πολιτών και η εξ ολοκλήρου κάλυψη της πρωτεύουσας Plymouth από στρώματα ηφαιστειογενούς υλικού και λάσπης δώδεκα μέτρων (Leonard, 2005). Για τα χρόνια που ακολούθησαν, στις αρχές της χιλιετίας παρατηρούνταν αραιές εξαερώσεις που επηρέαζαν κυρίως το νότιο, μη κατοικημένο τμήμα του νησιού. Συγκεκριμένα, μέχρι και το 2003 έχουν σημειωθεί αρκετές κατολισθήσεις ηφαιστειακού θόλου με αποτέλεσμα εκτεταμένες φυσικές ζημιές και συνεχή βροχή στάχτης.

2.7.2 Βραχυχρόνια και Μακροχρόνια Αποτελέσματα Ηφαιστειακής Κρίσης και Ανταπόκριση

i. Σχηματισμός Ζώνης Αποκλεισμού (Exclusion Zone)

Η Ζώνη Αποκλεισμού (Exclusion Zone) σχηματίστηκε από τον καθορισμό έξι δακτυλίων ανάλογων της επιρροής των περιοχών από της ηφαιστειακή δραστηριότητα και του συνυφασμένου κινδύνου για την ανθρώπινη ζωή. Εκτείνεται από την νότιο ακτή του βορείου τμήματος του νησιού μέχρι το Belham Valley, καλύπτοντας περί τα δύο τρίτα του εδάφους του Μοντσερράτ, όπου απαγορεύεται η μόνιμη διαμονή και η οποιαδήποτε πρόσβαση είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Επιπροσθέτως, έχει κηρυχθεί διεθνής παράκτια υδάτινη ζώνη αποκλεισμού δέκα ναυτικών μιλίων στην γύρω περιοχή.

Εφόσον το ηφαίστειο παραμένει ενεργό η έκτασή του μεγάλωσε ελαφρώς το 2007 και έκτοτε παραμένει αμετάβλητη, με μόνη διαφορά στο ότι ο δακτύλιος στα περίχωρα της Ζώνης, πρώην Day Time Entry Zone (DTEZ) είναι πλέον μόνιμα προσβάσιμος. Η μεμονωμένη, αυθαίρετη είσοδος και περιπλάνηση εντός της Ζώνης απαγορεύεται δια νόμου, επιτρέπεται όμως κατά περίπτωση με την πιστοποιημένη άδεια της Αστυνομικής Αρχής (Royal Montserrat Police Force). (FCO, 2012) [βλ. παράρτημα]

Η de facto πρωτεύουσα είναι πλέον το Brades, ως ο μεγαλύτερος οικισμός με τις διαδικασίες ανέγερσης καινούργιας πρωτεύουσας, αυτής του Little Bay να έχουν ξεκινήσει, ως μέρος του φιλόδοξου σχεδίου ανάπτυξης και ενός νέου προσανατολισμού. Το Plymouth είναι σήμερα η μοναδική 'πόλη-φάντασμα' της Καραϊβικής. Πέραν της ιστοπέδωσης του αεροδρομίου και του λιμανιού, κατέρρευσε ολοσχερώς το μοναδικό νοσοκομείο του νησιού, όπως και τα κτήρια που στέγαζαν δημόσιες υπηρεσίες, σχολεία κ.ά.

ii. Εκκένωση, Μετανάστευση και Δημογραφική Σύσταση

Οι δημογραφικές αναδιαμορφώσεις ήταν τεράστιου μεγέθους, αν και απουσιάζουν επιβεβαιωμένα ακριβή στοιχεία της εποχής. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, περίπου τα ¼ όσων παρέμειναν στο νησί, τράπηκε σε εν μέρει σε υποχρεωτική, εσωτερική μετοίκηση σε αυτοσχέδια καταφύγια στα βόρεια τμήματα του Μοντσερράτ (για τους κατοίκους των ζωνών μεγάλου κινδύνου όπως χαρακτηρίστηκε η πρωτεύουσα). Ένα συντριπτικό ποσοστό, περίπου τα δύο τρίτα των ντόπιων μετανάστευσε αυτοβούλως, κυρίως σε γειτονικά κράτη της Καραϊβικής, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Όπως φανερώνει μια αριθμητική προσέγγιση της Aspinal & Wedge (2014), υπήρξε συρρίκνωση του πληθυσμού- από τους κατά προσέγγιση 13.000 στο κατώτατο νούμερο των 3.000 ανθρώπων. Επομένως, χονδρικά το 90% των κατοίκων μετακινήθηκε από τον τόπο διαμονής του από την αρχή της κρίσης, το 1995. Ο σημερινός πληθυσμός ανέρχεται στους 5.012 κατοίκους σύμφωνα με τα στοιχεία του 2015. Ο τωρινός ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού είναι 0,48%, σύμφωνα με το CIA (World Fact Book 2016), αν και οι διακύμανση μεταξύ των θερινών και των χειμερινών μηνών είναι μεγάλη (λόγω του residential tourism- 'κατοικητικού τουρισμού').

Ο παρακάτω πίνακας φανερώνει τις πληθυσμιακές διακυμάνσεις στο διάστημα 1970-2015.

Πίνακας 4: Επίπεδα Πληθυσμού 1970-2015

1970	1975	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	2000	2005	2010	2015
11.458	11.744	11.606	11.183	10.769	10.324	7.867	6.075	2.726	3.894	4.785	5.020	5.012

Πηγή 4: Montserrat Statistics Department

Εκτός από τη φυσική καταστροφή, αιτία για τη μείωση του πληθυσμού στάθηκε και η ανθρωπιστική και οικονομική κρίση αλλά και η απουσία διαθέσιμων οικημάτων. Η Βρετανική Κυβέρνηση ανακοίνωσε τον Δεκέμβριο του 1995 την παραχώρηση άδειας παραμονής στους υπηκόους του νησιού αλλά και δικαίωμα εργασίας για δύο έτη και τρία αργότερα, τον Απρίλιο του 1998 επεκτείνει το προνόμιο σε χορήγηση πλήρους υπηκοότητας.

Με τον μετέπειτα απολογισμό να μετράει λιγότερους από 3.500 εναπομείναντες κατοίκους, μαρτυρίες της εποχής αναφέρουν τις εσπευσμένες προσπάθειες ενθάρρυνσης του επαναπατρισμού και την παγκόσμια έκκληση του κυβερνώντος σώματος για εργατικό δυναμικό που θα υποστήριζε την ανοικοδόμηση αλλά και την αποτροπή απόφασης αναγκαστικής, ολικής εκκένωσης από τη μεριά του Ηνωμένου Βασιλείου. Αυτό, διότι -όπως αναφέρεται συχνά και σήμερα- τέθηκε κατώτερο πλαφόν για το επίπεδο μετανάστευσης, ως λύση στην ανέκαθεν επιζήμια για τη Βρετανία, σχέση εξάρτησης (Lenard, 1997).

Αν και επρόκειτο για προσωρινή εγκατάσταση, περιορισμένες επιστροφές των ντόπιων άρχισαν να σημειώνονται μόλις τα τελευταία χρόνια, με αυτό να αποτελεί προτεραιότητα της εκάστοτε ηγεσίας, ενώ η Ζώνη Αποκλεισμού παραμένει μη κατοικήσιμη.

Η προσέλκυση ξένων υπηκόων στο νησί ενθαρρύνθηκε ακόμη περισσότερο από την χορήγηση της Βρετανικής υπηκοότητας στους πρόσφυγες από το Μοντσερράτ, τον Μάιο του 2001. Πλέον, εκτιμάται πως μόλις το 48% του πληθυσμού είναι γηγενείς. Η πλειοψηφία των νέο-εισερχόμενων, αλλά και των μεταναστών δεύτερης γενιάς πλέον, αποτελείται από εθνοτικές ομάδες του Αγίου Δομίνικου, της Αϊτής, της Τζαμάικα, της Γουιάνας, του Αγίου Χριστόφορου και Νέβις και των Αγίου Βικέντιου και των Γρεναδινών και γενικότερα των κρατών της CARICOM. Επίσης, υπάρχουν αρκετοί εγκατεστημένοι Δυτικοί και Βορειοαμερικανοί, πολλοί από τους οποίους αυτοχαρακτηρίζονται ως ομοεθνείς ('expats') ενώ άλλοι είναι εποχιακοί ('winter birds'). Σύμφωνα με τη νέα νομοθεσία, δικαίωμα πολιτογράφησης παραχωρείται έπειτα από επτά έτη. Το 2007 ξεκίνησε η συζήτηση για την δημιουργία ενός συστήματος πληροφόρησης της αγοράς εργασίας για την κινητικότητα των μεταναστών ώστε να βοηθηθεί ο σχεδιασμός της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής.

Παρακάτω απεικονίζεται η κατανομή του Εργατικού Δυναμικού ανά εθνότητα το 2011.

Πίνακας 5:Εργατικό Δυναμικό ανά Εθνότητα

	Γηγενείς	Αλλοδαποί	Σύνολο
Εργατικό Δυναμικό	1.943	775	2.718
Εργαζόμενοι	1.826	714	2.540
Ανεργοί	117	61	178

Πηγή 5:Montserrat Statistics Department

iii. Φυσικό και Δομημένο Περιβάλλον

Το φυσικό περιβάλλον, όντας πλούσιο σε χλωρίδα και πανίδα, πλήγηκε μόνο στο Νότιο Μοντσερράτ, επηρεάζοντας όμως καθοριστικά τη γεωργία και την κτηνοτροφία- βασικούς πυλώνες της οικονομίας. Οι μεγαλύτερες εδαφικές απώλειες αφορούσαν και την πιο πρόσφορη αλλά και πιο κατάλληλη για διαμονή γη, με το 70% των κτηρίων να έχουν καταστραφεί, αλλάζοντας ριζικά την κατάσταση και τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Σύμφωνα με αναφορά του SDP (Sustainable Development Plan Πλάνο Βιώσιμης Ανάπτυξης), η ολική κτηριακή ζημιά ανέρχεται σε 40 εκατομμύρια GBP.

Το αποτύπωμα των εκρήξεων στη χλωρίδα και την πανίδα, απίστευτα πλούσιες σε είδη μέχρι και σήμερα και πόλοι έλξης πολλών ερευνητών αλλά και τουριστών, καταμετράται μέχρι και σήμερα. Η περίοδος αναδάσωσης και αποκατάστασης της φύσης εκτιμάται στα 10-20 χρόνια μετά την παύση της ηφαιστειακής δραστηριότητας. Αναμφίβολα, η συσσώρευση στοιβάδων λάσπης στις πεδιάδες και η συγκέντρωση μεγάλων ποσοτήτων νερού κατά την υγρή περίοδο, οδηγούσε σε πλημμύρες που δυσχέραιναν ακόμη περισσότερο την κατάσταση στις εργασίες ανοικοδόμησης. Επίσης, οι πυροκλαστικές ροές και τα λασπορεύματα (Λαχάρς) προκάλεσαν δασικές πυρκαγιές, κατακαίοντας το 25% της Ζώνης Αποκλεισμού (του 1998) και το 15% του νησιού. Βροχή από πετρώματα και στάχτη μπλόκαρε και το Belham River, και έτσι καταστράφηκαν και οι μοναδικής ομορφιάς Καταρράκτες Great Alps.

Από πλευράς υποδομών, πέραν της εγκατάλειψης του αεροδρομίου Bramble και του λιμανιού στο Plymouth ,οι συνθήκες υγιεινής, οι παροχές πρόνοιας, η ηλεκτροδότηση, η υδροδότηση και άλλες θεμελιώδεις κοινωνικές δομές είτε παρέλυσαν είτε διακόπηκαν.

iv. Οικονομία και Λήψη Βρετανικής και Διεθνούς Βοήθειας

Η ανεργία ανήλθε σε πολύ υψηλά επίπεδα δυσχεραίνοντας ακόμη περισσότερο την εγκατάλειψη, κυρίως εκ μέρους νέων σε ηλικία ανθρώπων έως και σήμερα. Βιομηχανίες κλειδιά όπως ο Τουρισμός και οι εξαγωγές δεν έχουν ακόμη αποκατασταθεί πλήρως εξαιτίας του αποδεδειγμένου των παραγωγικών δυνατοτήτων. Στο παρελθόν η οικονομία ήταν ποικίλη, αν όχι εύθραυστη δέχτηκε όμως ανεπανόρθωτα πλήγματα και από την πρόσθετη δυσκολία προσέλκυσης επενδυτών, αλλά και τον αφανισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η πλειονότητα των διοικητικών, παραγωγικών και εμπορικών υποδομών καταστράφηκε ή κρίθηκε μη προσβάσιμη στο άμεσο μέλλον.

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είδε συρρίκνωση κατά 44% μέσα στην τριετία 1994-97. Συνεπώς, δημιουργήθηκε ένας φαύλος κύκλος επέκτασης της ζημιάς από την αποδυνάμωση του οικονομικού και του εργασιακού τομέα που εκτιμήθηκαν στο 1 δις GBP. Επίσης, αξιοσημείωτη είναι και η συζήτηση για την διαθεσιμότητα νέων δανειστών και την καταλληλότητα των υπαρχόντων χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων (Cooper&Erfurt, 2010).

Ένα κρίσιμο ζήτημα σχετίζεται και με την απόσυρση των εταιριών ασφάλισης από τη χρηματική κάλυψη στο αποκορύφωμα της κρίσης ,τον Αύγουστο του 1997, αφήνοντας τους ιδιοκτήτες και τους επιχειρηματίες με δυσβάσταχτα χρέη ή ζημίες. Ακολούθησε η κατάρρευση του Montserrat Building Society (MBS- Κτηριακή Εταιρεία του Μοντσερράτ), υπεύθυνη για το 90% των στεγαστικών δανείων και δέκτης μεγάλου μέρους καταθέσεων, πολλαπλασιάζοντας την σύγχυση και την ζήτηση κατοικιών (Kreimer, Carlin&Arnold, 2003)

Η Βρετανική κυβέρνηση έδωσε σημαντικά ποσά αποζημιώσεων και κονδύλια για την ανάπλαση μέσω του Department for International Development (DfiD- Υπηρεσία για την Διεθνή Ανάπτυξη), πρώην AMO (Aid Management Office), που παραμένει μέχρι και σήμερα ως φορέας χρηματοδότησης εκ μέρους της Βρετανίας. Η βοήθεια αυτή, χονδρικά 41 εκατομμύρια GBP, δόθηκε σε μεμονωμένους πληγέντες πολίτες αλλά και για να υποβοηθηθεί η εξωτερική μετανάστευση. Υπήρξαν και αξιοσημείωτες εντάσεις και διαμαρτυρίες για τον βαθμό υποστήριξης του Ηνωμένου Βασιλείου (Bowen&Pallister, 2006).

Τμηματικά, το Ηνωμένο Βασίλειο έχει χορηγήσει 250 εκατομμύρια GBP μέχρι και το 2007, και συνεχίζει να συνεισφέρει με 10 εκατομμύρια GBP τον χρόνο. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του κεφαλαίου διοχετεύτηκε στην αποκατάσταση βασικών υποδομών και υπερδομών και τη συντήρηση των απαραίτητων δημόσιων υπηρεσιών. Όντας εξαρτώμενο από την εξωτερική βοήθεια το Μοντσερράτ, γεννιέται σήμερα το ερώτημα του αν πλησιάζει το σημείο όπου η οικονομία του δεν είναι πλέον βιώσιμη.

v. Επιστημονική Προσέγγιση, Πρόληψη και Διαχείριση Φυσικών Καταστροφών

Στο Soufriere Volcano έχει δοθεί κατ'επανάληψη ο χαρακτηρισμός του πιο πολυμελετημένου και καλά ελεγχόμενου ηφαιστείου στη Γη. Με σταθμό την κρίση από το 1995, ιδρύθηκε το Montserrat Volcano Observatory (MVO- Παρατηρητήριο του Ηφαιστείου του Μοντσερράτ), ένα από τα πιο σύγχρονα του κόσμου, για την καλύτερη δυνατή παρακολούθηση της ηφαιστειακής δραστηριότητας. Μαζί με το Scientific Advisor Committee (Επιστημονική Συμβουλευτική Επιτροπή) συμβουλεύει την Βρετανή Κυβερνήτη για τον βαθμό επικινδυνότητας.

Επίσης, σε συνεργασία με το Disaster Management Coordination Agency (DMCA- Συντονιστική Αρχή για τη Διαχείριση Καταστροφών) γίνονται πραγματοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα διαχείρισης καταστροφών, προγράμματα κατάρτισης και ενημερώσεις του γενικού πληθυσμού για την ετοιμότητα στους φυσικούς κινδύνους. Το DMCA συνεργάζεται με το DfiD για την ανάπτυξη μίας στρατηγικής επικοινωνιών ώστε να εξασφαλιστεί η πληροφόρηση του κοινού από ένα ενιαίο κανάλι (Jakeways, Fairbank, McInnes & Mathie, 2007).

vi. Κοινωνικές και Άλλες Επιπλοκές

Με την αποδιοργάνωση της περίθαλψης λόγω των πολλαπλών παραγόντων που υπεισήλθαν, προέκυψε και το ζήτημα της άνισης κατανομής προνομίων και της αμφισβητούμενης δικαιοσύνης, γεγονός που οδηγεί σε μία σειρά εντάσεων την κοινωνία. Η αναλογία των επιπλοκών της ηφαιστειακής κρίσης ήταν πολύ άνιση, χωρίς μάλιστα να έχει γίνει απόπειρα επίσημης καταγραφής των διαφορετικών αναγκών κάθε πληθυσμιακής ομάδας. Ο ψυχολογικός παράγοντας, ιδιαίτερα σε ένα χρονικό διάστημα τριών μόλις δεκαετιών μέχρι σήμερα, αποτυπώθηκε οικτρά σε προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας, τα οποία αυξήθηκαν ραγδαία λόγω και της πολύ περιορισμένης πρόσβασης σε στοιχειώδεις ιατρικές υπηρεσίες.

Αξίζει να σημειωθεί πως η προβληματική συνδεσιμότητα -το καινούριο αεροδρόμιο John A. Osborne εγκαινιάζεται μόλις το 2005- έφερε σχετική απομόνωση και ήταν τροχοπέδη και για την πνευματική ανάπτυξη των κατοίκων. Πολλοί νέοι, λόγω του μαρασμού της βιομηχανίας, κυρίως του Τουρισμού, αλλά και της απουσίας ευκαιριών εκπαίδευσης και κατάρτισης κατέφυγαν στο εξωτερικό με αποτέλεσμα μία τεράστια "διαρροή εγκεφάλων". Για την ακρίβεια, πέραν των όσων έφυγαν μόνιμα, το 62% του σημερινών κατοίκων έχει ζήσει στο εξωτερικό. Από την άλλη, οι εισερχόμενοι οικονομικοί μετανάστες προορίζονταν, όπως και σήμερα, για χειρωνακτικές εργασίες, όντας σε γενικές γραμμές χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Όπως αναλύεται από την Barnes (2001), αυτό το γεγονός, σε συνδυασμό και με τον γερασμένο ντόπιο πληθυσμό επέφερε πέραν της θετικής πολιτισμικής συνύπαρξης και μία σχετική αλλοίωση του καθιερωμένου τρόπου ζωής.

2.7.3 Διαχείριση Καταστροφών

Η ευπάθεια του Μοντσερράτ στις φυσικές καταστροφές είναι αμείωτη, δεδομένης της ενεργότητας του ηφαιστείου Soufriere Hills και της γεωγραφικής του θέσης πάνω στο σημείο τριβής τεκτονικών πλακών. Επίσης, όπως και όλη η περιοχή της Καραϊβικής και ιδιαίτερα της ανατολικής υπάρχει η συνεχής απειλή της περιόδου των τυφώνων και των τροπικών καταιγίδων, η οποία ξεκινάει κάθε Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Οκτώβρη κρατώντας σε ετοιμότητα τους κατοίκους αλλά και την επιστημονική κοινότητα. Πέραν αυτών, υπάρχει ιστορικό από πλημμύρες και ξηρασίες, περιπλέκοντας ακόμη περισσότερο την κατάσταση. Στην Ολοκληρωμένη Αξιολόγηση της Ευπάθειας (2003), επισημαίνονται και οι πιθανότητες γεγονότων πολλαπλού κινδύνου (συνδυαστικοί κίνδυνοι), όπως η πρόκληση μία έκρηξης και η κατάρρευση ηφαιστειακού θόλου λόγω της οξείας βροχόπτωσης.

Ο Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας των Ηνωμένων Εθνών (UNPHO) αναγνωρίζει και την απειλή τεχνολογικών κινδύνων, όπως οι πετρελαιοκηλίδες, οι εναέριες επιχειρήσεις χαμηλού υψομέτρου και η περιβαλλοντική υγεία ως συνέπεια της περιστασιακής πτώσης στάχτης.

Ο συνδυασμός όλων των παραπάνω καθιστά απαραίτητη την άριστη πρόληψη, ενημέρωση, τεχνογνωσία και αποτελεσματική στρατηγική ώστε να αποφευχθεί μία ανθρωπιστική κρίση οποιασδήποτε έκτασης, ως επακόλουθο της φυσικής καταστροφής. Ο τοπι-

κός, εξειδικευμένος φορέας είναι η Υπηρεσία Συντονισμού της Διαχείρισης Καταστροφών του Μοντσερράτ (DMCA- Disaster Management Coordination Agency), διάδοχος του Τμήματος Έκτακτης Ανάγκης το οποίο ιδρύθηκε το 1997, στον απόηχο της έξαψης της ηφαιστειακής κρίσης, αν και ο αρχικός στόχος ήταν η εξυπηρέτηση του νησιού μετά τον τυφώνα Hugo το 1989. Το 1999, η Πράξη Ετοιμότητας και Ανταπόκρισης τέθηκε σε εφαρμογή για την ενίσχυση του φορέα.

Σε αντίθεση με τις ανεξάρτητες μονάδες-μέλη του περιφερειακού CDEMA (Caribbean Disaster Emergency Management Agency), το Montserrat DMCA λειτουργεί με την νομική εξουσιοδότηση του Βρετανού Κυβερνήτη. Είναι πολυτομεακή και λειτουργεί στη βάση εκπροσώπησης όλων των σχετιζόμενων Υπουργείων.

Ο ρόλος της Υπηρεσίας είναι η συνεργασία για την εφαρμογή και η μέγιστη απόδοση των δραστηριοτήτων της Άμεσης Δράσης. Σύμφωνα με τον ιστότοπό του:

1. “Περικλείει όλες τις φάσεις του κύκλου καταστροφής: ετοιμότητα, μετριασμό, ανταπόκριση και ανάκτηση
2. Συμπεριλαμβάνει πολλαπλούς τομείς και υπηρεσίες στη δράση του
3. Επιδιώκει να αναγνωρίσει όλους τους κινδύνους που απειλούν το νησί”

Αν και το έργο της DMCA χαίρει εκτίμησης, υπάρχουν ελλείψεις και περιορισμοί στις δυνατότητές του. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρει ο Williams σε μελέτη για το ECLAC (2015), αν και η τεχνογνωσία του προσωπικού είναι διστακτικά επαρκής, δεν υπάρχουν διαθέσιμα προς χρήση υλικοτεχνικά μέσα, μία βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη συστημάτων DRM(Disaster and Risk Management) που θα βασίζεται στο ICT (Information and Communications Technology). Κρίνει επίσης την διασφάλιση της ποιότητας στις καθημερινές επιχειρήσεις αμφισβητούμενη και υπογραμμίζει την ανάγκη της από κοινού εκπαίδευσης και ανταλλαγής καλών πρακτικών.

Στάδια Διαχείρισης Φυσικών Καταστροφών

Το χρονικό διαχείρισης μίας φυσικής καταστροφής διακρίνεται σε τρία αλλητάλληλα στάδια (Khan, Khan&Vasilescu, 2008):

- Στο προκαταστροφικό, το οποίο περιλαμβάνει την ετοιμότητα και την πρόληψη
- Στο συγκαταστροφικό, το οποίο περιλαμβάνει τη θεραπεία και την απόκριση (άμεση δράση)
- Στο μετακαταστροφικό, το οποίο περιλαμβάνει την ανάκαμψη (βραχυχρόνια) και την αποκατάσταση (μακροχρόνια)

Το πρώτο στάδιο αναφέρεται στη διαχείριση του κινδύνου ενώ τα άλλα δύο στη διαχείριση της κρίσης. Μετά την αποκατάσταση αναμένεται η έναρξη της ανάπτυξης, χωρίς αυτό να ξεφεύγει από τον παραπάνω κύκλο αφού θα συμπίπτει με την πρόληψη. [βλ. παράρτημα]

Θεωρητικά, η διάρκεια της απόκρισης είναι πολύ σύντομη, συνήθως μερικών ημερών - όσο δηλαδή και της έξαψης του φυσικού φαινομένου- ενώ της ανάκαμψης (στο μετακαταστροφικό στάδιο) είναι μερικών εβδομάδων ή μηνών. Στην περίπτωση του Μοντσερράτ η καταστροφή είχε μία μακροχρόνια και όχι στιγμιαία εκδήλωση, με τις εκρήξεις του 1995 και του 1997 να είναι οι δυνατότερες και πλημμύρες, ξηρασίες και μετασεισμοί να παρεμβάλλονται. Στην πραγματικότητα, σποραδικές μικροεκρήξεις εκδηλώνονταν μέχρι και το 2010, το οποίο σημαίνει πως η διαχείριση της κρίσης θεωρητικά κράτησε δεκαπέντε έτη. Επομένως, μπορούμε να μιλήσουμε για μία ιδιαίτερη περίπτωση, με πολύ δύσκολα ορίσιμες περιόδους.

Στην παρούσα εργασία γίνεται μία πρώτη προσέγγιση, βάσει τυπολογικών και όχι χρονικών κριτηρίων, ως εξής:

- Περίοδος απόκρισης, από το 1995 έως 1997
- Περίοδος ανάκαμψης, από το 1997 έως 2001
- Περίοδος πρώιμης αποκατάστασης, από το 2001 έως το 2010
- Περίοδος ύστερης αποκατάστασης, από το 2010 έως σήμερα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΜΟΝΤΣΕΡΡΑΤ

3.1 Ο Τουρισμός Πριν την Ηφαιστειακή Κρίση

Αν και τα ακριβή στοιχεία για την εποχή πριν την ηφαιστειακή κρίση είναι ελάχιστα, εκτιμάται πως ο Τουρισμός συνεισέφερε στο 20-36% του ΑΕΠ (Tourism Development Plan 2012-2022). Με καλές και συχνές ακτοπλοϊκές και εναέριες συνδέσεις όλων των ειδών (ελικόπτερα, πολυθέσια airbus, υπερατλαντικά κρουαζιερόπλοια, γιοτ κλπ.), οι αφίξεις σημείωναν σταθερή άνοδο.

Η πλειοψηφία των επισκεπτών συντελούσαν τον καλά εδραιωμένο 'κατοικητικό τουρισμό' (residential tourism) και την αποτελούσαν κατά βάση εύποροι μεσήλικες από Δυτικές χώρες που αναζητούσαν αγορά ή ενοικίαση πολυτελών βιλών για τους μισούς μήνες του έτους λόγω του εύκρατου κλίματος του νησιού κατά την χειμερινή περίοδο, οι λεγόμενοι 'winter birds' (πουλιά του χειμώνα). Αν και εποχιακό, το συγκεκριμένο είδος Τουρισμού ήταν προσοδοφόρο για την τοπική κοινωνία σε 12μηνη βάση, λόγω της απαραίτητης συντήρησης των σπιτιών αλλά και του υψηλού, συμπυκνωμένου εισοδήματος για τις πολλαπλές ειδικότητες που απασχολούσε.

Ένα δεύτερο, πολύ σημαντικό στοιχείο υπήρξε η προσέλκυση διεθνώς αναγνωρισμένων ονομάτων της μουσικής βιομηχανίας για παραθερισμό λόγω της ηρεμίας, της 'απόδρασης' και ανωνυμίας που απολάμβαναν αλλά και για την χρήση των περιφημων AIR Studios (Associated Independent Recording). Τα τελευταία επρόκειτο για την πρωτοβουλία του παραγωγού των Beatles και μετέπειτα κάτοικο του νησιού, Sir George Martin το 1979, και ευθυνόταν για ηχογραφήσεις ονομάτων όπως ο Michael Jackson, Beatles, Rolling Stones, Elton John, Black Sabbath, Eric Clapton, Stevie Wonder, Duran Duran κλπ, συμβάλλοντας έτσι στην διεθνοποίηση και την προώθηση του τόπου. Τα studios καταστράφηκαν από τον τυφώνα Hugo το 1989, και αν και το εναπομείναν αποτέλεσε άτυπο μουσείο στο μεσοδιάστημα, η τοποθεσία του κοντά στο Plymouth, άρα και στη Ζώνη Αποκλεισμού, δεν το κατέστησε οργανωμένο αξιοθέατο μετά την ηφαιστειακή κρίση. Αξίζει να σημειωθεί πως η οργανωμένη προσπάθεια πωλήσεων λιθογράφων του δίσκου 'Yesterday' (Beatles) επέφερε στο νησί 1,4 εκατ. USD για την δημιουργία ενός πολιτιστικού, κοινοτικού κέντρου στο Μοντσερράτ.

Άλλο συστατικό του άλλοτε τουριστικού προϊόντος που δεν είναι σήμερα διαθέσιμο είναι αυτό του γκολφ, δεδομένου του ότι υπήρχαν υποδομές υψηλών προδιαγραφών εντός της σημερινής Ζώνης Αποκλεισμού.

3.2 Ο Τουρισμός Μετά την Ηφαιστειακή Κρίση

3.2.1 Αξία και Μέγεθος του Τουρισμού

Λόγω της κατάρρευσης του υλικού, φυσικού και ανθρώπινου δυναμικού η σημερινή εικόνα προσεγγίζει πολύ χαμηλότερα νούμερα, περίπου 5% του ΑΕΠ. Αν και το 2014 το νησί είδε αύξηση των διεθνών αφίξεων κατά 22% (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, 2015), παραμένει ένας από τους λιγότερο επισκέψιμους προορισμούς του πλανήτη με περίπου 8,944 διανυκτερεύσαντες και 1,740 εκδρομικούς επισκέπτες ετησίως (Montserrat Tourism Division 2015). Οι εναέριες αφίξεις για την ίδια χρονιά ήταν 6,465 ενώ αυτές εκ θαλάσσης 12,013 (χωρίς αυτό να συνεπάγεται τον αριθμό των τουριστών). Η εκτιμώμενη δαπάνη για τους πρώτους το 2015 ήταν 22,9 εκατ. ΧCD (7,79 εκατ. Ευρώ σε τρέχουσες τιμές) (ECCB stats, 2015). Μία εκτίμηση για την τρέχουσα χρονιά απεικονίζεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6: Αφίξεις πρώτου εξαμήνου 2016 ανά μέσο μεταφοράς

2016	Ιαν-Ιού-νιος	Ιανουά-ριος	Φεβρουά-ριος	Μάρτιος	Απρί-λιος	Μάιος	Ιού-νιος
Επισκέ-πτες	8.056	1.398	2.052	3.052	592	439	553
Αέρας	2.711	373	358	649	417	439	475
Θάλασσα	5.345	1.025	1.694	2.403	145	0	78
Τουρί-στες	4.275	528	562	1.790	484	388	523
Αέρας	2.495	339	328	612	383	388	445
θάλασσα	1.780	189	234	1.178	101	0	78
Εκδρο-μείς	794	146	134	355	78	51	30
Αέρας	216	34	30	37	34	51	30
Θάλασσα	578	112	104	318	44	0	0
Επιβάτες κρουαζιέ-ρας	2.987	724	1.356	907	0	0	0
Θάλασσα	2.987	724	1.356	907	0	0	0

Πηγή: Montserrat Statistics Department

Πίνακας 7: Αφίξεις πρώτου εξαμήνου 2016 ανά χώρα προέλευσης

Αφίξεις ανά Χώρα Προέ-λευσης	Ιανουάριος- Ιούνιος 2016
OECS	1.064
Υπόλοιπη CARICOM	223
Υπόλοιπη Καραϊβική	191
ΗΠΑ	1.226
Καναδάς	287
Λατινική Αμερική	21
Ηνωμένο Βασίλειο	1.086
Υπόλοιπη Ευρώπη	150
Άλλο	27
Σύνολο	4.275

Πηγή: Montserrat Statistics Department

3.2.2 Σύσταση Τουριστικού Προϊόντος

Το προϊόν είναι αρκετά διαφοροποιημένο από αυτό των γειτονικών νησιών της Καραϊβικής όπως η Αντίγκουα, τα περισσότερα εκ των οποίων προωθούν το τρίπτυχο μοντέλο 'ήλιος- θάλασσα- λευκή άμμος', απευθυνόμενα σε ανώτερη εισοδηματικά πελατεία και στον τύπο φιλοξενίας των all-inclusive resorts.

Σε αντίθεση, το Μοντσερράτ διαθέτει μοναδικό **φυσικό** πλούτο με καταπράσινη τροπική βλάστηση, ιδιαίτερης ποικιλίας χλωρίδα και πανίδα, παραλίες με μαύρη άμμο ή ελαφρόπετρες. Υπάρχει μία ποικιλία μη ιδιαίτερα οργανωμένων δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τα προαναφερθέντα, μία άτυπη μορφή οικοτουρισμού ή τουρισμού περιπέτειας που όμως αποτελεί πρωτεύουσα κατεύθυνση. Συνεπώς, έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο από περιπατητικά και πεζοπορικά μονοπάτια που ξεκινάει από την περιοχή του Centre Hills, διαφόρων ειδών υποβρύχιες δραστηριότητες, παρατήρηση πουλιών και ζώων κλπ.

Άλλος πόλος έλξης είναι τα **φεστιβάλ**, με αποκορύφωμα αυτό του Αγίου Πατρίκιου (St. Patricks Day), σειρά από εορτασμούς μίας εβδομάδας που σχετίζονται με την Ιρλανδική ιστορική κληρονομιά και την αντίσταση στην σκλαβιά το 1768. Λαμβάνει χώρα κάθε χρόνο μέχρι τις 17 Μαρτίου όταν και το νησί υποδέχεται πληθώρα για τα δεδομένα του επισκεπτών, ένα μεγάλο μέρος των οποίων είναι επαναπατριζόμενοι ντόπιοι, όντας εθνική αργία και διοργανώνοντας περίφημες εκδηλώσεις μουσικής και το αναβιωμένο πανηγύρι για την σκλαβιά. Η Αφρικανική προγόγια τιμάται και στα τέλη των θερινών μηνών στους εορτασμούς του Codjoe Head. Στα μέσα Δεκέμβρη μέχρι και την Πρώτη του έτους γίνεται το καρναβάλι, με ειδική μνεία στην 'καλύψω' μουσική, με την παρέλαση των μεταμφιεσμένων και υπαίθρια δρώμενα. Τον Ιούλιο γίνεται το μικρότερης έκτασης Calabash Festival, το όνομα του οποίο αναφέρεται στον καρπό ενός τοπικού φρούτου με σκληρό περίβλημα από το οποίο λαξεύεται μία πληθώρα αντικειμένων. Τέλος, το Alliouagana Festival of the Word είναι ένα όχι ιδιαίτερα διαδεδομένο event με θεματική την λογοτεχνία, το οποίο προσκαλεί διεθνής ομιλητές για αλληλεπιδραστικά εργαστήρια.

Οι **επαναπατριζόμενοι ομογενείς** αποτελούν μία υποσχόμενη τουριστική αγορά πέραν της κοινωνικής, ζωτικής σημασίας του φαινομένου. Όπως προαναφέρθηκε, ο **κατοικητικός τουρισμός (residential tourism)** είναι εδραιωμένος από την προ-κρίσης εποχή. Μία άλλη μορφή τουρισμού με μεγάλη ανάπτυξη είναι αυτή του επιστημονικού ως επακόλουθο της γεωμορφικής ιδιαιτερότητας του τόπου. Το συγκεκριμένο, αν και με πυρήνα το ηφαίστειο και το MVO, σχετίζεται με μία ποικιλία ειδικοτήτων και ενδιαφερόντων όπως η Διαχείριση Κρίσεων, βαλκανολογία, γεωλογία οικολογία, κοινωνικές επιστήμες, οικονομικά. Διοργανώνονται εκδρομές μελέτης και έρευνας πεδίου σε συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα της Αυστραλίας, της Ευρώπης και της Αμερικής, συμβάλλοντας έτσι μεταξύ άλλων στην διεύρυνση της γνώσης, την ανταλλαγή καλών πρακτικών και την διαπολιτισμική εξωστρέφεια. Αν και πλέον μπορούμε να κάνουμε λόγο για Τουρισμό ειδικού σκοπού, το φαινόμενο συνέβαινε ανεπίσημα από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 και κατά την διάρκεια της κρίσης.

Ο **Τουρισμός Καταστροφών, Disaster Tourism**, είναι αναπόσπαστο κομμάτι του προϊόντος του Μοντσερράτ και αναλύεται εκτενώς σε επόμενο κεφάλαιο.

Τα κρουζιερόπλοια που περιλαμβάνουν το νησί στα λιμάνια-σταθμούς τους έχουν μειωθεί την τελευταία πενταετία, καθώς επίσης και το μέγεθός τους, παραμένοντας όμως μία πολύ σημαντική εκδρομική αγορά προσελκύνοντας έως και 2,5 χιλιάδες τουρίστες το χρόνο ενώ τα ιστιοπλοϊκά σκάφη λίγο λιγότερους..

Στον παρακάτω πίνακα γίνεται μία κατά προσέγγιση κατανομή των τουριστών ανά σκοπό επίσκεψης και τόπο διαμονής.

Πίνακας 8: Επισκέπτες ανά σκοπό επίσκεψης και τόπο διαμονής

Κίνητρο/ Δραστηριότητα	Διαμονή	Αριθμός	%
Επίσκεψη Φίλων και Συγγενών- γενικές διακοπές	Ιδιωτικές Κατοικίες	4.500	55
Επαγγελματικό κίνητρο/ Επίσημο/ Συνέδριο	Επί Πληρωμή Διαμονή	2.000	25
Διακοπές μη Σχετιζόμενες με το Μοντσερράτ	Επί Πληρωμή Διαμονή	1.300	15
Άλλο -σπουδές, αθλητικές ομάδες	Κυρίως Ιδιωτικές Κατοικίες/ Διαμονή χωρίς Υπηρεσίες	400	5
Σύνολο		8.200	100

Πηγή: Montserrat Tourism Master Plan

3.2.3 Σημεία Ενδιαφέροντος και Δραστηριότητες

Συνοπτικά, τα παρακάτω σημεία και τοποθεσίες αποτελούν αξιοθέατα για τους εισερχόμενους επισκέπτες.

Το Montserrat Volcano Observatory (MVO-Παρατηρητήριο του Ηφαιστείου) πέρα από κέντρο τεχνογνωσίας, πρόληψης και ενημέρωσης, είναι σταθμός των περισσότερων οργανωμένων περιηγήσεων (tours) λόγω της προβολής οπτικού υλικού σχετιζόμενου με το ηφαιστείο. Από το Garibaldi Hill προσφέρεται μία πανοραμική θέα του ηφαιστείου Soufriere Hills, του Ατλαντικού Ωκεανού και σημείων της Ζώνης Αποκλεισμού δίνοντας καθαρή εικόνα για το ιστορικό, την έκταση και τα απτά αποτελέσματα της ηφαιστειακής κρίσης. Το Centre Hill, από την άλλη, κοιτάει στο ερειπωμένο αεροδρόμιο WH. Bramble. Το Plymouth, η 'σύγχρονη Πομπηία', αφορά μόνο επισκέψεις με εξουσιοδοτημένο οδηγό.

Στο δάσος του Centre Hills υπάρχει μία ποικιλία ειδών από ζώα και φυτά εξαιρετικής σημασίας, με το εθνικό πτηνό Oriole και το ερπετό Galliwasp να συναντιούνται αποκλειστικά στο Μοντσερράτ. Στο ίδιο φυσιοδικό κύμα είναι το Bat Cave, σπηλιά με κυφορούσες νυχτερίδες στην μοναδική παραλία λευκής άμμου, προσβάσιμη μόνο εκ θαλάσσης ή πεζοπορώντας, οι οποίες προσφέρουν ένα μοναδικό, αγνό θέαμα. Στο Montserrat National Trust (MNT) είναι ενσωματωμένοι και οι Βασιλικοί Βοτανικοί Κήποι, στους οποίους προσφέρονται ξεναγήσεις. Έτσι, πέραν του πολιτισμικού και ιστορικού στοιχείου, το MNT συγκεντρώνει τον φυσικό πλούτο του Μοντσερράτ. Σε ακτές όπως το New Beach, με πλούσιους κοραλλιογενείς υφάλους, γίνεται και το ζευγάρισμα, η επώαση και η αναπαραγωγή των χελωνών, το οποίο είναι κίνητρο επίσκεψης για ένα μέρος των τουριστών.

Το Hilltop Cafe αν και ιδιωτική επιχείρηση, είναι κοινοτικό κέντρο και εκθεσιακός χώρος μίας συλλογής αντικειμένων που διασώθηκαν από την περιοχή του Plymouth, με ιδιαίτερη έμφαση στην μουσική παρακαταθήκη των διεθνούς φήμης AIR Studios. Το Μουσείο του νησιού (Museum of Montserrat) υπολειτουργεί λόγω των κρατικών περικοπών στις λειτουργικές του δαπάνες. Το πολιτισμικό κέντρο, Montserrat Cultural Centre διοργανώνει εκδηλώσεις για το κοινό σε αραιά χρονικά διαστήματα.

Επίσης, υπάρχει το μνημείο του Carr's Bay, με απομεινάρια πολεμικών κανονιών και το Runaway Ghaut στο Woodlands, υδροπηγή και στάση για κάθε ταξιδιώτη αφού συνοδεύεται από τον μύθο πως πίνοντας νερό από εκεί ένας ξένος, θα επιστρέψει στο Μοντσερράτ στο μέλλον.

3.2.4 Οργάνωση και Διοίκηση

Το νησί συγκαταλέγεται ως ξεχωριστός προορισμός (και όχι συμπεριλαμβανόμενος στα στοιχεία του Ηνωμένου Βασιλείου) στην λίστα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών (UNWTO). Επίσης, είναι μέλος του Caribbean Tourism Organization (CTO- Οργανισμός Τουρισμού της Καραϊβικής) από αλλά και του Caribbean Hospitality and Tourism Association (CHTA- Ένωση Φιλοξενίας και Τουρισμού της Καραϊβικής).

Εντός του νησιού, δεν συνηθίζεται η εκπροσώπηση σε σωματεία και συλλόγους στον τομέα. Εξαιρέση αποτελούν το πρώην Ένωση Φιλοξενίας του Μοντσερράτ (MHA- Montserrat Hospitality Association), το Σωματείο Τουριστικών Οδηγών (MTGA- Montserrat Tour Guides Association) και το Σωματείο των Οδηγών Ταξί (MTTA- Montserrat Tour and Taxi Association). Επίσης, υπάρχει το Επιμελητήριο Εμπορίου (Montserrat Chamber of Commerce).

Δομές Τουριστικού Ενδιαφέροντος αποτελούν:

- Montserrat National Trust: διατήρηση και προώθηση του αρχαιολογικού, περιβαλλοντικού και πολιτισμικού πλούτου. Διαχειρίζεται το Μουσείο του Μοντσερράτ στο Little Bay)
- Μουσείο του Μοντσερράτ: πολύ μειωμένη λειτουργία, διαχείρισης του National Trust
- Πολιτισμικό Κέντρο: διεξαγωγή εκδηλώσεων
- Montserrat Volcano Observatory: διαθέτει Κέντρο Διερμηνείας του ηφαιστείου (Interpretation Center)

Από Διοικητικής άποψης, η πρώην ανεξάρτητη Επιτροπή Τουρισμού (MTB- Montserrat Tourism Board) ενσωματώθηκε το 2014 στο Υπουργείο Τουρισμού, το οποίο μεταξύ άλλων αρμοδιοτήτων ταυτίζεται και με το πρωθυπουργικό Γραφείο (μαζί με το Τελωνιακό και το Πολιτιστικό παράρτημα). Επομένως πλέον, εν έτη 2016, γίνεται λόγος μόνο για την Τουριστική Διεύθυνση (MTD- Montserrat Tourism Division). Το γεγονός πως δεν ακολουθήθηκε ο διαχωρισμός χάραξης πολιτικής και εκτέλεσης που συνηθίζεται ανάμεσα σε ένα Υπουργείο Τουρισμού και ενός Οργανισμού Τουρισμού μίας χώρας αλλά και η κατάργηση του Κέντρου Επισκεπτών (Visitors Center), έφερε μία γενικότερη αναστάτωση στην ανάληψη ευθυνών. Το γραφείο αποτελείται από προσωπικό 3 ατόμων έπειτα από περικοπές, υπεύθυνο για την ανάπτυξη του προϊόντος, την προώθηση, την έρευνα. Οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν και:

- την συμμετοχή σε διεθνής διοργανώσεις
- την διαχείριση του ιστότοπου (www.visitmontserrat.com)
- την εξυπηρέτηση των κρουαζιερόπλοιων
- την αναβάθμιση των αξιοθέατων και των σημείων ενδιαφέροντος
- την διοργάνωση επισκέψεων από δημοσιογράφους
- την παραγωγή και τη διανομή εχέγγυων
- την διαφήμιση και τα δρώμενα δημοσίων σχέσεων

Στην αρμοδιότητα της Ανάπτυξης της Στρατηγικής του Τουρισμού συμμετέχει και ομάδα εξωτερικών εμπειρογνώμων και συμβούλων (όπως η εταιρεία CHL, με έδρα την Σκωτία) καθώς και το DfiD. Στην προώθηση και την διαχείριση του προορισμού συμβάλλουν σε μόνιμη βάση εξωτερικοί συνεργάτες μάρκετινγκ κυρίως από τις ΗΠΑ.

Το Montserrat Development Corporation (MDC- Αναπτυξιακή Εταιρία του Μοντσερράτ), αν και κλειστό από το 2014, χρίζει ιδιαίτερης προσοχής. Ήταν μία απόλυτα ιδιόκτητη εταιρεία που απορρόφησε το επίσης μη υφιστάμενο πλέον MTB, ως ένα μικρό μέρος των καθηκόντων της τα οποία εστίαζαν στην επανενδυνάμωση του ιδιωτικού τομέα (ρόλος που έχει δοθεί πλέον μόνο στο DfiD), τις επενδύσεις, την οικοδόμηση και τις υπερδομές. Συνεργάστηκε και με το DfiD για την ανάπτυξη ενός business case. Υπάρχουν καταγεγραμμένα πολιτικά σκάνδαλα και κατηγορίες που σηματοδότησαν την ατελή εφαρμογή των πλάνων ανάπτυξης για την βιωσιμότητα, την οικονομία τον τουρισμό και τις επενδύσεις. Το μεταβατικό στάδιο μετά το κλείσιμό του, άφησε τις αρμοδιότητές του στο πορτοφόλιο του νέου Πρωθυπουργικού γραφείου.

3.2.5 Υλικό και ανθρώπινο δυναμικό

Ο αριθμός των απασχολούμενων σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τον Τουρισμό είναι αρκετά μεγάλος, δύσκολα όμως υπολογίσιμος αφού η άσκηση ενός μόνο επαγγέλματος αποτελεί την εξαίρεση και όχι τον κανόνα. Το συνολικό απόθεμα Φιλοξενίας είναι μόλις 230 δωμάτια, κυρίως βίλες και διαμερίσματα, μένοντας σταθερό από το 2002 αλλά όντας μόλις το ένα έκτο της χρονιάς πριν την αρχή της ηφαιστειακής κρίσης (1994).

Λειτουργούν 3 σχολές θαλάσσιων και υποθαλάσσιων δραστηριοτήτων, με προγράμματα καταδύσεων όλων των ειδών (scuba diving, snorkeling, ψαροντούφεκο, κολύμβηση

κλπ), θαλάσσια σπορ και προγράμματα μακράς διάρκειας, χορηγώντας μάλιστα και πιστοποιήσεις εξειδίκευσης.

Οι οδηγοί ταξί και λεωφορείων, τα οποία κατά βάση ταυτίζονται, είναι 26, κάμποι εκ των οποίων είναι εξουσιοδοτημένοι οδηγοί-ξεναγοί για περιηγήσεις (tour) εντός του Plymouth (Ζώνη Αποκλεισμού). Επίσης, υπάρχουν 15 τόποι ενοικίασης αυτοκινήτων, οι οποίοι σχεδόν πάντα διαθέτουν μόνο ένα όχημα.

Υπάρχει ένας περιορισμένος αριθμός καταστημάτων με χειροποίητα είδη και σουβενίρ και αραιοί υπαίθριοι πάγκοι. Η υπάρχουσα δημόσια αγορά είναι ανεπαρκής για την συστέγαση και την οργάνωση αυτών των επαγγελματιών αλλά τα σχέδια ανόρθωσης της καινούριας πρωτεύουσας στο Little Bay περιλαμβάνουν και την ανέγερση ενός μικρού πολυκαταστήματος και μίας κλειστής αγοράς το οποίο θα επιφέρει μεγαλύτερη κινητικότητα στους χώρους των πωλητών.

Στο νησί εδρεύει μόλις ένα τουριστικό πρακτορείο, ενώ τον προορισμό εξυπηρετούν ορισμένα γραφεία της Αντίγκουα, κατά πλειοψηφία με ημερήσιες εκδρομές. Αυτό είναι αποτέλεσμα του διαταγμού των ξένων πρακτόρων να συμπεριλάβουν το νησί στα πακέτα τους λόγω της αρνητικής αντίληψης για την κατάστασή του μετά την ηφαιστειακή καταστροφή, ελλείψει ίδιας πληροφόρησης ή βάση ρίσκου από πλευράς πελατειακής ζήτησης. Ιστορικά, βέβαια, το Μοντσερράτ απευθυνόταν σε ανεξάρτητους ταξιδιώτες.

Στον ακόλουθο πίνακα δίνεται η αυξομείωση κάθε ενός από τους τομείς σε βάθος χρόνου.

Πίνακας 9: Δομή τουριστικών υπηρεσιών/εγκαταστάσεων

Εγκατάσταση/ Υπηρεσία	1994		2002		2012		2015	
	Μονάδες	Δωμάτια	Μονάδες	Δωμάτια	Μονάδες	Δωμάτια	Μονάδες	Δωμάτια
Ξενοδοχεία	3	116	1	16	1	16	1	16
Guesthouses/ B&B		178	5		11	48	7	42
Διαμερίσματα/ Βίλλες			65	222	18	37	16	32
- Διαμερίσματα					58	146	52	140
- Βίλλες								
Άλλα	-	-	-	-	1	2		
Υποσύνολα	N/A	1.417	71	240	89	249	76	230
Εστιατόρια			10		16		13	
Snakettes							19	
Μαγαζιά με Δώρα/ Χειροτεχνίες			7		5		14	
Ενοικιάσεις Αυτοκινήτων			12		15		15	
Ταξί/ Ξεναγοί			32		31		26	
Εκδρομικές Επιχειρήσεις Εδάφους			7		1		1	

Πηγή: Montserrat Tourism Master Plan

Από πλευράς ψυχαγωγίας και αναψυχής, πέρα των beach bar και του ενός night club, βρίσκονται και αθλητικές εγκαταστάσεις. Αυτές είναι ένα κλειστό γήπεδο καλαθοσφαίρισης στο Little Bay, ένα στάδιο ποδοσφαίρου στο Blakes στο οποίο προβλέπεται η οικοδόμηση ξενοδοχείου 14 κλινών για την φιλοξενία αθλητικών ομάδων το οποίο συνεπάγεται διοργάνωση περιφερειακών τουρνουά. Στο Salem, υπάρχει και χώρος κρίκετ και γήπεδο τένις. Τέλος, στο Olveston λειτουργεί ένα ιδιόκτητο μίνι-γκολφ το οποίο είναι ανοιχτό σε πολύ περιορισμένο κοινό.

Στον τομέα του επαγγελματικού ή συνεδριακού τουρισμού το μόνο κατάλληλο κτήριο, αξιόλογης χωρητικότητας, είναι το Πολιτιστικό Κέντρο του Little Bay.

3.2.6 Μέσα Μεταφορών και Συνδεσιμότητα

Το αεροδρόμιο John A. Osborne στο St. Johns εξυπηρετεί τον τοπικό αερομεταφορέα Fly Montserrat, αλλά και την εταιρεία SVG Air (σκάφη 6 θέσεων) με 20λεπτες πτήσεις από και προς το V.C. Bird International στην Αντίγκουα. Τα ελικόπτερα της Caribbean Helicopters, με έδρα την Αντίγκουα εκτελούν πτήσεις τσάρτερ ή και flyovers (πτήσεις χωρίς προσγείωση στο Μοντσερράτ, ειδικά για παρατήρηση του ηφαιστείου Soufriere Hills από τουρίστες, σε μικρή εγγύτητα). Το αεροδρόμιο της Αντίγκουα είναι το πιο πολυσύχναστο σε πτήσεις transit, με ανταποκρίσεις στην Αμερικανική αλλά και σε άλλες Ηπείρους.

Το λιμάνι βρίσκεται στην περιοχή του Little Bay και βοηθά την ημερήσια κατά βάση ακτοπλοϊκή σύνδεση με την Αντίγκουα. Σε εβδομαδιαία βάση χωρίς αυτό να έχει καθιερωθεί λειτουργούν δρομολόγια προς το Νέβις. Τα συγκεκριμένα πλοία δεν είναι τοπικής ιδιοκτησίας, προκαλώντας έναν αναβρασμό στους όρους συμβάσεων με την κυβέρνηση. Καθώς δεν υπάρχει διαθέσιμος κυματοθραύστης, η τήρηση των δρομολογίων είναι υποκείμενο των εκάστοτε καιρικών συνθηκών.

Επίσης, μία φορά το μήνα το Μοντσερράτ συμπεριλαμβάνεται στο δρομολόγιο του επιβατικού πλοίου προς την Γουαδελούπη. Κατά την υψηλή τουριστική περίοδο, κρουαζιερόπλοια περιλαμβάνουν το νησί στο δρομολόγιό τους όπως η Αμερικανική Windstar Cruises. Το προσφάτως ιδρυθέν Montserrat Yacht Club (Λέσχη Ιστιοπλοΐας του Μοντσερράτ) αναμένεται να προσφέρει ημερήσιες εκδρομές στην ακατοίκητη ετόλη Ρε-ντόντα.

Τις εσωτερικές μετακινήσεις αναλαμβάνουν μικρά λεωφορεία (10-12 θέσεων) ιδιωτών σε τυχαία χρονική συχνότητα τα οποία λειτουργούν και ως ταξί αν ζητηθούν διαδρομές πέρα των καθιερωμένων ή εκτός τυπικού ωραρίου.

3.2.7 Εκπαίδευση και Τουρισμός

Η κατάρτιση στον Τουρισμό έχει κατά βάση την μορφή της επαγγελματικής εμπειρίας και της δια βίου μάθησης και όχι την δομημένη. Με άλλα λόγια οι περισσότεροι επαγγελματίες του Τουρισμού ή και οι εμμέσως εμπλεκόμενοι, βασίζονται στην πείρα και δεν έχουν λάβει στοχευμένη εκπαίδευση οποιουδήποτε είδους. Η συσχέτιση του Τουρισμού και της επίσημης εκπαίδευσης βρίσκεται στην απόκτηση του υποβάθρου για την ανάπτυξη επιχειρήσεων γενικότερου ενδιαφέροντος.

Το ρίσκο σε αυτή την περίπτωση είναι διπλό. Από την μία πλευρά, η υποθετική παροχή ολοκληρωμένων προγραμμάτων θα συντελούσε στην αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, θα εξασφάλιζε την ποιότητα των υπηρεσιών και κατ' επέκταση την ελαχιστοποίηση του αρνητικής επιρροής στην εικόνα και την βιομηχανία του νησιού. Από την άλλη όμως, το α υπάρχον καταρτισμένοι επαγγελματίες χωρίς απορρόφηση στην αγορά, χωρίς ένα υποστηριζόμενο περιβάλλον για καινοτομία και επιχειρηματικότητα και με την αβεβαιότητα που συνοδεύει τον κλάδο θα συνεπαγόταν περαιτέρω αύξηση του ήδη σημαντικότερου φαινομένου της 'διαρροής εγκεφάλων' σε χώρες του εξωτερικού.

Παρόλα αυτά, υπάρχει μία περιορισμένη λίστα ευκαιριών σε διαφορετικά επίπεδα εκπαίδευσης. Μερικές από αυτές είναι:

- Περιστασιακά προγράμματα Φιλοξενίας από το Κοινοτικό Κολλέγιο του Μοντσερράτ (MCC- Montserrat Community College), τον μόνο φορέα μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πέρα από το παράρτημα Ιατρικής του Πανεπιστημίου των Δυτικών Ινδίων. Συνοδεύεται από περίοδο πρακτικής άσκησης.
- Παροχή υποτροφιών για σπουδές ή έρευνα στο εξωτερικό. Οι τομείς προτεραιότητας αναθεωρούνται ανά έτος.

- Το CANTA (Caribbean Association of National Training Agencies) θέτει συμφωνημένες επαγγελματικές προϋποθέσεις για τεχνική κατάρτιση στην Καραϊβική, όπως οι οδηγίες για την διδακτέα ύλη πιστοποιήσεων, εξουσιοδοτημένος φορέας για το οποίο, ελλείψει εθνικού οργανισμού, είναι το MCC.
- Το επικείμενο διακρατικό πρόγραμμα του OECS (Organization of the East Caribbean States), που αναμένεται να ξεκινήσει το 2017. Πρόκειται για ένα καινοτόμο πρόγραμμα πάνω σε διαφορετικές πτυχές του Τουρισμού, κάθε μία εξειδίκευση από τις οποίες θα διδάσκεται σε ένα νησί-κράτος μέλος του δικτύου, στην περίπτωση του Μοντσερράτ αυτή των Ξεναγών- Οδηγών Γκρουπ. Συνοδεύεται από διαδικτυακή πλατφόρμα εξ αποστάσεως διδασκαλίας.
- Το ECB (Eastern Caribbean, χρηματοδοτεί workshop, σεμινάρια και προγράμματα διαφόρων επιχειρησιακών θεμάτων παρέχοντας το πιστοποιητικό NVQ (National Vocational Qualification) με διεθνή αναγνώριση.
- Το CDB αντίστοιχα σπονσοράρει εκπαιδεύσεις, κάποιες από τις οποίες μέχρι στιγμής είναι πάνω στην διαχείριση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και το μάρκετινγκ μικρών ξενοδοχειακών μονάδων διάρκειας 2-3 εβδομάδων. Αυτά γίνονται με εκπαίδευση εκπαιδευτών βάση εγχειριδίων ή συμβούλων.
- Περιστασιακά προγράμματα δια βίου μάθησης του Caribbean Tourism Organization (CTO) και Caribbean Hospitality Organization (CHO), διαμεσολαβητής των οποίων ήταν το πρώην Montserrat Development Corporation.
- Το πρόγραμμα εξουσιοδότησης και κατάρτισης για οδηγούς στην Ζώνη Αποκλεισμού, συνδιοργανωμένο από το Montserrat Tourism Board, Montserrat Volcano Observatory, Disaster Management Coordination Agency, την Αστυνομική Αρχή και άλλα ιδρύματα. (Αναλυτικότερα, στο κεφάλαιο της παρουσίασης των ποιοτικών αποτελεσμάτων της έρευνας πεδίου)
- Το MSS (Montserrat Secondary School), με αντιστοιχία ελληνικού Γυμνασίου, προϋποθέτει τις εξαγωγικές εξετάσεις CAPE (Caribbean Advanced Proficiency Exams). Για την ακρίβεια, το CXC (Caribbean Exams Council), παρέχει τις υποχρεωτικές εξετάσεις στο τέλος τη κάθε εκπαιδευτικής βαθμίδας για μία σειρά μαθημάτων επιλογής, τα οποία πραγματοποιούνται βάση ζήτησης και μία πρόσφατη θεματική εκ των οποίων είναι σχετίζεται με τον Τουρισμό και την Φιλοξενία. Η προσέγγιση είναι πιο ερευνητική και θεωρητική από το CANCA.
- Το ιδιαίτερης μνείας HOST project, εφόσον λειτούργησε την περίοδο 2004-2006 με μεγάλη επιτυχία, αναμένεται να επανέλθει. Ήταν ένα πρόγραμμα μακράς διάρκειας βάση του οποίου αναπτύχθηκαν ποικίλα πιλοτικά εκπαιδευτικά εργαλεία για τον Τουρισμό. Η λογική του βασιζόταν στην ιστορική και πολιτιστική ενημέρωση των κατοίκων του Μοντσερράτ με τόπο διαφορετικό τόπο καταγωγής- εθνικότητα που στόχο είχε την διατήρηση μεν της κληρονομιάς λόγω των μεταναστευτικών εισροών αλλά και την υπεύθυνη διάδοσή του στους τουρίστες καταρτίζοντας 'πρεσβευτές' πολιτισμού
- Ενδοεταιρική κατάρτιση για το προσωπικό καταλυμάτων ή άλλων μεμονωμένων επιχειρήσεων όπως real estate.
- Μελλοντικά, το Μοντσερράτ θα μπορεί να επωφεληθεί από την επέκταση του Ινστιτούτου Εκπαίδευσης στην Φιλοξενία της Αντίγκουα και Μπαρμπούντα (Antigua & Barbuda Hospitality Training Institute)

Σε κάθε περίπτωση, η δομή του Υπουργείου Εκπαίδευσης είναι τέτοια ώστε η αρμοδιότητές του να φτάνουν μέχρι και την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το οποίο σημαίνει πως η πρωτοβουλία για την δημιουργία οποιουδήποτε προγράμματος σχετικό με τον Τουρισμό θα πρέπει να εκμαιευθεί από εξωτερικούς- διεθνής παράγοντες και ιδιώτες, όπως το MCC (στο συμβούλιο του οποίου το Υπουργείο έχει 2 θέσεις)

Η Κυβερνητική γραμμή στοχεύει την απόκτηση δεξιοτήτων για την κάλυψη των αναγκών χειρωνακτικών και τεχνολογικών εργασιών, όπως η εξόρυξη άμμου από το ηφαίστειο και μελλοντικά η ενασχόληση με τις πολλά υποσχόμενες πηγές γεωθερμικής ενέργειας, τα

οποία ιδιαίτερα στον Τουρισμό Καταστροφών, έρχονται σε γεωγραφική πρόσμιξη. Σε κάθε περίπτωση, τα άνωθεν αποτελούν έκπληξη για μία Οικονομία της οποίας θεμελιώδεις συστατικό είναι ο Τουρισμός. Ανατροφοδότηση γίνεται απευθείας από την ζήτηση του κάθε κλάδου από τους ίδιους τους μαθητές και όχι βάση ενός ολιστικού πλάνου.

Στην καινούργια Στρατηγική για τον Τουρισμό υπογραμμίζεται η ανάγκη για εκπαίδευση πάνω σε 8 κατηγορίες: εκπαίδευση εκπαιδευτών, προσόντα διαχείρισης και επίβλεψης, αρτοποιία και μαγειρική, ξενάγηση (συμπ. και των οδηγών ταξί), πελατειακές σχέσεις (συμπ. των υπαλλήλων Τελωνείου και Μετανάστευσης), καθαριότητα, front office, δεξιότητες αναμονής. Στο ίδιο έγγραφο κοστολογείται η μελέτη και εγκαθίδρυση των άνωθεν σε 25,000 XCD (περίπου 8,500 Ευρώ σε σημερινή ισοτιμία).

3.2.8 Περιορισμοί Ανάπτυξης του Τουρισμού

Το Μοντσερράτ καλείται να αντιμετωπίσει ορισμένους περιορισμούς για την θεμελίωση της τουριστικής προσφοράς του. Αυτοί σχετίζονται σε γενικές γραμμές με 3 θέματα:

A. Οικονομική Οργάνωση του νησιού: Το γεγονός πως τα δύο τρίτα του προϋπολογισμού προέρχονται από πόρους (φορολογικά έσοδα) του Ηνωμένου Βασιλείου οδηγεί, πέρα από την σχέση οικονομικής εξάρτησης, και μία δυσχέρεια στο περιθώριο διαπραγματεύσεων των χρηματοοικονομικών προτεραιοτήτων. Πρακτικά, εφόσον οι περισσότερες δαπάνες δεν μπορούν να καλυφτούν από τα έσοδα της Κυβέρνησης του Μοντσερράτ, απαιτείται η έγκρισή τους από το Department for International Development (DfiD). Συμπερασματικά, η γραμμή ανάπτυξης κάθε τομέα πρέπει να συνάδει με αυτή του DfiD. Επίσης, η σύνδεση αυτή με την Βρετανία αποκλείει την ολοκληρωτική συμμετοχή και συνδρομή σε πτυχές και πόρους σημαντικών συνδέσμων της Καραϊβικής όπως το Caribbean Tourism Organization (CTO), το Caribbean Hospitality and Tourism Association (CHTA) και ορισμένες δράσεις της Caribbean Development Bank. Αξιοπρόσεκτο είναι πως δεν συμπεριλαμβάνεται ως προορισμός ούτε στην Εθνική Στρατηγική για τον Τουρισμό του Ηνωμένου Βασιλείου, το οποίο σημαίνει ότι μπορεί να επωφελείται περιστασιακά και τμηματικά από την συσχέτισή του και με τις δύο πλευρές, δρώντας όμως μεμονωμένα μακροπρόθεσμα, το οποίο αποτελεί μία μεγάλη πρόκληση δεδομένου του δυσλειτουργικού εσωτερικού διοικητικού συστήματος.

B. Γεωγραφική Οικονομία: Πέρα της εσωτερικής διοικητικής ιδιαιτερότητας ως Υπερπόντιο Έδαφος, υπάρχουν οι περιορισμοί της γεωγραφικής θέσης και του μεγέθους του νησιού, ευρέως γνωστοί ως Small Island Developing States (SIDS- Μικρά Νησιωτικά Αναπτυσσόμενα Κράτη). Αυτοί σχετίζονται, όπως περιγράφουν οι Hampton & Jeyacheya (2010) δίνοντας έμφαση στον Τουρισμό, με:

- 1) Την προσβασιμότητα και την συνδεσιμότητα
- 2) Την εσωτερική Οικονομία Κλίμακας που οδηγεί σε ολιγοπώλιο
- 3) Την έλλειψη ή απουσία ισορροπίας των φυσικών πόρων
- 4) Την πιθανή έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού
- 5) Την ανεπάρκεια υποδομών και υπερδομών
- 6) Την δυσκολία εμπλουτισμού του προσφερόμενου προϊόντος
- 7) Το συνυφασμένο κόστος διαβίωσης
- 8) Την έλλειψη επαρκούς τεχνογνωσίας
- 9) Την αυξημένη ευαισθησία στην κλιματική αλλαγή
- 10) Τον διεθνή ανταγωνισμό
- 11) Την βιωσιμότητα και την αειφόρο ανάπτυξη
- 12) Την συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην λήψη αποφάσεων

Παρόλα αυτά το UNWTO (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών) επισημαίνει ορισμένα προτερήματα και ευκαιρίες, της οποίες καλείται να αδράξει κάθε SIDS:

- 1) Ενδυνάμωση του γυναικείου φύλου στην απασχόληση: ιδιαίτερα στην Καραϊβική το ποσοστό των γυναικών που εργάζονται σε επισιτιστικές ή μονάδες Φιλοξενίας κυμαίνεται μεταξύ 43% και 63%.
- 2) Προώθηση της αλυσίδας αξίας: όπως μεταξύ του τουρισμού και της γεωργίας, ως δύο θεμελιώδεις κλάδους για την επίτευξη της αυτάρκειας σε μικρά νησιά.
- 3) Επενδύσεις: η προώθηση της τοπικής οικονομικής επένδυσης μέσω της κατάρτισης και της εκπαίδευσης. Αυτό, ως εναλλακτική στην εξάρτηση σε άμεσες ξένες επενδύσεις.
- 4) Οικοτουρισμός και περιβαλλοντική προστασία: μετατρέποντας την ευθραυστότητα σε προτέρημα, το να ακολουθηθεί δηλαδή μία τουριστική πολιτική προώθησης του φυσικού πλούτου και της προστασίας του.
- 5) Πράσινη και Γαλάζια Οικονομία: σχετιζόμενες με την διαχείριση της ενέργειας των ωκεανών και των πράσινων τεχνολογιών, προσβλέποντας στην ελαχιστοποίηση των δαπανώμενων υδάτινων πόρων και την προστασία της βιοποικιλότητας.
- 6) Ανάκαμψη και ελαστικότητα: όπως και το Μοντσερράτ, ένα μεγάλο μέρος των νησιωτικών κρατών έχει πληγεί από φυσικές και άλλες καταστροφές ή απειλείται από αυτές. Ο τουρισμός μπορεί να είναι ένα μέσο ενδυνάμωσης με τη χρήση συστημάτων επικοινωνίας, πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων που απαιτούνται.
- 7) Περιφερειακή συνεργασία: σε επίπεδο πολιτικής και δράσεων για την απόκτηση οικονομιών κλίμακας, από κοινού πληροφόρηση, την αναβάθμιση του προφίλ τουρισμού.
- 8) Ρόλος του ιδιωτικού τομέα: και κατά κανόνα η στήριξη των ελεύθερων επαγγελματιών, ύψιστης προτεραιότητας συρρικνωμένος τομέας για το Μοντσερράτ

Να σημειωθεί πως το Μοντσερράτ δεν ανήκει επίσημα στην παραπάνω κατηγορία αφού δεν πρόκειται για κρατίδιο αλλά υπερπόντιο έδαφος Ευρωπαϊκής χώρας. Εξακολουθεί όμως να ταυτίζεται με τις περισσότερες ιδιαιτερότητες των SIDS.

Γ. Αντιληπτό και Πραγματικό Ρίσκο Επένδυσης: Στην περίπτωση του ρίσκου επένδυσης γεννιούνται τρία ερωτήματα. Το πρώτο σύμφωνα με τον Collins (2009), απευθύνεται σε εξωτερική επένδυση και αφορά το πώς αντιλαμβάνεται η αγορά την οικονομική πραγματικότητα του νησιού ή αντιστοίχως το κενό μεταξύ της αντιληπτής και της πραγματικής εικόνας

Το δεύτερο σχετίζεται με αυτή κάθε αυτή την δραστηριότητα του Ηφαιστείου και την υπάρχουσα μέριμνα σε περίπτωση μίας επόμενης έκρηξης όπως είναι, πέραν της αυτόνομης σωματικής και λειτουργικής διαβίωσης, η παροχή ασφάλισης. Βάση ιστορικού, οι ασφαλιστικές εταιρίες όχι μόνο αθέτησαν τους όρους των συμβολαίων μετά το ξέσπασμα της ηφαιστειακής κρίσης, αλλά πολλές είτε τράπηκαν σε φυγή είτε σε δικαστική αντιπαράθεση, επιδεινώνοντας περαιτέρω τις συνθήκες για τις ευπαθείς ομάδες (Benson & Clay, 2004). Πλέον, τα ασφαλιστήρια συμβόλαια αποκλείουν από τους όρους τους την φυσική καταστροφή.

Το τρίτο ερώτημα έχει να κάνει με το αν υπάρχει πρόσθετο ρίσκο ιδιαίτερα στην επένδυση στον Τουρισμό, δεδομένων των οικονομικών και γεωφυσικών παραγόντων.

Η Κυβέρνηση του Μοντσερράτ έθεσε το 2014 την πρόταση για το πρόγραμμα Citizenship by Investment (Οικονομική Υπηκοότητα) προς έγκριση χρηματοδότησης στο DfiD, σε μία προσπάθεια προσέλκυσης ξένων επενδυτών στο νησί, η οποία εν τέλει απορρίφθηκε. Αυτή προέβλεπε την παροχή προνομίων υπηκοότητας για συγκέντρωση κεφα-

λαίου για την υλοποίηση των πλάνων του Montserrat Development Corporation, πυλώνες των οποίων ήταν η οικοδόμηση ενός νέου αεροδρομίου και η ανέγερση του Little Bay, αναδεικνύοντάς την ως νέα πρωτεύουσα.

Πέραν αυτών των εμποδίων, υπάρχουν και ορισμένοι αντιστρέψιμοι περιορισμοί. Αρχικά, η απουσία 'έτοιμων προς κατανάλωση' υπηρεσιών, η σηματοδότηση, η απουσία επαρκών χώρων κοινωνικής συνεύρεσης και η χαμηλού προβολή του Μοντσερράτ σε διεθνές επίπεδο. Επιπροσθέτως, ως ένας προορισμός που βασίζεται στο πολιτισμικό και φυσικό βεληνεκές του, χωρίς αυτό να είναι 'παγκόσμιας κλάσης', το προϊόν δεν μπορεί να αποφέρει ποσοτικά ώστε το νησί να στηριχθεί κυρίως στην τουριστική κίνηση.

3.3 Στρατηγική για τον Τουρισμό

Το πλάνο για την Τουριστική Ανάπτυξη (TDP- Tourism Development Plan) για τον διάστημα 2012- 2022 βρίσκεται στο στάδιο αναθεώρησης εν έτη 2016, μερικώς ως επακόλουθο της αλλαγής της πολιτικής ηγεσίας, των διοικητικών και θεσμικών αναδιαμορφώσεων που σχετίζονται με τον τουριστικό κλάδο αλλά και του κλεισίματος του MDC, κύριου επενδυτικού φορέα. Το αποτέλεσμα θα μετουσιώνει την Στρατηγική του Τουρισμού με την μορφή του Master Plan με ισχύ μίας δεκαετίας (Montserrat Tourism Master Plan 2015- 2025). Τα ακόλουθα βασίζονται στο προσχέδιο της Στρατηγικής όπως διατέθηκε πριν την επίσημη δημοσίευσή και έγκρισή του.

3.3.1 Διαχείριση Προορισμού

Η επιδιωκόμενη διαχείριση του προορισμού έχει πάρει εντελώς διαφορετική τροπή από ότι τα προηγούμενα χρόνια. Η τακτική διαφοροποίησης του συνολικού τουριστικού προϊόντος είναι αυτή του πολύ περιεκτικού και πολύπτυχου και δεν συγκεντρώνεται γύρω από το Soufriere Hills ή το real estate, σε μεγάλη αντίθεση με την μέχρι πρότινος πορεία.

Τα κατά καιρούς λογότυπα του Συμβουλίου Τουρισμού ήταν μεταξύ άλλων :

" off the grid", "ash to cash", "be spellbound by the gritty; Be soothed by the green;", "modern-day Pompeii (για το Plymouth)",

επιδιώκοντας να παρουσιαστεί το ιστορικό των φυσικών καταστροφών ως έναυσμα για θετικότητα και κερδοφόρα χρήση. Αυτό διότι η κεντρική ιδέα του TDP ήταν η σύνδεση των επιχειρηματικών ευκαιριών με άξονα το ηφαίστειο- τουρισμός, εξόρυξη άμμου, γεωθερμική ενέργεια, ως δεκανίκι για την ανάπτυξη της οικονομίας. Σύμφωνα με αυτό το Πλάνο πάρθηκε και η πρωτοβουλία για την έναρξη τουριστικής εκμετάλλευσης της Ζώνης Αποκλεισμού και της εκπαίδευσης ξεναγών στο Plymouth.

Αντιθέτως, οι ποιότητα της εμπειρίας που καλείται να προωθήσει η Στρατηγική κινείται γύρω από τον ήρεμο τρόπο ζωής, την εναρμόνιση με την φύση, την ασφάλεια, την αυθεντικότητα, την χαλάρωση, την απόδραση και την απομόνωση με λογότυπα όπως:

"relaxation refined", "spectacular by nature", "we have time for you", Caribbean as it used to be"

Η προώθηση του Μοντσερράτ ως ένα προορισμό που φανερώνει τον πολιτισμό της Καραϊβικής πριν την βιομηχανοποίηση και την μαζική εισροή τουριστών αν και συνάδει απόλυτα με την εικόνα του νησιού, αποκεντρώνεται από το ηφαίστειο το οποίο είναι αναμφίβολα ένα σημαντικό εργαλείο και στοιχείο της ταυτότητάς του. Σε βάθος χρόνου το καθιερωμένο προσωνύμιο είναι το 'Emerald Isle', δηλαδή η 'Σμαραγδένια Νήσος', συσχετίζοντας το με την Ιρλανδικούς πολιτιστικούς δεσμούς, στοχεύοντας τον residential tourism και τον τουρισμό κληρονομιάς-καταγωγής.

3.3.2 Προτεραιότητες στην Τουριστική Πολιτική

Σύμφωνα με τα συμφωνηθέντα στην Στρατηγική, οι γνώμονες στη λήψη αποφάσεων και στη χάραξη των μελλοντικών παραμέτρων θα είναι η μέγιστη δυνατή εκπροσώπηση του πληθυσμού σε επίπεδο πολιτικής και αξιολόγησης αλλά και η παροχή ευκαιριών καριέρας στην τοπική κοινωνία, με αξιοκρατικές διαδικασίες και ίσο καταμερισμό, σε εναρμόνιση με την εθνική πολιτισμική, οικονομική και κοινωνική πολιτική.

Η κυβέρνηση οφείλει να καλλιεργήσει ένα περιβάλλον που ευνοεί την τουριστική επιχειρηματικότητα και την καινοτομία, είτε εντός του νησιού είτε από ξένους επενδυτές, δίνοντας έμφαση στον ιδιωτικό τομέα. Ο τουρισμός θα ακολουθεί με την σειρά του τις τάσεις και την ζήτηση της αγοράς.

Προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται στην ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών που θα υπερβαίνει την προσδοκώμενη και την διαφοροποίησή τους από τυποποιημένες συμπεριφορές. Για την πρόληψη οποιουδήποτε είδους διατάραξης των επισκεπτών και των κατοίκων απαραίτητη θα είναι η προσοχή στην ασφάλεια, την νομιμότητα

Ο επιθυμητός τουρισμός θα χαρακτηρίζεται από υψηλή απόδοση και μικρό μέγεθος (low volume, high yield), σύμφωνος με την φέρουσα ικανότητα του νησιού και διαφυλάσσοντας το παρθένο τοπίο, την ασφάλεια και τον σεβασμό στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

4.3.3 Τομείς Εστίασης

Στο παρακάτω σχήμα παρουσιάζονται οι εννέα πρωταρχικοί τομείς εστίασης για την επίτευξη των στόχων του Τουρισμού με τον εκτιμώμενο προϋπολογισμό για την δεκαετία εφαρμογής του.

Πίνακας 10: Κόστος εφαρμογής στρατηγικών στόχων του Τουρισμού¹

Κόστος εφαρμογής (σε ECD)	2016/2017	2018/2020	2021/2025
Οικονομική υποδομή	54.000.000	500.000	25.000.000
Διεύρυνση αξιοθέατων και	4.000.000	1.500.000	v/a
Διεύρυνση και διαφοροποίηση προϊόντος	600.000	600.000	v/a
Αναβάθμιση προτύπων ποιότητας και υπηρεσιών	60.000	75.000	125.000
Θαλάσσια/εναέρια πρόσβαση και διευκόλυνση του επισκέπτη	15.000.000	600.000	v/a
Μάρκετινγκ προορισμού	490.000	5.300.000	5.300.000
Θεσμική ενδυνάμωση και κεφάλαιο τεχνικής υποστήριξης	1.750.000	4.000.000	2.500.000
Προστασία και ενίσχυση φυσικού περιβάλλοντος	200.000	250.000	250.000
Προώθηση επενδύσεων	1.000.000	3.000.000	-
Σύνολο	77.100.000	15.825.000	33.175.000

πηγή: *Montserrat Tourism Master Plan*

Η εφαρμογή των παραμέτρων της Στρατηγικής αποτελεί μία πρόκληση, ιδιαίτερα μετά την διακοπή του Πλάνου Τουριστικής Ανάπτυξης (SDP) με αρχική ισχύ μέχρι το 2022. Η

¹ σημ. η ισοτιμία μεταξύ του Δολαρίου ΗΠΑ και Ανατολικής Καραϊβικής είναι κλειδωμένη στο 1 προς 2,7. Η τρέχουσα ισοτιμία με το Ευρώ, ως Νοέμβριος 2016, είναι 1€=2.87 ECD

απουσία των πρωταρχικών δομών οδηγεί σε ένα φαύλο κύκλο προτεραιοτήτων. Συγκεκριμένα σε συνάρτηση με τους καταγεγραμμένους στόχους:

α) ο επιθυμητός χρόνος παραμονής στο νησί έρχεται σε σύγκρουση με την πολύ μικρή διαθεσιμότητα κλινών,

β) η κατά κεφαλήν δαπάνη δεν μπορεί να αυξηθεί μέσω των μη-αλληλεπιδραστικών πακέτων των κρουαζιερόπλοιων. Επίσης,

γ) ο αριθμός των επισκεπτών είναι συνάρτηση των δυνατοτήτων των σημείων πρόσβασης, δηλαδή του λιμανιού (το οποίο ήταν αρχικά για χρήση μόνο σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης και δεν διαθέτει κυματοθραύστη, λειτουργώντας εποχιακά και χωρίς σταθερά δρομολόγια), και του αεροδρομίου (με σκάφη λίγων θέσεων και πολύ ψηλούς ναύλους)

Συμπερασματικά, η Στρατηγική προσπαθεί να εναρμονιστεί με τα υποθετικά σενάρια ανάπτυξης μετά τα δύο πρώτα χρόνια ισχύς της. Αν τα παραπάνω επιτευχθούν, θα υπάρξουν σημαντικές χρηματικές εισροές που θα μετατραπούν σε εισοδήματα, εργασία, κοινωνικούς πόρους και κυβερνητικά έσοδα με απώτερο σκοπό την πολυεπίπεδη βιωσιμότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Σκοπός και Στόχοι της Έρευνας

Όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφική επισκόπηση που προηγήθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, υπάρχει ένα ολοένα αυξανόμενο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον γύρω από τον Σκοτεινό Τουρισμό (Dark Tourism) και τις υποκατηγορίες του. Αυτό οφείλεται κατά βάση στην αναγνώριση εξίσου αυξανόμενων πτυχών του στις πρακτικές που τον περιβάλλουν, στις επιρροές και τις χρήσεις του αλλά και στο πώς αυτός εκλαμβάνεται από τον επισκέπτη και τις κατά τόπους κοινότητες.

Το ηφαιστειογενές νησί του Μοντσερράτ στην Καραϊβική Θάλασσα είναι από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις Τουρισμού Καταστροφών (Disaster Tourism) παγκοσμίως, η δυναμική του οποίου θα μπορούσε να αποτελέσει βάση για την ανάκαμψή του και σημείο αναφοράς για παρόμοιες περιπτώσεις προορισμών. Έτσι, αποτελεί μία ιδανική μελέτη περίπτωσης (case study).

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η αναγνώριση του ρόλου του Dark Tourism και κατ'επέκταση του Disaster Tourism στα στάδια Διαχείρισης της Καταστροφής όλων των επιπέδων και στη διαμόρφωση αλλά και την ενίσχυση της ταυτότητας του προαναφερθέντος προορισμού. Πιο συγκεκριμένα, τα ερευνητικά ερωτήματα που θέτει η έρευνα είναι:

- i. Αναγνώριση και καταγραφή όλων των πρακτικών του Disaster Tourism, των μηχανισμών λειτουργίας και των χαρακτηριστικών του στο Μοντσερράτ, δεδομένης της σχετικής έλλειψης δευτερογενών πληροφοριών και στοιχείων τόσο στις κυβερνητικές πηγές όσο και στην αντίστοιχη ακαδημαϊκή βιβλιογραφία
- ii. Σκιαγράφηση των οικονομικών και κοινωνικο-πολιτισμικών επιρροών του Disaster Tourism στο νησί, με βάση το πώς αυτό γίνεται αντιληπτό από την τοπική κοινωνία
- iii. Διερεύνηση των απόψεων των αρμόδιων (stakeholders) για τη δυνητική ανάπτυξη του Disaster Tourism στο Μοντσερράτ και καταγραφή των προτάσεών τους

Παρακάτω περιγράφονται αναλυτικά τα βήματα που ακολουθήθηκαν ώστε να εκφραστούν οι απόψεις και οι γνώμες του ευρύτερου δυνατού φάσματος του πληθυσμού στο Μοντσερράτ, με την προτροπή να διατυπωθούν οι επιπρόσθετες προσδοκίες και οι προσωπικοί προβληματισμοί. Η μεθοδολογία εστίασε στο να αποκαλύψει ένα μοντέλο αίτιου και αιτιατού μέσω του συνδυασμού εμπειρικής ανάλυσης, της ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας πεδίου. Επίσης, γίνεται μία περιορισμένη χρήση διεθνών μελετών περίπτωσης ως σημεία αναφοράς, με σκοπό να συνδεθούν μελλοντικά τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα με σχετιζόμενες πρακτικές Dark Tourism.

4.2 Σχεδιασμός της Έρευνας

Ο σχεδιασμός της μεθοδολογίας που θα έπρεπε να ακολουθηθεί προβλημάτισε ιδιαίτερα την ερευνήτρια, τόσο λόγω του εύρους των επιδιωκόμενων ευρημάτων όσο και λόγω των περιορισμών και των δυσκολιών που ανέκυπταν συνεχώς και που θα έπρεπε να προσαρμοστεί.

Εφόσον επρόκειτο για μελέτη περίπτωσης (case study), πραγματοποιήθηκε πρωτογενής έρευνα (έρευνα πεδίου) κατά την τρίμηνη παραμονή της στο νησί του Μοντσερράτ. Τα αποτελέσματα συνδυάστηκαν με προηγηθείσα άντληση δευτερογενών δεδομένων

από υπάρχουσες πηγές στο Μοντσερράτ, πληροφόρηση που χρησιμοποιήθηκε υποστηρικτικά, καθώς και με άτυπη, επιτόπια παρατήρηση. Συνολικά, η έρευνα πεδίου διήρκησε από τον Απρίλιο έως και τον Ιούνιο του 2016.

Συγκεκριμένα, η συλλογή δευτερογενών δεδομένων και πληροφοριών έγινε από:

- Έντυπο υλικό, επιστημονικά άρθρα κι συγγράμματα, βιβλία, περιοδικά ποικίλης ύλης, διαδικτυακές πηγές, αρθρογραφία, στατιστικές, έγγραφα και επίσημες αναφορές ιδρυμάτων και επιχειρήσεων καθώς και από πολυμέσα ή Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στο Μοντσερράτ, με χρονική αφετηρία το 1995

Τα δεδομένα αυτά αφορούσαν μεταξύ άλλων δημογραφικά στοιχεία, ιστορικές αναφορές, ισχύοντα σχέδια και νομοθεσία, τοπικές αντιλήψεις, κοινοτική εμπλοκή (τύποι επιχειρήσεων, εταιρική συνοχή και γνωστική λειτουργία, οικονομικά στοιχεία, καταγραφές τοπικών απόψεων, συμμετοχή ατόμων διαφορετικής προέλευσης).

Η πρωτογενής έρευνα διεξήχθη σε τρία στάδια, με τη χρήση των παρακάτω ερευνητικών εργαλείων:

4.2.1 (Βασικές) Μη-δομημένες, σε βάθος συνεντεύξεις (face to face, in-depth interviews)

Οι ατομικές αυτές συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν πρόσωπο με πρόσωπο και αποτελούνταν από δεκαπέντε (15) ερωτήσεις ανοικτού τύπου, με ελαφρώς εξειδικευμένο χαρακτήρα, και απευθύνθηκαν στους αρμόδιους και τους ειδήμονες του Τουρισμού ή/και του Disaster Tourism στο Μοντσερράτ. Σε αυτούς συμπεριελήφθησαν και άτομα χωρίς άμεση σχέση με τον κλάδο, η ιδιότητα των οποίων όμως έχει αντίκτυπο στην διαμόρφωση και στη λειτουργία του. Επί της ουσίας, έγινε μία προσπάθεια καταγραφής όσο το δυνατόν περισσότερων απόψεων γύρω από τον ανθρώπινο παράγοντα, του παρόντος αλλά και του παρελθόντος (πομποί αλλαγής).

Επιγραμματικά, οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν μεταξύ άλλων:

- Σύμβουλοι διεθνούς τουριστικής στρατηγικής, εξωτερικοί σύμβουλοι μάρκετινγκ και διαφημιστές στο χώρο του Τουρισμού
- Άτομα εργαζόμενα στη Διαχείριση Προορισμών
- Τουριστικοί πράκτορες του Μοντσερράτ και της Αντίγκουα (γειτονικό νησί)
- Ξεναγοί και συνοδοί (tourist guides) του Disaster Tourism
- Υπεύθυνοι ανταγωνιστικών τουριστικών μορφών που συμμετέχουν στις επιτροπές για την τουριστική πολιτική του νησιού (event tourism, οικοτουρισμός, residential tourism κ.λπ.)
- Σχεδιαστές και λειτουργοί του προγράμματος των περιηγήσεων στη Ζώνη Αποκλεισμού του ηφαιστείου
- Υπουργοί Εκπαίδευσης, Εμπορίου, Περιβάλλοντος, παράγοντες από το Οικονομικό Επιμελητήριο
- Αρμόδιοι του τομέα Μεταφορών
- Η επιστημονική Κοινότητα και οι ειδικοί Διαχείρισης Φυσικών Κρίσεων (όπως το Παρατηρητήριο του Ηφαιστείου (MVO) και η Υπηρεσία Διαχείρισης Καταστροφών (DMCA)
- Υπηρεσίες Ασφαλείας
- Το Μουσείο του Μοντσερράτ, το Πολιτιστικό Κέντρο, το Montserrat National Trust
- Αρμόδιοι Επενδύσεων όπως η Αναπτυξιακή Εταιρεία του Μοντσερράτ (MDC)
- Στελέχη της Βρετανικής Κυβέρνησης (FCO) και του Χρηματοδοτικού Οργανισμού (DfiD)

- Νυν και πρώην μέλη του Οργανισμού Τουρισμού ή της εκάστοτε ανώτερης τουριστικής διοίκησης
- Σωματείο Φιλοξενίας
- Εκπρόσωποι άλλων δημόσιων, κυβερνητικών και ιδιωτικών ιδρυμάτων

Οι λόγοι για την επιλογή της μεθόδου των συνεντεύξεων είναι ο μεγάλος όγκος πληροφοριών που μπορούν να αντληθούν με αυτή τη μέθοδο, η σε βάθος ανάπτυξη των θεματικών ερωτήσεων και η επέκταση σε νέα, μη προσχεδιασμένα ερωτήματα. Επιπρόσθετα, μέσω αυτών ερμηνεύονται τα ποσοτικά στοιχεία που αντλούμε και επιπρόσθετα αποτελούν ένα μέσο κοινωνικής παρατήρησης και επεξήγησης συμπεριφορών και συναισθηματικού τύπου δεδομένων. Τέλος, η απουσία αυστηρού χρονικού περιορισμού κατά τη διεξαγωγή τους επέτρεψε στην ερευνήτρια να επιχειρεί συνεχώς και τη διασταύρωση των προϋπαρχουσών πληροφοριών.

Η διαπροσωπική επαφή που αναπτύσσεται κατά τον διάλογο μπορεί μεν να χτίσει μία σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας, όμως σε πολλές περιπτώσεις ο ερωτώμενος νιώθει να 'εκτίθεται', πράγμα το οποίο οδηγεί στο ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα. Αδυναμίες του εργαλείου αυτού είναι αρχικά η περίπλοκη επεξεργασία των αποτελεσμάτων, η ιδιαίτερα χρονοβόρα διαδικασία, η πιθανότητα ακούσιου εξαναγκασμού των αποτελεσμάτων, η αδυναμία γενίκευσης και η απαίτηση ικανοτήτων ή προηγούμενης εμπειρίας στην τεχνική (Boyce&Neale, 2006).

Στο σύνολό τους πραγματοποιήθηκαν είκοσι οκτώ (28) συνεντεύξεις διάρκειας 1-1,5 ώρας η κάθε μία, μεταξύ Μαΐου και Ιουνίου 2016.

4.2.2 Σχεδιασμός Ερωτηματολογίου

Τα ερωτηματολόγια σχεδιάστηκαν για την άντληση πληροφοριών από κατοίκους του Μοντσερράτ, ανεξαρτήτως της όποιας εμπλοκής τους στον Τουρισμό, ώστε να αποτυπωθεί μεταξύ άλλων ο βαθμός επιρροής του Disaster Tourism στο μέσο πολίτη του Μοντσερράτ. Επί της ουσίας, ομάδα στόχος είναι οι επηρεαζόμενοι από τις αποφάσεις και τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τον Τουρισμό (δέκτες αλλαγής).

Οι λόγοι επιλογής του συγκεκριμένου ερευνητικού εργαλείου ήταν η δυνατότητα αποκόμισης πολυδιάστατων πληροφοριών από μεγάλο δείγμα του πληθυσμού σε μικρό χρονικό διάστημα και η δυνατότητα στήριξης των ποιοτικών αποτελεσμάτων της έρευνας με ποσοτικά στοιχεία καθώς και ο συσχετισμός των δύο.

Άλλα πλεονεκτήματα του ερωτηματολογίου που λήφθηκαν υπόψη είναι η εξασφάλιση της ανωνυμίας του ερωτώμενου, τακτική που οδηγεί σε πιο ειλικρινείς απαντήσεις, η δυνατότητα χρήσης των αποτελεσμάτων προς σύγκριση και διασταύρωση με άλλες μελέτες περίπτωσης και η ευκολία επεξεργασίας τους με μία πιο 'επιστημονική' και αντικειμενική προσέγγιση.

Αδυναμίες των ερωτηματολογίων είναι η αδυναμία παράθεσης περαιτέρω διευκρινίσεων τόσο από τον ερωτώμενο όσο και από την ερευνήτρια (έλλειψη ευελιξίας), η πιθανότητα λανθασμένης συμπλήρωσής τους, ο διαφορετικός βαθμός απόκρισης, το ρίσκο μίας πρόχειρης δειγματοληπτικής μεθόδου που θα οδηγήσει σε μεροληπτικά συμπεράσματα ή ακόμη και η πιθανότητα διατύπωσης ακατάλληλων ερωτήσεων για την άντληση των επιδιωκόμενων πληροφοριών (Πανεπιστήμιο του Surrey, n.d.).

Αρχικά αποφασίστηκε η χρήση τυχαίας δειγματοληψίας με σκοπό τη μέγιστη δυνατή πιστότητα των αποτελεσμάτων. Λόγω συγκυριών και πρακτικών ζητημάτων η μέθοδος αυτή κρίθηκε ως μη εφαρμόσιμη, και έγινε χρήση δειγματοληψίας ευκολίας.

Τα ερωτηματολόγια ήταν σε δύο γλώσσες, δηλαδή στα Αγγλικά και Ισπανικά. Διευκρινίζεται πως η μελέτη αφορά όλον τον πληθυσμό που κατοικεί μόνιμα στο Μοντσερράτ και όχι μόνο όσους έχουν καταγωγή από το νησί.

Οι ερωτήσεις ήταν δεκαέξι (16) στο σύνολό τους (με αντίστοιχα υποερωτήματα) και κατά βάση πολλαπλής επιλογής και κλίμακας Likert. Κατά τον σχεδιασμό της δομής του ερωτηματολογίου δόθηκαν επτά (7) πιλοτικές φόρμες από όπου προέκυψε επιτακτικά η ανάγκη απλούστευσης του περιεχομένου, σμίκρυνσης του όγκου και αφαίρεσης όλων των ανοιχτών ερωτήσεων εκτός μίας (προαιρετικού χαρακτήρα), η οποία προοριζόταν για την έκφραση σχολίων και προβληματισμών.

Οι λόγοι των παραπάνω επιλογών ανασχεδιασμού και δειγματοληψίας ήταν οι εξής:

- Η ιδιόμορφη ρυμοτομία και οι πολύ μεγάλες αποστάσεις μεταξύ των οικημάτων και των άλλων κτηρίων λειτούργησαν αποτρεπτικά για επισκέψεις από πόρτα σε πόρτα
- Η έλλειψη ιδιόκτητου οχήματος από την ερευνήτρια σε συνδυασμό με το πολύ ανεπαρκές σύστημα μέσων μαζικής μεταφοράς στο νησί
- Η πολύ περιορισμένη χρήση και το κόστος της σταθερής τηλεφωνίας
- Η συχνότητα της άρνησης στην συμμετοχή
- Η αναγκαιότητα να συμπεριληφθεί και η ισπανόφωνη κοινότητα στους ερωτώμενους, πολλοί όμως από τους οποίους δεν γνωρίζουν την Αγγλική γλώσσα
- Η έλλειψη τόπων συγκέντρωσης ή σημείων συνάντησης και κίνησης στο νησί
- Η έλλειψη διαθέσιμου χρόνου στη διάρκεια της μέρας για ενασχόληση με τη διανομή των ερωτηματολογίων, λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων της ερευνήτριας
- Η ευκολία ανάλυσης και η αναγκαιότητα των ποσοτικών στοιχείων
- Το χαμηλό επίπεδο μόρφωσης ή κατανόησης και η δυσκολία συμπλήρωσης των εντύπων

Οι συμπληρωμένες φόρμες έφτασαν τις 117 προς χρήση, το οποίο αντιστοιχεί (με αδρή προσέγγιση) στο 2,2% του πληθυσμού. Από αυτές, υπήρξαν 85 πλήρεις φόρμες ενώ από τις υπόλοιπες, στις 10 απουσίαζε έστω μία απάντηση στα δημογραφικά στοιχεία, σε άλλες 10 υπήρχε έστω ένα αναπάντητο ερώτημα του κυρίου μέρους και στις υπόλοιπες 12, έστω μία ερώτηση από το κάθε μέρος (δημογραφικό κυρίως) αφέθηκε κενή. Στην ανάλυση στοιχείων χρησιμοποιήθηκαν και τα 117 ερωτηματολόγια, πρώτον διότι τα ημιτελή εμπειρείχαν σημαντικές πληροφορίες ως προς την ανοιχτή ερώτηση και δεύτερον, διότι το δείγμα δεν ήταν το επιδιωκόμενο και η συρρίκνωσή του θα επηρέαζε αρνητικά την πιστότητά του, πόσο μάλλον έχοντας αναπόφευκτα κάνει χρήση δειγματοληψίας ευκολίας.

Η διανομή τους έγινε με προσωπική επαφή, και διήρκεσε επίσης από τον Μάιο μέχρι τον Ιούνιο του 2016.

4.2.3. (Συμπληρωματικές) Μη δομημένες, σε βάθος συνεντεύξεις (semi-structured, in-depth interviews)

Κατά τη διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων από τον μέσο ντόπιο πληθυσμό, έγινε αντιληπτό πως η απόδοση δεν ήταν η προσδοκώμενη, τουλάχιστον στα αρχικά στάδια, τόσο από πλευράς ανταπόκρισης των κατοίκων όσο και πιστότητας του ληφθέντος δείγματος. Εφόσον η διανομή γινόταν σε παράλληλο χρόνο με τη διεξαγωγή συνεντεύξεων, υπήρχε περιορισμένος παραγωγικός χρόνος. Επίσης, υπήρχε συγκεκριμένη διορία μέχρι την αναχώρηση της ερευνήτριας από τον νησί, οπότε και θα έπρεπε να έχει ολοκληρωθεί η έρευνα πεδίου.

Συνεπώς, θα ήταν ριψοκίνδυνο για την ερευνήτρια να προβεί σε αντικατάσταση της μεθόδου μετά το πέρας της διαδικασίας και επιλέχτηκε η ενίσχυση των αποτελεσμάτων με την προσθήκη δέκα (10) ακόμη προσωπικών συνεντεύξεων. Αυτές θα απευθύνονταν στο ίδιο κοινό με αυτό των ερωτηματολογίων, αντλώντας όμως έτσι περισσότερη, πιο συμπυκνωμένη και σε βάθος πληροφορία. Άρα, επρόκειτο για συμπληρωματικές συνεντεύξεις που έγιναν σε άτομα με καθόλου ή μικρή σχέση με τον Τουρισμό.

Έμφαση δόθηκε στην επαφή με όσο το δυνατό πιο αντιπροσωπευτικές ομάδες ανθρώπων, θέτοντας ως γνώμονα πολύπλευρα κοινωνικά γνωρίσματα, όπως η καταγωγή, η κοινωνική τάξη και θέση, το επάγγελμα, το θρήσκευμα κ.ά.

Να σημειωθεί πως οι ρόλοι των αρμοδίων και των άμεσα ή έμμεσα επηρεαζόμενων (όπως οι δύο ομάδες συνεντεύξεων) είναι μεταξύ τους δυσδιάκριτοι και πολλές φορές ταυτόσημοι. Για παράδειγμα, είναι συχνό φαινόμενο κυβερνητικά στελέχη να διατηρούν και μία επιχείρηση τουριστικού ενδιαφέροντος ή μικροϊδιοκτήτες επιχειρήσεων τουρισμού να είναι πρώην μέλη του Οργανισμού Τουρισμού.

Έτσι, παρά τη στήριξη στο απλουστευμένο περιεχόμενο των ερωτήσεων, όταν ανέκυπτε μία σύμπτυξη ρόλων, η ερευνήτρια μπορούσε να παρεμβάλει και ερωτήσεις πιο εξειδικευμένου χαρακτήρα.

Οι ερωτήσεις στις οποίες βασίστηκαν οι συνεντεύξεις ήταν δώδεκα (12), και αφορούσαν την προσωπική άποψη και εμπειρία καθώς και την επιρροή του Τουρισμού και του Disaster Tourism.

Η διεξαγωγή διήρκεσε ένα μήνα, από τα μέσα Μαΐου έως και τα μέσα Ιουνίου του 2016.

4.3 Περιορισμοί και Ιδιαιτερότητες της Έρευνας

Υπήρξε ένας αξιοσημείωτος αριθμός δυσκολιών κατά την υλοποίηση του προσχεδίου και του χρονοδιαγράμματος της έρευνας, πέραν των προαναφερθέντων εμποδίων για στην επιλογή ερευνητικών εργαλείων και μεθόδου δειγματοληψίας. Μερικά από αυτά ήταν:

- Η ανάγκη αναπροσαρμογής της μεθοδολογίας σε ένα περιβάλλον εντελώς ξένο με το περιβάλλον προέλευσης της ερευνήτριας
- Η απουσία καθημερινών διευκολύνσεων όπως εργαλεία εκτύπωσης, κινητή τηλεφωνία, οικονομική ευχέρεια, οι συχνές διακοπές ρεύματος, η υποτυπώδης διαδικτυακή σύνδεση σε όλο το νησί κ.λπ.
- Η χρόνια -ιστορικά εξηγήσιμη- αρνητική νοοτροπία του τοπικού πληθυσμού απέναντι σε έρευνες και μελέτες ξένων, ιδιαίτερα σε θέματα που σχετίζονται με την ηφαιστειακή καταστροφή
- Η ανικανότητα των κατοίκων να κατανοήσουν τη δομή και τον τρόπο συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων ή απόκρισης στις συνεντεύξεις, κυρίως λόγω χαμηλού μορφωτικού επιπέδου
- Η δυσκολία τήρησης πλήρους ανωνυμίας λόγω του πολύ μικρού μεγέθους της κοινωνίας
- Η αρνητική φήμη του χώρου παράλληλης εργασίας της ερευνήτριας που ακούσια ταυτιζόταν στην αντίληψη των κατοίκων με την διεξαγωγή της ακαδημαϊκής αυτής έρευνας
- Τα προσωπικά ωράρια του ερευνητή αλλά και τα ωράρια λειτουργίας των επιχειρήσεων και των θεσμικών οργάνων
- Η απάθεια προς τα Κοινά από μεγάλη μερίδα του πληθυσμού

- Η ολική διακοπή της ακτοπλοϊκής σύνδεσης καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής στο νησί, που οδήγησε σε μηδενική σχεδόν τουριστική κίνηση άρα και δυσκολότερη αντίληψη της τουριστικής λειτουργίας του τόπου
- Η πιθανή μεροληπτικότητα των ερωτώμενων λόγω επηρεασμού από πρόσφατα αρνητικά γεγονότα που είχαν σχέση με το αντικείμενο της έρευνας
- Η πολύ εκτεταμένη έλλειψη, η απουσία ή η μη διαθεσιμότητα βασικών πρωτογενών στοιχείων: απουσία αρχείων επιτόπιων, επικαιροποιημένων στατιστικών στοιχείων, τρεχουσών και παρελθοντικών κυβερνητικών εγγράφων, πρόσφατων μελετών κ.λπ. αλλά και οι αντικρουόμενες πληροφορίες. Επίσης, πολλές αναφορές που θα αποτελούσαν άριστες πηγές καταστράφηκαν κατά την περίοδο της ηφαιστειακής κρίσης.
- Η πολύ πρόσφατη ολική αναδιάταξη και αναδιαμόρφωση των θεσμικών οργάνων και υπηρεσιών και η δυσλειτουργικότητά τους στην παρούσα μεταβατική φάση, η απειρία των νέων αρμοδίων, η κατάργηση καίριων ιδρυμάτων κ.λπ.
- Η γεωγραφική απόσταση μεταξύ της ερευνήτριας και της επιβλέπουσας της πτυχιακής εργασίας

Οι παραπάνω δυσκολίες συνετέλεσαν βέβαια στη βαθύτερη κατανόηση του τρόπου λειτουργίας του νησιού. Η μικρή κλίμακα του νησιού βοήθησε και στην αμεσότερη επικοινωνία, στην ευκολότερη κοινωνική 'διασύνδεση' και στην προσέγγιση ενός επαρκούς ποσοστού του πληθυσμού.

Στη διευκόλυνση της έρευνας συνέβαλε το τοπικό ραδιόφωνο (ZJB), μέσω του οποίου διαδόθηκε στο νησί το είδος και ο σκοπός της διεξαγωγής της, αλλά και η Ροταριανή Λέσχη (Rotary Club International), στα μέλη της οποίας πραγματοποιήθηκε παρουσίαση.

4.4 Επεξεργασία των Αποτελεσμάτων

Η επεξεργασία των αποτελεσμάτων έγινε ως εξής:

- Τα ποσοτικά αποτελέσματα (ερωτηματολόγια), καταμετρήθηκαν και καταχωρήθηκαν ανά ομάδες σε πίνακες δεδομένων που σχεδιάστηκαν στο πρόγραμμα Excel. Στην συνέχεια, επεξεργαστήκαν ώστε να αποκτήσουν ποσοστιαία μορφή και βάσει αυτής δημιουργήθηκαν οπτικά, επεξηγητικά διαγράμματα. Τέλος, η επεξήγηση ορισμένων δεικτών έγινε συσχετίζοντάς τους με τα αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας.
- Για τα ποιοτικά στοιχεία (συνεντεύξεις) ακολουθήθηκε μία πιο πολύπλοκη διαδικασία. Αρχικά, έγινε μία κωδικοποιημένη απομαγνητοφώνηση της κάθε συνέντευξης. Έπειτα, επιχειρήθηκε μία τριπλή ομαδοποίηση: βάσει ιδιότητας του ερωτώμενου, βάση της λίστας ερωτήσεων που δόθηκε σε κάθε συμμετέχοντα (βασικές ή συμπληρωματικές συνεντεύξεις) και τέλος μία ομαδοποίηση βάσει του περιεχομένου της δοθείσας απάντησης. Ακολούθησε η φιλτραρισμένη (χωρίς περιττές λεπτομέρειες) καταγραφή των διαφορετικών απαντήσεων και της επαναληπτικότητας με την οποία αυτές δόθηκαν. Κρατήθηκαν ξεχωριστά όλες οι πληροφορίες που αντλήθηκαν πέραν των προβληματικών που κάλυπταν οι λίστες ερωτήσεων ώστε να αξιολογηθούν μετέπειτα. Τέλος, αναλύθηκαν όλες οι απόψεις και τα στοιχεία αυτά ανά θεματική ομάδα.

Στην ερμηνεία των πρωτογενών στοιχείων συνέβαλαν οι (εξαιρετικά περιορισμένες) προϋπάρχουσες δευτερογενείς πληροφορίες όπως αναλύθηκαν στην εργασία.

4.5 Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα

Το πεδίο του Disaster Tourism γενικότερα και η επίδρασή του στην τοπική κοινωνία ειδικότερα, αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο αντικείμενο μελέτης με πολλές προεκτάσεις. Μέσα από αυτή την εργασία και την έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε αναδείχθηκαν θέματα και απόψεις προς μελέτη στο άμεσο μέλλον. Αυτά σχετίζονται τόσο με την περίπτωση του Μοντσερράτ όσο και με άλλους προορισμούς με κοινό άξονα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά του.

Αρχικά, συστήνεται η διερεύνηση όλων των διαδικασιών για την εκ νέου εισαγωγή και ανάπτυξη τουριστικών προϊόντων 'Καταστροφής', τόσο σε μεμονωμένα επιχειρησιακό όσο και σε επίπεδο εθνικής πολιτικής, μέσα στα πλαίσια των οποίων βρίσκονται και οι νομοθετικοί και θεσμικοί προβληματισμοί. Πολύ ενδιαφέρον θα είχε και ο εντοπισμός του ρόλου τέτοιων πρακτικών στην πορεία ανάκαμψης προορισμών με ιστορικό αντίστοιχο του Μοντσερράτ. Σε αυτές τις περιπτώσεις δηλαδή, η παρούσα εργασία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως σημείο αναφοράς για συγκριτικές μελέτες.

Έπειτα, προτείνεται η πραγματοποίηση μιας ευρύτερης σε γεωγραφικό επίπεδο καταγραφής σε περιφερειακή εμβέλεια (συμπλέγματα νησιών της Καραϊβικής) υπαρχουσών και δυνητικών πρακτικών Dark Tourism. Πολύ σημαντικό θα ήταν να κατανοηθεί και η τακτική που ακολουθείται σε θέματα μάρκετινγκ και η επιρροή που αυτή έχει στον καταναλωτή και την τοπική κοινότητα.

Μία πιθανή μεταγενέστερη μελέτη θα μπορούσε να συμπεριλάβει την εξέταση σε μεγαλύτερο βάθος της τουριστικής συμπεριφοράς των επαναπατριζόμενων ομογενών του Μοντσερράτ και της πιθανότητας χρήσης του Disaster Tourism ως εργαλείου επούλωσης και επανασύνδεσης με την χώρα προέλευσης σε παρόμοιες περιπτώσεις προορισμών. Επιπροσθέτως, θα πρέπει να διερευνηθεί η χρονική και γεωγραφική σύμπτωση του Disaster Tourism με την Ανθρωπιστική Δράση και την Διαχείριση Κρίσεων και Ρίσκου.

Πολύ σημαντική επέκταση θα ήταν η προσπάθεια δημιουργίας ενός θεμελιώδους κώδικα ηθικής και δεοντολογίας ανάλογο του Υπεύθυνου Τουρισμού, ο οποίος πέρα από τα ζητήματα συμπεριφοράς των επισκεπτών θα ορίζει και θέματα ασφαλείας, κοινοτικής συμμετοχής και κατανομής των δυνητικών ωφελειών.

Τέλος, μία μελλοντική έρευνα που θα εστίαζε σε τομείς που αναδείχθηκαν κατά την διεξαγωγή της παρούσας μελέτης, θα μπορούσε να συνδράμει στη βελτίωση των σημείων της τουριστικής στρατηγικής του ίδιου του Μοντσερράτ. Ενδεικτικά, πάνω στην τουριστική ανάπτυξη τόπων με ιδιαίτερο οικονομικό καθεστώς όπως τα Υπερπόντια Ευρωπαϊκά Εδάφη (OCTs) και οι Αναπτυσσόμενες Νησιωτικές Οικονομίες (SIDS) και το κατά πόσο η τουριστική αυτή ανάπτυξη έχει συμβάλει στην πορεία για την αυτάρκειά και την αυτονομία τους αντίστοιχα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ DISASTER TOURISM ΣΤΟ ΜΟΝΤΣΕΡΡΑΤ

5.1 Σκιαγράφηση της Εκπαίδευσης των Οδηγών Disaster Tourism

Συγκεντρώνοντας και ταξινομώντας τα στοιχεία από μέρη των επεκτάσεων των συνευξέων έγινε μία σκιαγράφηση του εγχειρήματος και της διαδικασίας εξουσιοδότησης ξεναγών και οδηγών ταξί για να εργαστούν και στην Ζώνη Αποκλεισμού. Η εξουσιοδότηση αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση. Οποιαδήποτε άλλη άδεια χορηγηθεί για την είσοδο στην Ζώνη αφορά είτε πιστοποιημένη εργασία στην εξόρυξη άμμου και γεωθερμικής ενέργειας είτε ενέργειες επιστημονικού χαρακτήρα.

Ο Σκοτεινός Τουρισμός (Disaster Tourism) στο Μοντσερράτ ξεκίνησε σε μία πιο δομημένη αλλά όχι πλήρως οργανωμένη μορφή τον Δεκέμβριο του 2014. Τότε, η διετής σταθεροποίηση της δραστηριότητας του ηφαιστείου σε πτωτικά επίπεδα (ήδη από το 2012), επέτρεψε το άνοιγμα κάποιων σημείων της Ζώνης Αποκλεισμού με χορήγηση ειδικών αδειών σε πολίτες, τον Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς. Έτσι, ξεκίνησε και το εγχείρημα της τουριστικής εκμετάλλευσης της Ζώνης που θα συνέπιπτε και με το άνοιγμα στην αγορά της κρουαζιέρας αφού αναμενόταν η ένταξη του Μοντσερράτ στους λιμένες κατάπλου υπερατλαντικών και περιφερειακών γραμμών.

Η πρωτοβουλία αυτή φαίνεται να είχε κρατηθεί σε αναμονή για περίπου μία δεκαετία μέχρι να το επιτρέψουν οι συνθήκες του ηφαιστείου αλλά και να βρεθούν οι κατάλληλοι πόροι και τα απαραίτητα συστήματα. Αρχική ιδέα ήταν η επίσκεψη με συνοδεία ντόπιων οικογενειών στα εγκαταλελειμμένα σπίτια τους, ως ένας τρόπος επούλωσης του ψυχικού τραύματος, απόρροια της ηφαιστειακής κρίσης. Στη συνέχεια, μετατράπηκε σε προϊόν Τουρισμού μέσω των ξεναγήσεων (αποκλειστικά για την ώρα) στην πρωτεύουσα Plymouth, πυλώνας του οποίου είναι το πρόγραμμα εκπαίδευσης οδηγών και ξεναγών. Το κόστος για το τελευταίο είχε προβλεφθεί στα 200.000 ECD (περίπου 66.000 ευρώ με σημερινή ισοτιμία).

Ο πρώτος κύκλος του προγράμματος κατάρτισης υλοποιήθηκε στα τέλη του 2014, όταν ακόμη λειτουργούσε ο Οργανισμός Τουρισμού (Tourism Board) υπό το MDC (Montserrat Development Corporation), ο δεύτερος το 2015 και ο τρίτος αναμένεται στα τέλη του 2016, με περισσότερες να ακολουθούν.. Η υλοποίηση πραγματοποιήθηκε από το MDC και τον Οργανισμό Τουρισμού κατά το παρελθόν, ενώ πλέον υλοποιείται από την Διεύθυνση Τουρισμού (Tourism Division) που εντάσσεται στο Πρωθυπουργικό γραφείο με τη βοήθεια εξωτερικών συμβούλων, και συντονίζεται από το DMA (Disaster Management Coordination Agency). Οι συνεδρίες πραγματοποιούνται από διαφορετικούς φορείς αναλόγως της θεματικής που καλύπτουν, όπως το MVO, το DMCA, η Άμεση Δράση, το Πυροσβεστικό Σώμα κ.ά. Αντίστοιχα, για τον ρόλο τους στην άριστη διεξαγωγή των tour ενημερώνονταν κι όλοι οι υπεύθυνοι φορείς όπως η Υπηρεσία Μετανάστευσης, συνεργάτες μάρκετινγκ, η Αστυνομική Αρχή, το Σωματείο Οδηγών Ταξί και Λεωφορείων κλπ.

Ο κάθε κύκλος έχει διάρκεια ενός εξαμήνου, είναι απολύτως δωρεάν και είναι ανοιχτός σε όλους τους ενδιαφερόμενους αν και κατά βάση συμμετέχουν οι οδηγοί των μικρών λεωφορείων-ταξί ή τουριστικοί πράκτορες. Την συντριπτική πλειονότητα αποτελούν μέχρι στιγμής ντόπιοι και επαναπατριζόμενοι ομογενείς με μέσο ηλικιακό προφίλ άνω των 40 ετών, από τους οποίους πολλοί είναι συνταξιούχοι.

Το περιεχόμενο των μαθημάτων καλύπτει μεταξύ άλλων τους τομείς: πρώτες βοήθειες, διαδικασίες έκτακτης ανάγκης για το Plymouth, ραδιοεπικοινωνιακά μέσα, βιωματική αφήγηση, ιστορία και γεωγραφία του Μοντσερράτ, δεξιότητες παρουσίασης, εξυπηρέτηση

πελατών, κανόνες ασφαλείας, ασφαλείας, ασκήσεις προσομοίωσης, διαχείριση κρίσεων, αρχές του μάρκετινγκ και προώθηση προορισμού. Οι πληροφορίες και ο τρόπος που δίνονται είναι στρατηγικής σημασίας και το επίπεδο αρκετά υψηλό, με συνεχείς ενδιάμεσες εξετάσεις.

5.2 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Συνεντεύξεων

Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων όπως προκύπτουν και από τις συζητήσεις που ακολούθησαν. Η σειρά δεν ακολουθεί κατά απόλυτη αντιστοιχία την σειρά των προσχεδιασμένων ερωτήσεων. Δίνεται ένας διαχωρισμός ανά θεματική ενότητα, με τις απαντήσεις και από τις δύο διαφορετικές λίστες ερωτημάτων (μία λίστα για τους αρμόδιους του Τουρισμού και μία συμπληρωματική απλουστευμένη) να κατατάσσονται ανάλογα.

5.2.1 Τρόπος Συμβολής στον Disaster Tourism

Λόγω του ότι το δείγμα των συνεντευξιζόμενων ήταν αρκετά , αποτέλεσε μία μικρογραφία του ούτως ή άλλως περιορισμένου μεγέθους τουριστικού μηχανισμού του νησιού. Ένας πρόσθετος παράγοντας αξιόπιστης απεικόνισης είναι η μικρή κλίμακα στην οποία πρέπει να αποδοθούν πολλοί διοικητικοί και άλλοι ρόλοι και η ιδιαίτερου τύπου εργασιακή πραγματικότητα, όπου έκαστος ασχολείται με περισσότερα από ένα επαγγέλματα κατά κανόνα.

Έτσι, οι απαντήσεις που προέκυψαν σχετικά με τους τρόπους άμεσης ή έμμεσης ανάμειξης στον τουρισμό, έχουν μία διπλή ιδιότητα εναλλασσόμενη μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα. Συγκεκριμένα, για τη μορφοποίηση του Disaster Tourism, η επιρροή που θεώρησαν ότι ασκούνε επισημάνθηκε στο επίπεδο συμμετοχής σε συμβουλευτικές συνεδρίες για την Στρατηγική Τουρισμού από την πλειοψηφία, το επίπεδο παροχής υπηρεσιών και κατ' επέκταση το χτίσιμο των εμπειριών των επισκεπτών από τους ιδιοκτήτες επιχειρήσεων Φιλοξενίας και Εστίασης, τη διαχείριση του προορισμού από το προσωπικό της Υπηρεσίας Τουρισμού, την ασφάλεια και την πληροφόρηση από τους σχετιζόμενους επιστημονικούς φορείς, τη διάθεση εξειδικευμένων πακέτων από πράκτορες και οδηγούς, τη μετακίνηση και πρόσβαση, την προώθηση και το μάρκετινγκ, τη διοργάνωση δρώμενων και δραστηριοτήτων αναψυχής σχετικών με το ηφαίστειο, τη χρήση των μέσων επικοινωνίας, τη μείωση του επενδυτικού και του επιχειρησιακού ρίσκου που συνδέεται με τη φύση, τη δημιουργία και την παροχή προγραμμάτων κατάρτισης για τη διεξαγωγή των tour στο Plymouth, τη νομοθετική προστασία της περιουσίας των ντόπιων, τη διαχείριση αξιοθέατων και τη διοίκηση φορέων, την αδειοδότηση και εξουσιοδότηση των ξεναγών και την εμπλοκή του ιδιωτικού φορέα. Άλλη, ακόμη πιο έμμεση συμβολή είναι η εργασία στον κλάδο των κατασκευών (οικοδομή), η εκπροσώπηση σωματείων επαγγελματιών, η εθελοντική εργασία στη διατήρηση των μονοπατιών, η πρόσκληση συγγενικών προσώπων στο νησί.

Από τους ερωτώμενους κλιμακωτά, καμία συμβολή στον Τουρισμό οποιουδήποτε είδους δεν εντοπίζουν αλλοεθνείς της Καραϊβικής από κατώτερα κοινωνικά στρώματα, μερική συμβολή οι Δυτικοί και Βορειοαμερικανοί ομογενείς (πχ. Βρετανοί) μέσω των πτυχών του Τουρισμού που ρυθμίζουν τα κυβερνητικά σώματα FCO, DfID, επιστήμονες του MVO και σύμβουλοι Οικονομίας και Τουρισμού. Από αυτούς, εννέα στους δέκα θα ήθελαν να είναι πιο ενεργοί στον Τουρισμό, και από αυτούς καταγράφηκε πως υπάρχει φυλετικός ρατσισμός και ανταγωνισμός που τους εμποδίζει.

5.2.2 Καλές και Κακές Πρακτικές του Disaster Tourism

A) Επιγραμματικά, οι πρακτικές του Disaster Tourism που αναφέρθηκαν ως καλές ήταν οι εξής:

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗ

- Προώθηση της αναγκαιότητας της ασφάλειας στη Ζώνη Αποκλεισμού
- Περιφραξη και περιπολία της Ζώνης Αποκλεισμού
- Ποινικοποίηση της αυθαίρετης εισόδου στη Ζώνη Αποκλεισμού
- Επικοινωνιακό πλάνο και πλάνο εκκένωσης για περιπτώσεις ανάγκης
- Περιφερειακή Δικτύωση σε ακτοπλοϊκά ζητήματα
- Εύχρηστα εγχειρίδια και κατανοητοί κανονισμοί
- Δημόσια διαθεσιμότητα των πλάνων διαχείρισης κρίσεων
- Ετοιμότητα για δυσμενή γεγονότα, επίγνωση κινδύνων
- Συνεργασία μεταξύ φορέων για μία ολιστική προσέγγιση: Αστυνομική Αρχή, Disaster Management Coordination Agency (DMCA), Montserrat Volcano Observatory (MVO), ομάδες διάσωσης, Πυροσβεστικό σώμα, Οργανισμός Τουρισμού (Tourism Board πλέον Tourism Division), Montserrat Development Corporation (MDC), Department for international Development (DfiD), ξεναγοί, σύμβουλοι και marketers Τουρισμού

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ TOUR ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΞΕΝΑΓΩΝ

- Η παρακολούθηση του προγράμματος εκπαίδευσης και εξουσιοδότησης ξεναγών και οδηγών στο Plymouth, πρωτοβουλία του MDC, ως η μόνη νόμιμη άδεια άσκησης του επαγγέλματος
- Μειωμένο αντίτιμο για τους κατοίκους του νησιού
- Προσωπική προσέγγιση και εξιστόρηση βιωμάτων των θυμάτων
- Ξεναγηση που προϋποθέτει πολύ καλή γνώση των γεγονότων (στην εκπαίδευσή διδάσκονται δεξιότητες παρουσίασης και συμπεριφοράς)
- Ακολουθούμενη διαδρομή από το σημείο εκκίνησης της ξεναγησης μέχρι την είσοδο στην Ζώνη, στρατηγικά σχεδιασμένη να περνά από τις εύπορες περιοχές με βίλες ώστε να προωθηθούν οι αγορές ακινήτων και ο καλά εδραιωμένος 'κατοικητικός τουρισμός' (residential tourism)
- Παροχή πλούσιων πληροφοριών και γνωριμία με πολλά αξιοθέατα στις ξεναγήσεις σε συνάρτηση με τον πολύ περιορισμένο χρόνο των τουριστών κρουαζιέρας με σκοπό την προβολή μίας όσο το δυνατόν πληρέστερης εικόνας του νησιού
- Υποχρεωτική εγγραφή- δήλωση των τουριστών
- Λήψη λίστας εξουσιοδοτημένων οδηγών απευθείας από τον Οργανισμό Τουρισμού των νόμιμων παρόχων- πρακτόρων
- Καταβολή μέρους των εσόδων από τα tour για τη λειτουργία του MVO και του National Trust
- Υψηλό επίπεδο και πολυθεματικότητα του προγράμματος εκπαίδευσης οδηγών και ξεναγών

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗ

- Τρόποι προώθησης του προορισμού σε αντίθεση με το πένθος και την απομόνωση
- Ραδιοφωνικός συντονισμός για μετάδοση θεμάτων όπως: άφιξη κρουαζιερόπλοιων, ηφαιστειακή δραστηριότητα
- Πολλά μέσα πρόσβασης: κρουαζιερόπλοια από την Αντίγκουα και τη Γουαδελούπη, ιστιοπλοϊκά σκάφη, αεροπλάνα με τακτικές πτήσεις και πτήσεις τσάρτερ, ελικόπτερα, τακτική θαλάσσια σύνδεση με την Αντίγκουα και περιστασιακά με το Νέβις
- Διάθεση πολλών υλικοτεχνικών μέσων

- Σεβασμός στη βιοποικιλότητα του τόπου

ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

- Δημιουργία ταινίας στο MVO με έμφαση στο εναπομείναν οπτικοακουστικό υλικό
- Ερευνητικά οφέλη: προγράμματα, εργαστήρια και εκδρομές εκπαιδευτικού χαρακτήρα για το κοινό στα πλαίσια του Disaster Tourism
- Προσέλκυση ερευνητών: συνέδρια, μελέτες και συναντήσεις ηφαιστειολόγων και γεωλόγων
- Ένταξη του tour στο διδακτικό πρόγραμμα των σχολείων (δευτεροβάθμια εκπαίδευση)
- Στάσεις των tour στο Κοινοτικό Κέντρο
- Εκθεσιακό υλικό και μοντέλα αναπαράστασης μέσω του National Trust για μία σαφή οπτική της πολυδιάστατης επιρροής της φύσης στο Μοντσερράτ
- Εξορμήσεις ειδικού ενδιαφέροντος για δημοσιογράφους, γεωλόγους και φωτογράφους
- Disaster Tourism πέραν των πλαισίων των εξορμήσεων στη Ζώνη: αυτόνομες περιηγήσεις στα περίχωρα των δακτυλίων, όπως στο Belham Valley και το Foxes Bay, όπου τα αποτελέσματα του ηφαιστείου είναι επίσης εμφανή, με πανοραμική θέα όλου του περικλεισμένου τμήματος από τους λόφους Jackboy Hill, Cork Hill και Richmond Hill

B) Αντίστοιχα, οι πρακτικές του Disaster Tourism που αναφέρθηκαν ως κακές ήταν:

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ

- Ανεκπαίδευτα μεμονωμένα άτομα που εισβάλλουν στη Ζώνη (το παράδειγμα της τηλεοπτικής ομάδας Sy Skye από την Ντομίνικα τις μέρες διεξαγωγής της έρευνας, που δημιούργησε θύελλα αντιδράσεων)
- Επαναπατριζόμενοι ομογενείς που εισέρχονται στην Ζώνη διεκδικώντας το δικαίωμα στην περιουσία τους
- Ντόπιοι αμείβονται για να προσφέρουν ακραίες υπηρεσίες κατά παραγγελία πχ πεζοπορία εντός της Ζώνης
- Βανδαλισμοί και ανήθικη νοοτροπία μερίδας τουριστών, υπερβολική φωτογράφιση των ερειπίων
- Κλοπές από τους τουρίστες περιουσιακών αντικειμένων ως αναμνηστικά από τα εγκαταλελειμμένα σπίτια
- Εμπόριο από ντόπιους πωλητές με κλεμμένα αντικείμενα και φυσικά υλικά της ζώνης
- Δημοσιογραφική εκμετάλλευση των προσωπικών βιωμάτων

ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

- Επιβολή αντιτίμου και για τα θύματα του ηφαιστείου που έχουν ιδιοκτησίες εντός της Ζώνης
- Ανικανότητα εφαρμογής των πρωτοκόλλων και γραφειοκρατία
- Ασάφεια για τον βαθμό επικινδυνότητας
- Ασάφεια για τον διαχωρισμό ευθυνών
- Νομικές εκκρεμότητες στην ατομική ασφάλιση για εργασία εντός της Ζώνης
- Υπερβολικά αυστηρός καθορισμός των διαδρομών των ξεναγήσεων αλλά και των δακτυλίων υψηλού κινδύνου, (έκταση της Ζώνης Αποκλεισμού) από το MVO (Σε αντίφαση με το παραπάνω): Οι υπερβολικές και επίμονες πιέσεις της Κυβέρνησης του Μοντσερράτ προς το MVO για να χαλαρώσει τους εδαφικούς περιορισμούς, παίρνοντας μη απαραίτητο ρίσκο για τους πολίτες και τους τουρίστες
- Καμία ανατροφοδότηση από τον πληθυσμό του Μοντσερράτ πριν και κατά την εφαρμογή του σχεδίου για τον Disaster Tourism

- Το τακτικό επιβατικό πλοίο με την Αντίγκουα δεν αποτελεί αξιόπιστη σύνδεση και είναι υποκείμενο των καιρικών συνθηκών
- Δέσμευση εγγύησης ασφάλειας και ποιότητας με τροποποιημένα πρωτόκολλα για τα κρουαζιερόπλοια

ΠΡΟΩΘΗΣΗ

- Αρνητική χροιά στο επίσημο λογότυπο του Plymouth: 'Pompeii of the Caribbean'
- Κενό στο μάρκετινγκ, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τη διεθνή προβολή
- Ελάχιστη έως ανύπαρκτη έρευνα για τα ποιοτικά αποτελέσματα του τουρισμού αυτού και παντελής απουσία ποσοτικών στοιχείων
- Ανάγκη ανάπτυξης του προσφερόμενου προϊόντος με δραστηριότητες

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΛΛΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

- Λίγα και πολύ μικρού μεγέθους διαθέσιμα λεωφορεία
- Υποδοχή κρουαζιερόπλοιων μεγάλου μεγέθους (250+ επιβάτες)
- Ανεπαρκώς αξιοποιημένη πρόσβαση από το λιμάνι του Plymouth όπου πλοία δένουν σε εξαιρετικά σπάνιες περιπτώσεις. Από την άλλη, ως κακή πρακτική αναφέρθηκε και το άκρως αντίθετο, η χρήση δηλαδή του λιμανιού στο Plymouth
- Τα ελικόπτερα ιδιοκτησίας της Αντίγκουα διενεργούν εναέριες πτήσεις πάνω από το ηφαίστειο και την ζώνη χωρίς προσγείωση στο νησί (7 πτήσεις ημερησίως)
- Υπολειτουργία του Μουσείου του Μοντσερράτ

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ TOUR ΣΤΟ PLYMOUTH

- Υψηλό κόστος των πακέτων ενώ πολύ μικρό μέρος των κερδών διοχετεύεται στους άμεσα εμπλεκόμενους στα tour
- Υπερβολικά οριοθετημένα εδαφικά tour περιλαμβάνουν ολιγόλεπτες στάσεις και σε πολύ συγκεκριμένα σημεία εκτός του οχήματος
- Πρόγραμμα εκπαίδευσης των ξεναγών που περιορίζεται μόνο στις περιηγήσεις που έχουν σχεδιαστεί για τους ξένους επισκέπτες
- Αναπαραγωγή αναληθών και μη ιστορικά τεκμηριωμένων πληροφοριών
- Το επίκεντρο των tour είναι το Plymouth: είναι το ιστορικό σημείο αναφοράς και μόνο σε αυτό γίνεται η οδήγηση και εξόρμηση
- Εκδρομές και γενικότερα inclusive πακέτα από την Αντίγκουα που δεν περιλαμβάνουν καθόλου κοινές δραστηριότητες και συγχρονισμό με τον τοπικό πληθυσμό αποκόπτοντάς τον έτσι από τα οικονομικά (ελάχιστη διάρκεια παραμονής ή μηδενική επιτόπια δαπάνη) και λοιπά οφέλη
- Δυσκολία αυτόνομης οργάνωσης. Οι ταξιδιώτες εκτός των inclusive πακέτων δεν έχουν συγκροτημένη πληροφόρηση, απουσιάζει η διαδικτυακή, λεπτομερής περιγραφή της εμπειρίας και της προαπαιτούμενης γραφειοκρατικής διαδικασίας, ιδιαίτερα χρονοβόρα αναμονή έγκρισης κάθε ανεξάρτητου tour

Γ) Άλλες πρακτικές που αναφέρθηκαν

Πρακτικές που αναφέρθηκαν χωρίς προσωπική άποψη είναι πρώτον η ύπαρξη ποικίλων μορφών Dark Tourism ή δυνητικών σκοτεινών αξιοθέατων και εμπειριών πέραν του Disaster Tourism, όπως είναι η ιστορική κληρονομιά της σκλαβιάς και του εμπορίου σκλάβων. Δεύτερον, τα σημεία λατρείας ή εκδήλωσης των λαϊκών δοξασιών που σχετίζονται με τη μαύρη μαγεία, το υπερφυσικό στοιχείο και τις δεισιδαιμονίες. Αν και ακούγεται παράταιρο, οι αντιλήψεις αυτές είναι εξαιρετικά διαδεδομένες μέχρι και σήμερα, αφού οι κάτοικοι του Μοντσερράτ και γενικά της Ανατολικής Καραϊβικής διατηρούν και πιστεύουν βαθιά στην ύπαρξη θρύλων και σε μικρότερη έκταση χρησιμοποιούν voodoo και εξορκισμούς. Πολλοί από αυτούς τους θρύλους είναι συνδεδεμένοι με το Soufriere Hills.

Τέλος, μία πολύ σημαντική πτυχή είναι η μακρόχρονη παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας κατά τις περιόδους των σεισμικών, ηφαιστειακών κρίσεων και του τυφώνα Hugo. Είναι

αμφίβολο αν ως Disaster Tourism μπορεί να θεωρηθεί η μετακίνηση με τέτοια κίνητρα. Σε παρόμοιο κλίμα είναι και μία πληθώρα θρησκευτικών ομάδων που συνέρρεε στο Μοντσερράτ ώστε να προσηλυτίσει ντόπιους, μία πιο ήπια κινητικότητα των οποίων συνεχίζεται σε όλα τα περιφερειακά νησιά που έχουν πληγεί από καταστροφές.

Δ) Πρακτικές και παραδείγματα προορισμών που χρησιμοποιήθηκαν ως παράδειγμα προς μίμηση ή αποφυγή:

Στην πλειονότητά τους οι ερωτώμενοι δήλωσαν πως δεν είχαν κάποιο πρότυπο ή αντιπρότυπο πρακτικών άλλων χωρών. Από τους υπόλοιπους, οι απαντήσεις ήταν σχετικές με την ιδιότητάς τους. Τα άτομα που εργάζονται στην διαχείριση και την πρόληψη των φυσικών καταστροφών, αναφέρθηκαν σε ομάδες διάσωσης στην Ντομίνικα, την Αγία Λουκία και την Μαρτινίκα παρά το ότι τα δύο πρώτα νησιά δεν σχετίζονται με ηφαίστεια. Αν και το ιστορικό και ο τύπος του Soufriere Hills είναι ιδιαίτερη περίπτωση, επιστήμονες ανέφεραν πως για την επιδιωκόμενη δημιουργία του γεωπάρκου πραγματοποίησαν επισκέψεις συμβουλευτικού χαρακτήρα στο Λανζαρότε της Ισπανίας και στον Άγιο Μαρτίνο για καταγραφή των συστημάτων επικοινωνίας σε περίπτωση τυφώνα. Από άποψη marketing χωρίς έκπληξη αναφέρθηκε η Πομπηία της Ιταλίας, η γνωστή ισοπεδωμένη πόλη από τη λάβα του Βεζούβιου, αφού από εκεί είναι εμπνευσμένο και το λογότυπο 'Πομπηία της Καραϊβικής'. Αυτό ήταν και το σημείο αναφοράς για τη χρήση της γλώσσας που θα έπρεπε να υιοθετηθεί. Επίσης, κατατάχθηκε ως παράδειγμα πολύ εξελιγμένης μετατροπής σε τουριστικό προϊόν και η Χιροσίμα της Ιαπωνίας και η Χαβάη. Γενικότερα, στη διοίκηση και τον τουρισμό το DfiD ακολουθεί τη γραμμή των υπόλοιπων Υπερπόντιων Εδαφών της Καραϊβικής και προσκαλεί εξωτερικούς συμβούλους για τις τοπικές υπηρεσίες, όπως οι ομάδες Αμερικανών εκπαιδευτών για τις μετρήσεις GPS.

5.2.3 Θετικές και Αρνητικές Επιρροές του Disaster Tourism

A) Επιγραμματικά, αναφέρθηκαν ως θετική επιρροή του Disaster Tourism:

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΔΟΜΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

- Αναβάθμιση των συστημάτων διαχείρισης κρίσεων
- Αναβάθμιση της πρόληψης: θέσπιση νέων κανόνων ασφαλείας, σηματοδότηση
- Δημόσιο ενδιαφέρον για την επιστήμη και τη γεωλογία, εμφάνιση niche στην ακαδημαϊκή και βιομηχανική εκπαίδευση, μη τυπική και βιωματική εκπαίδευση
- Αυξημένη δραστηριότητα του MVO (110 βολκανολογικά συνέδρια από το 2010, ετήσιο Διεθνές Θερινό Σχολείο)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

- Χτίσιμο επαγγελματικών και άλλων δεξιοτήτων
- Εισαγωγή και καθιέρωση νέων τύπων επαγγελμάτων
- Απελευθέρωση θέσεων εργασίας
- Ενίσχυση των ελεύθερων επαγγελματιών και των χεροτεχνιών
- Ενθάρρυνση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας και ιδιαίτερα της νεανικής (μερική επιβράδυνση του φαινομένου της 'διαρροής εγκεφάλων')
- Χρηματικές εισροές ισχυρότερων νομισμάτων (USD) και κίνηση της οικονομίας
- Προώθηση των επενδύσεων μέσω των tour
- Ανάπτυξη υποδομών και υπερδομών για την ανάπτυξη του τουρισμού
- Ενθάρρυνση των χρηματοδοτικών φορέων όπως το DfiD για απελευθέρωση πόρων στις υποδομές, τη διατήρηση των μονοπατιών και άλλα παρεμφερή

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

- Έναυσμα για την ζήτηση και κατανάλωση άλλων μορφών τουρισμού κατά την παραμονή στο νησί

- Ένταξη στην αγορά και το πελατολόγιο του Dark Tourism
- Μοναδικότητα-ανταγωνιστικότητα του προϊόντος
- Θετική στόμα-με-στόμα προβολή
- Μεγάλος αριθμός repeaters
- Διεύρυνση του ονόματος του προορισμού
- Μεγάλη δαπάνη από τουρίστες της Γουαδελούπης
- Λειτουργικότερες εξυπηρέτηση των τουριστών από φορείς και επιχειρήσεις

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Μικρή εισβολή στον προσωπικό χώρο
- Εξοικείωση των ντόπιων με την καταστροφή και τη σημερινή κατάσταση
- Διαπολιτισμική έκθεση και επαφή
- Κοινωνική ψυχολογική συμβουλευτική στους επαναπατριζόμενους ομογενείς
- Εργαλεία επούλωσης ψυχικών τραυμάτων για τους ντόπιους πελάτες (εσωτερικός τουρισμός)
- Κοινωνικές επιπλοκές από την παραβίαση του νόμου σε περιπτώσεις μη εξουσιοδοτημένης εισόδου
- Επανασύνδεση των θυμάτων και των κατοίκων με την Ζώνη
- Αποκατάσταση της τωρινής εικόνας του Μοντσερράτ και απαλλαγή από την αντίληψη ενός καθόλα καθημαγμένου τόπου
- Αποκατάσταση της αλήθειας για τα γεγονότα της κρίσης
- Διαφύλαξη της ιστορίας για τις νεότερες γενιές
- Συμμετοχή της κοινότητας
- Ενθάρρυνση του εθελοντισμού (στο National Trust)

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

- Αξιοποίηση αδρανών περιοχών εντός και εκτός της Ζώνης
- Μικρό τεχνολογικό και περιβαλλοντικό αποτύπωμα

B) Αντίστοιχα, ως αρνητική επιρροή καταγράφηκαν τα εξής:

ΔΟΜΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

- Γεωγραφική επικάλυψη των περιοχών του Disaster Tourism με αυτών που διενεργείται η εξόρυξη άμμου και έκλυση γεωθερμικής ενέργειας στο Plymouth
- Κυκλοφοριακή συμφόρηση με την παραμικρή αύξηση των εισερχόμενων τουριστών, δυσφορία για τα ανεπαρκή μέσα μεταφοράς
- Απώλεια χρόνου, πόρων και ενέργειας από μη τουριστικούς φορείς, όπως το MVO

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

- Μικρό κέρδος που δεν αποσβένει το κεφάλαιο επένδυσης στα tour

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

- Ανεπαρκές ως κύριο προϊόν, εποχικότητα λόγω ασταθών μέσων πρόσβασης
- Κατώτερο πελατειακό προφίλ
- Αποπροσανατολισμός από πιο κερδοφόρες μορφές τουρισμού
- Αλλαγή του λογότυπου του προορισμού, δημιουργία νέας επωνυμίας
- Πολύ εύθραυστη ισορροπία της εικόνας, ευπάθεια σε λάθη, κρίση στην λεπτομέρεια

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Διατάραξη της 'ιερότητας' του Plymouth
- Εντάσεις από τους μη εξουσιοδοτημένους οδηγούς καθώς αποκλείονται από την αγορά
- Αυξημένη εγκληματικότητα, υποχώρηση στην επικινδυνότητα, μειωμένη ικανότητα αξιολόγησης του κινδύνου

- Συναισθηματική φόρτιση των θυμάτων όταν φωτογραφίζεται ή κινηματογραφείται υπερβολικά η Ζώνη και τα υπάρχοντά τους

Γ) Κατοικημένες περιοχές που έχουν επηρεαστεί:

- Look Out: Νέα κοινότητα με residential tourism
- Salem: περιοχή transit, πληθυσμός μεταναστών που δουλεύουν στον τουρισμό
- Old Town: Πόλη απ' όπου παρατηρείται η κατεστραμμένη φύση, πώληση βιλών σε ξένους
- Olveston
- Richmond Hill, Garibaldi Hill
- Flemings: transit περιοχή για το MVO
- Σημεία πρόσβασης: λιμάνι (Little Bay) και αεροδρόμιο (St. Johns)

Οι απαντήσεις σχετικά με τις περιοχές δεν παρουσιάζουν κάποιο ενδιαφέρον αφού αθροιστικά καλύπτεται σχεδόν ολόκληρη η κατοικήσιμη έκταση του νησιού.

Δ) Κοινωνικές ομάδες που έχουν επηρεαστεί (με οποιοδήποτε δείκτη διάκρισης):

- Κυβερνητικοί υπάλληλοι
- Ο ιδιωτικός τομέας που δεν βασίζεται κατεξοχήν στον τουρισμό : μεταφορείς, μικροεπιχειρηματίες
- Όλες οι τουριστικές επιχειρήσεις, επισιτιστικές και μονάδες φιλοξενίας
- MAPS (Montserrat Animal Protection Society): Επιθετικά ζώα ζούνε σε περιοχές που τώρα έχουν ανοίξει για τους τουρίστες με αποτέλεσμα συχνές ενοχλήσεις και τραυματισμούς αμφοτέρων
- Ερυθρός Σταυρός
- Αστυνομική Αρχή
- Ηλικιωμένοι: Ακούσια ανάκληση του τραύματος
- Νέοι που δεν έχουν ζήσει τα γεγονότα: Μαθησιακή διαδικασία
- Αλλοεθνής της Καραϊβικής : Ζούνε κυρίως σε περιοχές στα όρια της ζώνης
- Δυτικοί ομογενείς: ιδιοκτήτες των περισσότερων ακινήτων προς ενοικίαση

Από ορισμένους υποστηρίχτηκε πως δεν επηρεάζεται κανείς, άμεσα ή έμμεσα, από αυτόν τον τουρισμό, καθώς είναι διοχετευμένος σε πολύ συγκεκριμένα σημεία του νησιού. Επίσης, σύμφωνα με ένα αριθμό ερωτώμενων η σύσταση είναι εξαιρετικά πολυπολιτισμική και ανομοιογενής για να αξιολογηθεί η επιρροή, αφού η κάθε κοινότητα επηρεάζεται με διαφορετικό τρόπο. Η πιο ευάλωτη ομάδα, αυτή των πληγέντων από την περίοδο της κρίσης, αποτελεί τη μειονότητα του σημερινού πληθυσμού λόγω των εξωτερικών μεταναστευτικών ροών κατά την εκκένωση του Νότου.²

Δεν υπάρχει κάποια συνοχή στις απαντήσεις αφού δεν τέθηκε συγκεκριμένο κριτήριο όπως η ηλικία, το επάγγελμα κλπ. Θα μπορούσαμε να κατατάξουμε τους τόπους και τις ομάδες σε άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενους, διευκρίνιση στην οποία η πλειοψηφία είπε πως αυτοί που επηρεάζονται είναι περισσότεροι από αυτούς που εμπλέκονται στην διεξαγωγή.

² Τα δύο τρίτα των κατοίκων κατέφυγαν στο εξωτερικό αφού προέρχονταν κυρίως από τις περιοχές της Ζώνης. Όσοι από τους κατοίκους της εποχής παρέμειναν στο νησί έχουν μεν ζωντανές μνήμες της κρίσης, όμως επηρεάστηκαν πολύ λιγότερο απ' όσους αναγκάστηκαν να εκκενώσουν τις οικίες τους. Μετά τα κύματα εισερχόμενων μεταναστών ο πληθυσμός με καταγωγή από το Μοντσερράτ είναι μικρότερος του μισού. Λαμβάνοντας υπόψη και τον γερασμένο πληθυσμό, ο αριθμός των 'θυμάτων' εντός του νησιού είναι πολύ μικρός σε αναλογία

5.2.4 Κατανομή των Ωφελειών του Disaster Tourism

Σχετικά με τον “δίκαιο” διαμερισμό των πλεονεκτημάτων του Disaster Tourism ανά στον πληθυσμό, οι απαντήσεις τείνουν στο ότι δεν τίθεται ως δηλωμένη προτεραιότητα από τους αρμόδιους του Τουριστικού σχεδιασμού. Αφού όμως τα νούμερα των επισκεπτών είναι ούτως ή άλλως χαμηλά δεν θα ήταν πρακτικά δυνατό να επωφεληθεί ένα μεγάλο μέρος του. Η συντήρηση όλου του νησιού από τον residential tourism καταγράφηκε πολλά λάκκισ, σχεδόν εξιδανικευμένα. Μιλώντας για τον ευρύτερο Τουρισμό αναφέρθηκε πως: *“οι ξένοι επισκέπτες και η διασπορά του Μοντσερράτ αποκομίζουν πολλά περισσότερα σε σχέση με τους ντόπιους κατοίκους από την εμπειρία τους σε όλα τα επίπεδα”*. Επίσης, αρμόδιος του Τουρισμού είπε πως: *“σε μία τόσο τμηματοποιημένη κοινωνία, τα κέρδη ή τα άυλα οφέλη θα καταμεμηθούν πολύ άνισα, εάν αυξηθούν οι αφίξεις εξίσου ευρέως φάσματος επισκεπτών. Λόγω του μεγέθους του νησιού, το χρήμα θα απλωθεί γρήγορα, το θέμα είναι με ποιον τρόπο”*.

Στους εξωτερικούς παράγοντες αναφέρθηκε και πάλι επίμονα το παράδειγμα των ελικοπτέρων της Αντίγκουα που πετούν χωρίς προσγείωση πάνω από τον κρατήρα του Soufriere Hills με μηδενικές συνεισφορές στην φορολογία για τη χρήση του εναέριου χώρου.

Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν και εάν τα θύματα του ηφαιστείου είναι ενεργότερα ή επωφελούνται περισσότερο σε σύγκριση με τους υπόλοιπους κατοίκους. Αποκρίθηκαν θετικά στην περίπτωση του Disaster Tourism, αφού οι εναπομείναντες, που αποτελούν κοινωνική μειονότητα πλέον, είναι αυτοί που θέλησαν να εκπαιδευτούν ως οδηγοί. Αυτό δεν διευρύνεται στον γενικότερο Τουρισμό.

5.2.5 Προσωπικός Ρόλος στην Προστασία των Κατοίκων από Αρνητικές Επιρροές

Οι συνεντευξιαζόμενοι δυσκολεύτηκαν αρκετά να δώσουν μία αυθόρμητη και ευθεία απάντηση σε σχέση με τον ρόλο τους στην προστασία της κοινότητας από τις υπάρχουσες ή τις υποθετικές αρνητικές επιρροές του Disaster Tourism. Πέρα από την ανεπίσημη άσκηση πίεσης ή τον ατομικό παραδειγματισμό από καλές πρακτικές, οι ρόλοι που αναγνωρίστηκαν ήταν στην ετοιμότητα για περιστατικά ανωτέρας βίας και στην καταγγελία παραβατικών συμπεριφορών. Επίσης, αναφέρθηκαν στην εγγύηση συνεργασίας με πιστοποιημένους εξωτερικούς πράκτορες και κρουαζιερόπλοια που τηρούν την διαδικασία πρωτοκόλλων.

5.2.6 Πώς Προσλαμβάνεται ο Disaster Tourism στο Μοντσερράτ

Χωρίς αυτό να προκαλεί έκπληξη, η απόλυτη σχεδόν πλειοψηφία δεν είναι εξοικειωμένη με τον όρο Dark ή Disaster Tourism. Αν και πολλοί αντιλαμβάνονται την αντανάκλαση της περιγραφής στο είδος του Τουρισμού που συμβαίνει στο νησί τους, υποστηρίζουν με έμφαση πως η χρήση του ονόματος προσδίδει μία αρνητική υπόνοια, διαιωνίζοντας τη σύνδεση του νησιού με την καταστροφή και τη θνησιμότητα και επισκιάζοντας άλλες ποιότητες της ταυτότητάς του, όπως είναι ο φυσικός πλούτος και ο αυθεντικός τρόπος ζωής. Αξιοσημείωτη είναι και η περίπτωση που ο Disaster Tourism εκλήφθη ως ρατσιστικό υπονοούμενο λόγω χρώματος του δέρματος. Οι επικρατέστερες προτεινόμενες εναλλακτικές ονομασίες ήταν volcano tourism, geotourism, adventure tourism, scientific tourism, ecotourism.

Το μεγαλύτερο ποσοστό διατηρεί μία θετική στάση απέναντι στις επισκέψεις στο Plymouth και γενικότερα στον Τουρισμό με γνώμονα τα αποτελέσματα της ηφαιστειακής κρίσης, χωρίς αυτό να σημαίνει θερμή υποστήριξη. Οι λόγοι είναι καθαρά οικονομικοί- η

συμβολή, έστω και μικρή στο εισόδημά τους και η αύξηση της απασχόλησης. Καλοδέχονται κάθε κέρδος ως μία λύση κεφαλοποίησης μη βιώσιμων τόπων, τηρουμένων των αναλογιών και των κανονισμών ασφαλείας Με ηλικιακό κριτήριο, οι γηραιότεροι επανέλαβαν πως θα ήθελαν να γίνει μία αναπροσαρμογή των τουριστικών πρακτικών της προκρίσεως εποχής για την οποία τρέφουν νοσταλγικά συναισθήματα. Από τους μεταγενέστερους καταγράφονται τα στοιχεία της υπερηφάνειας και τιμής για την προτίμηση στο Μοντσερράτ.

Καταγράφηκαν ελάχιστες αρνητικές στάσεις, με τις πιο σημαντικές να προέρχονται από πρώην κατοίκους της Ζώνης γύρω από την ανάγκη πλήρους πρόσβασης στην ιδιοκτησία τους και την αμφισβήτησή της, νιώθοντας πως δίνεται προτεραιότητα στους ξένους. Αυτολεξεί: *“Το Plymouth έχει διατηρηθεί μόνο λόγω των ξένων και μόνο για τους ξένους”*. Μία μεγάλη μερίδα εμφανίστηκε απαθής λέγοντας πως δεν ενοχλείται από την παρουσία των τουριστών, αλλά οι ίδιοι δεν έχουν πάει ποτέ ούτε θα πήγαιναν εντός της Ζώνης. Άλλα παράπονα αφορούσαν την κυκλοφοριακή ανωμαλία με την παραμικρή πιθανή αύξηση των αφίξεων, καθώς οι εξουσιοδοτημένοι ξεναγοί για την Ζώνη είναι και οι οδηγοί των μέσων μαζικής μεταφοράς.

Από την άλλη, υπάρχει χάσμα αντιλήψεων όσον αφορά την έκταση του Disaster Tourism, με τους άμεσα εμπλεκόμενους να πιστεύουν ότι είναι από τις κυριότερες ή και η μόνη μορφή και τους μη έχοντες σχέση με τον τουρισμό να υποστηρίζουν πως δεν έρχεται κανείς επισκέπτης με σχετικό κίνητρο. Από εμπλεκόμενους στη Στρατηγική αναφέρθηκε πως δεν υπάρχουν καθόλου επίσημα στοιχεία για να αντιληφθούμε το μέγεθός του. Υπάρχει ωστόσο μία ομόφωνη επευφημία για την ασφάλεια και την ετοιμότητα. Κάποιοι αρμόδιοι του σχεδιασμού σχολίασαν πως η συμβολή του αυτού του Τουρισμού στην Ανάπτυξη γίνεται μηχανικά, χωρίς να υπολογίζεται ο ψυχολογικός παράγοντας. Επίσης, όσοι κατέχουν πιο καιρίες θέσεις πιστεύουν πως δεν έχουν αξιοποιηθεί πλήρως οι δυνατότητες ανάπτυξης.

Στις συμπληρωματικές συνεντεύξεις, από τα άτομα δηλαδή με μικρή ή καθόλου σχέση με το αντικείμενο, επαναλήφθηκαν πολύ ενδιαφέρουσες απόψεις δεδομένης της διστακτικότητάς τους για συμμετοχή: Ο Disaster Tourism είναι ένα εργαλείο εξοικείωσης με το συμβάν, αποδοχής της κατάστασης και αναζωογόνησης αλλά και μία μαθησιακή διαδικασία για όλους. Από το ίδιο γκρουπ, υποστηρίχθηκε πως αυτή η κινητικότητα τους δημιουργεί ένα αίσθημα κατάθλιψης με την εμπορευματοποίηση των προσωπικών τους βιωμάτων (επί πληρωμή εξιστόρηση κατά συρροή) και με μία μνήμη χωρίς ανατροφοδότηση από τον λαό, που *“αποφέρει περισσότερα οφέλη στον τουρίστα”*. Το τελευταίο επαναλήφθηκε και από μερίδα του δείγματος που ισχυρίζεται πως δεν επηρεάζεται αλλά και ούτε και επωφελείται λόγω της πολύ χαμηλής δαπάνης που πραγματοποιούν αυτού του τύπου οι τουρίστες. Τέλος, είναι αμφιλεγόμενο το ψυχικό αποτύπωμα που έχει αυτή η εμπειρία στον επισκέπτη, αφού οι γνώμες διχάστηκαν μεταξύ αποστροφής και διαφώτισης, αναγνωρίζοντας πως μία αρνητική γνώμη θα έχει και αντίστοιχο αποτύπωμα στη βιομηχανία.

Οι απόψεις όλων συγκλίνουν στο ότι είναι πολύ νωρίς για οποιοδήποτε συμπέρασμα. Ευρισκόμενοι σε πρώιμα στάδια, ένα εντυπωσιακό 50% (κατά προσέγγιση) δήλωσε πως δεν θα έπρεπε ποτέ να αποτελέσει το κύριο συστατικό προσέλκυσης στο Μοντσερράτ.

5.2.7 Η Χρήση του Ηφαιστείου ως Εργαλείο Διαφοροποίησης

Στην πλειονότητά τους οι συνεντευξιαζόμενοι ενθαρρύνουν τη χρήση του ηφαιστείου ως στοιχείο διαφοροποίησης του προορισμού, αφού πέραν της καταστροφής σήμερα συνδέεται και με αξιοποιήσιμες ευκαιρίες, όπως είναι η γεωθερμική ενέργεια. *“Το ηφαίστειο είναι το μόνο έτοιμο-προς-κατανάλωση προϊόν”*. Θεωρούν πως είναι ένα θεμέλιο της ταυτότητας του Μοντσερράτ, αλλά πρέπει να μη σταθεί ως το μόνο. Ειπώθηκε πως στο

πλαίσιο της Καραϊβικής το νησί είναι ήδη μοναδικό για άλλους λόγους (μαύρη άμμος, λόφοι, όχι καταναλωτισμός και βιομηχανοποίηση), αφού υπάρχουν αρκετά άλλα ηφαιστειογενή νησιά όπως η Χαβάη και η Μαρτινίκα. Τροποποιώντας όμως την ερώτηση, βάζοντας το στοιχείο των εκρήξεων αντί του ηφαιστείου, παρατηρήθηκε μία γενική αλλαγή της στάσης τους. Ανεξαρτήτως καταγωγής και ιδιότητας τονίστηκε η ανάγκη αποσύνδεσης του τόπου με τον κίνδυνο.

5.2.8 Συμβολή του Disaster Tourism στα Στάδια Ανταπόκρισης και Ανάκαμψης³⁴

- **Στάδιο Ανταπόκρισης (relief stage)**

Η πλειονότητα των συνεντευξιζόμενων δυσκολεύτηκε να απαντήσει σχετικά με το πώς η ανάπτυξη του Disaster Tourism είχε αντανάκλαση στο στάδιο ανταπόκρισης του τόπου, κατά τη διάρκεια δηλαδή της ηφαιστειακής κρίσης. Αυτό, διότι δεν υπάρχει σαφές χρονικό πλαίσιο για καθένα από τα στάδια. Επίσης, ζητήθηκε να διευκρινιστεί εάν η συσχέτιση θα λάμβανε υπόψη και την κινητικότητα για ανθρωπιστικούς, επαγγελματικούς ή ερευνητικούς σκοπούς που σχετίζονται με την ηφαιστειακή κρίση, το οποίο είναι εντελώς υποκειμενικό αφού δεν αναγνωρίζεται πάντα ως Disaster Tourism.

Το ηφαίστειο, σύμφωνα με μία ομάδα ερωτώμενων, αποτελεί πόλο έλξης από την εποχή της κρίσης. Όμως δεν θα μπορούσε πρακτικά να υπάρξει οργανωμένος τουρισμός σε ένα ισοπεδωμένο τόπο. Ανάμεσα στο 1995 και 1997, δηλαδή στο αποκορύφωμα των εκρήξεων, αν και η τουριστική βιομηχανία κατακερματίστηκε, το νησί το επισκεπτόταν μία πληθώρα οργανώσεων αλληλεγγύης, επιστημόνων και εκπροσώπων Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης με κίνητρο να καταγράψουν τις συνέπειες των εκρήξεων. Το κίνητρό τους συμβαδίζει απόλυτα με το κίνητρο των τουριστών Καταστροφής σήμερα, με την διαφορά πως τώρα δεν γίνεται μία μαρτυρία σε πραγματικό χρόνο, πράγμα το οποίο ίσως ανήκει στον Τουρισμό Κινδύνων (Danger Tourism), αλλά μία ιστορική επισκόπηση.

Οι ερωτώμενοι πιστεύουν πως αυτού του είδους οι 'τουρίστες' περισσότερο έβλαψαν παρά συνεισέφεραν στο στάδιο της ανταπόκρισης. Η αιτιολογία που παρουσιάστηκε είναι πως η πρακτική υποστήριξη των 'ειδημόνων επισκεπτών' ήταν ελάχιστη, ενώ μέσα στη σύγχυση της διαμονής σε προσωρινά καταλύματα και λόγω της έλλειψης αγαθών έπρεπε να καλυφθούν οι ανάγκες ακόμα περισσότερων ατόμων. Ακόμη, αντιμετωπίζεται πολύ αρνητικά το ότι το νησί συνδέθηκε στενά με την ανθρωπιστική βοήθεια και για ένα διάστημα αποτελούσε προορισμό εθελοντικού τουρισμού, υποσκάπτοντας έτσι τις προσπάθειες για αποκατάσταση την εικόνας του.

Σε αυτό το στάδιο οι ερωτώμενοι αναγνώρισαν τη συμβολή του άτυπου Disaster Tourism στη σταδιακή εξοικείωση με τα γεγονότα και τη δημιουργία μίας παρακαταθήκης μνημών, μίας καταγραφής δηλαδή των γεγονότων που με πομπούς τους ίδιους τους πληγέντες ευαισθητοποίησε τη διεθνή κοινότητα, εξασφαλίζοντας δωρεές και πακέτα βοήθειας. Δυστυχώς, αυτό το στάδιο εκφράστηκε με συναισθηματική φόρτιση, αφού για πολλούς η ακούσια υπερέκθεση επιδείνωσε την ήδη τραυματική εμπειρία.

Στα θετικά του στοιχεία, οι επισκέψεις αυτές, ακόμη και αν δεν οριστούν ως τουριστικές, έστρωσαν το έδαφος για την ανάκτηση στοιχειωδών λειτουργικών δομών και υπηρεσιών.

³ Τα στάδια μεταβολών μετά από μία φυσική καταστροφή είναι, προκαταστροφικό: πρόληψη, συγκαταστροφικό: ανταπόκριση και θεραπεία, μετακαταστροφικό: ανάκαμψη (βραχυχρόνιο) και αποκατάσταση (μακροχρόνιο)

⁴ Ως κοινός παρονομαστής θεωρείται πως σήμερα το Μοντσερράτ βρίσκεται στο τελικό μετακαταστροφικό στάδιο αποκατάστασης

- **Στάδιο Ανάκαμψης (recovery stage)**

Αν πάλι αναφερθούμε στην κλασική έννοια του όρου, Τουρισμός επανεμφανίστηκε στο νησί στις αρχές τις νέας χιλιετίας, και κύριο 'θέλγητρο' ήταν η πτώση των τιμών των οικημάτων, το οποίο έγινε ευρέως γνωστό λόγω των επισκεπτών του προηγούμενου σταδίου. Από αυτή την περίοδο ξεκίνησαν κάποιες άτυπες συζητήσεις για τον οργανωμένο Disaster Tourism, οι οποίες κρατήθηκαν σε αναμονή μέχρι την επόμενη δεκαετία, όταν δηλαδή μειώθηκε το επίπεδο ενεργότητας του Soufriere Hills και το Μοντσερράτ μπήκε σε τροχιά ανάπτυξης.

Αυτή την εποχή ο Disaster Tourism είχε την έννοια του συμπληρωματικού προϊόντος αφού το κύριο προϊόν, ο residential tourism, δεν θα μπορούσε να ανασυγκροτηθεί πριν την ομαλοποίηση του φυσικού κινδύνου. Στην ουσία επρόκειτο για μεμονωμένους ταξιδιώτες με περιέργεια να αντικρίσουν από 'πρώτο χέρι' τα άμεσα αποτελέσματα της κρίσης, αλλά με την χαλαρή δραστηριότητα του Soufriere Hills να συνεχίζεται. Οι μεγαλύτερης ηλικίας ερωτώμενοι τον περιέγραψαν ως την *"μόνη επιλογή μετάβασης στη νέα ταυτότητα του προορισμού μέχρι να αξιολογηθούν οι επιπτώσεις, να αποκατασταθεί το νησί αλλά και να σιγήσει πλήρως το ηφαίστειο"*. Έτσι, υποστηρίχθηκε η σύμπραξη ιδιωτικού τομέα και κυβέρνησης και το άνοιγμα νέων θέσεων εργασίας, ώστε να μετριαστεί η επιπρόσθετη 'διαρροή εγκεφάλων'. Εξαιτίας της υποτυπώδους αυτής κινητικότητας, αναπτρώθηκε το ηθικό αρκετών ντόπιων μεταναστών οι οποίοι αποφάσισαν να επιστρέψουν στο νησί. Επίσης, αποφεύχθηκε η απόλυτη εξάρτηση από τη Διεθνή Κοινότητα.

Σχετικά και πάλι με την αντίληψη των γεγονότων, ειπώθηκε πως η αλληλεπίδραση με άλλους πολιτισμούς έφερε μία θετικότητα, ενδυναμώνοντας ψυχικά τα θύματα της καταστροφής και διευρύνοντας του ορίζοντές τους.

5.2.9 Ανάπτυξη του Disaster Tourism

A. Τωρινή και δυνητική ανάπτυξη

Θεωρείται από τους περισσότερους ερωτώμενους πως αυτό το είδος Τουρισμού δεν έχει αξιοποιηθεί πλήρως. Μπορεί να υπάρξει βιώσιμη ανάπτυξή του ως μέρος ενός πακέτου στο οποίο θα αποτελεί το 'δόλωμα', όπως αναφέρθηκε χαρακτηριστικά. Επίσης, συνοψίζοντας πολλές από τις απόψεις, ο Disaster Tourism μπορεί να αναπτυχθεί ποσοτικά, δηλαδή με την αύξηση των επισκεπτών, των εσόδων κ.λπ., αλλά όχι ως προς τις προσφερόμενες δραστηριότητες που περιλαμβάνει. Άλλο στοιχείο σε επανάληψη, ήταν πως μπορεί να διευρυνθεί μόνο σε δεύτερο στάδιο, αφού δηλαδή λυθούν τα ζητήματα που αποτελούν την βάση της λειτουργικότητας του νησιού, μερικά από τα οποία είναι απόρροια των αποφάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου. Ορισμένοι αρμόδιοι υποστήριξαν πως ο Disaster Tourism έχει πολύ μεγαλύτερο ρυθμό ανάπτυξης, έστω κι αν βρίσκεται στο εμβρυακό του στάδιο, χωρίς αυτό να μπορεί να επιβεβαιωθεί με κάποιο τρόπο. Καταγράφηκε και η γνώμη πως ο Disaster Tourism αφήνει περισσότερο χώρο για επενδύσεις είτε στον ίδιο τον κλάδο είτε προκαλώντας επενδύσεις άλλου είδους (αγορές ακινήτων κ.λπ.), και πως κρίνεται απαραίτητη η τμηματοποίηση της αγοράς στόχου.

B. Περιορισμοί και Εμπόδια που ξεπεράστηκαν

Παρά το ότι η ερώτηση εξερευνά τα εμπόδια κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, οι απαντήσεις επικεντρώθηκαν στο διάστημα από την έναρξη των οργανωμένων επισκέψεων εντός του Plymouth και μετέπειτα. Σε αρχικό στάδιο, θεωρήθηκε πολύ δύσκολη η δέσμευση των αρμοδίων και η αποδοχή της Κυβέρνησης και του DfiD στην υλοποίηση του εγχειρήματος, διατρέχοντας τον κίνδυνο θυελλωδών αντιδράσεων σε περίπτωση λάθους. Έπειτα, η εύρεση κατάλληλων περιοχών για αξιοποίηση ήταν ιδιαίτερα απαιτητική,

αφού το Plymouth, το οποίο έχει τα περισσότερα σημεία ενδιαφέροντος, είναι και από τις πιο επικίνδυνες περιοχές. Ο δακτύλιος V αποφασίστηκε ως καταλληλότερος μετά από πολλές διαπραγματεύσεις.

Κάποιοι περιέγραψαν την εξονυχιστική έρευνα αγοράς και την κατάθεση λεπτομερών πλάνων σε όλες τις υπηρεσίες αλλά και την δυσκολία να συμφωνήσουν όλοι οι αρμόδιοι στο κατά πόσο είναι κάτι εφικτό.

Γ. Περιορισμοί και εμπόδια που παραμένουν

Κρίθηκε από τους ντόπιους ερωτώμενους πως αν το Μοντσερράτ γίνει ένας πολύ εύκολα προσβάσιμος προορισμός, αυτό θα οδηγήσει στην αλλοίωση του μυστικισμού και της ιερότητας που το χαρακτηρίζει. Από την άλλη, το κόστος και το αναξιόπιστο σύστημα της πρόσβασης μπλοκάρει την κινητικότητα ούτως ή άλλως.

Ανεξαιρέτως αναφέρθηκε η προβληματική συνδεσιμότητα του νησιού, ακτοπλοϊκή και αεροπορική. Ενδεικτικά, την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας είχε σταματήσει εξ ολοκλήρου το τακτικό πλοίο από την Αντίγκουα, ξένης ιδιοκτησίας, το οποίο λειτουργεί βάσει θμηνων συμβολαίων με την Κυβέρνηση του Μοντσερράτ, εξασφαλίζοντας κατά μέσο όρο μόλις δύο αφίξεις ανά ημέρα, όχι απαραίτητα τουρίστες. Το τακτικό πλοίο αποτελεί και συστατικό των inclusive πακέτων από την Αντίγκουα αφού δεν ναυλώνονται ξεχωριστά ιδιόκτητα σκάφη. Συν τοις άλλοις, όπως έχει ήδη αναφερθεί, λόγω της απουσίας κυματοθραύστη δεν είναι δυνατή η διεξαγωγή δρομολογίων σε περιπτώσεις ταραγμένων υδάτων. Αυτό, σε συνδυασμό με την μακρά περίοδο των ανεμοστρόβιλων και την τεράστια πληθυσμιακή αυξομείωση εντός του έτους (λόγω των παραθεριστών του residential tourism), οδηγεί σε πολύ μεγάλη εποχικότητα.

Συνεχίζοντας, από τις επισημάνσεις των ερωτώμενων, οι μη προσβάσιμοι δακτύλιοι εντός της Ζώνης Αποκλεισμού είναι ένας σημαντικός περιορισμός, αφού για την ώρα όλα τα tour επικεντρώνονται στο Plymouth, αφήνοντας απέξω καίριες τοποθεσίες της ταυτότητας του νησιού. Επί του θέματος, ένα μεγάλο ποσοστό εξέφρασε και την απορία του σχετικά με την γεωγραφική σύμπτωση των περιοχών εξόρυξης άμμου με αυτές των περιηγήσεων και το πώς αυτό θα μπορούσε να διευθετηθεί. Οι βαθύτεροι γνώστες είπαν πως το DMCA κατανέμει τις μέρες και ώρες εργασίας, παρά το ότι οι εργασίες μπορούν να εκτελεστούν, σε αντίθεση με τα tour, όλο το 24ωρο.

Μία από τις πιο πολυσυζητημένες προτάσεις είναι η οικοδόμηση ενός Κέντρου Ερμηνείας του ηφαιστείου. Εμπόδιο σε αυτή την περίπτωση είναι η δυσκολία ανεύρεσης γης αφού οι κάτοικοι θέλουν να προστατεύσουν τις οικίες τους.

Άλλοι παράγοντες που επιβραδύνουν την Τουριστική Ανάπτυξη είναι το δυσκίνητο επιχειρηματικό περιβάλλον, επισήμαναν οι ερωτώμενοι του ιδιωτικού τομέα για τις start-up εταιρείες, οι γραφειοκρατικές διαδικασίες και τα νομικά ζητήματα μέσα σε ένα αναξιοκρατικό και αρκετά διεφθαρμένο σύστημα. Σε αυτό προστέθηκαν οι ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού με προσόντα ώστε να αναλάβουν καίριες θέσεις. Επίσης, πολλοί επισήμαναν το προφανές, ότι το Μοντσερράτ δεν είναι έτοιμο να δεχτεί μεγαλύτερα νούμερα βάσει των αποθεμάτων κλινών και την δυνατότητα για πολύ στοιχειώδεις μόνο τραπεζικές συναλλαγές.

Το ζήτημα που αναφέρθηκε με ιδιαίτερη έμφαση ήταν- χωρίς να αποτελεί έκπληξη- η ενεργότητα του ηφαιστείου. Από τη μία συνεχίζει να αποτελεί πιθανό κίνδυνο προσδίδοντας μία αβεβαιότητα και από την άλλη, το χαμηλό επίπεδο δραστηριότητας στερεί το στοιχείο της αδρεναλίνης που προσελκύει τους περισσότερους τουρίστες. Ως συνέχεια αυτού, απομονώνεται μία περιεκτικότερη φράση συμμετέχοντα: *“Ο λόφος (Soufriere Hills) ήταν κάποτε πολύ επιβλητικός, νιώθαμε ένα δέος βλέποντας την γκρι, καμένη του έκταση και τις συνεχείς εξαερώσεις στάχτης και τέφρας. Πλέον, το μεγαλύτερο μέρος της Ζώνης είναι καταπράσινο, σχεδόν γραφικό, και συνεχίζει να αναπλάθεται ραγδαία. Το*

ίδιο συμβαίνει και με τις μνήμες που ξεθωριάζουν. Αμφιβάλλω αν σε μία δεκαετία θα μπορέσει να πουληθεί ως Disaster Tourism”.

Δ. Προτάσεις εμπλουτισμού και ανάπτυξης του προϊόντος

ΔΟΜΕΣ

- Δημιουργία Ανώτατης Σχολής διαχείρισης καταστροφών ώστε να γίνει το Μοντσερράτ κέντρο αυθεντίας στο πεδίο
- Επαναλειτουργία του παγκόσμιας κλάσης γηπέδου γκολφ
- Επανίδρυση ενός Κέντρου Πληροφόρησης επισκεπτών
- Ανέγερση Επιμνημόσυνου Πάρκου στο Little Bay για τους 19 θανάτους της έκρηξης του 1997
- Ανακαίνιση και επαναλειτουργία του περιήφημου View Point Hotel στο Richmond Hill (περίχωρα Ζώνης)
- Κέντρο Διερμηνείας του Ηφαιστείου (ζητείται από το 1996), που θα περιέχει εκθέσεις, μοντέλα, οπτικοακουστικό υλικό για τα πολυδιάστατα αποτελέσματα των εκρήξεων, με στόχο ιδιαίτερα την ευαισθητοποίηση των νέων. Το έργο εγκρίθηκε πριν από τρία έτη αλλά δεν ξεκίνησε ποτέ η υλοποίησή του.
- Πλάνο του MVO για τη δημιουργία γεωπάρκου (το γεωλογικό ανάλογο των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς) στο οποίο θα προσφέρεται η εμπειρία σε πραγματικό χρόνο της ζωής κατά το αποκορύφωμα της ηφαιστειακής κρίσης από το 1995 μέχρι το 1997, μέσω ενός διαδραστικού μουσείου
- Τοπικά ιδιόκτητα ελικόπτερα σε αντίπραξη του μονοπωλίου της Αντίγκουα (για πτήσεις πάνω από τον κρατήρα του Soufriere Hills)
- τοποθέτηση γραμμών μικρού τραμ και τελεφερίκ (εκτός της Ζώνης), για την παρατήρηση του Soufriere Hills

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

- Ανανέωση του περιεχομένου και έναρξη νέων κύκλων εκπαίδευσης των ξεναγών με καθορισμένη συχνότητα (κάθε δμήνης)
- Άνοιγμα περισσότερων πράσινων περιοχών της Ζώνης Αποκλεισμού, πολλές από τις οποίες δεν έχει δει κανείς εδώ και είκοσι χρόνια, ενώ στις περιοχές αυτές υπάρχουν και αξιοθέατα όπως τα AIR Studios και το δημόσιο νεκροταφείο.
- Διεύρυνση της ένταξης των περιηγήσεων εκτός από την δευτεροβάθμια και σε όλες τις άλλες εκπαιδευτικές βαθμίδες
- Τοποθέτηση πινακίδων επεξήγησης σε σημεία παρατήρησης τοπίου
- Ανακήρυξη του Plymouth ως μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO (πρωθυπουργική πρόταση)
- Άνοιγμα της Ζώνης στους αγρότες για καλλιέργειες και άλλες μερικής απασχόλησης δραστηριότητες ως τεχνική σκηνοθετημένης αυθεντικότητας για τους τουρίστες αλλά και ως επανασύνδεση με την ιστορία για τους ντόπιους.
- Ήπιες δραστηριότητες αναψυχής όπως πεζοπορία, ιππασία και παρατήρηση πουλιών εντός της Ζώνης, αφού εκεί συγκεντρώνεται και η μεγαλύτερης αξίας βιοποικιλότητα
- Ευκαιρίες Εθελοντικού Τουρισμού (workcamps)
- Λανσάρισμα ιστοσελίδας διαμονής σε σπίτια τοπικών οικογενειών (homestays)
- Εξαγωγές και πώληση χειροτεχνημάτων από στάχτη και ελαφρόπετρα με προστατευόμενη ονομασία
- Κάλυψη του αντίτιμου ή κατάργηση της άδειας εισόδου στα θύματα, βάσει αποδείξεως ιδιοκτησίας
- Χρονοχρέωση για βραχυχρόνια παραμονή (δύο ωρών) εντός της Ζώνης με ιδιόκτητο όχημα. Αυτό θα προϋπέθετε ανάληψη κάθε ευθύνης και τα οχήματα θα μαρκάρονται. Οι κλίμακες κοστολόγησης θα ήταν σε συνάρτηση με τους δακτυλίους- άρα και το επίπεδο κινδύνου (0 έως 6)
- Προσέλκυση σκηνοθετών και κινηματογραφικών παραγωγών για την προβολή του νησιού

- Ανακήρυξη της Ζώνης Αποκλεισμού ως Εθνικό Πάρκο
- Διάθεση προτεινόμενων οδοιπορικών για την παραμονή στο νησί, και έντυπου ενημερωτικού υλικού
- Πρωώθηση μέσα από τα κρουαζιερόπλοια (εν πλω)
- Αναβίωση του 'Volcano Half Marathon' (Ημιμαραθώνιος του Ηφαιστείου), ετήσιο αθλητικό δρώμενο που διοργάνωνε το MVO κατά το παρελθόν.

5.2.10 Κατεύθυνση του Τουρισμού στο Μοντσερράτ

A. Ικανοποίηση για τον Τουρισμό του Μοντσερράτ

Οι περισσότερες απόψεις γύρω από τον βαθμό ικανοποίησης με τον τωρινό Τουρισμό ήταν ιδιαίτερα αρνητικές και έχουν ήδη αναλυθεί παραπάνω. Πολύ συνοπτικά μεταξύ πολλών άλλων, εκτιμάται πως οι πόροι που δίνονται είναι ελάχιστοι, πως υπάρχουν 'μπλοκαρισμένα' κονδύλια που δεν χρησιμοποιούνται και πως η χρηματοδοτική βοήθεια της Βρετανίας πρέπει να κατατέμενεται. Ειπώθηκε ακόμη ότι υπάρχει έλλειψη δεξιοτήτων, επαγγελματισμού, στρατηγικής και οράματος και δεν δίνεται η αρμόζουσα προτεραιότητα στον τομέα. Επίσης, ότι δεν υπάρχει αρκετά ευρύ φάσμα επιλογών για τον καταναλωτή, ότι δεν γίνεται σωστή αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων του νησιού. Επίσης από διοικητικής άποψης η όλη αναδιάρθρωση και συρρίκνωση των φορέων δέχτηκε αρνητική κριτική, αφού στην παρούσα φάση ο πρώην ανεξάρτητος Οργανισμός Τουρισμού και νυν Διαίρεση του Τουρισμού εντός των αρμοδιοτήτων του Πρωθυπουργικού γραφείου, συντηρείται οριακά τόσο από οικονομική αλλά όσο και από άποψη τεχνογνωσίας. Αυτολεξεί: *"ανικανότητα και αδυναμία στο ανώτερο ιεραρχικά επίπεδο"*. Πολλά από τα σφάλματα αποδίδονται στην απουσία εκτελεστικού οργάνου στον κλάδο.

Μία νέα πτυχή στην οποία δόθηκε βαρύτητα ήταν η στοιχειώδης συμμετοχή σε εκθέσεις και διεθνή δρώμενα για τον Τουρισμό και η χρηματική συνδρομή ως μέλος στο CTO (Caribbean Tourism Organization- Οργανισμός Τουρισμού της Καραϊβικής), χωρίς να αξιοποιούνται τα οφέλη του. Το ίδιο υποστηρίχθηκε για τη διεθνή τουριστική κοινότητα, πως δεν υπάρχει δηλαδή κανένας είδους συνεργασία διαρκείας σε επίπεδο πολιτικής. Γενικότερα, η πρωώθηση αξιολογήθηκε ως κακής ποιότητας και ελλιπής. Επιπροσθέτως, οι ερωτώμενοι θεωρούν πως δεν υπάρχει όραμα και στοχευμένη πρωώθηση.

Όσον αφορά το εργασιακό κομμάτι, οι περισσότεροι απάντησαν πως υπάρχει μεγάλη νεανική ανεργία στον κλάδο η οποία υποβοηθείται από την ευνοιοκρατία. Εισοδηματικά, ο δημόσιος τουλάχιστον τομέας βρίσκεται σε κατώτερα επίπεδα από την υπόλοιπη Καραϊβική.

B. Τρέχουσα και Προτεινόμενη Κατεύθυνση του Τουρισμού

Οι συμμετέχοντες κατά κύριο λόγο έκαναν προσωπικές εικασίες, συχνά ριζικά αντίθετες μεταξύ τους, σχετικά με το τωρινό μέγεθος του κάθε είδους τουρισμού και τον τρέχοντα ρυθμό ανάπτυξης, λόγω της ανεπάρκειας επίσημων στοιχείων.

Συμφωνία απόψεων υπήρχε στο ότι η κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθήσει ο Τουριστικός κλάδος να είναι πολυφασματική και ομοιογενής, να μην καταστρέφεται δηλαδή ένα προϊόν στο όνομα του επόμενου. Πιστεύουν να διατηρηθεί η ποικιλία των γνωρισμάτων του προορισμού (ηρεμία, ασφάλεια, αυθεντικότητα), της καινοτομίας (Disaster Tourism) και των παγιωμένων ειδών Τουρισμού (οικοτουρισμός, εκδρομικός, κρουαζιέρα, φεστιβαλικός, τουρισμός περιπέτειας, διασπορά, residential tourism). Πρόσφατα, η ανακάλυψη αρχαίων ιερογλυφικών πλακών, πυροδότησε μία προσπάθεια τουριστικής αξιοποίησης και της αρχαιολογικής κληρονομιάς.

Οι ειδήμονες που ρωτήθηκαν, αναγνώρισαν το συγκριτικό πλεονέκτημα του Μοντσερράτ στο περιβάλλον της Καραϊβικής στις καθιερωμένες αγορές. Με τα περισσότερα νησιά να

επικεντρώνονται στις διεθνείς αφίξεις, το Μοντσερράτ ελκύει την διασπορά και τους Βορειοαμερικανούς.

Γ. Προβλήματα από την Τουριστική Ανάπτυξη

Η ερώτηση δεν απαντήθηκε από περίπου τα δύο τρίτα. Αυτό, διότι σχολίασαν πως δεν υφίσταται καθόλου Ανάπτυξη του Τουρισμού αλλά, αντιθέτως, προβλήματα από την έλλειψή του. Από τους υπόλοιπους αναφέρθηκε η κυκλοφοριακή σύγχυση από την έλλειψη δημόσιας συγκοινωνίας αφού περιστασιακά τα μέσα καταλαμβάνονται από τους τουρίστες.

Άλλα μεμονωμένα παραδείγματα είναι η άρνηση των ταξιδιωτών να επιβιβαστούν στα μικρά εξαθέσια αεροπλάνα και το περιστατικό του Φεστιβάλ του Αγίου Πατρικίου- πολιτιστική ταυτότητα για το Μοντσερράτ που αποφέρει μεγάλα κέρδη, όπου σε μία διοργάνωση δεν έγινε προπώληση των εισιτηρίων και δύο χιλιάδες επισκέπτες έμειναν χωρίς στέγη. Σε σχέση με τον Disaster Tourism, υπάρχουν εντάσεις μεταξύ των εξουσιοδοτημένων οδηγών για τη Ζώνη Αποκλεισμού και των υπολοίπων αλλά και των μεμονωμένων πωλητών που δεν περιλαμβάνονται στη διαδρομή των tour, στερούμενοι έτσι του μερίσματος των εσόδων. Μία συνέπεια μεγαλύτερης έκτασης είναι η προσπάθεια οικοδόμησης υπερπολυτελούς ξενοδοχείου σύμφωνα με το σχέδιο μεταφοράς της πρωτεύουσας στο Little Bay του τέως MDC (Montserrat Development Corporation). Ισοπεδώθηκε μία μεγάλη περιοχή, καταστράφηκαν κοραλλιογενείς ύφαλοι, δόθηκαν σε αντιπαροχή κάποια σπίτια και καταστήματα χωρίς εν τέλει να υλοποιηθούν τα προσδοκώμενα. Το MDC αναφέρθηκε επανειλημμένως για στις υποθέσεις ξεπλύματος χρήματος σε σχέδια ανάπτυξης μέχρι το 2014.

Σημαντικό είναι το ότι πιστεύεται ακράδαντα πως το νησί δεν είναι έτοιμο να δεχτεί μία υποθετική αύξηση τουριστικών ροών. Δεύτερο πόρισμα είναι πως το κέρδος από τον Τουρισμό κατανέμεται πολύ άνισα, πράγμα που συμβάλλει, μακροοικονομικά, στην όξυνση της άνισης κοινωνικής διαστρωμάτωσης.

Εκφράστηκε επίσης, πως λόγω του επιχειρηματικού ρίσκου που συνδέεται με το ηφαίστειο δεν θα γίνουν ραγδαίες επενδύσεις και επομένως δεν αμφισβητείται η βιωσιμότητα του Μοντσερράτ, η οποία είναι εξασφαλισμένη από το SDP (Sustainable Development Plan- Πλάνο Βιώσιμης Ανάπτυξης).

Δ. Ρίσκο Επένδυσης στον Τουρισμό

Κάποιοι από τους συμμετέχοντες, με διοικητική ευθύνη, υποστήριξαν πως οι ξένοι επενδυτές δεν έχουν κάνει σωστή αξιολόγηση του επιχειρηματικού ρίσκου. Επίσης περιγράφουν την προσπάθεια αποφυγής ευθυνών από φορείς του Disaster Tourism και τις πιέσεις που υπάρχουν μεταξύ αυτών και της Κυβέρνησης. Το αντιληπτό ρίσκο για μία μεγάλη ομάδα ερωτώμενων δεν συνδέεται καθόλου με την δραστηριότητα του ηφαιστίου, αφού αυτή είναι δεδομένη εσωτερικά του νησιού, αλλά είναι μεγαλύτερο στον τομέα του Τουρισμού λόγω της ασυνέπειας τη απόδοσής του (μεγάλες διακυμάνσεις) και των συνεχών αλλαγών της σύστασης και του πελατειακού του προφίλ. Για ορισμένους επίφοβο θα ήταν και το αποτέλεσμα μίας λάθος τακτικής μάρκετινγκ.

Ορισμένοι συνεντευξιαζόμενοι τόνισαν πως η μικρή έκταση του νησιού αυξάνει κατά πολύ τον εσωτερικό ανταγωνισμό με αθέμιτες τακτικές, όπως είναι η κλοπή καινοτόμων ιδεών. Λίγοι, από μια πιο θετική οπτική γωνία, θεωρούν πως οι συγκυρίες είναι κατάλληλες για την ενασχόληση με τον Τουρισμό- πως υπάρχουν δηλαδή περισσότερες ευκαιρίες αφού ο κλάδος δομείται από την αρχή. Υπάρχει, εν ολίγοις, διστακτικότητα για την 'απτή', κεφαλαιουχική επένδυση, ενώ προοπτικές για τις 'μαλακές επενδύσεις' των ιδεών και υπηρεσιών.

Σχετικά με το Soufriere Hills, υπάρχει η εκλαϊκευμένη πεποίθηση πως πρόκειται για ένα ηφαίστειο '30 χρόνων'- πως ακολουθεί δηλαδή συγκεκριμένους κύκλους ενεργότητας. Να σημειωθεί, πως οι άνθρωποι του Μοντσερράτ ακολουθούν ευκολότερα από τις Δυτικές κοινωνίες μη επιστημονικά συμπεράσματα, επομένως αυτό αποτελεί γνώμονα για αρκετούς επιχειρηματίες. Σε κάθε περίπτωση το ρίσκο από το ηφαίστειο δεν είναι ενιαίο σε όλο το νησί, αφού υπάρχουν πιο ευπαθείς περιοχές στον νότο και λιγότερο στον Βορρά.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρατήρηση πως η Καραϊβική, λόγω της εποχής των ανεμοστρόβιλων, ήταν ανέκαθεν περιοχή αυξημένου φυσικού κινδύνου αλλά όχι απαραίτητα και επενδυτικού ρίσκου, παραμένοντας μία Οικονομία με κέντρο βάρους τον Τουρισμό. Και πάλι σε περιφερειακό πλαίσιο, πολλά νησιωτικά κράτη μαστίζονται από σποραδικούς ιούς όπως πχ. πρόσφατα ο ιός Ζίκα, ή ατυχήματα. Μία πιθανή πολύ κακή εξέλιξη θα ήταν η υποτίμηση του νομίσματος (Δολάριο Καραϊβικής), προς το παρόν σε κλειδωμένη ισοτιμία με το Δολάριο Αμερικής. Γενικότερα, η φορολογική και η νομοθετική πολιτική στην Καραϊβική δεν είναι αξιόπιστη, σύμφωνα με τους ερωτώμενους. Βέβαια, στο Μοντσερράτ δεν υπάρχουν και τα απαραίτητα τραπεζικά και συναλλαγματικά συστήματα, κάτι που δυσχεραίνει την θέση του.

Για άλλη μία φορά, αναφέρθηκε και το MDC, ιδιόκτητη εταιρεία που είχε απορροφήσει τον Οργανισμό Τουρισμού ως μέρος των καθηκόντων της, και η οποία έκλεισε το 2014 για λόγους αδιαφάνειας. Μετά από αυτό, αφέθηκαν στον αέρα οι ελπίδες πολλών κατοίκων για επενδύσεις.

5.2.11 Στρατηγική του Τουρισμού

Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτώμενων δήλωσε πως γνωρίζει το Πλάνο Τουριστικής Ανάπτυξης για το διάστημα 2012-2022 (Tourism Development Plan- TDP). Από αυτούς, λιγότεροι είναι ενήμεροι πως το πλάνο βρίσκεται σε στάδιο αναθεώρησης με την αλλαγή της Κυβέρνησης με σκοπό τη δημιουργία ενός πολυσχεδίου (masterplan), της Στρατηγικής για τον Τουρισμό 2015-2025. [σημ. το έγγραφο δεν έχει ακόμη δημοσιοποιηθεί, Νοέμβριος 2016]. Σύμφωνα με όσους γνώριζαν το περιεχόμενο και των δύο, υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις.

Το ισχύον Πλάνο μάλιστα (μέχρι την έγκριση της Στρατηγικής), έδινε ιδιαίτερη έμφαση στον Disaster Tourism, αφού βάσει αυτού δρομολογήθηκαν οι εκπαιδεύσεις ξεναγών για το Plymouth, η επιμόρφωση των πολιτών για το ηφαίστειο κλπ. Όπως είπαν όσοι ήταν εξοικειωμένοι με τη Στρατηγική, σε αυτή γίνεται απλή αναφορά στον Τουρισμό του Plymouth. Θεωρούν πως καλύπτει περισσότερα πεδία, και έχει αναλυθεί περαιτέρω ώστε οι διεθνείς χορηγοί να διαθέσουν πόρους, έχοντας μία πιο μακροοικονομική ματιά.

Η κοινή δυσαρέσκεια όπως προκύπτει από την σύνοψη των απαντήσεων είχε να κάνει πρώτον, με την ανακολουθία κάθε εγγράφου και δεύτερον με την ανικανότητα υλοποίησής του, τη δημιουργία δηλαδή καινούργιων πλάνων για πολλοστή φορά χωρίς να έχουν επιτευχθεί οι προηγούμενοι στόχοι ούτε να έχει παρέλθει το προβλεπόμενο διάστημα χρόνου. Επισημάνθηκε πως οι διαδικασίες αυτές είναι μία μεγάλη απώλεια δημόσιου χρήματος και χρόνου.

Επίσης, το περιεχόμενο του Πλάνου, το οποίο περιλάμβανε και τα σχέδια του MDC όπως την ανέγερση μεγάλου ξενοδοχείου πολυτελείας, το χτίσιμο 300 βιλών κ.α., φάνηκε μιμητικό και εντελώς ακατάλληλο για το Μοντσερράτ σχεδόν στην απόλυτη πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων. Πέραν αυτού, το μέγεθος της απαιτούμενης επένδυσης θεωρήθηκε εξωπραγματικό χωρίς εξωτερική βοήθεια. Το Πλάνο, σύμφωνα με άτομα που εργάστηκαν για τη δημιουργία του, ξεκάθαρα προϋπέθετε τη βελτίωση των υποδομών και άλλων θεμελιωδών τομέων, όπως η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού πριν από

την εφαρμογή του. Παρόμοιος περιορισμός διατυπώθηκε και για την επικείμενη Στρατηγική, πως δηλαδή τα προβλεπόμενα είναι εφικτά μόνο εάν δοθεί έγκριση από το DfiD. Το τελευταίο έχει απομονώσει κονδύλια για την ανάπτυξη και τη μελέτη των σχεδίων, αλλά χωρίς καμία δέσμευση στην εφαρμογή τους.

5.2.12 Συνεργασία στον Τουρισμό

A. Συνεργασία και συμμετοχή στον Τουριστικό Κλάδο

Η συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων αλλά και μεταξύ αυτών και των κυβερνητικών ή δημόσιων φορέων ειπώθηκε πως είναι πολύ προσωπική, χωρίς συνδικαλιστικές οργανώσεις, επιμελητήρια, ενώσεις ή σωματεία, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων μικρού βεληνεκούς. Μεμονωμένοι επαγγελματίες παραδέχτηκαν πως χωρίς ενοποιημένη προσέγγιση τούς είναι δύσκολο να εξελίξουν τις επιχειρήσεις τους.

Μία τόσο άτυπη συνεργασία παρουσίασαν και οι ερωτώμενοι με βάση την Αντίγκουα, ως ξένοι εμπλεκόμενοι. Προβληματικές είναι και οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των τοπικών αρμοδίων των Μεταφορών και των ομόλογών τους στην Αντίγκουα, ένα θέμα με καθοριστικές συνέπειες στον Τουρισμό. Άλλες περιπτώσεις που αναφέρθηκαν είναι τα κρουαζιερόπλοια που δεν είναι ενήμερα για την ύπαρξη των υπολοίπων, οι μεγάλες διοργανώσεις όπως τα φεστιβάλ γίνονται με άναρχο τρόπο και κακή επικοινωνία.

Λόγω του κύριου αντικείμενου της παρούσας εργασίας, διερευνήθηκε και η ιδιαιτερότητα της απαραίτητης συμμετοχής μη τουριστικών φορέων στον Disaster Tourism. Μία σκιαγράφηση δείχνει πως χωρίς να αποκομίζουν ανάλογο κέρδος, η τουριστική δραστηριότητα αποσπά ένα σημαντικό μέρος των καθηκόντων τους. Σε ατομικό επίπεδο, ως επί το πλείστον οι εργαζόμενοι στον Disaster Tourism ήταν πληγέντες των εκρήξεων.

Γίνονται συχνά εργαστήρια και ενημερώσεις από την Υπηρεσία του Τουρισμού, πέραν των πολύ περιστασιακών εκπαιδεύσεων, για τα οποία εκφράστηκε η ανάγκη εντατικοποίησης και θεματικής διεύρυνσης. Πάνω σε αυτό, τονίστηκε πως ο πληθυσμός δεν είναι ενήμερος για τις ευκαιρίες που υπάρχουν καθώς δεν γίνεται σωστή πληροφόρηση. Οι ερωτώμενοι αναγνώρισαν πως δεν αποτελεί αποκλειστικά κρατική ευθύνη αλλά είναι και ευθύνη των ιδιωτών, μέσα από ενδοεπιχειρησιακή εκπαίδευση.

Ακόμη, πιστεύεται πως δεν δίνονται οι κατάλληλοι ρόλοι στους κατάλληλους εργαζόμενους, κυρίως στις νεότερες γενιές και στους υπηκόους άλλων νησιών της Καραϊβικής. Παράλληλα, υπήρχαν πολύ μεγάλες αντιφάσεις στις απαντήσεις μεταξύ ατόμων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα. Όπως και στον ευρύτερο πληθυσμό είναι κατακλυσμαίο το φαινόμενο της διπλής ή και τριπλής επαγγελματικής ιδιότητας. Οι Κυβερνητικοί εκπρόσωποι μπορεί να είναι παράλληλα και ιδιοκτήτες τουριστικών επιχειρήσεων, το οποίο διακυβεύει την αμεροληψία των πολιτικών αποφάσεων.

Μέσω των συνεντεύξεων έγινε και μία προσπάθεια να εντοπιστούν οι μηχανισμοί ανατροφοδότησης για θέματα που αφορούν στον Τουρισμό. Πέρα από την παρακολούθηση των δημοτικών συνεδριάσεων προς ίδια πληροφόρηση, μεγάλη απήχηση φαίνεται να έχει το τοπικό ραδιόφωνο με προγράμματα ανοιχτής τηλεφωνικής επικοινωνίας γύρω από την επικαιρότητα, συμπεριλαμβανομένων και των τουριστικών εξελίξεων. Οι πιο πολλοί θεωρούν αποτελεσματικότερη την υπόγεια διαβούλευση. Παρά την ιντερνετική παρουσία των φορέων που σχετίζονται με τον Τουρισμό, καθοριστικός κρίθηκε ο διαδικτυακός διάλογος μέσω φόρουμ και ομάδων στις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης. Οι εργαζόμενοι της Υπηρεσίας Τουρισμού δήλωσαν πως δεν έχει εφαρμοστεί ποτέ μέχρι τώρα η χρήση ερωτηματολογίων ή άλλων εργαλείων καταμέτρησης της κοινής γνώμης. Η μόνη αξιολόγηση είναι αυτή της ικανοποίησης των πελατών από τις προσφερόμενες υπηρεσίες στο Μοντσερράτ η οποία διενεργείται από τα κρουαζιερόπλοια.

Η κεντρική ιδέα που αναδύθηκε ήταν πως ο κλάδος πρέπει να προωθηθεί ως αρμοδιότητα του καθενός, όπως την εποχή πριν από την ηφαιστειακή κρίση. Αυτό συνεπάγεται όπως ζητήθηκε να εξηγηθεί, πρόσληψη ντόπιων κατά προτίμηση, ευαισθητοποίηση της διασποράς, έκθεση των νεότερων ανθρώπων στο επιχειρηματικό περιβάλλον και υιοθέτηση της άποψης πως οτιδήποτε και οποιοσδήποτε αποτελεί δυνητικό προϊόν. Οξύμωρο είναι το ότι δεν υπάρχει η δυνατότητα υποβολής καινοτόμων προτάσεων κοινωνικού ή προσωπικού ενδιαφέροντος προς χρηματοδότηση, απευθείας από τους πολίτες.

B. Συνεργασία κατά την δημιουργία της Στρατηγικής για τον Τουρισμό

Η πλειονότητα συμμετείχε στις συμβουλευτικές συνεδρίες για τη δημιουργία των εγγράφων και είναι ιδιαίτερα ευχαριστημένη με το κλίμα της συνεργασίας και τον βαθμό συμπερίληψης ενός αντιπροσωπευτικού τμήματος του πληθυσμού. Άτομα όλων των ειδικοτήτων και των κοινωνικών ρόλων φαίνεται να πήραν μέρος, είτε έχοντας άμεση είτε έμμεση σχέση με τον Τουρισμό (μεμονωμένοι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων έως και υπουργοί).

Όμως, παρά την καλή συνεργασία και την μεγάλη συμμετοχή, το ήμισυ των ερωτώμενων πιστεύει πως οι απόψεις που διατυπώθηκαν δεν αντανακλώνται στο τελικό αποτέλεσμα και χρειάστηκε αρκετοί συμβιβασμοί.

Και για τις δύο περιπτώσεις, η εκάστοτε Κυβέρνηση προσέλαβε ιδιωτική εταιρεία ειδημόνων (εμπειρογνωμόνων) από το εξωτερικό για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και τη δημιουργία του Πλάνου και έπειτα της Στρατηγικής. Επ' αυτού του θέματος οι γνώμες διχάστηκαν. Ανεξαρτήτως ιδιότητας, μερικοί υποστήριξαν με ένταση πως δεν υπάρχει λόγος ανάμειξης ξένων στη χάραξη της πολιτικής αφού δεν γνωρίζουν σε βάθος το περιβάλλον. Από την άλλη πλευρά, παραδέχτηκαν πως δεν υπάρχει επαρκής τεχνογνωσία και εμπειρία στο νησί ώστε να μπορέσει να δημιουργηθεί ένα βιώσιμο, δυναμικό σχέδιο που θα ισορροπήσει και την σύγκρουση των συμφερόντων. Υπάρχουν περιπτώσεις, που η ίδια η Κυβέρνηση δεν ενέκρινε τις προτάσεις των συμβούλων.

5.3 Σχολιασμός Αποτελεσμάτων Συνεντεύξεων

➤ Η φύση της μικρής νησιωτικής οικονομίας του Μοντσερράτ επιβεβαιώνει όχι την απλούστευση αλλά την πολυπλοκότητα στη διοίκηση και την οργάνωση οποιουδήποτε τομέα, πόσο μάλλον του Τουρισμού. Οι απαραίτητες αρμοδιότητες βρίσκονται σε μία ανισορροπία με το μέγεθος του πληθυσμού, που αν προσθέσουμε τον παράγοντα της μεγάλης διαρροής εγκεφάλων και την έλλειψη τεχνογνωσίας, συχνά δίδονται σε ανθρώπους ακατάλληλους, ως η καλύτερη δυνατή επιλογή. Ακόμα συχνότερα, σε θεσμικό επίπεδο καταρτισμένα άτομα αναλαμβάνουν μεγάλο όγκο υποχρεώσεων και κάθε φορέας είναι υπεύθυνος για μία πληθώρα ασύνδετων θεματικών.

➤ Το νησί εξίσου από γεωμορφολογική και πολιτισμική οπτική διαφέρει από τα υπόλοιπα της περιοχής. Το Soufriere Hills αποτελεί ένα κατεξοχήν χαρακτηριστικό που αναπόφευκτα στιγματίζει την εικόνα του με μνήμες από την κρίση. Εφόσον είναι αδύνατον να παραληφθεί, είναι επιθυμητό το ιστορικό καταστροφών- τουλάχιστον- να χρησιμοποιηθεί με τον θετικότερο δυνατό τρόπο, με σκοπό την κεφαλοποίηση. Θα πρέπει να αποφευχθεί να γίνει το μοναδικό εργαλείο διαφοροποίησης, αφού κάτι τέτοιο θα επισκίαζε οποιοδήποτε άλλο πλεονέκτημα του τόπου.

➤ Ο Τουρισμός, αν και έχει πολύ χαμηλή απόδοση, εμπλέκει άμεσα ή έμμεσα το σύνολο του νησιού. Διαχωριστική γραμμή μπαίνει ίσως στην καταγωγή, αφού θα λέγαμε πως υπάρχουν προκαθορισμένες ασχολίες και ευκαιρίες. Έτσι, παρατηρείται ότι το ποικιλόμορφο κοινωνικό προφίλ των εργαζομένων συνοδεύεται από έναν μηχανισμό εξει-

δικεύσεων που ορίζουν τον Disaster Tourism σε όλα τα στάδια της προσφοράς. Κάποιες από τις εξειδικεύσεις εξυπηρετούν και άλλες κατηγορίες Τουρισμού, αλλά χωρίς να ισχύει το αντίστροφο.

➤ Ο Disaster Tourism πριν την οργανωμένη του μορφή θα μπορούσε υποθετικά να συμπεριλάβει οποιαδήποτε άφιξη στο νησί. Κατά τη συγκαταστροφική φάση αποτελούνταν από 'επισκέψεις' ανθρωπιστικού κυρίως χαρακτήρα ενώ αμέσως μετά, στην πρώιμη μετακαταστροφική περίοδο, επισκέφτηκε το νησί πλήθος από αυτόνομους εναλλακτικούς ταξιδιώτες περιπέτειας που τους εξίταρε το ενεργό ηφαιστειο και το πρόσφατο ιστορικό του. Ως ο μεγαλύτερος βιομηχανικός τομέας μέχρι πρότινος, ο Τουρισμός αυτόματα πήρε τα ηνία της επανεκκίνησης της οικονομίας, με πολύ αργούς βέβαια ρυθμούς. Πλέον, ευρισκόμενο στην ύστερη μετακαταστροφική φάση, το Μοντσερράτ καλείται να αποφασίσει αν ο Τουρισμός θα πρέπει να ξαναγίνει το επίκεντρο της λειτουργίας του ή μία δευτερεύουσα πτυχή της βιώσιμης ανάπτυξής του στην πορεία για την οικονομική αυτόαρκεια και την πολιτική αυτονομία.

➤ Ως προορισμός μοιάζει να αυτοπεριορίζεται, μέσα σε αυτόν τον φαύλο κύκλο οικονομικής εξάρτησης, απομόνωσης και ελλείψεων, ως απόρροια της ηφαιστειακής κρίσης. Στη σημερινή του εικόνα, δεν υπάρχει η απαραίτητη συνοχή ούτε και η γνωστική λειτουργία, δεν δρα προληπτικά και δεν παίρνει υπόψη τη νέα τάξη πραγμάτων στον τομέα του Τουρισμού.

➤ Δεν υπάρχουν ανησυχίες για τη βιωσιμότητα του Τουρισμού αφού βρίσκεται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα προς το παρόν, όντας ένα πλήρως διαφοροποιημένο και ίσως αποστασιοποιημένο από τα περιφερειακά νησί. Γενικότερα, το Μοντσερράτ βάζει πλήρη για μία βιώσιμη Τουριστική ανάπτυξη αποφεύγοντας τον μαζικό τουρισμό. Μία εύλογη παρατήρηση είναι πως εφόσον σύμφωνα με την τελευταία Στρατηγική Τουρισμού ο στόχος είναι να προσελκύσει χαμηλότερα νούμερα επισκεπτών με υψηλότερη κατά κεφαλή δαπάνη, ο Τουρισμός κρουαζιέρας που αποτελεί το μεγαλύτερο ίσως ποσοστό του Disaster Tourism, δεν θα συνάδει με αυτή την κατεύθυνση.

➤ Μία δυσκολία που αντιμετωπίζει το Μοντσερράτ ως προορισμός είναι το ότι δεν έχει αποσαφηνίσει τους αναπτυξιακούς, ποιοτικά και ποσοτικά, στόχους του. Αυτό διαιωνίζει μία επιχειρηματική αβεβαιότητα και είναι ο χειρότερος 'σύμβουλος' επενδύσεων. Δεδομένου και του ότι δεν υφίσταται εσωτερικός Τουρισμός, ως αντίβαρο επιβάλλονται γενναία επιχειρηματικά και επενδυτικά 'ανοίγματα'. Το ρίσκο αυτών των ανοιγμάτων είναι ιδιαίτερα πολυπαραγοντικό.

➤ Φαίνεται να υπάρχει μία ποικιλία προτάσεων για τη βελτίωση ή την επέκταση του Disaster Tourism, οι περισσότερες από τις οποίες απαιτούν διάθεση σημαντικού Κεφαλαίου, πράγμα αδύνατο για τα τωρινά δεδομένα. Με τόσο συγκεκριμένη και περιορισμένη προσφορά, το Μοντσερράτ δεν θα μπορούσε να σταθεί ανταγωνιστικό απέναντι σε μία προσπάθεια νησιού με αντίστοιχο προφίλ, ιδιαίτερα αν δεν επικεντρωθεί στην προώθηση και το μάρκετινγκ.

➤ Αν και η χρήση των όρων δεν είναι αυτεξήγητη και γίνεται πρωτίστως σε ακαδημαϊκό επίπεδο και όχι ως μία διαφημιστική κατηγοριοποίηση, η τοπική κοινότητα δεν επιθυμεί να περιστρέφεται η δημόσια εικόνα της γύρω από τη σειρά φυσικών πανωλεθριών του παρελθόντος, πράγμα ίσως αναπόφευκτο για τόσο πρόσφατα γεγονότα. Η τουριστική δραστηριότητα στη Ζώνη Αποκλεισμού δεν αναδύει ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας ούτε ιδιαίτερη αντιπαράθεση. Μία υπόθεση είναι πως οι άμεσα πληγέντες από την κρίση έχουν εγκαταλείψει το νησί μετά την εκκένωση της Ζώνης, επομένως οι εναπομείναντες διατηρούν χαλαρότερους συγκινησιακούς δεσμούς με τον τόπο, ειδικά

αν λάβουμε υπόψη τη σημερινή εθνοτική σύσταση με το λιγότερο από το 50% να κατάγεται από το Μοντσερράτ. Άλλωστε, πιλοτικά οι περιηγήσεις σχεδιάστηκαν για τους επαναπατριζόμενους ομογενείς και τους ιδιοκτήτες περιουσίας, για εσωτερικούς δηλαδή σκοπούς.

➤ Η διεξαγωγή και ο σχεδιασμός των επισκέψεων στη Ζώνη Αποκλεισμού έχει εξαιρετικά πολλές παραμέτρους προς διευθέτηση. Η περίπτωση του Μοντσερράτ δεν θα μπορούσε να ακολουθήσει υφιστάμενα μοτίβα Disaster Tourism εξ ολοκλήρου και έτσι χρειάστηκε να επιχειρηθεί ένα πολύ καινοτόμο προϊόν που θα προσαρμόζεται σε όλους τους περιορισμούς. Οι καταγεγραμμένες πρακτικές προδίδουν την ανάγκη να προσεγγιστεί το προϊόν ως μέρος μίας ολιστικής προσέγγισης, αφού δεσμεύει ένα τόσο μεγάλο μέρος του ανθρώπινου και θεσμικού δυναμικού του νησιού, με μεγάλες όμως πιθανότητες εκδήλωσης δημόσιας δυσαρέσκειας ή αποτυχίας. Ο βαθμός ετοιμότητας και συνεργασίας κρίνεται θετικά μέχρι στιγμής, πόσο μάλλον αφού οι συνθήκες από το 2015 που ξεκίνησε η επίσημη μορφή του εγχειρήματος ήταν από γεωλογικής άποψης ευνοϊκότες. Δεδομένης της έκτασης της επένδυσης δεν θα μπορούσε πλέον να θεωρηθεί ως πειραματική φάση. Βλέπουμε όμως μία θεωρητική χαλάρωση στην επικέντρωση του ενδιαφέροντος σε αυτό το πεδίο τουρισμού και τη θέση του ως συμπληρωματικό στοιχείο-μια niche αγορά- και όχι ως κύριο αξιοθέατο, στη βάση των πλάνων ανάπτυξης του τομέα.

➤ Ο οργανωμένος τρόπος διεξαγωγής του Disaster Tourism σήμερα είναι η μίσθωση ενός εξουσιοδοτημένου οδηγού για μία ολιγόωρη περιήγηση εντός της Ζώνης. Στην πλειονότητά τους οι περιηγήσεις αυτές αποτελούν μέρος πακέτων ημερησίων εκδρομών πρακτορείων της Αντίγκουας ή κρουαζιερόπλοιων, χωρίς ιδιαίτερη αλληλεπίδραση με τους ντόπιους. Στην πιλοτική του φάση απευθυνόταν σε πρώην κατοίκους ή μαθητές, στη συνέχεια όμως σχεδιάστηκε έτσι ώστε να επικοινωνεί συγκεκριμένα μηνύματα σε ξένους επισκέπτες και επαναπατριζόμενους ομογενείς, όπως η ενθάρρυνση των επενδύσεων και των πελατών που επιστρέφουν με άλλα κίνητρα (repeaters), ως έναυσμα δηλαδή για μεγαλύτερη εξερεύνηση και κατανάλωση. Βιωματική (όχι όμως συμμετοχική) κατά μεγάλο βαθμό είναι και η εμπειρία των ξένων, αφού οι δραστηριότητες μουσειακού ή εκθεσιακού χαρακτήρα είναι σχεδόν ανύπαρκτες.

➤ Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να μη ληφθεί ως αυστηρό κριτήριο η συμμετοχή ή όχι σε ένα τέτοιο πακέτο ή και μόνο στο επωνομαζόμενο 'buried city tour' (tour της θαμμένης πόλης). Πολύ συχνά άτομα με όμοια κίνητρα, δηλαδή την αυτοψία των αποτελεσμάτων των εκρήξεων, μπορεί να επιλέξουν μία εναλλακτική σύσταση 'οδοιπορικού' κατά την παραμονή τους στο νησί: τη γνωριμία με τα περίχωρα της Ζώνης, την ανθρώπινη επαφή, την παρατήρηση της ζωής και της φύσης όπως επηρεάστηκαν, την έγκυρη πληροφόρηση από τον επιστημονικό κλάδο.

➤ Στον τομέα της προστασίας των πολιτών από τυχόν αρνητικές επιρροές του Disaster Tourism, δεν υπάρχουν συστήματα αξιολόγησης των συμβατών και βιώσιμων τρόπων λειτουργίας του και το πλαίσιο καταμερισμού ευθυνών είναι πολύ ασαφές. Η συμβουλευτική και η προστασία τυγχάνουν της ανάληψης πρωτοβουλίας του καθενός.

➤ Στο πλαίσιο αυτού του ανοίγματος στην αγορά 'Καταστροφών' και με δέλεαρ την χρηματική αμοιβή, παρατηρούνται και περιπτώσεις έκθεσης σε κίνδυνο μεμονωμένων ατόμων, ενώ ασκούνται έντονες πιέσεις από αμφότερες τις πλευρές για την αναθεώρηση των ορίων της Ζώνης.

➤ Παρά την εμφανή μετριοπάθεια, κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας συνέβη ένα περιστατικό ακραίας παράνομης εισόδου στο Plymouth από υπηκόους της Ντομίνικα, το οποίο δημιούργησε εξαιρετικά έντονη σύγχυση και αναταραχή και έφερε στην

επιφάνεια συναισθηματικές τριβές. Βέβαια, αυτό οφείλεται και στη μεγάλη ευαισθησία απέναντι στην τήρηση των κανονισμών. Η αμφισβήτηση της περιουσιακής κυριαρχίας και η παραβίαση στην πράξη της ιδιωτικότητας - ακόμα και της κατοικίας - είναι ένα θέμα που συνιστάται από τους αρμόδιους φορείς να οροθετηθεί δια νόμου.

➤ Η διαδικασία εκπαίδευσης των οδηγών ταξί και των ξεναγών είναι η ραχοκοκαλιά της εμπειρίας, έχοντας πολύ στρατηγικά διευθετημένο περιεχόμενο και δίνοντας έμφαση στην προσωπική εμπειρία. Η βιωματική αφήγηση έχει γίνει εμπορεύσιμη ήδη από παλαιότερα, κυρίως από δημοσιογράφους που απέδιδαν με ανεύθυνο τρόπο την πραγματικότητα του νησιού και από συνεχείς αποστολές ερευνητών- όχι πάντοτε επιστημόνων- και μελών ανθρωπιστικών οργανώσεων. Επέφερε κορεσμό σε ό,τι αφορά στην εξιστόρηση, συν του ότι με τις λαμπρές υποσχέσεις για ανασύσταση και ενδυνάμωση, οποιοσδήποτε 'επαγγελματίας παρατηρητής' αντιμετωπίζεται με δυσπιστία. Το ίδιο συμβαίνει και με το απτό υλικό το οποίο κοστολογείται πολύ υψηλά ή αποκτάται παρανόμως. Γενικότερα, ο καταλογισμός της ευθύνης για τον σεβασμό του ψυχισμού, των κανόνων και του χώρου επαφίεται κυρίως στους επισκέπτες. Οι υπόλοιπες δομές μοιάζουν να έχουν συντονιστεί με σκοπό την εξυπηρέτησή τους, χωρίς να παραβλέπονται οι επιπτώσεις. Από την άλλη, δημιουργείται και ένα τελείως διαφορετικό πελατειακό προφίλ, η συμπεριφορά του οποίου είναι καθοριστικότερη από τη δαπάνη τους.

➤ Παρατηρείται ακόμη, οι επαγγελματίες άλλων Τουριστικών κλάδων όπως και οι υπόλοιποι πολίτες να μην αλληλοεπιδρούν καθόλου με τους επισκέπτες 'Καταστροφής', μη έχοντας συχνά άποψη επί του θέματος- αξιοπρόσεκτο για μία κοινότητα μόλις πέντε χιλιάδων κατοίκων. Επομένως, προκύπτει ένα ακόμα ερώτημα- αν το κέρδος και τα οφέλη αποσβένουν τη μεγάλη προσπάθεια προετοιμασίας για αυτό το ολιστικό εγχείρημα.

➤ Η αυτοψία των συνθηκών του Μοντσερράτ έχει τη δύναμη να διαδώσει μία πιο ρεαλιστική εικόνα από την κυρίαρχη. Είναι γεγονός πως κάτοικοι ακόμα και της γειτονικής Αντίγκουα ή του Αγίου Χριστόφορου και Νέβις, πόσο μάλλον μακρύτερα, έχουν διαμορφώσει μία διαστρεβλωμένη αντίληψη για το νησί, πολλοί χωρίς να γνωρίζουν καν εάν κατοικείται. Έτσι, φαίνεται να υποστηρίζεται η διεθνοποίηση του νησιού αφήνοντας από έξω την αρνητική πλευρά του μιμητισμού και της παγκοσμιοποιημένης ποιότητας.

➤ Πρακτικά, σε ένα νησί τέτοιας κλίμακας ο χώρος, ο χρόνος και η ενέργεια του καταναλωτή θα μοιραστεί έστω και άνισα σε όλες τις τυπικές και άτυπες προσφερόμενες δραστηριότητες. Είναι δύσκολα αξιολογήσιμη η σημαντικότητα που δίνεται στον Disaster Tourism και από πλευράς προώθησης, αφού δεν υπάρχει ένα ενιαίο, συνεχιζόμενο σχέδιο μετα-κρίσης.

➤ Ένα βέβαιο συμπέρασμα είναι πως η πληθυσμιακή σύσταση του νησιού, με μόλις τους μισούς κατοίκους να είναι ντόπιοι και από αυτούς ακόμα λιγότεροι να έχουν ζήσει την περίοδο της ηφαιστειακής κρίσης, φανερώνει τη χαλάρωση της ψυχικής σύνδεσης και του συναισθηματισμού με τη Ζώνη Αποκλεισμού. Αυτό αιτιολογεί τη μερική απάθεια προς τον Disaster Tourism από ηθικολογικής άποψης.

➤ Το μέρος της κοινότητας που επηρεάζεται με οποιονδήποτε τρόπο είναι μεγαλύτερο από αυτό που έχει ενεργό ρόλο στον Disaster Tourism. Αυτό υποστηρίζεται και από δύο άλλες δηλώσεις: πως συγκριτικά με άλλες μορφές τουρισμού 1. εμπλέκονται πολύ περισσότεροι άνθρωποι με πιο ποικίλο υπόβαθρο και 2. Ο βαθμός επιρροής στους μη εμπλεκόμενους είναι σε πολύ συγκεκριμένα πεδία. Για παράδειγμα, ο residential tourism αυξάνει την απασχόληση και διακινεί την οικονομία καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου ωφελώντας μεν περισσότερους ντόπιους, αλλά με πολύ διαφορετικούς τρόπους. Θα λέγαμε πως τα πλεονεκτήματα του Disaster Tourism δεν είναι επιτεύξιμα από εναλλακτικά επιχειρηματικά εργαλεία, καθώς αυτός αποφέρει με ποιοτικό και όχι ποσοτικό τρόπο.

Ένας άλλος διαχωρισμός που θα έπρεπε να γίνει είναι μεταξύ των βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων επιπτώσεων, όταν το πεπερασμένο διάστημα κριθεί επαρκές.

➤ Η εισαγωγή μίας τόσο καινοτόμου προσπάθειας προϋπέθετε διαρθρωτικές κινήσεις. Το δίχως άλλο, χωρίς προηγούμενη εμπειρία στο πεδίο υπήρχαν δυσκολίες στο να δεσμευτούν όλοι οι εμπλεκόμενοι και στο να βεβαιωθούν πως δεν διακυβεύεται ο τουρισμός του νησιού και πως δεν θα αμαυρωθεί η εικόνα του. Ιδιαίτερα το DfiD, το οποίο η κοινή γνώμη βαραίνει με κατηγορίες για τον θάνατο των 19 ανθρώπων κατά την ηφαιστειακή κρίση, επιθυμεί το λιγότερο δυνατό ρίσκο σε θέματα διαχείρισης κινδύνων.

➤ Με τη δυσκολία προσδιορισμού του είδους Τουρισμού που ευθύνεται για μία οικονομική μεταβολή, θα ήταν ανεύθυνο να καταλήξουμε σε οποιαδήποτε εικασία για τον καταμερισμό του κέρδους. Σημασία θα πρέπει ίσως να δοθεί στη δυναμική ισότιμη κατανομή και την ισότιμη συμπερίληψη κοινωνικών ομάδων. Ο ρόλος των θυμάτων της ηφαιστειακής κρίσης είναι ενεργότερος, αυτό όμως έγινε μηχανικά και όχι βάσει ενός πλάνου. Πιστεύεται πως η μεγαλύτερη συμμετοχή τους όχι μόνο θα οδηγούσε σε ένα αυθεντικότερο προϊόν, αλλά και θα ήταν και ένα εργαλείο αποκατάστασης των ίδιων.

➤ Πολύ σημαντική συνειδητοποίηση είναι πως εφόσον κεντρικό συστατικό του Disaster Tourism είναι οι ολιγόωρες περιηγήσεις στη Ζώνη, η εμπειρία καταναλώνεται και αφομοιώνεται γρήγορα, το οποίο σημαίνει πως είτε αποτελεί μέρος μίας αλληλουχίας δραστηριοτήτων κατά την παραμονή στο νησί είτε μία συνοπτική εκδρομή, σε κάθε περίπτωση δηλαδή είτε είναι το κύριο είτε το δευτερεύον κίνητρο ταξιδιού, η εμπειρία αυτή θα συμπεριληφθεί. Ως επακόλουθο, γεννάται το ερώτημα της μετρησιμότητας, αφού είναι δύσκολο να απομονωθούν τα αποτελέσματά του. Το τελευταίο μπορεί να γενικευτεί ακόμα περισσότερο αφού δεν μπορεί να γίνει γνωστό το μέγεθος της παράπλευρης δαπάνης, επομένως και το κατά πόσο μία μεταβολή σχετίζεται με την όποια τουριστική κίνηση.

➤ Η μεγαλύτερη προτεραιότητα -όπως είναι φυσικό- δόθηκε στην αξιολόγηση της ηφαιστειακής δραστηριότητας που ήταν και το έναυσμα για το εγχείρημα, όταν το 2012 το επίπεδο της παρουσίασε σημαντική ύφεση. Παρά την οριοθέτηση και την ποινικοποίηση της παραβίασης εισόδου στη Ζώνη, η παραβίαση είναι εύκολη και συχνή. Όμως άλλα νομικά ζητήματα αποτελούν τροχοπέδη για τη λειτουργικότητα οποιασδήποτε επίτοπιας εργασίας, συμπεριλαμβανομένου και του Τουρισμού.

➤ Τα κύρια εμπόδια εντοπίζονται στο τρίπτυχο 'πρόσβαση-ηφαιστειακή δραστηριότητα-υποδομές', θεμελιώδη δηλαδή ζητήματα για οποιονδήποτε λειτουργικό τομέα. Κοινό αίσθημα είναι και πως το ιδιαίτερο καθεστώς χρηματοδοτικής εξάρτησης (σε μορφή βοήθειας) από τη Βρετανία, παρεκκλίνει από την εθελημένη πορεία του νησιού. Άλλα εμπόδια σχετίζονται με την ανικανότητα εφαρμογής των αποφάσεων, την αδιαφάνεια, τη φοροδιαφυγή. Σε ένα υποθετικό σενάριο, ο Τουρισμός θα οδηγούσε το Μοντσερράτ εκτός χρηματοδοτικής εξάρτησης. Οξύμωρο είναι το πώς η ίδια η εξάρτηση αυτή πιστεύεται πως παρεμποδίζει τη μεγέθυνση του Τουρισμού.

➤ Παρατηρείται μία έμφαση στη Δια Βίου Μάθηση και τη διαφύλαξη της κουλτούρας και του παραδοσιακού τρόπου ζωής του Μοντσερράτ, αφού οι προτεινόμενες πρακτικές αποσκοπούν κυρίως στην αποκόμιση μαθησιακών προτερημάτων και όχι τόσο στο αναμενόμενο χρηματικό κέρδος. Αναμφίβολα, ο Disaster Tourism μοιάζει να βρίσκεται σε ένα αγώνα χρόνου, για να αποδείξει την αξία του επί των υπόλοιπων τρόπων εκμετάλλευσης της Ζώνης, αλλά και επί των άλλων μορφών Τουρισμού σε μία κατακερματισμένη και αποσπασματική αγορά. Ο χρόνος είναι πολύτιμος και για έναν ακόμα λόγο: αποτελεί αντιστρόφως ανάλογη μεταβολή της αξίας του Disaster Tourism.

- Οι επιλογές αξιοποίησης είναι επαρκέστες αν ληφθεί μάλιστα υπόψη η έκταση του τόπου, και αποτελεί πλεονέκτημα και μειονέκτημα την ίδια στιγμή το ότι το ένα είδος Τουρισμού συναντιέται χωρικά και χρονικά με το άλλο. Παρά τη δυσαρέσκεια, ο Τουρισμός είναι ένα υποσχόμενο πεδίο ενασχόλησης που 'χάνει έδαφος' με την πάροδο του χρόνου.
- Υπάρχει ένα καλό κλίμα συνεργασίας στον κλάδο, με πολύ απλουστευμένες, μη τυπικές διαδικασίες. Ως γνωστόν, προτιμάται μία πορεία ανάπτυξης καθόλου μιμητική. Από την άλλη διερευνάται η προτίμηση σε εξωτερικούς συμβούλους, δεδομένης της υπερευαίσθησίας των κατοίκων σε θέματα ανάμιξης στα εσωτερικά κοινά, η οποία πηγάζει από την εξάρτηση από το Ηνωμένο Βασίλειο. Απομονώνοντας τον Disaster Tourism, ο οποίος εμπλέκει μία αξιόλογη μερίδα του πληθυσμού, η εκπροσώπηση σε επίπεδο χάραξης πολιτικής και θεσμοθέτησης είναι αρκετά μεγάλη. Αντιθέτως, είναι αμφίβολο το κατά πόσο μπορεί να εκφέρει άποψη ο μέσος κάτοικος του Μοντσερράτ, δεδομένης της δυναμικότητας και της εύθραυστης φύσης του Τουρισμού αυτού το είδους.
- Πέραν της μη-τυπικής συμμετοχής στο επίπεδο των αποφάσεων, ο κλάδος μοιάζει κορεσμένος και ανταγωνιστικός. Έτσι οι νέοι, καταρτισμένοι άνθρωποι, αφήνονται εκτός αυτών των επαγγελμάτων (σταυροειδής ανεργία), ενώ δεν δίνεται και η δυνατότητα ειδίκευσης των υπολοίπων.
- Οι συνεχείς αναθεωρήσεις και αλληλοκαλύψεις μεταξύ σχεδίων Τουριστικής ανάπτυξης οποιασδήποτε μορφής, αποπροσανατολίζουν και την εσωτερική διοίκηση του νησιού αλλά και τους εργαζόμενους του κάθε τομέα. Δεν είναι εύκολο να κριθεί η εφαρμογή των σχεδίων, αφού δεν αφορούσαν μέχρι τώρα προϊόντα έτοιμα προς διάθεση στην αγορά, αλλά αντιθέτως βασιζόνταν στη δυναμική ανάπτυξη των υποδομών και του δυναμικού του νησιού. Πάντως, υπάρχει μία αναντιστοιχία μεταξύ συμφωνηθέντων και πραγματικότητας ακόμη και στους τομείς που δεν απαιτούν άμεσες δαπάνες, όπως είναι το μάρκετινγκ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ DISASTER TOURISM ΣΤΟ ΜΟΝΤΣΕΡΡΑΤ

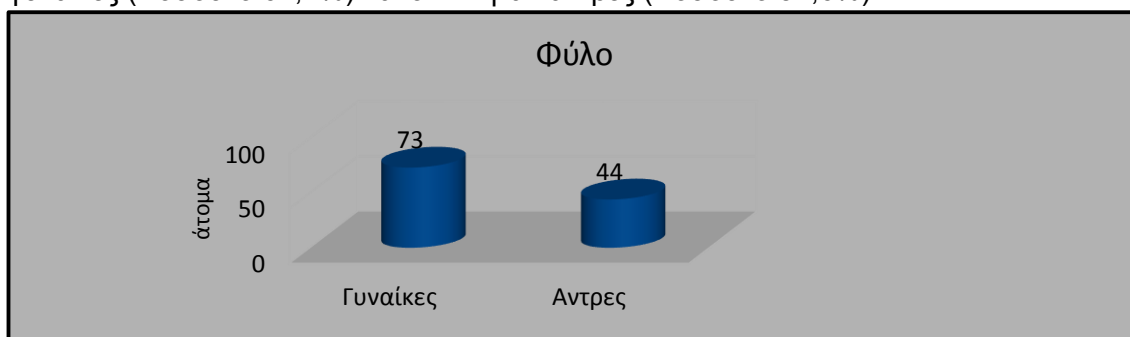
6.1 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Ερωτηματολογίων

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα όπως αυτά προέκυψαν από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν κάτοικοι του Μοντσερράτ από το Απρίλιο του 2016 έως τον Ιούνιο του 2016.

6.1.1 Δημογραφικά Στοιχεία

Φύλο

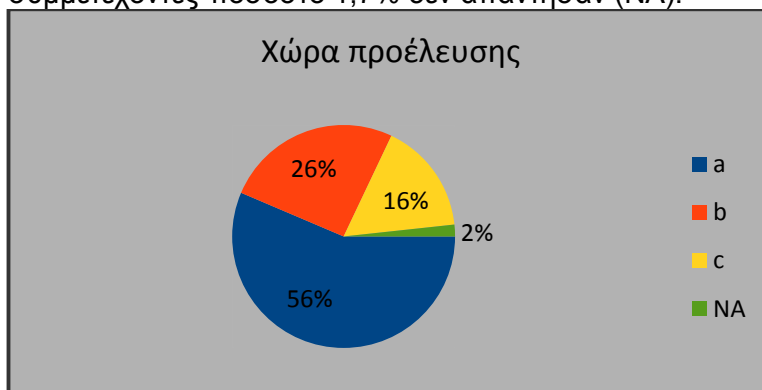
Στην έρευνα συμμετείχαν 117 κάτοικοι του Μοντσερράτ και από αυτούς οι 73 ήταν γυναίκες (ποσοστό 62,4%) και οι 44 ήταν άντρες (ποσοστό 37,6%).

Διάγραμμα 1.

Χώρα Προέλευσης

Από τους 117 συμμετέχοντες στην έρευνα οι 66- ποσοστό 56,4% κατάγονται από το Μοντσερράτ (a), οι 30-ποσοστό 25,6% κατάγονται από περιοχές της Καραϊβικής εκτός Μοντσερράτ (b), οι 19-ποσοστό 16,2% κατάγονται από άλλες χώρες (c) και 2 από τους συμμετέχοντες-ποσοστό 1,7% δεν απάντησαν (NA).

Διάγραμμα 2.

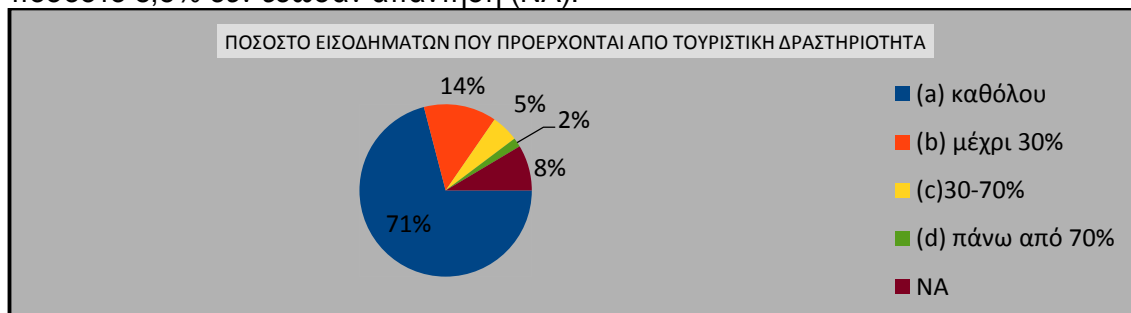
Περιοχή Κατοικίας

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα δήλωσαν ως περιοχή κατοικίας διάφορους οικισμούς της κατοικημένης περιοχής του νησιού και περιοχές εκτός του νησιού με μεγάλη διασπορά, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η κατάταξή τους σε συγκεκριμένες κατηγορίες.

Ποσοστό Εισοδημάτων που Προέρχονται από Τουριστική Δραστηριότητα

Από τους συμμετέχοντες στην έρευνα οι 83-ποσοστό 70,9% δήλωσαν ότι τα εισοδήματά

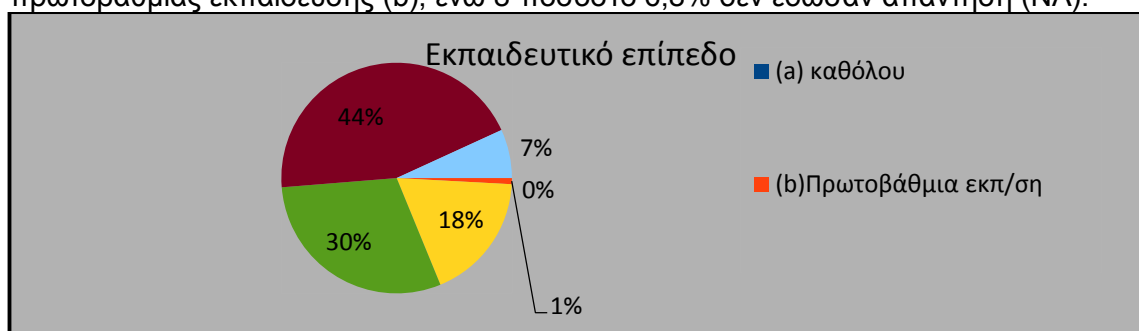
τους δεν σχετίζονται καθόλου με τουριστική δραστηριότητα (a), οι 16- ποσοστό 13,7% δήλωσαν ότι τα εισοδήματά τους που προέρχονται από τουριστική δραστηριότητα είναι μικρότερα από το 30% των συνολικών τους εισοδημάτων (b) , οι 6- ποσοστό 5,1% δήλωσαν ότι τα εισοδήματά τους σε ποσοστό από 30 έως 70% προέρχονται από τουριστική δραστηριότητα (c), οι 2-ποσοστό 1,7% δήλωσαν ότι τα εισοδήματά τους σε ποσοστό άνω του 70% προέρχονται από τουριστική δραστηριότητα (d), ενώ οι 10 - ποσοστό 8,5% δεν έδωσαν απάντηση (NA).

Διάγραμμα 3.

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

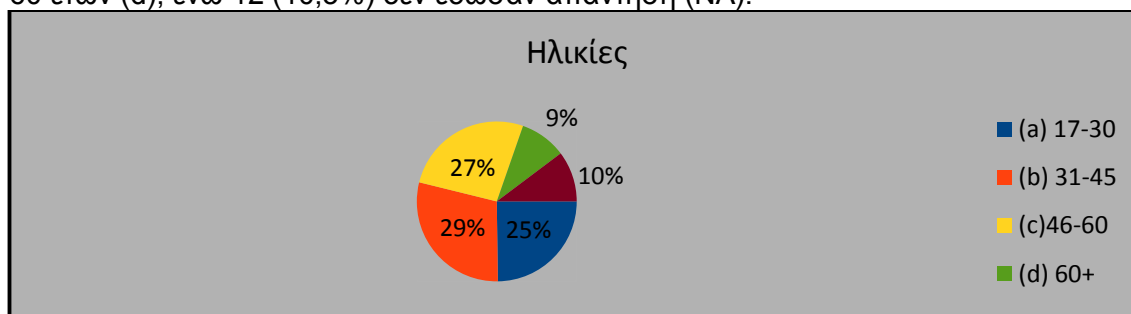
Σε ότι αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων αυτό είναι υψηλό, καθώς οι 21-ποσοστό 17,9% είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπ/σης(c), οι 35-ποσοστό 29,9% είναι απόφοιτοι κολεγίων ή μεταδευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπ/σης(d), οι 52-ποσοστό 44,4% είναι πτυχιούχοι πανεπιστημιακής εκπ/σης (e), μόλις 1-ποσοστό 0,9% είναι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (b), ενώ 8-ποσοστό 6,8% δεν έδωσαν απάντηση (NA).

Διάγραμμα 4.

Ηλικία

Από το σύνολο των ερωτηθέντων οι 29 (24,8%) ήταν ηλικίας 17-30 (a), οι 34 (29,1%) ήταν ηλικίας 31-45 (b), οι 31 (26,5%) ήταν ηλικίας 46-60 (c), οι 11 (9,4%) ήταν πάνω από 60 ετών (d), ενώ 12 (10,3%) δεν έδωσαν απάντηση (NA).

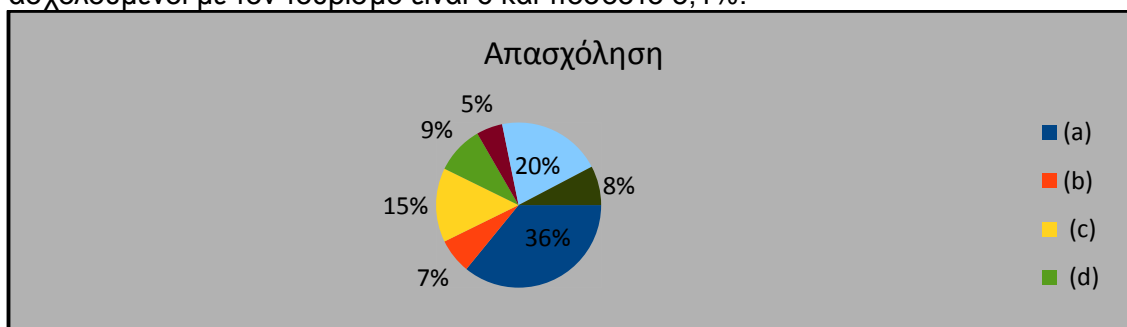

Διάγραμμα 5.

Απασχόληση

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα με βάση την απασχόλησή τους καταχωρήθηκαν σε επτά κατηγορίες ως εξής: (a) Δημόσιοι υπάλληλοι- δημόσιοι λειτουργοί, (b) Συνταξιούχοι, (c) Καλλιτέχνες- επιστήμονες – σπουδαστές , (d) Εργάτες , (e) Ασχολούμενοι με τον

τουρισμό, (f) Μάνατζερς- επιχειρηματίες. Όπως προέκυψε από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι Δημόσιοι υπάλληλοι (42 σε απόλυτο αριθμό και ποσοστό 35,9%) , Καλλιτέχνες- επιστήμονες- σπουδαστές (17 και ποσοστό 14,5%) και μάνατζερς- επιχειρηματίες (24 και ποσοστό 20,5%), ενώ οι ασχολούμενοι με τον τουρισμό είναι 6 και ποσοστό 5,1%.

Διάγραμμα 6.

6.1.2 Προσωπική Επιρροή

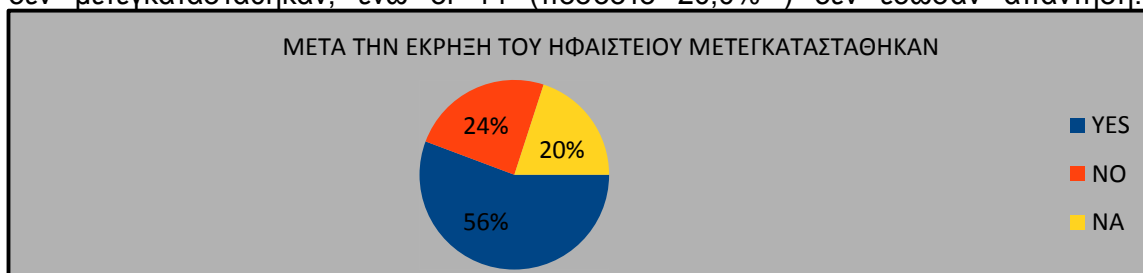
Στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου, οι συμμετέχοντες στην έρευνα κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις που είχαν σχέση με τις επιρροές που είχαν στην προσωπική τους ζωή οι εκρήξεις του ηφαιστείου το '95 και '97.

1. Στην ερώτηση, εάν έχουν βιώσει τις εκρήξεις του ηφαιστείου στο Μοντσερράτ το '95 και '97 οι 47 (ποσοστό 40,2%) απάντησαν ότι δεν τις βίωσαν και οι 70 (ποσοστό 59,8%) απάντησαν ότι τις βίωσαν όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

OXI	NAI
47 (40,9%)	70 (59,8%)

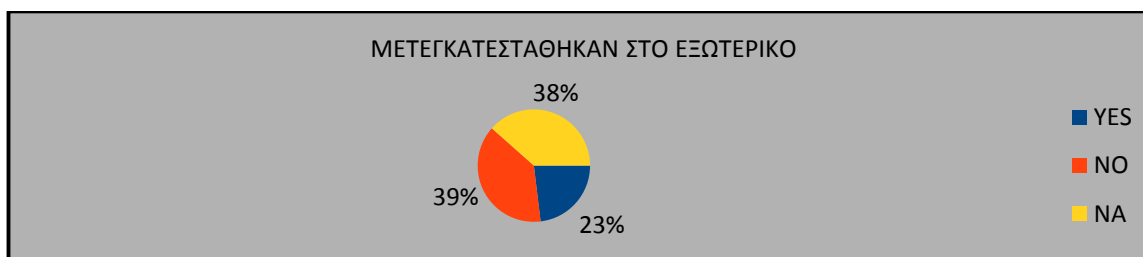
Πίνακας 11.

Από τα 70 άτομα που απάντησαν ότι βίωσαν τις εκρήξεις του ηφαιστείου οι 39 (ποσοστό 55,7%) είχαν την εμπειρία της αναγκαστικής μετεγκατάστασης, οι 17 (ποσοστό 24,3%) δεν μετεγκαταστάθηκαν, ενώ οι 14 (ποσοστό 20,0%) δεν έδωσαν απάντηση.

Διάγραμμα 7.

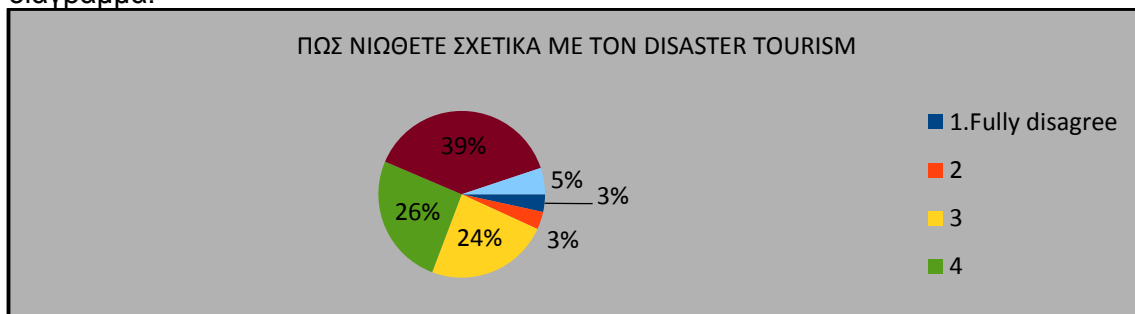
Από τους 39 που μετεγκαταστάθηκαν μόνο 9 (ποσοστό 23,1%) μετακόμισαν στο εξωτερικό, 15 (ποσοστό 38,5%) μετακόμισαν σε άλλη περιοχή του νησιού, ενώ 15 (ποσοστό 38,5%) δεν έδωσαν απάντηση (NA).

Διάγραμμα 8.

Από το σύνολο των ερωτηθέντων (117 άτομα), 9 άτομα (ποσοστό 7,7%) που είτε βίωσαν τις εκρήξεις του ηφαιστείου είτε όχι μετεγκαταστάθηκαν στο εξωτερικό.

2. Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα "πώς νιώθουν σχετικά με τις τουριστικές δραστηριότητες στη Ζώνη Αποκλεισμού στο ηφαιστειο και στο Plymouth (Disaster Tourism)." Τα αποτελέσματα συνοψίζονται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 9.

Το 3,4% των ερωτηθέντων διαφωνεί πλήρως, το 3,4% διαφωνεί, το 23,9% είναι ουδέτερο, το 25,6% συμφωνεί και το 38,5% συμφωνεί πλήρως με τις τουριστικές δραστηριότητες στη Ζώνη Αποκλεισμού.

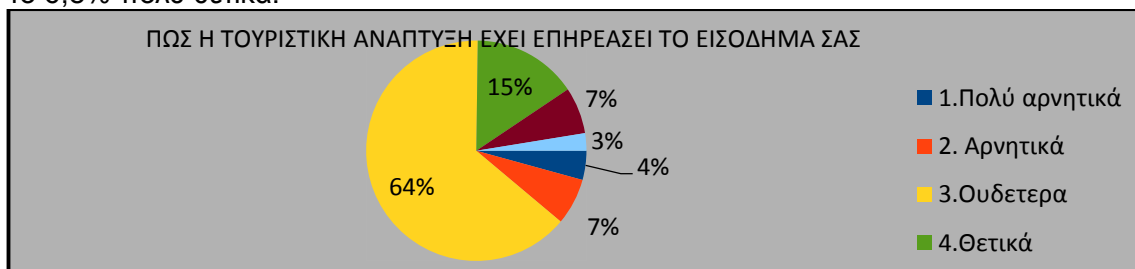
3. Στο ερώτημα αυτό οι συμμετέχοντες στην έρευνα κλήθηκαν να απαντήσουν εάν θα ήθελαν να ασχοληθούν περισσότερο με τουριστικές δραστηριότητες στο νησί. Το 46,2% των ερωτηθέντων απάντησε ότι θα ήθελε να ασχοληθεί, το 12,0% απάντησε ότι δεν θα ήθελε να ασχοληθεί, το 39,3% απάντησε ότι το θεωρεί πιθανόν, ενώ το 2,6% δεν έδωσαν απάντηση (διάγραμμα 10)

Διάγραμμα 10.

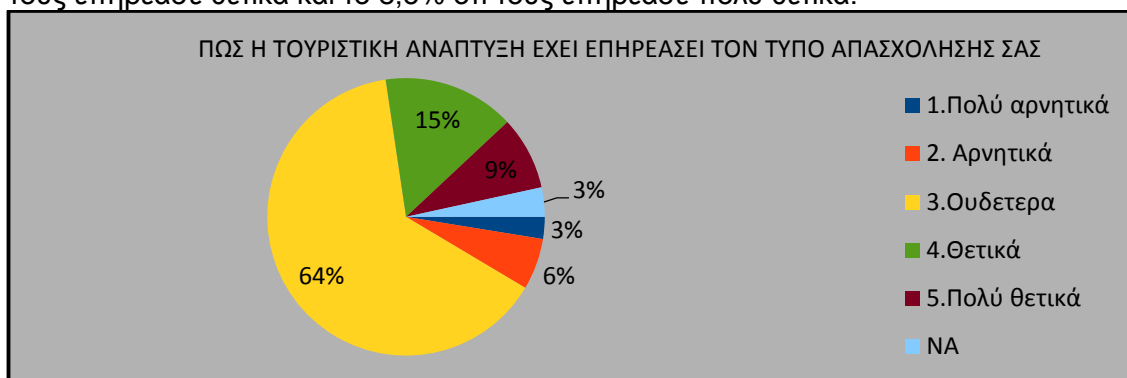
4. Στο ερώτημα αυτό οι συμμετέχοντες στην έρευνα κλήθηκαν να δώσουν απάντηση στο κατά πόσο η τουριστικά ανάπτυξη στο νησί έχει επηρεάσει την προσωπική τους ζωή σε διάφορους τομείς. Η απάντηση σε κάθε ερώτηση ήταν από την παρακάτω κλίμακα: 1:Πολύ αρνητικά- 2. Αρνητικά- 3.Ουδέτερα- 4.Θετικά- 5.Πολύ θετικά

4.1. Στο ερώτημα, πώς η τουριστική ανάπτυξη έχει επηρεάσει το εισόδημά τους (διάγραμμα 11), το 4,3% των ερωτηθέντων απάντησε ότι τους έχει επηρεάσει πολύ αρνητικά, το 6,8% αρνητικά, το 64,1% ότι δεν τους έχει επηρεάσει, το 15,4% θετικά και το 6,8% πολύ θετικά.

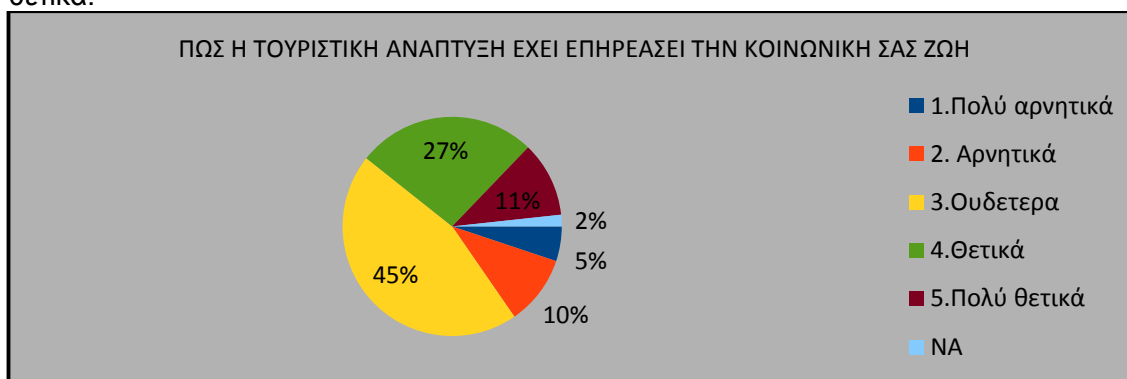
Διάγραμμα 11.

4.2. Στο ερώτημα αυτό οι συμμετέχοντες στην έρευνα δήλωσαν κατά πόσο η τουριστική ανάπτυξη έχει επηρεάσει τον τύπο απασχόλησής τους. Στο διάγραμμα 12 φαίνεται ότι το 2,6% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι τους έχει επηρεάσει πολύ αρνητικά, το 6,0% ότι τους έχει επηρεάσει αρνητικά, το 64,1% ότι δεν τους επηρέασε, το 15,4% ότι τους επηρέασε θετικά και το 8,5% ότι τους επηρέασε πολύ θετικά.

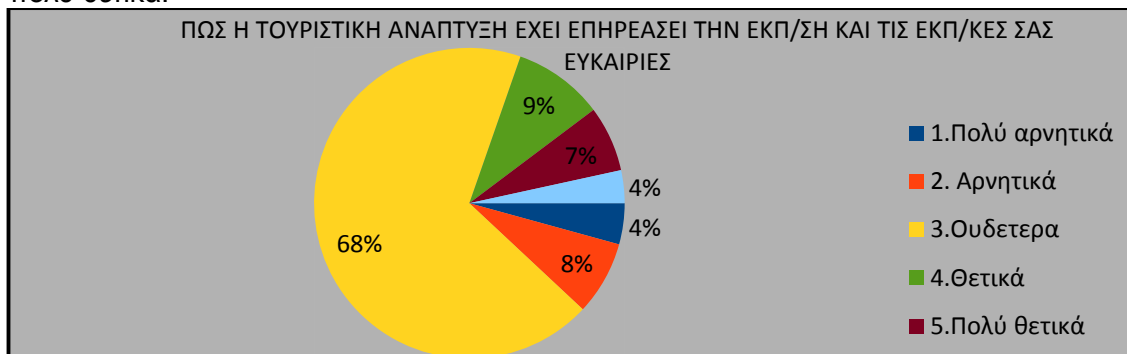
Διάγραμμα 12

4.3. Στο ερώτημα, πώς η τουριστική ανάπτυξη έχει επηρεάσει την κοινωνική τους ζωή (διάγραμμα 13), το 5,1% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι τους επηρέασε πολύ αρνητικά, το 10,3% αρνητικά, το 45,3% ουδέτερα, το 26,5% θετικά και το 11,1% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 13.

4.4. Στο ερώτημα πώς η τουριστική ανάπτυξη έχει επηρεάσει την εκπαίδευση και τις εκπαιδευτικές τους ευκαιρίες (διάγραμμα 14), το 4,3% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι τους έχει επηρεάσει πολύ αρνητικά, το 7,7% ότι τους επηρέασε αρνητικά, το 68,4% ότι δεν τους έχει επηρεάσει, το 9,4% τους επηρέασε θετικά και το 6,8% ότι τους επηρέασε πολύ θετικά.

Διάγραμμα 14.

4.5. Οι ερωτηθέντες απάντησαν στο ερώτημα πώς η τουριστική ανάπτυξη έχει επηρεάσει τη νοοτροπία-προσωπικές απόψεις. Το 3,4% των ερωτηθέντων δήλωσε

ότι τους έχει επηρεάσει πολύ αρνητικά, το 7,7% ότι τους επηρέασε αρνητικά, το 48,7% ότι δεν τους έχει επηρεάσει, το 26,5% τους επηρέασε θετικά και το 10,3% ότι τους επηρέασε πολύ θετικά (διάγραμμα 15).

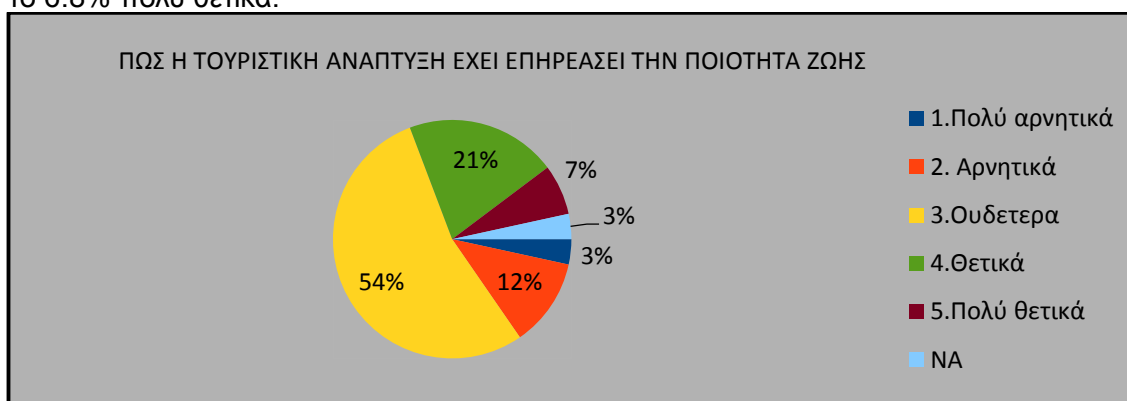
Διάγραμμα 15.

4.6. Στο ερώτημα, πώς η τουριστική ανάπτυξη έχει επηρεάσει την εμπλοκή στην κοινότητα (διάγραμμα 16), το 6,0% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 6,0% αρνητικά, το 53,0% ουδέτερα, το 24,8% θετικά και το 8,5% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 16.

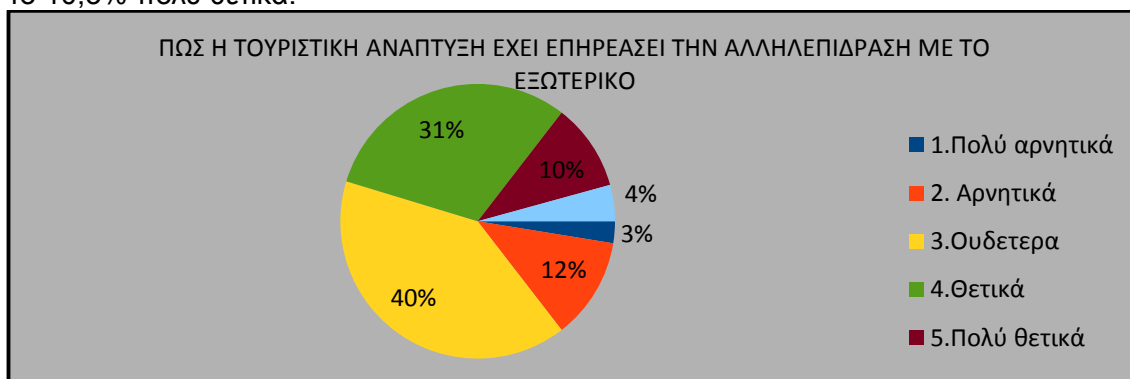
4.7. Το διάγραμμα 17 αναφέρεται στο ερώτημα πώς η τουριστική ανάπτυξη έχει επηρεάσει την ποιότητα ζωής. Το 3,4% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι την επηρέασε πολύ αρνητικά, το 12,0% αρνητικά, το 53,8% ουδέτερα, το 20,5% θετικά και το 6,8% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 17.

4.8. Στο ερώτημα πώς η τουριστική ανάπτυξη έχει επηρεάσει την αλληλοεπίδραση με το εξωτερικό (διάγραμμα 18) το 2,6% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 12,0% αρνητικά, το 40,2% ουδέτερα, το 30,8% θετικά και

το 10,3% πολύ θετικά.

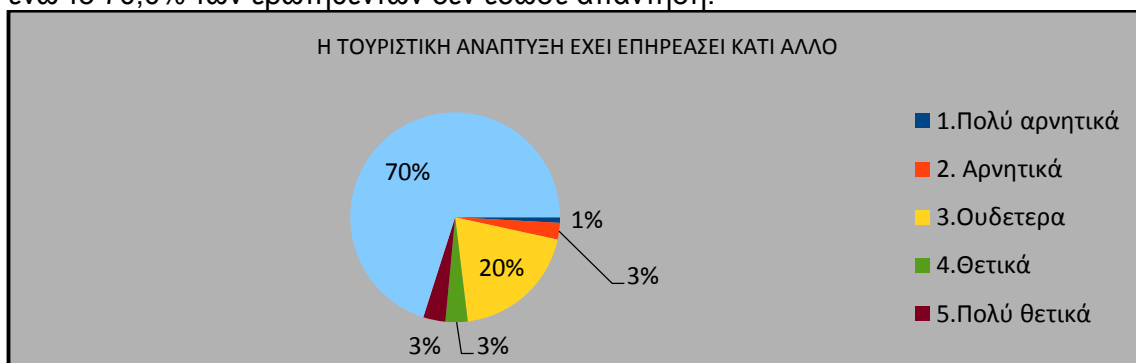
Διάγραμμα 18.

4.9. Στο ερώτημα "πώς η τουριστική ανάπτυξη έχει επηρεάσει τη φροντίδα υγείας" (διάγραμμα 19), το 6,0% των ερωτηθέντων απάντησε ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 7,7% αρνητικά, το 70,1% ουδέτερα, το 9,4% θετικά και το 2,6% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 19.

4.10. Το διάγραμμα 20 αναφέρεται στο ερώτημα "πώς η τουριστική ανάπτυξη έχει επηρεάσει σε κάτι άλλο". Το 0,9% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 2,6% αρνητικά, το 19,7% ουδέτερα, το 3,4% θετικά και το 3,4% πολύ θετικά, ενώ το 70,0% των ερωτηθέντων δεν έδωσε απάντηση.

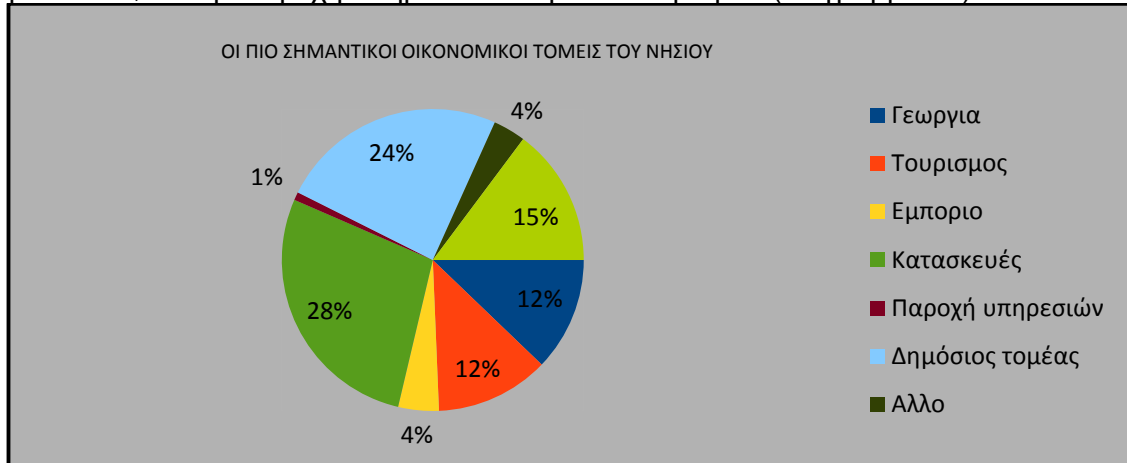
Διάγραμμα 20.

6.1.3 Επιρροή στην Κοινότητα

Στο τρίτο μέρος διερευνάται το κατά πόσο οι εκρήξεις του ηφαιστείου το '95 και του '97 και ο Disaster Tourism που αναπτύχθηκε στο Μοντσερράτ επηρέασαν την κοινωνική ζωή των κατοίκων και τις απόψεις τους για το είδος τουρισμού που πρέπει να αναπτυχθεί .

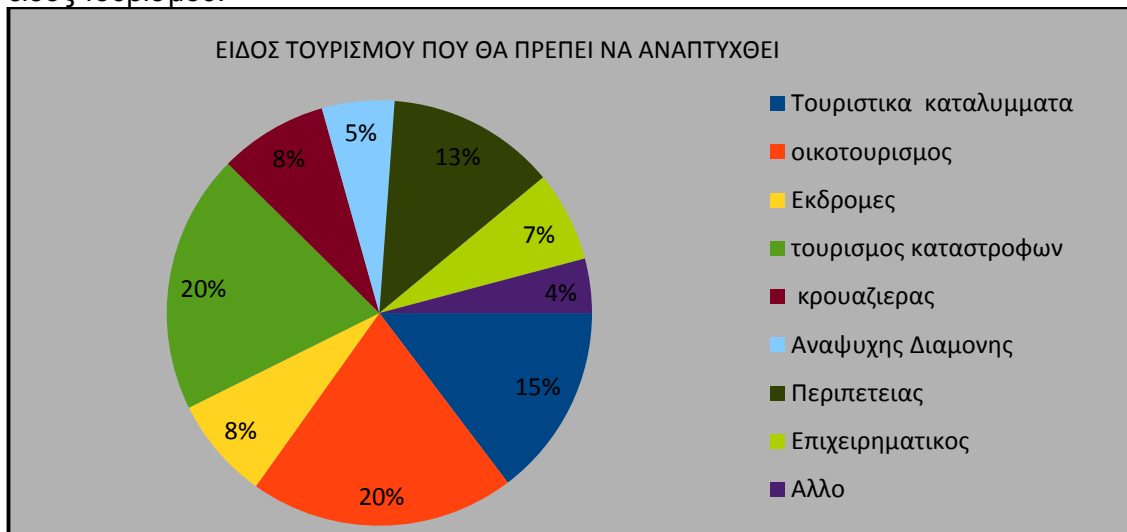
1. Στο ερώτημα ποιόν θεωρούν ως τον πιο σημαντικό οικονομικό τομέα αυτή τη στιγμή στο νησί, το 12,2% απάντησε τη γεωργία, το 12,2% τον τουρισμό, το 4,3% το εμπόριο, το 27,8% τις κατασκευές, το 24,3% τον δημόσιο τομέα, το 3,5% κάτι άλλο και

μόνο το 0,9% την παροχή υπηρεσιών πλην του τουρισμού (διάγραμμα 21).

Διάγραμμα 21.

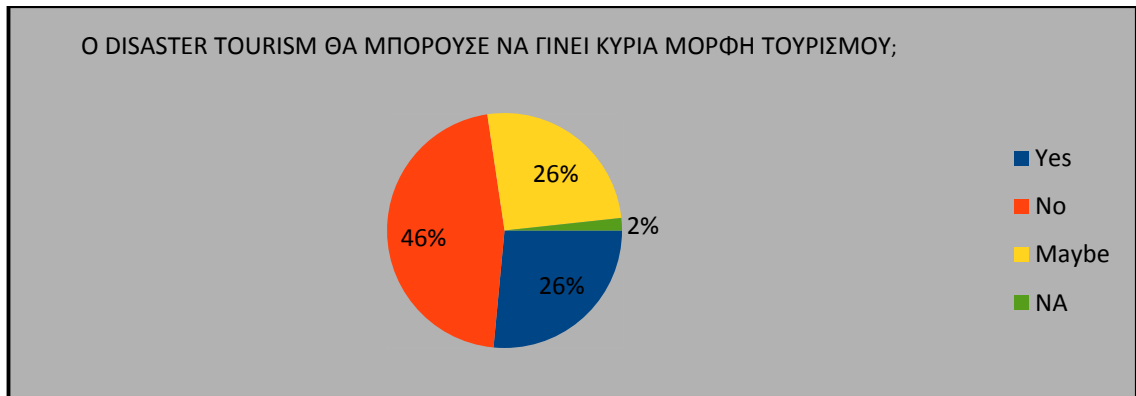
2. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη των πολιτών ως προς το σε ποια κατεύθυνση θα πρέπει να αναπτυχθεί ο τουρισμός τα επόμενα χρόνια. Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να επιλέξουν ανάμεσα στον οικοτουρισμό, τις εκδρομές, τον Disaster Tourism (ηφαίστειο, Ζώνη Αποκλεισμού κ.λπ.), τουρισμό κρουαζιέρας, τουρισμό αναψυχής και διαμονής σε θέρετρο, τουρισμό περιπέτειας, επιχειρηματικό τουρισμό ή σε κάποιο άλλο είδος τουρισμού. Οι ερωτηθέντες είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν περισσότερα από ένα είδος τουρισμού.

Διάγραμμα 22.

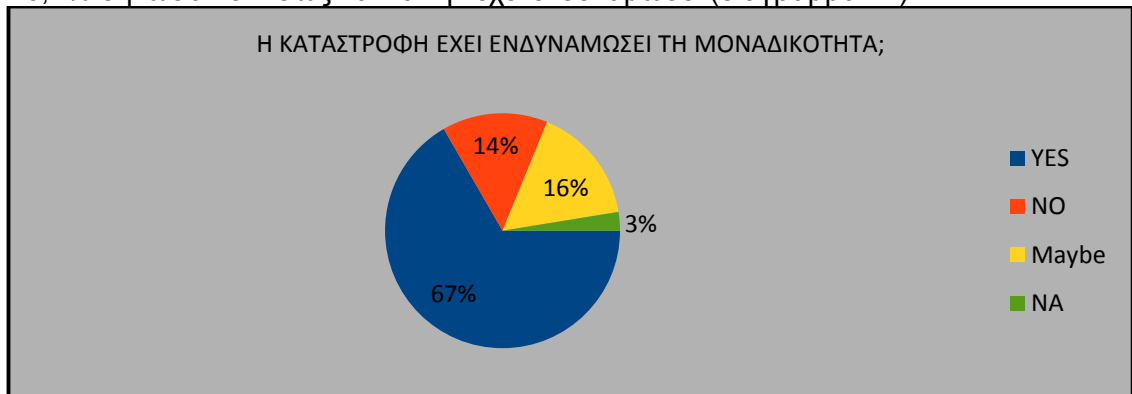
Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ανέφεραν σε ποσοστό 14,7% ότι θα πρέπει να αναπτυχθούν τα τουριστικά καταλύματα (villa), το 20,2% ότι θα πρέπει ο τουρισμός να στραφεί προς την κατεύθυνση του οικοτουρισμού, το 7,8% στις εκδρομές, το 19,7% στον Disaster Tourism, το 8,3% στην κρουαζιέρα, το 5,5% στον τουρισμό αναψυχής και διαμονής σε θέρετρο, το 12,8% σε τουρισμό περιπέτειας, το 6,9% σε τουρισμό επιχειρηματικότητας και το 12,8% σε κάποιο άλλο είδος τουρισμού. Το ενδιαφέρον είναι ότι οι ερωτηθέντες δεν έχουν μια σαφή άποψη για το είδος τουρισμού που θα πρέπει να αναπτυχθεί στο νησί τα επόμενα χρόνια, με μια μικρή υπεροχή στον οικοτουρισμό και τον Disaster Tourism (διάγραμμα 22).

3. Οι ερωτηθέντες έχουν την άποψη σε ποσοστό 26,5% ότι ο Disaster Tourism θα μπορούσε να γίνει η κύρια μορφή τουρισμού, το 46,2% ότι δεν θα μπορούσε, το 25,6% το βρίσκει πιθανό ενώ το 1,7% δεν εξέφρασε άποψη (διάγραμμα 23).

Διάγραμμα 23.

4. Η καταστροφή του Μοντσερράτ από το ηφαίστειο το '95 και '97 έχει ενδυναμώσει την μοναδικότητα/ταυτότητα του νησιού ως τουριστικού προορισμού σύμφωνα με το 66,7% των ερωτηθέντων, δεν την έχει ενδυναμώσει σύμφωνα με το 14,5% , ενώ το 16,2% δήλωσαν ότι ίσως και να την έχει ενδυναμώσει (διάγραμμα 24)

Διάγραμμα 24.

5. Το επόμενο ερώτημα της έρευνας αφορούσε στο αν "ο τουρισμός στο νησί θα εξελιχθεί τα επόμενα χρόνια" και οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα.

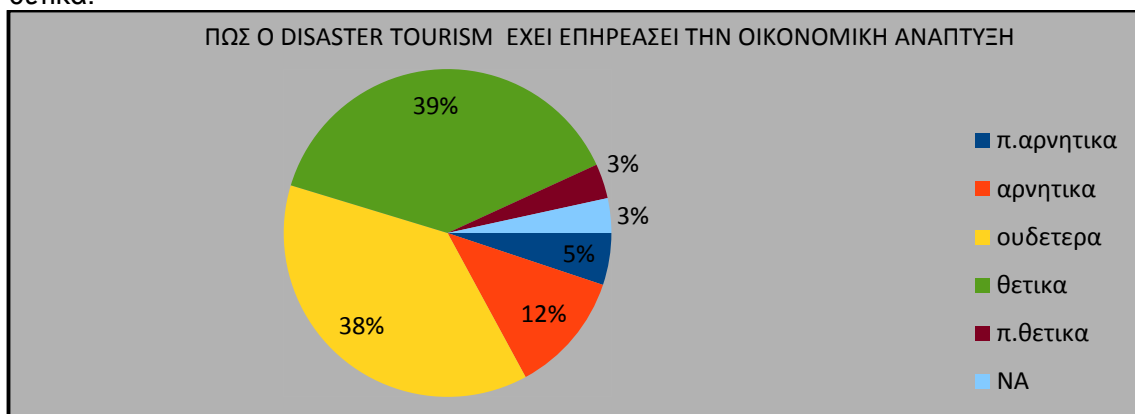
Διάγραμμα 25.

Τα ποσοστά όσων θεωρούν ότι ο τουρισμός δεν θα εξελιχθεί καθόλου ή σχεδόν καθόλου τα επόμενα χρόνια είναι 2,6% και 2,6% αντίστοιχα. Το 54,7% συμφωνεί μερικώς ότι θα εξελιχθεί και το 18,8% συμφωνεί ότι ο τουρισμός θα εξελιχθεί τα επόμενα χρόνια ενώ το 19,7% δηλώνει ουδέτερο (διάγραμμα 25).

6. Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να εκτιμήσουν κατά πόσο ο τουρισμός στη Ζώνη Αποκλεισμού, το ηφαίστειο κ.λπ. (Disaster Tourism) έχει επηρεάσει την κοινωνία του Μοντσερράτ σε μια σειρά από δραστηριότητες. Οι ερωτηθέντες έπρεπε να χρησιμοποιήσουν την κλίμακα από 1 έως 5 (1:Πολύ αρνητικά- 2. Αρνητικά- 3.Ουδέτερα-

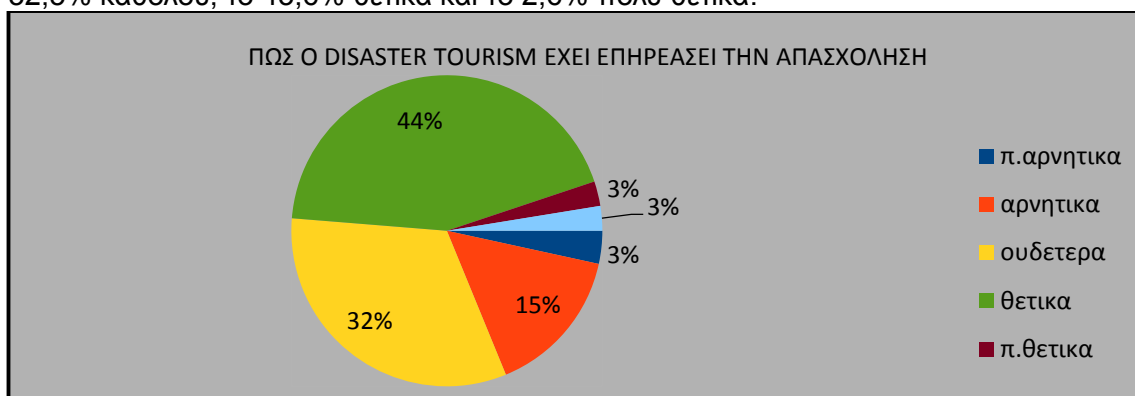
4.Θετικά- 5.Πολύ θετικά). Τα αποτελέσματα που προέκυψαν δίνονται με τα παρακάτω διαγράμματα.

6.1. Το διάγραμμα (26) αναφέρεται στο πώς ο Disaster Tourism έχει επηρεάσει την οικονομική ανάπτυξη του Μονσερράτ .Το 5,2% δήλωσε ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 12% αρνητικά , το 37,6% καθόλου, το 38,5% θετικά και το 3,4% πολύ θετικά.

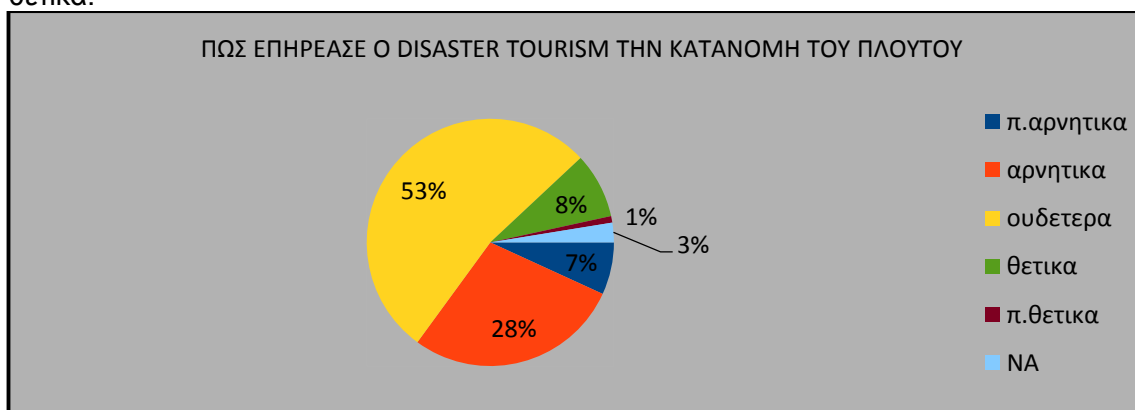
Διάγραμμα 26.

6.2. Σύμφωνα με το διάγραμμα 27. το 3,4% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ο Disaster Tourism επηρέασε πολύ αρνητικά στην απασχόληση, το 15,4% αρνητικά, το 32,5% καθόλου, το 43,6% θετικά και το 2,6% πολύ θετικά.

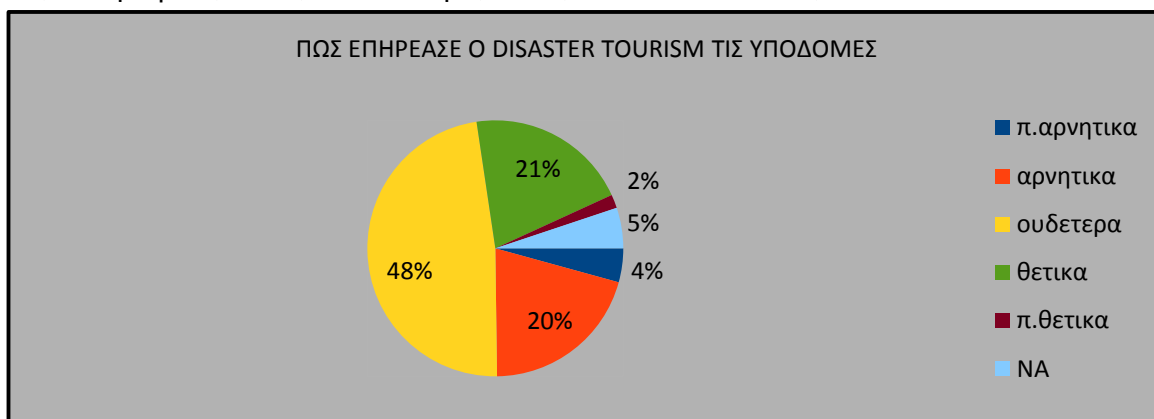
Διάγραμμα 27.

6.3. Σύμφωνα με το διάγραμμα 28. ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη των ερωτηθέντων για την επίδραση του Disaster Tourism στην κατανομή του πλούτου στο νησί. Κατά το 6,8% των ερωτηθέντων επέδρασε πολύ αρνητικά, κατά το 28,2% αρνητικά, κατά το 53,0% καθόλου, κατά το 8,5% θετικά και μόλις κατά το 0,9% πολύ θετικά.

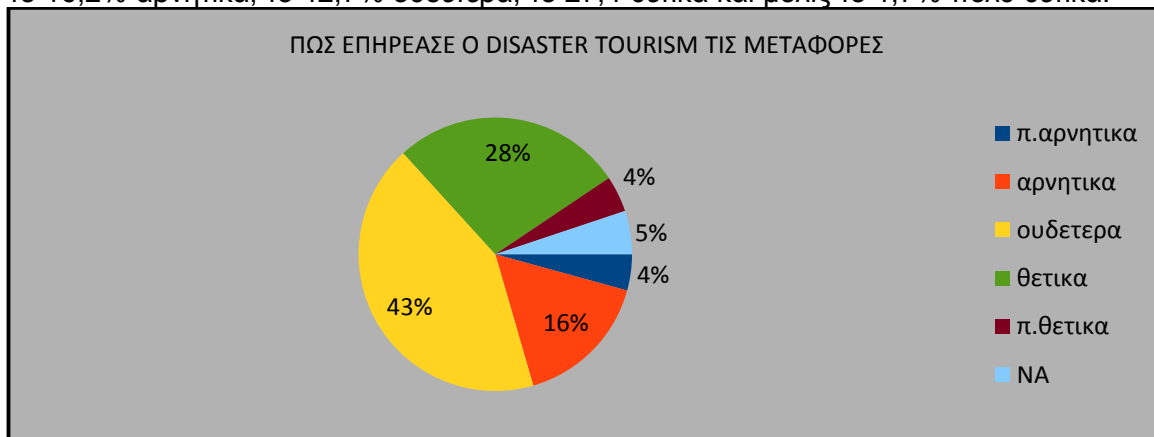
Διάγραμμα 28.

6.4. Στο ερώτημα "πώς επηρέασε ο Disaster Tourism τις υποδομές στο νησί", σύμφωνα με το διάγραμμα 29. το 4,3% των ερωτηθέντων απάντησε πολύ αρνητικά, το 20,5% αρνητικά, το 49,7% ουδέτερα, το 20,5% θετικά και το 1,7% πολύ θετικά.

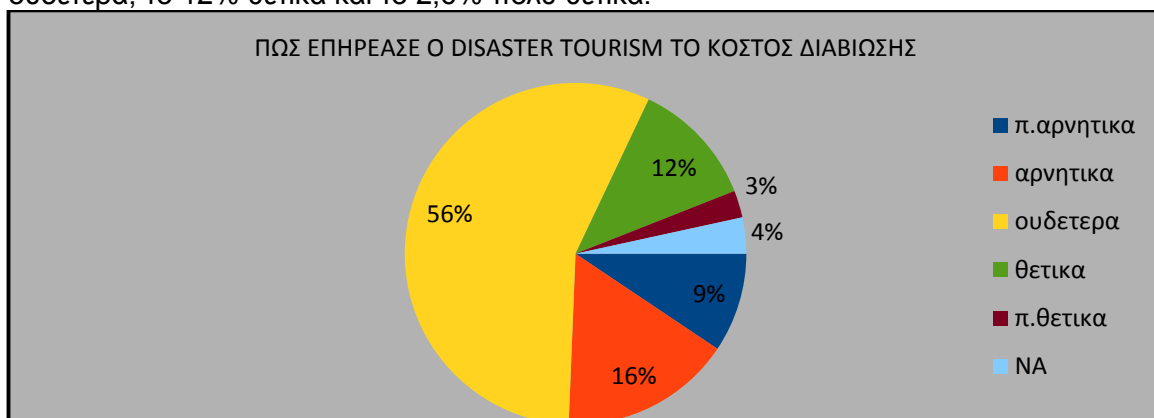
Διάγραμμα 29.

6.5. Σύμφωνα με το διάγραμμα 30. στο ερώτημα " πως επηρέασε ο Disaster Tourism τις μεταφορές του νησιού", το 4,3% των ερωτηθέντων δήλωσε πολύ αρνητικά, το 16,2% αρνητικά, το 42,7% ουδέτερα, το 27,4 θετικά και μόλις το 1,7% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 30.

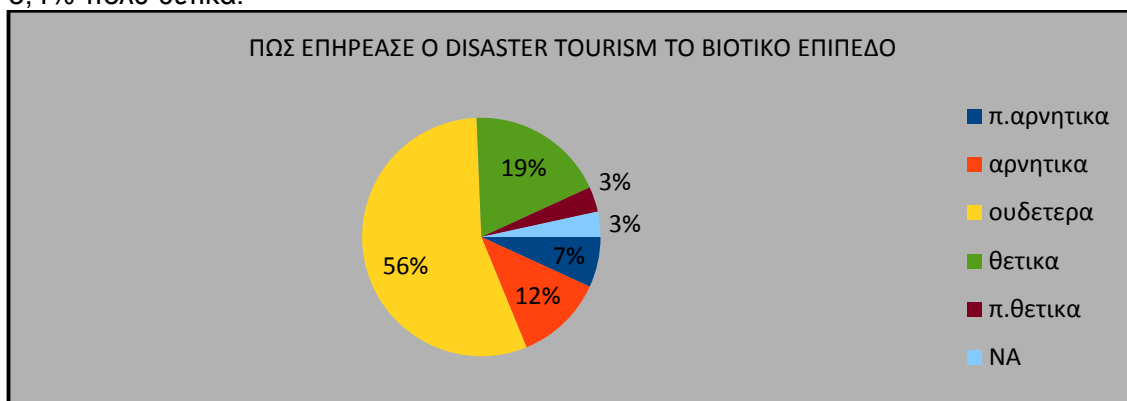
6.6. Στο ερώτημα "πως επηρέασε ο Disaster Tourism το κόστος διαβίωσης "(διάγραμμα 31.), το 9,4% δήλωσε πολύ αρνητικά, το 16,2% αρνητικά, το 56,4% ουδέτερα, το 12% θετικά και το 2,6% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 31.

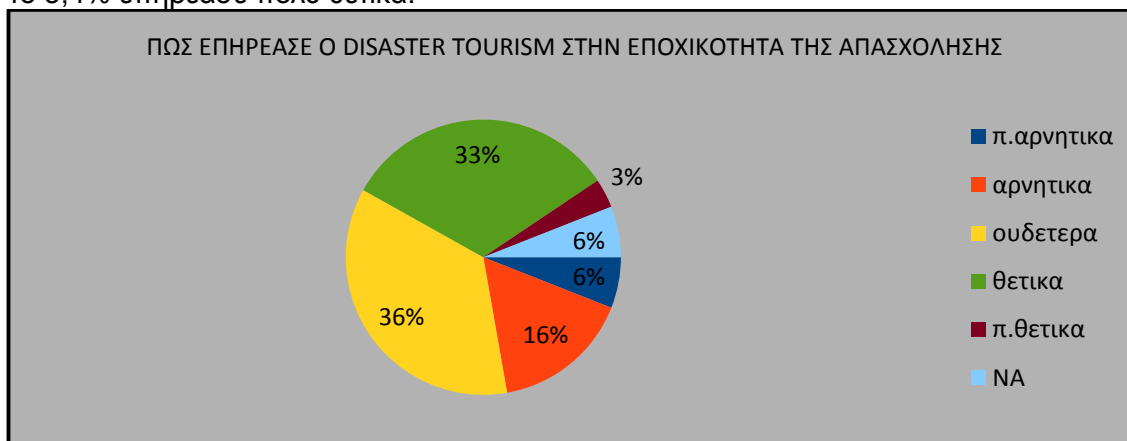
6.7. Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν "πώς επηρέασε ο Disaster Tourism το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων". Σύμφωνα με το διάγραμμα 32. το 6,8%

απάντησε πολύ αρνητικά, το 12% αρνητικά, το 55,6% ουδέτερα, το 18,8% θετικά και το 3,4% πολύ θετικά.

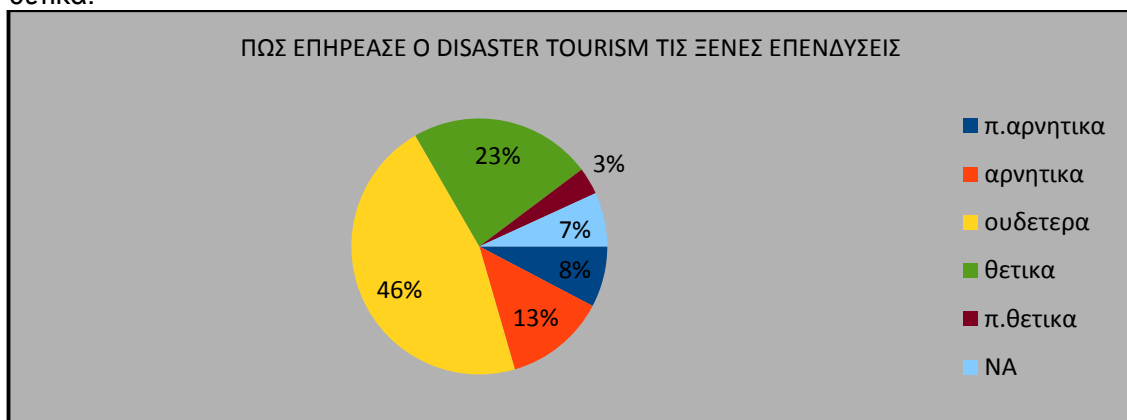
Διάγραμμα 32.

6.8. Στο ερώτημα, για την επιρροή του Disaster Tourism στην εποχική απασχόληση, σύμφωνα με το διάγραμμα 33. το 6,0% των ερωτηθέντων απάντησε ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 16,2% αρνητικά, το 35,9% ουδέτερα, το 32,5% θετικά και το 3,4% επηρέασε πολύ θετικά.

Διάγραμμα 33.

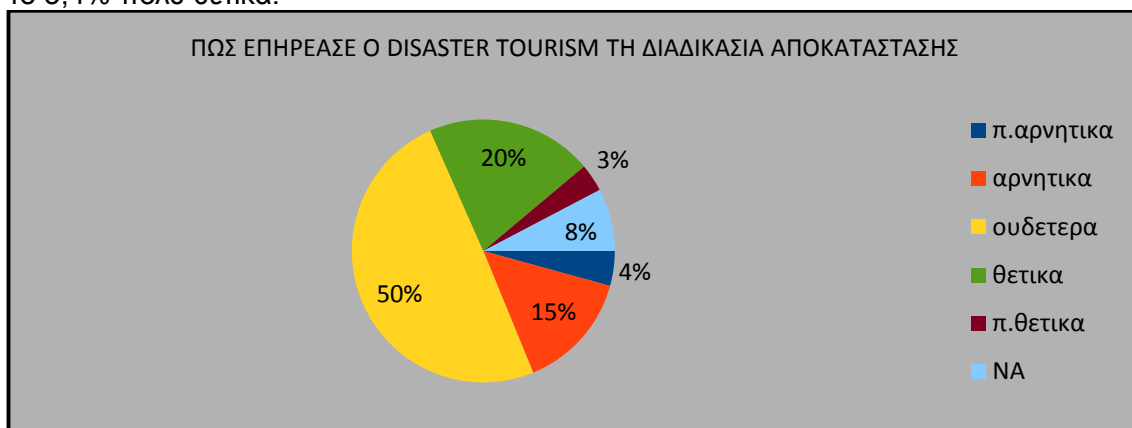
6.9. Στο ερώτημα "πώς νομίζετε ότι ο Disaster Tourism επηρέασε τις ξένες επενδύσεις" (διάγραμμα 34.) το 7,7% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι τις επηρέασε πολύ αρνητικά, το 12,8% αρνητικά, το 46,2% ουδέτερα, το 23,1% θετικά και το 3,4% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 34.

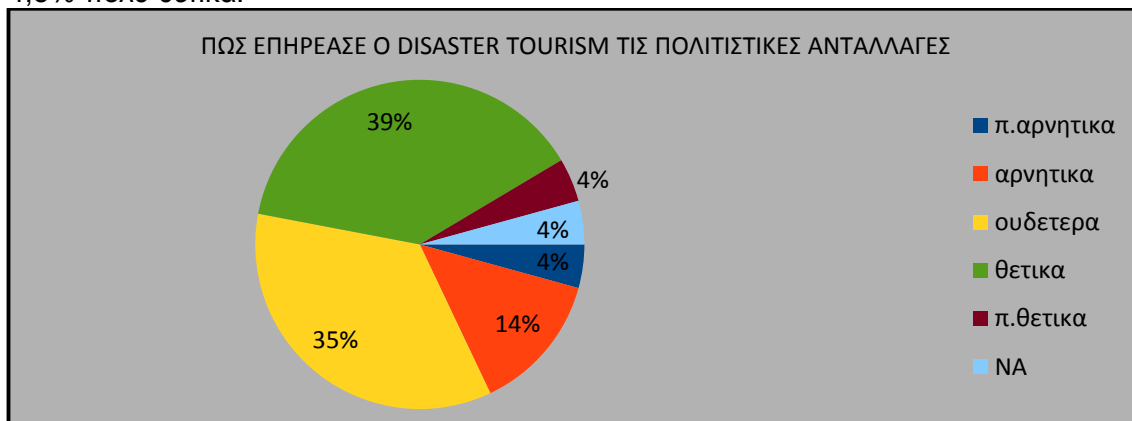
6.10. Σύμφωνα με το διάγραμμα 35. στο ερώτημα " πώς ο Disaster Tourism επηρέασε την διαδικασία αποκατάστασης", το 4,3% των ερωτηθέντων απάντησε ότι την

επηρέασε πολύ αρνητικά, το 14,5% αρνητικά, το 49,6% ουδέτερα, το 20,5% θετικά και το 3,4% πολύ θετικά.

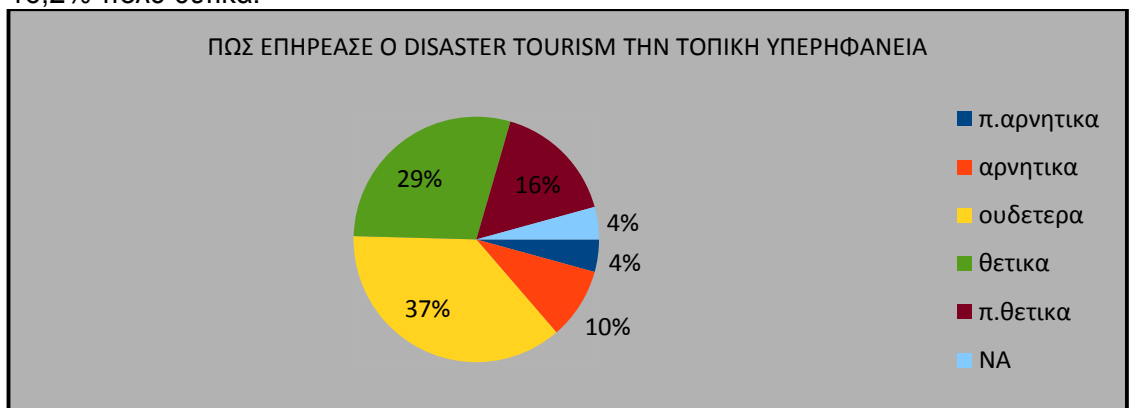
Διάγραμμα 35.

6.11. Το διάγραμμα 36. αναφέρεται στο ερώτημα "πώς ο Disaster Tourism έχει επηρεάσει τις πολιτιστικές ανταλλαγές στο Μοντσερράτ". Το 4,3% των ερωτηθέντων δήλωσε πολύ αρνητικά, το 13,7% αρνητικά, το 35,9% ουδέτερα, το 38,5% θετικά και το 4,3% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 36.

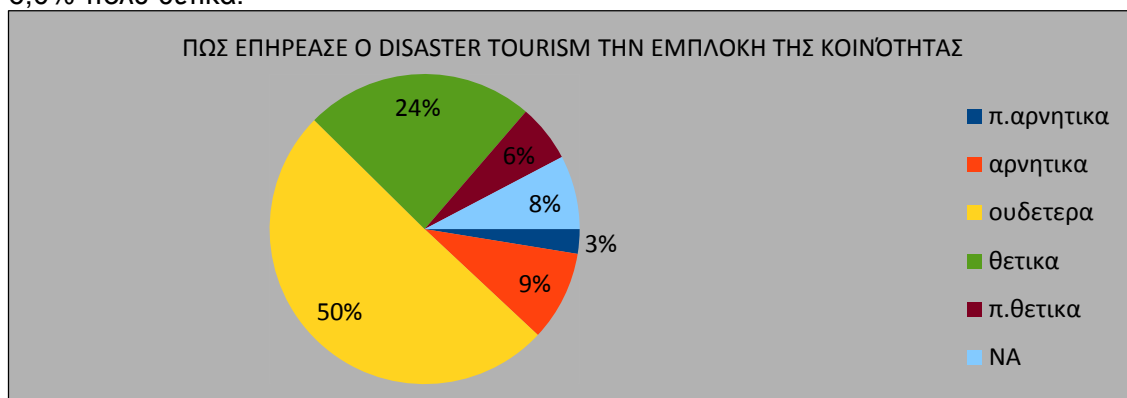
6.12. Το διάγραμμα 37. αναφέρεται στο ερώτημα "πώς ο Disaster Tourism έχει επηρεάσει την τοπική υπερηφάνεια στο Μοντσερράτ". Το 4,3% των ερωτηθέντων δήλωσαν πολύ αρνητικά, το 9,4% αρνητικά, το 36,8% ουδέτερα, το 29,1% θετικά και το 16,2% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 37.

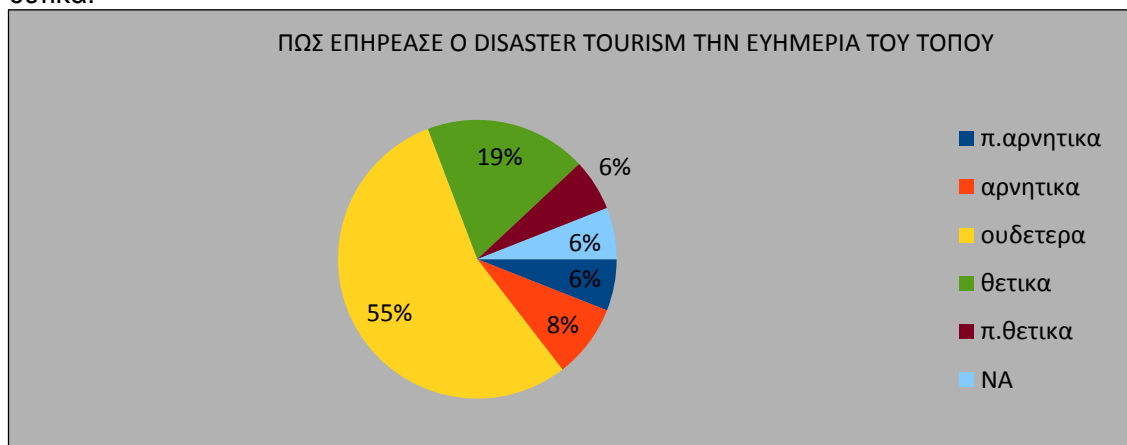
6.13. Σύμφωνα με το διάγραμμα 38. στο ερώτημα "πώς ο Disaster Tourism επηρέασε την εμπλοκή της κοινότητας", το 2,6% των ερωτηθέντων απάντησε ότι την

επηρέασε πολύ αρνητικά, το 9,4% αρνητικά, το 50,4% ουδέτερα, το 23,9% θετικά και το 6,0% πολύ θετικά.

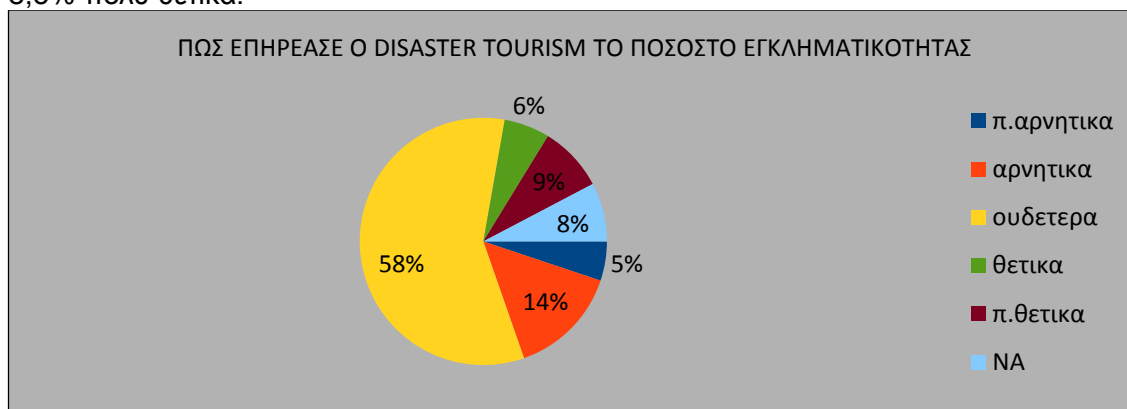
Διάγραμμα 38.

6.14. Το διάγραμμα 39. αναφέρεται στο ερώτημα "πώς ο Disaster Tourism έχει επηρεάσει την τοπική ευημερία του Μοντσερράτ". Το 6% των ερωτηθέντων δήλωσε πολύ αρνητικά, το 8,5% αρνητικά, το 54,7% ουδέτερα, το 18,8% θετικά και το 6,0% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 39.

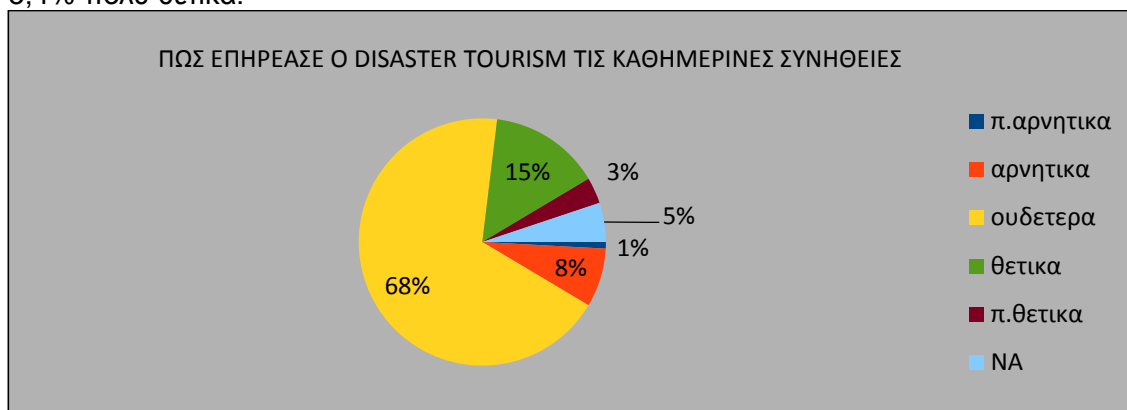
6.15. Σύμφωνα με το διάγραμμα 40. στο ερώτημα "πώς ο Disaster Tourism επηρέασε το ποσοστό εγκληματικότητας", το 5,1% των ερωτηθέντων απάντησε ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 14,5% αρνητικά, το 58,1% ουδέτερα, το 6,0% θετικά και το 8,5% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 40.

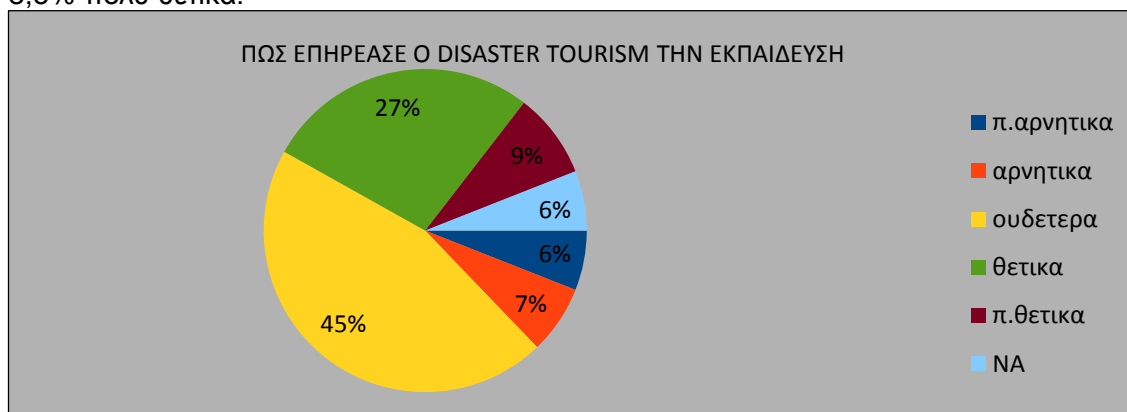
6.16. Το διάγραμμα 41. αναφέρεται στο ερώτημα "πώς ο Disaster Tourism έχει επηρεάσει τις καθημερινές συνήθειες στο Μοντσερράτ". Το 0,9% των ερωτηθέντων

δήλωσε πολύ αρνητικά, το 7,7% αρνητικά, το 68,4% ουδέτερα, το 14,5% θετικά και το 3,4% πολύ θετικά.

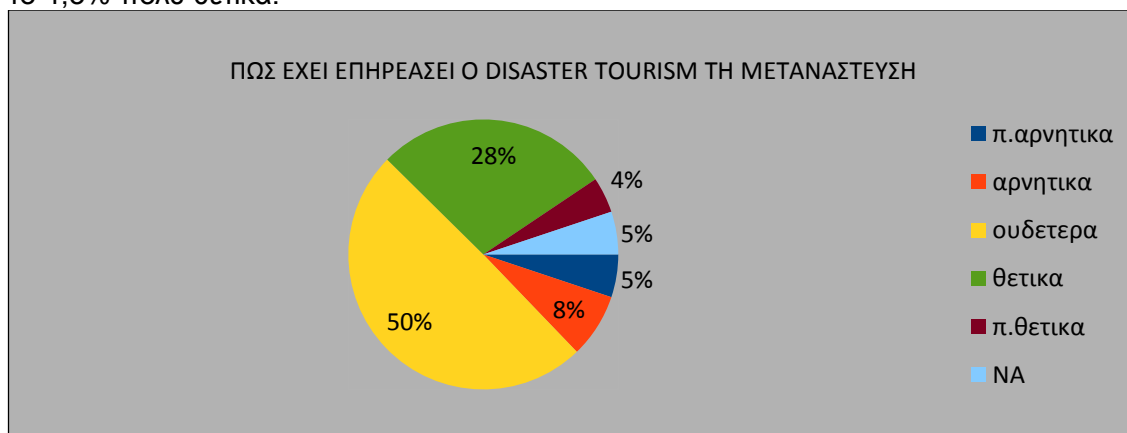
Διάγραμμα 41.

6.17. Στο ερώτημα "πώς νομίζετε ότι ο Disaster Tourism επηρέασε την εκπαίδευση στο Μοντσερράτ" (διάγραμμα 42.) το 6,0% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 6,8% αρνητικά, το 45,3% ουδέτερα, το 27,4% θετικά και το 8,5% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 42.

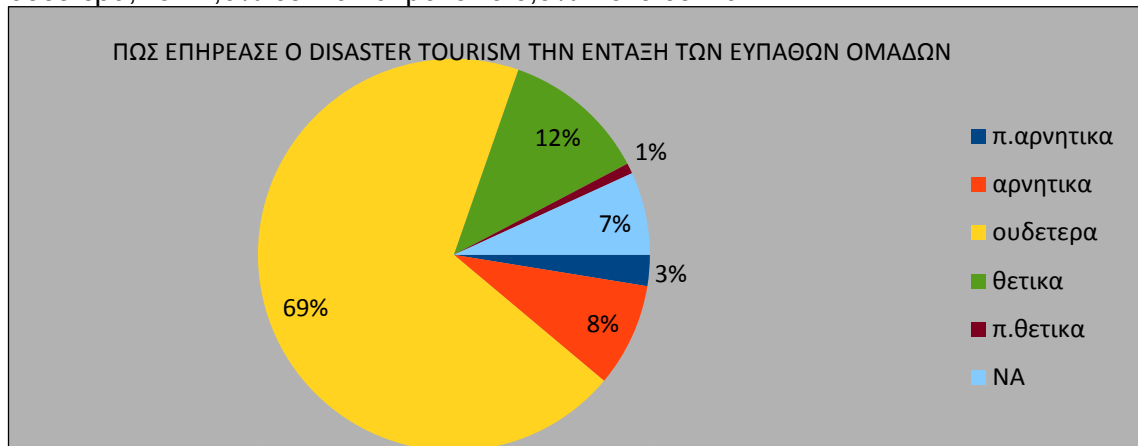
6.18. Σύμφωνα με το διάγραμμα 43. στο ερώτημα "πώς ο Disaster Tourism επηρέασε τη μετανάστευση στο Μοντσερράτ", το 5,1% των ερωτηθέντων απάντησε ότι την επηρέασε πολύ αρνητικά, το 7,7% αρνητικά, το 49,6% ουδέτερα, το 28,2% θετικά και το 4,3% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 43.

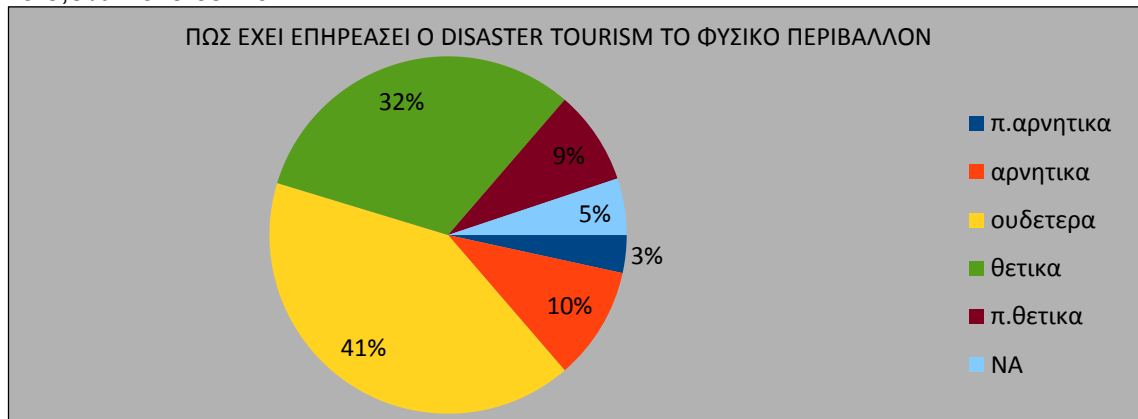
6.19. Το διάγραμμα 44. αναφέρεται στο ερώτημα "πώς ο Disaster Tourism έχει επηρεάσει την ένταξη των ευπαθών ομάδων στο Μοντσερράτ", το 2,6% των

ερωτηθέντων δήλωσε ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 8,5% αρνητικά, το 69,2% ουδέτερα, το 12,0% θετικά και μόνο το 0,9% πολύ θετικά.

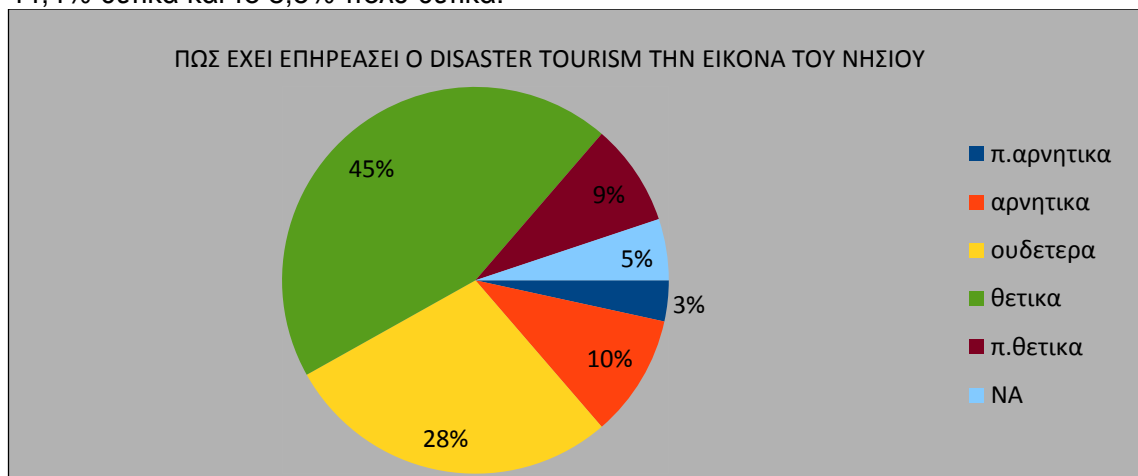
Διάγραμμα 44.

6.20. Στο ερώτημα "πώς νομίζετε ότι ο Disaster Tourism επηρέασε το φυσικό περιβάλλον στο Μοντσερράτ" (διάγραμμα 45.) το 3,4% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 10,3% αρνητικά, το 41,0% ουδέτερα, το 31,6% θετικά και το 8,5% πολύ θετικά.

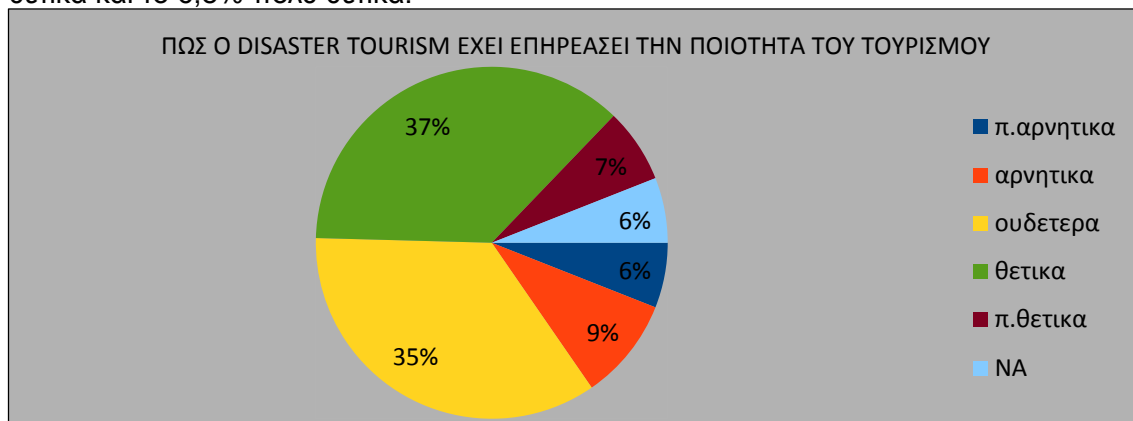
Διάγραμμα 45.

6.21. Το διάγραμμα 46. αναφέρεται στο ερώτημα "πώς ο Disaster Tourism έχει επηρεάσει την εικόνα του νησιού τους" (Μοντσερράτ), το 3,4% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι την επηρέασε πολύ αρνητικά, το 10,3% αρνητικά, το 28,2% ουδέτερα, το 44,4% θετικά και το 8,5% πολύ θετικά.

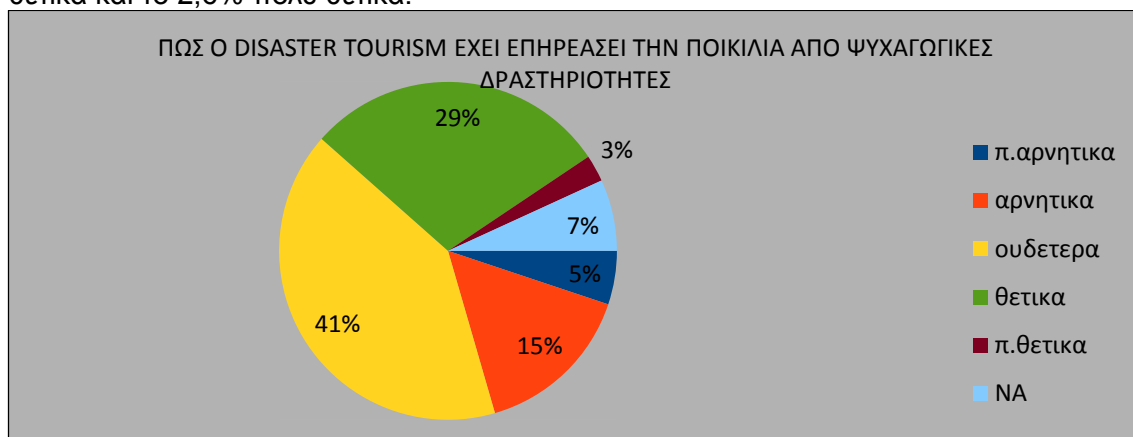
Διάγραμμα 46.

6.22. Σύμφωνα με το διάγραμμα 47. στο ερώτημα "πώς ο Disaster Tourism επηρέασε την ποιότητα του τουρισμού στο Μοντσερράτ" , το 6,0% των ερωτηθέντων απάντησε ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 9,4% αρνητικά, το 35,0% ουδέτερα, το 36,8% θετικά και το 6,8% πολύ θετικά.

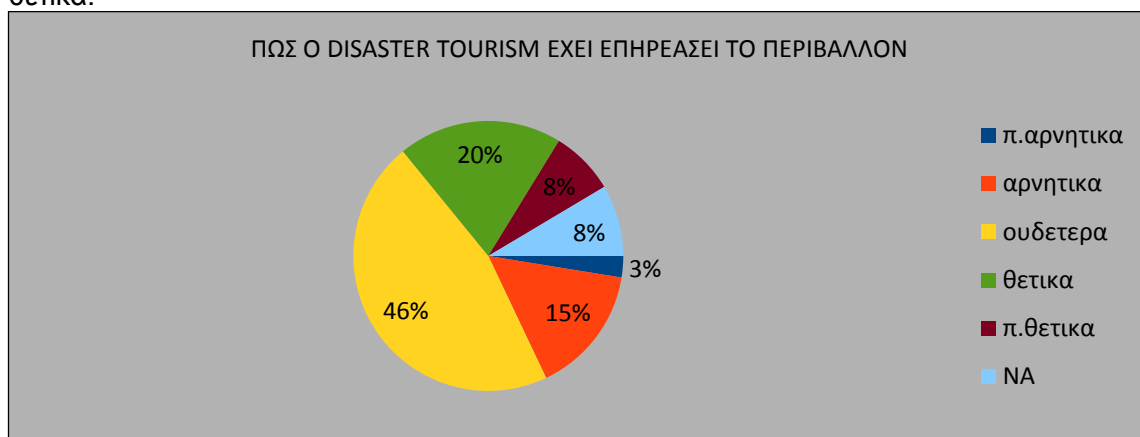
Διάγραμμα 47.

6.23. Στο ερώτημα "πώς νομίζετε ότι ο Disaster Tourism επηρέασε τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες στο νησί" (διάγραμμα 48.), το 5,1% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι επηρέασε πολύ αρνητικά, το 15,4% αρνητικά, το 41,0% ουδέτερα, το 29,1% θετικά και το 2,6% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 48.

6.24. Το διάγραμμα 49. αναφέρεται στο ερώτημα "πώς ο Disaster Tourism έχει επηρεάσει το περιβάλλον". Το 2,6% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι το επηρέασε πολύ αρνητικά, το 15,4% αρνητικά, το 46,2% ουδέτερα, το 19,7% θετικά και το 7,7% πολύ θετικά.

Διάγραμμα 49.

6.1.4 Ανοιχτές Ερωτήσεις

Από τα 117 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια, στα 36 οι συμμετέχοντες θέλησαν να κάνουν χρήση του χώρου (ανοιχτή ερώτηση) προς υποβολή σχολίων, προβληματισμών ή προτάσεων. Οι απαντήσεις είναι ευκολότερα κατανοητές από ότι αυτές των ποσοτικών στοιχείων στις ερωτήσεις κλειστού τύπου της φόρμας. Από δύο άτομα εκφράστηκε και γραπτώς η καχυποψία για τη χρήση των δεδομένων της έρευνας.

Σε γενικές γραμμές αναφέρθηκε πως δεν υπάρχει προσωπική σχέση με τον Τουρισμό και συνεπώς ούτε γνώση και άποψη επί του θέματος. Η πλειονότητα των σχολίων αναφερόταν με αρνητικό τρόπο στην Τουριστική πραγματικότητα του Μοντσερράτ σήμερα, κάνοντας παράλληλα σχόλια για τη μοναδικότητα και την ομορφιά του νησιού. Σε ένα επίσης μεγάλο ποσοστό αποτυπώθηκε ένα 'κατηγορώ' προς τους αρμόδιους της Τουριστικής ανάπτυξης, χωρίς ποτέ αυτοί να συγκεκριμενοποιούνται. Ακόμη, φανερώθηκε μία μεγάλη σύγχυση σχετικά με τις ισχύουσες δομές και τους θεσμούς, μία ασάφεια για το αν λειτουργεί και πώς ο Οργανισμός Τουρισμού. Δεν εκφράστηκε από κανέναν η ανάγκη συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων ή ανατροφοδότησης για τα ζητήματα που τους δυσαρεστούν.

Πολλοί επικεντρώθηκαν στο ζήτημα της πρόσβασης, του κόστους και της προώθησης ενώ περισσότεροι έγραψαν για κάποιον στην ανάπτυξη του Τουρισμού. Από δύο ισπανόφωνους συμμετέχοντες εκφράστηκε η επιθυμία τους να δουλέψουν στον Τουρισμό αντί για την χειρωνακτική εργασία συντήρησης των τουριστικών υποδομών. Όσοι έκαναν χρήση της ερώτησης για σε σχέση με τον Τουρισμό στη Ζώνη Αποκλεισμού, τόνισαν την ανάγκη μεγάλης προσοχής στη διαχείρισή του. Εκφράστηκαν κυρίως παράπονα και ένα κλίμα αρνητισμού και ανησυχίας, το οποίο αναμένεται κατά τα 'προαιρετικά' μέρη των ερωτηματολογίων.

Απομονώνονται ορισμένες φράσεις που συνοψίζουν το περιεχόμενο των κειμένων:

"Η ηφαιστειακή κρίση ευαισθητοποίησε πολύ τη Διεθνή Κοινότητα, τόσο που πολλοί φοβούνται να μας επισκεφτούν λόγω της αντίληψης τους για τον κίνδυνο. Δεν μπορούμε να βασίσουμε τον τουρισμό μας εκεί [Τουρισμός Καταστροφών] όταν συμβαίνει αυτό!"

"[...] βανδαλισμός, η αυξημένη κινητικότητα μέσα στη Ζώνη είναι μία ανησυχία που συνδέεται με την παρανομία και το εμπόριο παράνομων ουσιών."

"Αν και το ηφαίστειο μάς έχει επηρεάσει αρνητικά με πολλούς τρόπους, πιστεύω πως μπορούμε πλέον να το χρησιμοποιήσουμε για το δικό μας όφελος- τον τουρισμό και το κέρδος, να προωθήσουμε τη μοναδικότητά μας."

"Χρειαζόμαστε βιώσιμη ανάπτυξη, όπως η προώθηση των [Δυτικών] ομογενών στον residential tourism."

"Ο τουρισμός είναι το εύκολο στοίχημα για την ανάπτυξη, αρκεί να μην είναι μονόπλευρος."

"Έχουμε ακόμα ένα ενεργό ηφαίστειο. Οποιαδήποτε επένδυση στη Ζώνη είναι τελείως άσκοπη."

"Πιστεύω πως ο Τουρισμός Καταστροφής έχει τη δυνατότητα να φέρει μεγάλες αλλαγές. Αυτό θα συμβεί εφόσον τα άτομα που εμπλέκονται αρχίσουν να καταλαβαίνουν την αξία του ηφαιστείου."

"Εξαιτίας του ηφαιστείου έχουμε προσελκύσει το χειρότερο είδος ανθρώπων στις ακτές μας. Πιστεύουν στην ελεημοσύνη σαν να είμαστε ένα κράτος Πρόνοιας."

"Ο Τουρισμός και οι υποδομές είναι αλληλεξαρτώμενα [...] το Μοντσερράτ δεν είναι σε θέση να υποστηρίξει τίποτα από τα δύο."

“η πλειοψηφία των ανθρώπων δεν ξέρει καν που βρίσκεται το Γραφείο Τουρισμού ή αν λειτουργεί.”

“Το Μοντσερράτ προσφέρει αυτό που κανένα άλλο νησί της Καραϊβικής δεν μπορεί, μία πραγματική θαμμένη πόλη, δεν έχουμε ανάγκη να ανταγωνιστούμε τις παραλίες όπως τα άλλα νησιά.”

“[Σχετικά με τα ελικόπτερα από την Αντίγκουα που πετάνε πάνω από το ηφαίστειο] Το Μοντσερράτ δεν έχει τίποτα να κερδίσει, αυτό θα έπρεπε να γίνεται από ντόπιους.”

“Παρά το ότι δόθηκαν πολλά χρήματα στο μάρκετινγκ για το Μοντσερράτ, ακόμα δεν έχουμε δει τους καρπούς τους. Οι ντόπιοι πρέπει να συμμετέχουν πιο ενεργά στην προώθηση και την ανάπτυξη αντί να περιμένουν κάποιον να το κάνει για αυτούς.”

“Είναι δύσκολο να εκφράσω τους προβληματισμούς μου όταν η κοινότητα δεν είναι σε θέση να επισκεφτεί την περιοχή [Ζώνη Αποκλεισμού] και να κρίνει την κατάσταση από μόνη της- στην προκειμένη περίπτωση οι περισσότεροι άνθρωποι.”

“Ως επιστήμονας του MVO, βρίσκομαι στη δύσκολη θέση να περιμένω να δω τα επικείμενα οφέλη να εξισορροπούν τις ανησυχίες μας για την ασφάλεια, οι οποίες, όπως φαίνεται από τη συμπεριφορά των ανθρώπων και την αντίληψη τους για τον κίνδυνο, έχουν χαλαρώσει αρκετά.”

6.2 Σχολιασμός Αποτελεσμάτων Ερωτηματολογίων

Από την ερώτηση ανοιχτού τύπου με τα σχόλια των συμμετεχόντων προκύπτει μία ενδιαφέρουσα πολυφωνία που επιβεβαιώνει την πολυπαραγοντική ανάπτυξη του Disaster Tourism και δίνει το υπόβαθρο για να κατανοηθούν βαθύτερα τα υπόλοιπα αποτελέσματα που προέκυψαν. Αντιθέτως, τα ποσοτικά αποτελέσματα των ερωτηματολογίων δίνουν μία πολύ μετριοπαθή εικόνα, χωρίς ιδιαίτερες διακυμάνσεις απαντήσεων.

Σημαντικό στοιχείο είναι πως το ένα μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων (42,6%) δεν κατάγεται από το Μοντσερράτ, στοιχείο το οποίο αντικατοπτρίζει την μεγεθυμένη εικόνα του πληθυσμού όπου η αναλογία ντόπιων και μη ντόπιων είναι περίπου 1 προς 1. Το ποσοστό των ξένων υπηκόων σχεδόν συγκλίνει με το ποσοστό των ανθρώπων που δεν έζησαν την ηφαιστειακή καταστροφή ή δεν χρειάστηκε να μετοικήσουν. Αυτός είναι άλλωστε και ένας κύριος παράγοντας ερμηνείας της χαλαρής συναισθηματικής σύνδεσης του ντόπιου πληθυσμού με τη Ζώνη Καταστροφής.

Ένα άλλο εύρημα - που ίσως να είναι και παραπλανητικό -είναι το ποσοστό του πληθυσμού το οποίο δεν βασίζεται ή βασίζεται ελάχιστα εισοδηματικά στον Τουρισμό, το οποίο ανέρχεται σε 70,1% και 13,7% αντίστοιχα. Ο Τουρισμός πριν την κρίση ήταν όχι μόνο ο πιο σημαντικός λειτουργικός τομέας (με μεγάλη, πολυδιάστατη επιρροή) αλλά ίσως και ο πιο κερδοφόρος. Η σημερινή του εικόνα δεν είναι αντίστοιχη, με άλλες βιομηχανίες όπως αυτή των κατασκευών (οικοδομή) και η γεωργία να κυριαρχούν και νέοι τομείς να ανοίγουν, όπως η γεωθερμική ενέργεια που λαμβάνει χώρα στην Ζώνη, αξιοποιώντας με πολύ δυναμικό τρόπο την μη κατοικήσιμη έκταση. Ο Τουρισμός, ένας τόσο ευάλωτος κλάδος, ευθύνεται για τη συντήρηση πολλών οικονομικά εξαρτημένων ιδιωτών, με τους περισσότερους από αυτούς να δραστηριοποιούνται απλά για ένα πρόσθετο εισόδημα, εποχιακής φύσεως. Αν και οι περισσότεροι άνθρωποι σχετίζονται επαγγελματικά με κάποιον τρόπο με τον Τουρισμό, αυτό οφείλεται κατά βάση στο φαινόμενο της ‘διπλής ιδιότητας’ (double jobbing) ή της ημι-απασχόλησης.

Οι πολίτες χωρίς άμεση σχέση με τον Τουρισμό διατηρούν ένα αίσθημα δυσαρέσκειας για την πορεία του κλάδου, αφού ασυναίσθητα γίνεται σύγκριση με την ένδοξη εποχή πριν την ηφαιστειακή κρίση. Αυτό αντανακλάται εν μέρει και στον βαθμό αισιοδοξίας για

την πορεία του, όπως αυτό καταγράφηκε. Σε αυτή την εποχή, ο κλάδος έχει χάσει το μέγεθος και την αίγλη του, όμως συνεχίζει να έχει- έστω και δυνητικά, μεγάλη δυναμική στις πτυχές της κοινωνίας και κυρίως στην εξωστρέφεια του νησιού. Σε κάθε περίπτωση, στο Μοντσερράτ φαίνεται να υστερεί η οργάνωση και η διεκδίκηση σε εξω-θεσμικό επίπεδο, με τον λαό να κρατάει μία παθητική στάση απέναντι στα κοινά.

Ο τουρισμός στο Plymouth βρίσκει ουδέτερη έως θετική την κοινή γνώμη. Ανασύρει πολλούς προβληματισμούς και οι περισσότεροι αναμένουν την εξέλιξη του ώστε να σχηματίσουν πιο εμπειριστατωμένη άποψη. Δεν επηρεάζει άμεσα πτυχές της καθημερινότητάς τους ή τουλάχιστον αυτό δεν είναι σε θέση να το αντιληφθούν. Με μία δεύτερη ματιά, ο Disaster Tourism αντιμετωπίζεται μηχανικά λόγω του μικρού μεγέθους του, όμως δεν θα ήταν ευπρόσδεκτος ως η κύρια μορφή Τουρισμού, όπως έδειξαν και τα ποσοτικά στοιχεία. Ένας θεμελιώδης λόγος για αυτό, πέρα από την πιθανή χαμηλή του απόδοση, είναι και η δυσαρέσκεια έως οργή την οποία προκαλεί η διαρκής ταύτιση του νησιού με την καταστροφή.

Πάντως, κυριαρχεί το αίσθημα της υπερηφάνειας για το ηφαιστειο αυτό καθαυτό, όπως και γενικότερα για την γεωμορφολογία του Μοντσερράτ. Άλλα στοιχεία που οι ντόπιοι θεωρούν μοναδικά εργαλεία διαφοροποίησης είναι ο πολιτισμός και ο καθόλου βιομηχανοποιημένος τρόπος ζωής.

Έκπληξη αποτελεί πως παρά την ανεργία, η προοπτική ενασχόλησης με αυτή τη δραστηριότητα δεν ελκύει μεγάλο ποσοστό (46%). Κοιτώντας πιο αναλυτικά, οι θέσεις στον Disaster Tourism μοιάζουν προκαθορισμένες: το επάγγελμα του ξεναγού και του οδηγού επιλέγουν αποκλειστικά όσοι κατάγονται από το Μοντσερράτ και κυρίως μεσήλικες, οι Δυτικοί (εύποροι) ομοεθνείς ασχολούνται με ιδιωτικές επιχειρήσεις αναψυχής ή ενοικίασης, έχοντας δηλαδή έμμεση σχέση, ή εργάζονται στον επιστημονικό τομέα και στον τομέα της τεχνογνωσίας όπου και υπερτερούν δεξιοτήτων. Από την άλλη, υπήκοοι των αναπτυσσόμενων χωρών της Καραϊβικής και της Λατινικής Αμερικής, με ελάχιστες εξαιρέσεις, κάνουν χειρωνακτικές εργασίες- οικοδόμηση και συντήρηση των υποδομών και των εγκαταστάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο Τουρισμός Καταστροφών (Disaster Tourism), ως παρακλάδι του Σκοτεινού Τουρισμού (Dark Tourism), είναι μία αναπτυσσόμενη niche αγορά και ένα ακαδημαϊκό πεδίο που χρήζει πολύ μεγαλύτερης προσοχής, όχι τόσο λόγω της έκτασής του αλλά λόγω της δυναμικότητάς του. Έχει τη δυνατότητα να αποτελέσει ένα εργαλείο εξομάλυνσης για τον εκάστοτε πληττόμενο τόπο αλλά και να ωφελήσει βαθιά τον επισκέπτη. Όμως, την ίδια στιγμή, οι πρακτικές που τον διέπουν θα μπορούσαν να αποβούν μοιραίες και για τα δύο μέρη αν υπάρξει κακή διαχείριση και ελλιπής διεκπεραίωση.

Αν και οι υπάρχουσες μελέτες εστιάζουν στο αποτύπωμα στον επισκέπτη και στα κίνητρα αυτού, στην παρούσα εργασία έγινε μία προσπάθεια σκιαγράφησης των επιρροών του Disaster Tourism στον τοπικό πληθυσμό, κατάταξης των υπάρχουσών πρακτικών και της δυνητικής του ανάπτυξης από τη σκοπιά αρμόδιων και μη, τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον.

Το νησί του Μοντσερράτ αποτελεί μία εξέχουσα περίπτωση προορισμού Disaster Tourism, λαμβάνοντας υπόψη τη μικρή χρονική του διάρκεια, αφού ξεκίνησε στη συγκροτημένη του μορφή μόλις το 2014. Παρά τις γεωπολιτικές και πολιτισμικές του ιδιαιτερότητες, αυτό το ηφαιστειογενές νησί θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σημείο αναφοράς για την υιοθέτηση ή την αποφυγή πρακτικών αυτού του είδους για άλλες περιοχές φυσικών ή ανθρωπογενών καταστροφών, τόσο ως προς τον σχεδιασμό όσο και ως προς την εφαρμογή τους. Επιπλέον, αυτή η μελέτη περίπτωσης θα ήταν δυνατό να αποτελέσει το έναυσμα για περαιτέρω διερεύνηση της πιθανής συμβολής του Disaster Tourism σε όλα τα στάδια του κύκλου διαχείρισης καταστροφών, από την άμεση απόκριση έως την πλήρη επανένταξη στην ανάπτυξη.

Όπως ανέκυψε από την έρευνα πεδίου στο νησί, το προσφερόμενο προϊόν δεν δείχνει να έχει ιδιαίτερη ποικιλία, και περιορίζεται σε συγκεκριμένες δραστηριότητες με άξονα τις επισκέψεις στην Ζώνη Αποκλεισμού γύρω από το ηφαίστειο Soufriere Hills, των περιοχών δηλαδή που εκκενώθηκαν και κρίνονται (ποινικά) μη κατοικήσιμες. Όμως, εμπλέκεται ένας πολύπλοκος μηχανισμός υποστήριξης, ο οποίος περιλαμβάνει ένα ευρύτατο φάσμα ειδικοτήτων και λειτουργικών παραγόντων που δεν έχουν όμως απαραίτητα σχέση με τον Τουρισμό. Η δέσμευση μεγάλης μερίδας ανθρωπίνων, χρηματικών και θεσμικών πόρων δεν συνεπάγεται αυτομάτως και την ισόνομη επιρροή του Disaster Tourism στον πληθυσμό του Μοντσερράτ.

Συγκεκριμένα, η πολύ διαιρεμένη, πολυπολιτισμική κοινωνία και η αραίωση του πληθυσμού λόγω της ραγδαίας εξωτερικής μετανάστευσης κατά την περίοδο της ηφαιστειακής κρίσης, εξηγεί τον εν μέρει μετριασμό του ψυχολογικού αποτυπώματος στο νησί και τον ανομοιογενή τρόπο που ο Disaster Tourism έχει εκληφθεί. Το παραπάνω βέβαια, δεν ακυρώνει τη βαθιά ψυχική σύνδεση μερίδας του πληθυσμού και κυρίως όσων ατόμων έχουν βιωματική εμπειρία, η εξιστόρηση της οποίας είναι πλέον εκτενώς εμπορευματοποιημένη. Άλλωστε, στην πιλοτική του φάση, ο Disaster Tourism χρησιμοποιήθηκε ως μέτρο για την επούλωση των τραυμάτων μέσω της εξοικείωσης με την καταστροφή, αλλά πλέον και ως μέσο επανασύνδεσης των ντόπιων και των επαναπατριζόμενων ομογενών με τη Ζώνη Αποκλεισμού.

Σε γενικές γραμμές, ο Disaster Tourism έχει πολύ συγκρατημένη αποδοχή από την κοινότητα του Μοντσερράτ, και αυτό κατά βάση οφείλεται στην άποψη πως οι δραστηριότητές του υποδηλώνουν μία εικόνα πλήρους παρακμής του τόπου, επισκιάζοντας την μέχρι τώρα αποκατάστασή του αλλά και τα πολιτισμικά του στοιχεία. Θεμελιώδης αντίφαση προκαλεί πως αν και δεν είναι επιθυμητή η θέση του Disaster Tourism ως το

πρωτεύον είδος Τουρισμού, η κοινή γνώμη θεωρεί πως το ιστορικό του ηφαιστείου έχει ενδυναμώσει την ταυτότητα του προορισμού.

Ο Disaster Tourism δείχνει να έχει μία επιρροή ποιοτικού παρά ποσοτικού χαρακτήρα, τουλάχιστον όπως κρίνεται στην πρώιμη αυτή περίοδό του, συγκριτικά με άλλες μορφές τουρισμού. Τα οφέλη που αποκομίζει σχετίζονται με την εξωστρέφεια και την αποκατάσταση της τοπικά αποδεκτής αλήθειας για τα γεγονότα, τη διαπολιτισμική ανταλλαγή, την διαδικασία ενημέρωσης και την ανάδειξη επιστημονικών κλάδων. Επίσης, αποτελεί πρόσθετο λόγο αναβάθμισης της πρόληψης καταστροφών και στοχευμένη προσπάθεια προσέλκυσης ξένων επενδυτών.

Οι κύριες αρνητικές επιπτώσεις, σύμφωνα με τους κατοίκους, είναι ο αποπροσανατολισμός από πιο επικερδείς μορφές τουρισμού και ο άνισος καταμερισμός του κέρδους. Αυτό οφείλεται αναπόφευκτα στα μικρά μέχρι στιγμής νούμερα του Disaster Tourism, αν και αυτός αμβλύνει εν μέρει την εποχικότητα του συρρικνωμένου και εξαιρετικά ευάλωτου Τουρισμού στο Μοντσερράτ.

Οι πρακτικές που καταγράφηκαν σχετίζονται αρχικά με την ασφάλεια και τη διαχείριση του κινδύνου λόγω της ενεργότητας του ηφαιστείου. Σε αυτές τις πρακτικές, κυρίαρχο ρόλο έχουν εξειδικευμένοι επιστημονικοί και σε μικρότερο βαθμό διοικητικοί φορείς. Στην ίδια κατηγορία υπάγονται ακόμη: το πλαίσιο οριοθετήσεων, οι κανονισμοί και τα νομοθετικά κωλύματα. Ακολουθούν οι πρακτικές που σχετίζονται με τη δημιουργία και την ανάπτυξη του κυρίως προϊόντος, πυλώνας των οποίων είναι το πρόγραμμα εκπαίδευσης και πιστοποίησης οδηγών και ξεναγών για το επονομαζόμενο 'buried city tour' (περιήγηση της θαμμένης πόλης). Στη συνέχεια βρίσκονται όλα τα συμπληρωματικά προϊόντα και οι υπηρεσίες θεματικής και γεωγραφικής συνάφειας με την Καταστροφή. Πέραν αυτών, καθοριστικές για την εδραίωση του Disaster Tourism είναι οι πρακτικές που κρίνονται να έχουν ένα αρνητικό αποτύπωμα, κάποιες από τις οποίες όμως σχετίζονται με παράνομες ή χαρακτηριζόμενες ως αήθεις δραστηριότητες, ενώ άλλες με τον τρόπο οργάνωσης και προώθησης, όπως το αποτυχημένο και ελλιπές διεθνές μάρκετινγκ.

Ένα μεγάλο μέρος αυτών των κακών πρακτικών είναι απόρροια των επιπτώσεων της ηφαιστειακής καταστροφής. Ενδεικτικά, η απουσία υποδομών και υπερδομών, η προβληματική συνδεσιμότητα, το αφιλόξενο επενδυτικό περιβάλλον, το καθεστώς χρηματοοικονομικής εξάρτησης από το Ηνωμένο Βασίλειο (ως Υπερπόντιο Έδαφος του). Η έλλειψη καταρτισμένων αρμοδίων σε κρίσιμες θέσεις δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την ανάπτυξη του Μοντσερράτ σε ένα ολιστικό επίπεδο.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας, η ανάπτυξη του Disaster Tourism πρέπει να είναι πολυμορφική και πολυεπίπεδη. Προϋποθέτει τον συνδυασμό του με άλλες μορφές τουρισμού και την προβολή των χαρακτηριστικών του τύπου πριν το καταστροφικό γεγονός, στην περίπτωση δε του Μοντσερράτ θα πρέπει να λειτουργήσει ως το 'δόλωμα' για την προσέλκυση επισκεπτών σε πιο κερδοφόρες δραστηριότητες. Απαιτείται ακόμη η ένταξη αυτού του είδους του Τουρισμού σε μία βιώσιμη, καλά οργανωμένη τουριστική πολιτική και σε μία ενιαία αναπτυξιακή στρατηγική γενικότερου χαρακτήρα.

Σε παγκόσμια κλίμακα, ο Disaster Tourism αποτελεί την μόνη επιλογή για κίνηση της οικονομίας στις πληγείσες περιοχές. Εν αντιθέσει, το Μοντσερράτ έχει κεφαλοποιήσει τουριστικά το στοιχείο της καταστροφής με σχετικά παροδικό στόχο, ως το έτοιμο προς κατανάλωση προϊόν. Αυτό διότι πρώτον, η Ζώνη Αποκλεισμού στην πραγματικότητα επρόκειτο αρχικά να συντηρεί τρεις βασικές βιομηχανίες: την εκμετάλλευση της γεωθερμικής ενέργειας, την εξόρυξη άμμου ως οικοδομικό υλικό και μέρος του Τουρισμού (Disaster Tourism). Δεύτερον, η άνθιση του Τουρισμού στη Ζώνη είναι αντιστρόφως ανάλογη της ανάπτυξης του νησιού, αφού το στοιχείο της καταστροφής θα αρχίσει σταδιακά να εκλείπει.

Εν κατακλείδι, η οποιαδήποτε διεύρυνση του Disaster Tourism έγκειται στην ένταξης σε αυτόν ενός κώδικα δεοντολογίας για την προστασία των πολιτών, με έμφαση στα θύματα της κρίσης τόσο στο Μοντσερράτ όσο και σε οποιονδήποτε προορισμό. Για οποιαδήποτε δράση όμως, θα είναι απαραίτητο να διασφαλίζεται η συμμετοχικότητα της κοινότητας στην διεξαγωγή και τη λήψη αποφάσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Ανδριώτης, Κ. (2009). *Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης
2. Ηγουμενάκης Γ., Κραβαρίτης, Κ., Λύτρας, Π. (1999). *Εισαγωγή στον Τουρισμό*. Αθήνα: Interbooks
3. Σφακιανάκης, Μ. (2000). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην
4. Τσάρτας, Π., Κοκκώνης, Χ. & Γκρίμπα, Ε. *Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
5. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής της Ελλάδας. (2013). *Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού*. Ανακτήθηκε από: <<http://www.real.gr/Files/Articles/Document/283262.pdf>>.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Aicken, M., Page, S.J. and Ryan, C. (2005). *Taking Tourism to the Limits*. London: Routledge.
2. Aspinall, W. P. & Wadge, G. (2015). *Risk Assessment Case History: The Soufriere Hills Volcano, Montserrat* in Loughlin, S., Sparks, S. Brown, Jenkins, S & Vye-Brown, C. *Global Volcanic Hazards and Risk*. Cambridge: Cambridge University Press
3. Barnes, Vernie Clarice. (2000). *The Montserrat Volcanic Disaster: A Study of Meaning, Psycho-social Effects, Coping and Intervention*. Birmingham: University of Birmingham
4. Bellini, N. & Pasquinelli, C. (2016). *Tourism in the City: Towards an Integrative Agenda on Urban Tourism*. Cham: Springer International
5. Benson, C., & Clay, E. J. (2004). *Understanding the economic and financial impacts of natural disasters*. Washington, DC: World Bank
6. Bower, A., & Pallister, J. (2006). *Understanding GCSE Geography: A for AQA specification*. Oxford: Heinemann Educational Publishers
7. Boyce, C., & Neale, P. (2006). *Conducting in-depth interviews: A guide for designing and conducting in-depth interviews for evaluation input*. Watertown, MA: Pathfinder International.
8. Burkart, A.J. and Medlik, S. (1974). *Tourism: Past, Present and Future*. London: Heinemann
9. Butler, R.W. (1999). *Problems and issues of integrating tourism development*. In Pearce, D.C. & Butler R.W. *Contemporary Issues in Tourism Development* (pp. 65–80). London: Routledge.
10. Collins, A. E. (2009). *Disaster and development*. London: Routledge.
11. Cruz, Z.L. (2006) *Principles of tourism: Part I*. Manila: Rex Book Store
12. Erfurt-Cooper, P. & Cooper, M. (2010). *Volcano and Geothermal Tourism: Sustainable Geo-resources for Leisure and Recreation*. London & Washington: Earthscan
13. Gaudru, H. (2014). *Volcano Tourism. The Effect of Eruptions and Disasters*. In Erfurt-Cooper P. (ed.) *Volcanic Tourist Destinations*. Heidelberg: Springer.
14. Gaya, E. (2013). *Understanding motivation of visitors at dark tourism sites: Case study of August 7th Memorial Park, Kenya*. BSc Dissertation, Haaga-Helia University of Applied Sciences.
15. Hall, C.M. & Weiler, B. (1992). *Special Interest Tourism*. London: Belhaven Press
16. Hampton, M., & Jeyacheya, J. (2013). *Tourism and inclusive growth in small island developing states*. London: Commonwealth Secretariat.
17. Holden, A. (2013). *Tourism, poverty and Development*. Oxon: Routledge
18. Hunziker, W; Krapf, K (1942). *Grundriß Der Allgemeinen Fremdenverkehrslehre (in German)*. Zurich: Polygr. Verl.
19. Jakeways, J., Fairbank, H., McInnes, R. & Mathie, E. (2007). *Landslides and Climate Change: Challenges and Solutions*. Boca Raton: CRC Press by Taylor & Francis Group
20. Kozak, M.&Kozak, N. (2013) *Tourism Research: An Interdisciplinary Perspective*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing

21. Kreimer, Alcira, Margaret Arnold, and Anne Carlin. *Building Safer Cities: The Future of Disaster Risk*. Washington, D.C.: World Bank, 2003. Print.
22. Lennon, J. and Foley, M. (2000). *Dark Tourism. The attraction of death and disaster*. London: Continuum.
23. Leonard, T. M. (2005). *Encyclopedia of the Developing World*. New York & London: Routledge
24. Miller, D.S. (2008). Disaster Tourism and disaster landscape attractions after hurricane Katrina: An auto-ethnographic journey. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 2(2), 115-131.
25. Nagai, N. (2012), *Disaster Tourism: The role of tourism in post-disaster period of great east Japan earthquake*. MSc Thesis. International Institute of Social Sciences, The Netherlands.
26. Novelli, M. (2007). *Niche Tourism: Contemporary Issues, Trends and Cases*. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.
27. Prochazkova, K. (2012). *Alternative Tourism and Sustainable Development in the Small Island Caribbean: Case Study of Dominica, West Indies*. (Bachelor Thesis). Palacky University of Olomouc.
28. Royek, C. (1993). *Ways of escape*. Basingstoke: MacMillan.
29. Sather-Wagstaff, J. (2011). *Heritage that hurts: Tourists in the memoriescapes of September 11*. Walnut Creek: Left Coast Press.
30. Sharpley, R., & Stone, P. R. (2009). Representing the macabre: Interpretation, kitschification and authenticity. In R. Sharpley and P. R. Stone (eds), *The Darker Side of Travel: The Theory and Practice of Dark Tourism*, pp. 109–128. UK: Channel View Publications.
31. Telfer, D.J. & Sharpley, R. (2016). *Tourism and Development in the Developing World*. London: Routledge
32. Urry, J. (2002). *The Tourist Gaze*. London: Sage Publications
33. Walsh, S. (1992). *The Representation of the Past*. London: Routledge.
34. Wearing S, Neil, J., (1999), *Ecotourism: Impacts, Potentials and Possibilities*. Oxford, UK: Butterworth Heinemann
35. Yuill, S.M. (2003). *Dark Tourism: Understanding Visitor Motivation at sites of death and Disaster*. Msc Thesis. Texas A&M University, United States.
36. Zuelow, E. (2016). *A History of Modern Tourism*. London: Palgrave

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

1. Biran A. and Hyde, K. F. (2013). New perspectives on Dark Tourism. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*. 7 (3), pp. 191-198
2. Biran, A., Poria, Y. and Oren, G. (2011). Sought experiences at (Dark) heritage sites. *Annals of Tourism Research*, 38(3), 820-841.
3. Bissell, L. J. and MacKey, K.J. (2009). *Understanding visitor motivation for Dark Tourism attractions*. <http://www.ttracanada.ca/sites/default/files/uploads/session_2-3_bissell_mackay.pdf> (accessed on 1/11/2016)
4. Blom, T. (2000). Morbid tourism: A postmodern market niche with an example from Althorp. *Norwegian Journal of Geography*, 54(1), 29–36.
5. Cioccio, L. and Michael, E. J. (2007). Hazard or disaster: tourism management for the inevitable in Northeast Victoria. *Tourism Management*, 28 (1), 1–11.
6. Coote D. (2010). *Exploitation or healthy interest? An analysis of dark tourism*. The Jeju Weekly. <http://www.jejuweekly.com/news/articleView.html?idxno=776> (accessed on 28/02/2015).
7. Daams, E. (2007). *Dark Tourism: Bearing Witness or Grass Spectacle?* <http://matadornetwork.com/bnt/dark-tourism-more-than-a-spectacle/> (accessed on 01/07/2016)
8. Druitt, T.H. & Kokelaar, B.P. (2002). *The Eruption of Soufriere Hills Volcano, Montserrat, from 1995 to 1999*. London: The Geological Society. Memoir no.21
9. Farmaki, A. (2013). Dark tourism revisited: A supply/demand conceptualisation. *International Journal of Culture, Tourism, and Hospitality Research*, 7 (3), 281-292.
10. Faulkner, B. (2001). Towards a framework for tourism disaster management. *Tourism Management*, 22(2), 135–147.

11. Faulkner, B. and S. Vikulov (2001). "Katherine, washed out one day, back on track the next: a post-mortem of a tourism disaster." *Tourism Management*, 22(4), 331-344.
12. Fergus, H.A. (1986). *Montserrat: Paradise or Prison*. Bulletin of Eastern Caribbean Affairs 12 (1): 1–10
13. Foley, M. and Lennon. J.J. (1996). JFK and dark tourism: A fascination with assassination. *International Journal of Heritage Studies*, 2(4), 198-211.
14. Gothan, K. F. (2007). Critical theory and Katrina disaster, spectacle and immanent critique. *City*, 11(1), 81-99.
15. Gould, K.A. and Lewis, T.L. (2007). Viewing the wreckage: Eco-disaster tourism in the wake of Katrina. *Societies without Borders*, 2(2), 175-199
16. Hystad, P. W., & Keller, P. C. (2005). Disaster management: Kelowna tourism industry's preparedness, impact and response to a 2003 major forest fire. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 13(1), 44–58.
17. Hystad, P. W., and Keller, P. C. (2008). Towards a destination tourism disaster management framework: Long-term lessons from a forest fire disaster. *Tourism management* 29 (1), 151-162.
18. Issac R.K. & Cakmak, E. (2014). Understanding visitor's motivation at sites of death and disaster: the case of former transit camp Westerbork, the Netherlands. *Current Issues in Tourism*, 17(2), 164-179.
19. Johnston, T (2013). Mark Twain and the innocents abroad: illuminating the tourist gaze on death. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 7(3), 199-213.
20. Kelman, I. and Dodds, R. (2009). Developing a code of ethics for disaster tourism. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 27 (3), 272–296.
21. Khan, H., Vasilescu, L. G. & Khan, A. (2008). Disaster Management Cycle- A Theoretical Approach. Journal of Management & Marketing of University of Craiova, Faculty of Economics and Business Administration
22. Korstanje, M. E. (2012). *Dark Tourism and the process of resilience post disaster contexts: A new alternative view*. <http://www.eumed.net/rev/curydes/13/mek2.html> (accessed on 10/06/2016)
23. Lee, K-H. And Hyun, S.S (2016). The Effects of perceived destination ability and destination brand love on tourists' loyalty to post-disaster tourism destinations: The case of Korean tourists to Japan. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 33(5), 613-627.
24. Lennard, J. (1997). *Montserrat Reels After Eruptions*. (n.d.): The Christian Science Publishing Society
25. macabre related tourist sites, attractions and exhibitions. *Tourismos: An Interdisciplinary International Journal*, 54(2), 145–160.
26. Raine, R. (2013). A dark tourist spectrum. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 7(3), 242–256.
27. Ritchie, B.W. (2004). Chaos, crises and disasters: a strategic approach to crisis management in the tourism industry. *Tourism Management*, 25, 669–683
28. Ryan, C. and Kohli, R. (2006). The buried village, New Zealand: An example of dark tourism? *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 11 (3), 211–226.
29. Stone, P. (2006). A dark tourism spectrum: Towards a typology of death and
30. Stone, P. R. (2013). Dark tourism scholarship: a critical review, *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 7(3), 307-318.
31. Stone, P.R. & Sharpley, R. (2008). Consuming Dark Tourism: a thanatological perspective. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 574-575.
32. Wadge, Geoff, R. E. A. Robertson, and Barry Voight. (2014). *The Eruption of Soufrière Hills Volcano, Montserrat from 2000 to 2010*. London: The Geological Society. Memoir no.39
33. Wilkinson, E. (2015). Beyond the Volcanic Crisis: Co-Governance of Risk in Montserrat. (n.d.): Journal of Applied Volcanology 2015. Memoir no.3
34. Williams, A.R. (1997). *Under the Volcano: Montserrat*. National Geographic 192 (1): 58-75.
35. Wright, D. and Sharpley, R. (2016). Local Community perceptions of disaster tourism: the case of L'Aquila, Italy. *Current Issues in Tourism* (article in press)

36. Yan, B-J, Zhang, J., Zhang, H-L, Lu, S-J and Guo, Y-R., (2016). Investigating the motivation- experience relationship in a dark tourism space: A case study of the Beichuan earthquake relics, China. *Tourism Management*, 53, 108-121.
37. Yankovska, G. and Hannam, K. (2014). *Dark and toxic tourism in the Chernobyl exclusion zone*. *Current Issues in Tourism*, 17(10), 929-939.
38. Trauer, B. (2006) *Conceptualizing special interest Tourism- frameworks for analysis*. *Tourism Management* 27, 183-200.
39. Ozuerler, B.E. (2015). *Is Dark Tourism Special Interest or Alternative Tourism*. Academia.

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΕΠΙΣΗΜΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. "AITR – Italian Association for Responsible Tourism." AITR – *Italian Association for Responsible Tourism*. N.p., n.d. Web. 11 Dec. 2016. <<http://www.aitr.org/italian-association-responsible-tourism/>>.
2. "World Tourism Organization UNWTO." UNWTO Annual Report 2010 | World Tourism Organization UNWTO. N.p., n.d. Web. 11 Dec. 2016. <<http://www2.unwto.org/publication/unwto-annual-report-2010>>.
3. Caribbean Development Bank & the Government of Montserrat. (2012). *Final Report: Montserrat Survey of Living Conditions, 2009*, Vol.1 Main Report. Retrieved from <http://www.caribank.org/uploads/2012/12/Montserrat-2009-vol-1_v7.pdf>
4. Caribbean Development Bank. (2012). *Public Sector Debt in the Caribbean: An Agenda for Reduction and Sustainability*. Retrieved from <<http://www.caribank.org/uploads/2012/05/Public-Debt-in-the-Caribbean-An-Agenda-for-Reduction-and-Sustainability.pdf>>
5. Department for International Development of the United Kingdom. (2011). *Summary of DFID's work in The British Overseas Territories 2011-2015*. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/67521/ovseas-terr-dept-1-summary.pdf>
6. Government of Montserrat, Ministry of Economic Development and Trade. (2010). *Sustainable Development Plan 2008-2022*. Retrieved from <http://www.gov.ms/publications/SDP_MONTSEERRAT.pdf>
7. Government of Montserrat. (2003). *Integrated Vulnerability Assessment of Montserrat*. Smith Warner International.
8. Government of Montserrat. (2012). *TOURISM DEVELOPMENT PLAN 2012 – 2022 (incorporating TDP3 and 5-Year Business Plan)*. (draft final report). Retrieved from <<http://www.gov.ms/wp-content/uploads/2012/06/Draft-Final-Report-6-July-2012.pdf>>
9. Government of Montserrat. (2013). *Application for Registration of a Child under 18 as a British Overseas Territories Citizen: British Nationality Act 1981*. Retrieved from <<http://merzbank.com/wp-content/uploads/2013/Form-AN/form%20MN2.pdf>>
10. Independent Commission for Aid Impact (ICAI). (2013). *DFID's Support to Capital Projects in Montserrat*. Retrieved from <<http://icai.independent.gov.uk/wp-content/uploads/16-July-2013-ICAI-Montserrat-report-FINAL.pdf>>
11. International Monetary Found (IMF). (2003). *Montserrat- Overseas Territory of the United Kingdom: Assessment of the Supervision and the Regulation of the Financial Sector- Review of Financial Sector Regulation and Supervision*. Washington: IMF Publication Services
12. Montserrat Statistics Department, Ministry of Finance an Economic Management. (2012). *CENSUS 2011: Montserrat at a Glance*. Retrieved from <<http://www.gov.ms/wp-content/uploads/2011/02/Montserrat@AGlance.pdf>>
13. UN ECLAC Subregional Headquarters for the Caribbean. (2014). *Information and Communication technologies for disaster Risk Management in the Caribbean*. Santiago, Chile: Williams, R. C., Phillips, A.
14. UNISDR. (2009). *Terminology in disaster risk reduction*. Geneva: United Nations International Strategy for Disaster Reduction.
15. World Commission on Environment and Development (WCED). (1987). *Our Common Future*. Retrieved from: <<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>>
16. World Tourism Organisation (UNWTO). (n.d.). *Tourism in Small Island Developing States (SIDS) Building a more sustainable future for the people of Islands*. Retrieved from <<http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/unwtotourisminsidsa4wtables.pdf>>

17. World Tourism Organisation (UNWTO). (n.d.). *UNWTO: Tourism Highlights, 2015 Edition*. Retrieved from <<http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>>
18. WTTC. "Economic Impact of Tourism." WTTC. N.p., n.d. Web. 11 Dec. 2016. <<http://www.wttc.org/research/economic-research/economic-impact-analysis/>>.

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

1. "About Montserrat." UNDP in Barbados & the OECS. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <<http://www.bb.undp.org/content/barbados/en/home/countryinfo/montserrat.html>>.
2. "ABOUT US." Montserrat Disaster Management Coordination Agency DMCA. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <http://dmca.gov.ms/?page_id=139>.
3. "Contact CIA." Central Intelligence Agency. Central Intelligence Agency, n.d. Web. 12 Nov. 2016. <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2147.html>>.
4. "Department for International Development (DFID)." Innovations for Poverty Action. N.p., n.d. Web. 13 Nov. 2016. <<http://www.poverty-action.org/organization/departement-international-development-dfid>>.
5. "European Union." - EEAS (European External Action Service). N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <http://eeas.europa.eu/delegations/barbados/eu_octs/index_en.htm>.
6. "Government of Montserrat." RSS. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <<http://www.gov.ms/ministries-and-departments/ministry-of-finance-economic-development-tourism-culture/>>.
7. "Governor's Office Brades." Governor's Office Brades. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <<https://www.gov.uk/government/world/organisations/the-governors-office-montserrat>>.
8. "IFES Election Guide | Elections: Parliamentary 2014." IFES Election Guide | Elections: Parliamentary 2014. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <<http://www.electionguide.org/elections/id/2801/>>.
9. "Montserrat Economy Profile 2016." Montserrat Economy Profile 2016. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <http://www.indexmundi.com/montserrat/economy_profile.html>.
10. "Montserrat Parishes." Montserrat Parishes. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <<http://www.statoids.com/ums.html>>.
11. "Montserrat." DevTracker Country Summary Page. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <<https://devtracker.dfid.gov.uk/countries/MS>>.
12. "Montserrat." OEC. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <<http://atlas.media.mit.edu/el/profile/country/msr/>>.
13. "Montserrat." Travel Advice. N.p., n.d. Web. 13 Nov. 2016. <<https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/montserrat>>.
14. "OCT - EU Relations in Detail - International Cooperation and Development - European Commission." International Cooperation and Development. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <http://ec.europa.eu/europeaid/regions/overseas-countries-and-territories-octs/oct-eu-relations-detail_en>.
15. "Overseas Countries and Territories (OCTs) - International Cooperation and Development - European Commission." International Cooperation and Development. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <http://ec.europa.eu/europeaid/regions/octs_en>.
16. "Soufriere Hills." Soufrière Hills Volcano (Montserrat):. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <<https://www.volcanodiscovery.com/montserrat.html>>.
17. "The United Nations and Decolonization." UN News Center. UN, n.d. Web. 12 Nov. 2016. <<http://www.un.org/en/decolonization/nonselfgovterritories.shtml>>.
18. Ariscain, Victor Hugo. "Risk Management – Montserrat." Risk Management – Montserrat. N.p., n.d. Web. 13 Nov. 2016. <http://www.paho.org/disasters/index.php?option=com_content&view=article&id=1220%3Arisk-management-a%E2%80%93montserrat&Itemid=830&lang=en>.
19. Learning, I. O. (n.d.). Module 9 : Introduction to Research. Retrieved November 12, 2016, from [http://libweb.surrey.ac.uk/library/skills/Introduction to Research and Managing Information Leicester/page_51.htm](http://libweb.surrey.ac.uk/library/skills/Introduction%20to%20Research%20and%20Managing%20Information%20Leicester/page_51.htm)
20. Pattullo, P. (2015) "Montserrat." *Encyclopedia Britannica Online*. Encyclopedia Britannica. Web. 20 Nov. 2016. <<https://www.britannica.com/place/Montserrat-island-West-Indies>>.
21. Pike, John. "Military." British Overseas Territories. N.p., n.d. Web. 13 Nov. 2016. <<http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/uk-bot.htm>>.

22. Ukota. "UKOTA." Montserrat Comments. N.p., n.d. Web. 12 Nov. 2016. <<http://ukota.org/member-territories/montserrat/>>.
23. UNdata | country profile | Montserrat. (n.d.). Retrieved November 12, 2016, from <<http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Montserrat>>

ΠΗΓΕΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

1. Montserrat Volcano Observatory. (2014). *Montserrat Hazard Level System: Version 3- 1 August 2014*. Retrieved from < http://www.mvo.ms/pub/Hazard_Level_System/HLS-20140801.pdf>
2. Λέκκας, Ε., Καπουράνη Ε., Ανδρεαδάκης Ε. & Μίνου- Μινοπούλου Δ. (n.d.). *Πρόληψη και Διαχείριση Φυσικών και Τεχνολογικών Καταστροφών- Πρόγραμμα Συμπληρωματικής Εκπαίδευσης Εξ' Αποστάσεως (E-Learning) του ΕΚΠΑ*. Ανακτήθηκε από <http://www.el-ekkas.gr/attachments/206_194.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Brief notice on the content of the Interview Questions

The following text is a short summary of the in-depth interviews questions as conducted by the student Aimilia Tikoudi towards her dissertation's field research for the Higher Technological Institute of Crete, Greece.

The aim of the study is to examine the 'Disaster Tourism Impact on the local community of Monserrat'.

Thank you very much beforehand for your kind participation!

1. What are some good and some bad practices of tourism that have been applied to Monserrat? Which global practices would you take as an example to imitate or avoid?
2. Which do you consider to be the most important influences of dark tourism practices on Monserrat, as tourism destination?
3. Which residential areas and which social groups are mostly affected by Disaster Tourism? How?
4. How are the benefits (if you see any) and turnover of Disaster Tourism distributed among the population in reference to other forms of tourism?
5. Are you in a position to protect citizens from the negative effects of Disaster Tourism and if yes how do you plan to do so?
6. How has Disaster Tourism been perceived by locals through the years?
7. How has Disaster Tourism been reflecting on the relief process and the victims' narratives on the volcano catastrophe?
8. Can you mention some limitations, boundaries and key factors in relevance to Dark Tourism development during the last 20 years? Which of those remain? What obstacles did you overcome?
9. Which direction should Tourism grow?
10. Do you see any growth potential with respect to Disaster Tourism in Monserrat?
11. Are you aware of the Tourism Strategy? If yes, is it well implemented?
12. How is the cooperation among stakeholders in tourism strategy formation? Is there a contrast of interest?
13. How does your position contribute to Dark Tourism formation? Does your personal opinion reflect on your official statements?
14. Do you encourage the use of the volcano eruptions as a tool of differentiating the island from other Caribbean destinations?
15. How do you guarantee locals engagement in tourism acts and in tourism strategy? Is it important to receive feedback?

Brief notice on the content of the Interview Questions

The following text is a short summary of the in-depth interviews questions as conducted by the student Aimilia Tikoudi towards her dissertation's field research for the Higher Technological Institute of Crete, Greece. The aim of the study is to examine the 'Disaster Tourism Impact on the local community of Montserrat'.

Thank you very much beforehand for your kind participation!

1. In which way are you involved in tourism, if at all?
2. How does Tourism affect you?
3. Would you like to get more involved in Tourism and if so how?
4. Can you list some problems caused by Tourism Development in Montserrat?
5. Can you note any positive and any negative impact caused by Tourism Development in Montserrat? In yourself?
6. How do you feel about the visits to Plymouth and the exclusion zone?
7. Are you familiar with Disaster tourism practices in the island? How do you assess each of them? Do you agree with the use of the term?
8. Has Disaster Tourism contributed to the recovery process in your opinion?
9. Do you agree with the use of the volcano as a tool to differentiate Montserrat to other Caribbean destinations?
10. Which residential areas and which social groups are mostly affected by Disaster Tourism?
11. Which direction should Tourism grow? Are you satisfied with the current tourism status?
12. Do you see any opportunities for Disaster Tourism to grow in Montserrat? What are the limitations?

QUESTIONNAIRE

This questionnaire investigates the impact of Disaster Tourism to the local community of Montserrat as part of the field research conducted by the student Aimilia Tikoudi towards her dissertation for the Higher Technological Educational Institute of Crete. Please answer with honesty. All information you provide will remain anonymous. Thank you for your participation!

PART ONE: Demographics:

1. Gender: Female/ Male
2. Country of Origin:
3. Residential Area:
4. Proportion of your personal income that comes from Tourism-related activities: (a) None (b) up to 30%, (c) 30-70% (d) more than 70%
5. Educational Level: (a)No education (b) Primary School (c) Secondary School (d) College, Post-Secondary, Vocational Training (e) University Graduate
6. Age: (a) 17-30, (b) 31-45, (c) 46-60, (d) 61+
7. Occupation:

PART TWO: Personal impact:

1. Have you experienced the volcano eruptions of '95 and '97? Yes/No
If yes, did you have to resettle to another part of the island because of the eruption? Yes/No Abroad? Yes/No
2. How do you feel about tourism activities in the exclusion zone, volcano and Plymouth (Disaster Tourism)?
(Fully disagree) 1 2 3 4 5 (Fully agree)
3. Would you like to get (more) engaged in Tourism activities? Yes/ No/ Maybe
4. How has **Tourism Development** affected the following in your life?

(1: Very Negatively – 2: Negatively – 3: Neutral – 4: Positively - 5: Very Positively)

Income.....	1	2	3	4	5
Type of employment.....	1	2	3	4	5
Social Life.....	1	2	3	4	5
Training - Educational opportunities.....	1	2	3	4	5
Mentality – Personal views.....	1	2	3	4	5
Community Engagement.....	1	2	3	4	5
Quality of Life.....	1	2	3	4	5
Foreign Interaction.....	1	2	3	4	5
Healthcare.....	1	2	3	4	5
Other; _____	1	2	3	4	5

PART THREE: Community Impact:

1. Which is the most important economic sector of the island at the moment in your opinion?
Agriculture Tourism Trade Construction Service providing Public sector Other:
2. In which direction should tourism be developed in your opinion?
Villa tourism-residential / Ecotourism / Excursions / Disaster Tourism (volcano, exclusion zone etc) / Cruise tourism / Leisure and resort / Adventure tourism / Business Tourism / Other:.....
3. Do you think Disaster Tourism (exclusion zone, volcano) should become the main form of tourism? Yes/ No/ Maybe

Business and Economics Department- Division of Tourism Management

- 4. Do you believe that the volcano catastrophe has strengthen the uniqueness/identity of Montserrat as a tourism destination? Yes/ No/ Maybe

- 5. How do you think Tourism will evolve in the next few years?
(Decrease) 1 2 3 4 5 (Increase)

6. How do you think **Tourism to the exclusion zone, volcano etc** has affected Montserrat in...:

(1: Very Negatively – 2: Negatively – 3: Neutral – 4: Positively - 5: Very Positively)

1.Economic development	1	2	3	4	5
2.Employment.....	1	2	3	4	5
3.Wealth distribution-equality.....	1	2	3	4	5
4.Infrastructure.....	1	2	3	4	5
5.Transportation.....	1	2	3	4	5
6.Living costs.....	1	2	3	4	5
7.Standard of living and prosperity.....	1	2	3	4	5
8.Seasonality of employment.....	1	2	3	4	5
9.Foreign investment.....	1	2	3	4	5
10.Recovery process.....	1	2	3	4	5
11.Cultural exchange.....	1	2	3	4	5
12.Local pride.....	1	2	3	4	5
13.Community engagement.....	1	2	3	4	5
14.Well-being	1	2	3	4	5
15.Crime rate.....	1	2	3	4	5
16.Everyday habits.....	1	2	3	4	5
17.Education.....	1	2	3	4	5
18.Immigration.....	1	2	3	4	5
19.Social integration of disadvantaged groups.....	1	2	3	4	5
20.Natural Environment.....	1	2	3	4	5
21.Image of the island.....	1	2	3	4	5
22.Quality of tourism.....	1	2	3	4	5
23.Variety of recreational activities.....	1	2	3	4	5
24.Environment.....	1	2	3	4	5

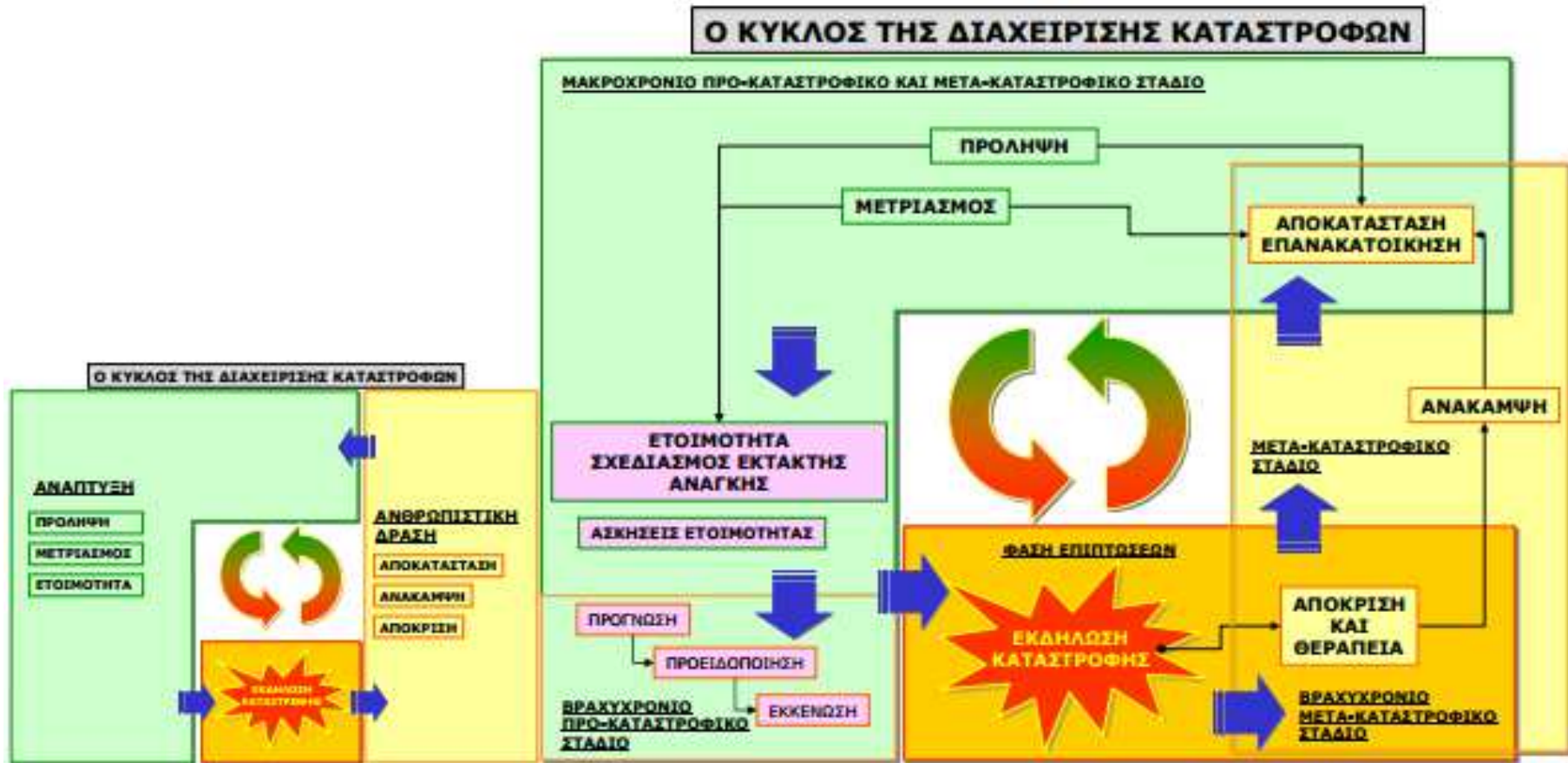
7. Please add any comment, proposal, personal concern:

.....

.....

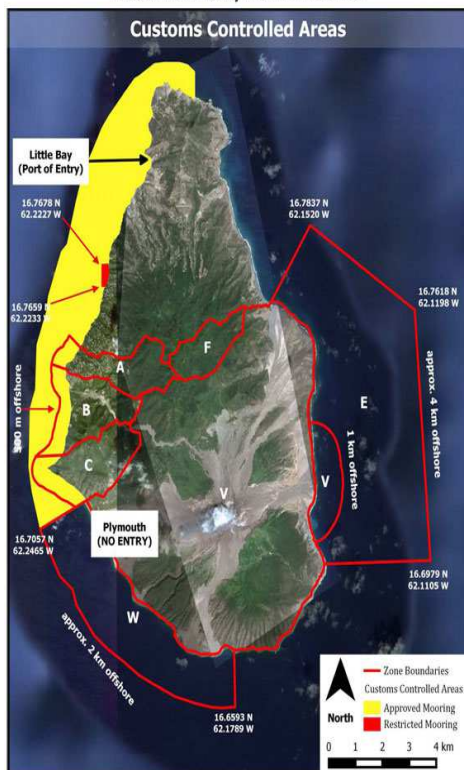
.....

Εικόνα 3: Κύκλος Διαχείρισης Καταστροφών

Πηγή: Λέκκας και λοιποί, Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

MONTSERRAT, WEST INDIES

Access to Zones A, B, C, E, V and W may be restricted.
 For further information on this, browse www.mvo.ms or
www.facebook.com/mvomms. 30 May 2016

Hazard Level ¹	0	1	2	3	4	5
Typical Activity²	More than one year with no measured activity. ³ Only volcano-environmental hazards. ⁴	No surface activity ⁵ for an extended period. Low measured activity. ¹	No surface activity that threatens the north or west. ⁶ Low measured activity. ³	Mild surface activity that threatens the north or west. ⁷ Significant change of measured activity. ⁸ High measured activity. ⁹	Lava extrusion that threatens the north or west. Large unstable dome to the north or west.	Threat of large pyroclastic flows to the north or north-west. Threat of lateral blast or sector collapse.
Zones	A	Unrestricted	Unrestricted	Unrestricted	Unrestricted	Controlled Access
	B	Unrestricted	Unrestricted	Unrestricted	Unrestricted	Controlled Access
	C	Unrestricted	Unrestricted	Daytime Access	Controlled Access	Controlled Access
	F	Unrestricted	Unrestricted	Daytime Access	Daytime Access	Controlled Access
	V	Access to Some Areas	Controlled Access	Essential Workers	Essential Workers	Essential Workers
Maritime Zones	W	Unrestricted	Daytime Transit	Daytime Transit	Daytime Transit	Essential Workers
	E	Unrestricted	Daytime Transit	Essential Workers	Essential Workers	Essential Workers

Severe Weather

The Hazard Level or access restrictions may be changed for severe weather such as unusually high rainfall, storms or hurricanes.

Changes

Changes in the Hazard Level, access restrictions or the times of any Daytime Access, are announced on ZJB, Radio Montserrat and by MVO.

Notes

- The Hazard Level is not related to the Alert Level used prior to 1 August 2008.
- The descriptions of typical activity are indicative only. The Hazard level will be set based on an assessment of the actual activity.
- Measured activity refers to all the monitoring techniques used by MVO including seismic, ground deformation, gas measurements and visual observations.
- Volcano-environmental hazards are hazards that exist after lava extrusion and dome growth has stopped. They include lahars and landslides.
- Surface activity includes lava extrusion, dome growth and pyroclastic flows.
- For example, a lava dome contained by the crater.
- For instance, mild ash venting from vents located on the northern or western side of the crater with no measured activity that might be a precursor to larger activity.
- Any change in measured activity which may be a precursor to an eruption caused by a sudden rise of magma beneath the dome. This may or may not, be accompanied by surface activity such as explosions or dome growth.
- A high level of measured activity which may be the precursor to an eruption caused by the steady rise of magma within the volcano. This may, or may not, be accompanied by surface activity such as explosions or dome growth.
- The times for Daytime Access are set by NDPRAC and publicised on ZJB and by MVO.
- Approval is co-ordinated by the Director, DMCA.

Access Restrictions
Unrestricted Ashfall and lahars can be significant hazards in all areas, and require appropriate precautions.
Daytime Access¹⁰ Access is permitted during daytime only. Access gates will be locked at all other times.
Daytime Transit¹⁰ Boats permitted to travel through the Maritime Zone without stopping during daytime only.
Access to Some Areas Areas will be defined depending on the state and location of volcano-environmental hazards.
Controlled Access No access without approval from NDPRAC ¹¹ . Gates will be locked at all times.
Essential Workers No access apart from MVO and associated staff. Access for essential maintenance only with approval from NDPRAC ¹¹ . Gates will be locked at all times.

Hazard Level System
Version 3
1 August 2014

Further information: www.mvo.ms